

Remissammanställning

Förtroendeutredningens betänkande
(SOU 2008:106) Ökat förtroende för
domstolarna – strategier och förslag

Innehåll

1	Remissinstanserna	9
2	Inledande synpunkter	11
3	Förtroende för domstolarna.....	45
3.1	Särskilt om behov av etiska regler för domare	76
4	Systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna	89
4.1	Systematiskt kvalitetsarbete	89
4.2	Domstolschefens roll.....	111
4.3	Budgetstöd för kvalitetsarbete m.m.....	115
4.4	Domstolsverkets roll – Ett bättre metod- och resursstöd	139
4.5	Metodstöd i kvalitetsarbetet från domstol till domstol ..	146
5	Bemötande av parter och bevispersoner.....	149
5.1	Allmänna synpunkter	149
5.2	Utredningens förslag	161

5.2.1	Domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor.....	161
5.2.2	Konkreta riktlinjer för personbemötande.....	164
5.2.3	Domstolarnas och domstolspersonalens tillgänglighet.....	169
5.2.4	Informationen till parter och bevispersoner	183
5.2.5	Bemötande vid inställelse i domstol	193
5.2.6	Utbildning i bemötandefrågor	199
5.2.7	Återkommande undersökningar av bemötandet.....	204
5.2.8	Bemötandeombudsman	206
6	Utformning av domar och beslut	229
6.1	Allmänna synpunkter.....	229
6.2	Utredningens förslag	248
6.2.1	Domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en strategi när det gäller utformningen av domar och beslut.....	248
6.2.2	Sveriges Domstolar ska ha föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut.....	252
6.2.3	Det ska finnas rekommendationer för hur domar och beslut bör utformas såvitt avser läsbarhet och juridisk argumentation	263
6.2.4	Alla domstolsjurister ska utbildas i frågor som rör utformningen av domar och beslut.....	273
6.2.5	Kvaliteten i domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation ska återkommande undersökas.....	281
7	Domstolarnas kontakter med medierna	287

7.1	Allmänna synpunkter	287
7.2	Utredningens förslag	293
7.2.1	Domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en mer heltäckande strategi när det gäller domstolarnas kontakter med medierna	294
7.2.2	Domarna	307
7.2.3	Domstolscheferna	321
7.2.4	Mediedomare	322
7.2.5	Mediegruppen	327
7.2.6	Domstolsverket	330
7.2.7	Talesperson för Sveriges Domstolar	337
8	Andra åtgärder för att stärka förtroendet för domstolarna	351
8.1	Allmänna synpunkter	351
8.2	Utredningens förslag	352
8.2.1	Webbaserad kommunikation	352
8.2.2	Domstolens öppenhet och tillgänglighet i övrigt	371
8.2.3	TV-sända rättegångar	381
9	Konsekvenser av förslagen	393

Remissammanställningen

Sammanställningen inleds med ett avsnitt med allmänna synpunkter och övergripande kommentarer till utredningens betänkande från remissinstanserna. Därefter följer ett kapitel med rubriken Förtroendet för domstolarna som syftar till att fånga upp synpunkter från remissinstanserna som framförallt avser innehållet i kap. 2 och 8 i betänkandet. I det kapitlet redovisas också särskilt de synpunkter som lämnats i frågan om behovet av etiska regler för domare (avsnitt 2.5.8 i betänkandet). Remissinstansernas synpunkter på kap. 3 i betänkandet redovisas därefter i ett kapitel med rubriken Systematiskt kvalitetsarbete i domstol. Där redogörs för remissinstansernas synpunkter på betänkandets förslag enligt systematiken i betänkandets kapitel 3.4, varvid mera allmänna synpunkter och kommentarer intagits i avsnittet om systematiskt kvalitetsarbete.

Följande kapitel i remissammanställningen följer betänkandets struktur och behandlar sålunda kap. 4-7 i betänkandet. Dessa kapitel i sammanställningen inleds med ett avsnitt om allmänna synpunkter från remissinstanserna varefter behandlas synpunkterna på förslagen i betänkandet punktvis. Sammanställningen avslutas med ett kapitel som redogör för synpunkterna på kap. 9 i betänkandet om konsekvenser av förslagen. Lämnade synpunkter inskränker sig till de ekonomiska konsekvenserna.

Under varje underrubrik redovisas de remissinstanser som särskilt yttrat sig i den fråga som där behandlas. Ett flertal remissinstanser har uttalat att de tillstyrker utredningens förslag och bedömningar i den mån särskilda påpekanden inte lämnats.

1 Remissinstanserna

Remissyttranden har lämnats av Riksdagens ombudsmän (JO), Högsta domstolens ledamöter, Svea hovrätt, Göta hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Nedre Norrland, Hovrätten för Övre Norrland, Attunda tingsrätt, Nacka tingsrätt, Norrtälje tingsrätt, Solna tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Södertälje tingsrätt, Södertörns tingsrätt, Uppsala tingsrätt, Eskilstuna tingsrätt, Nyköpings tingsrätt, Gotlands tingsrätt, Västmanlands tingsrätt, Falu tingsrätt, Mora tingsrätt, Linköpings tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Eksjö tingsrätt, Jönköpings tingsrätt, Växjö tingsrätt, Kalmar tingsrätt, Skaraborgs tingsrätt, Örebro tingsrätt, Blekinge tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Hässleholms tingsrätt, Kristianstads tingsrätt, Lunds tingsrätt, Ystads tingsrätt, Malmö tingsrätt, Halmstads tingsrätt, Varbergs tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Alingsås tingsrätt, Borås tingsrätt, Mölndals tingsrätt, Uddevalla tingsrätt, Vänersborgs tingsrätt, Värmlands tingsrätt, Gävle tingsrätt, Sundsvalls tingsrätt, Ångermanlands tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Lycksele tingsrätt, Skellefteå tingsrätt, Umeå tingsrätt, Gällivare tingsrätt, Haparanda tingsrätt, Regeringsrättens ledamöter, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Göteborg, Kammarrätten i Sundsvall, Kammarrätten i Jönköping, Länsrätten i Stockholms län, Länsrätten i Uppsala län, Länsrätten i Södermanlands län, Länsrätten i Gotlands län, Länsrätten i Västmanlands län, Länsrätten i Skåne län, Länsrätten i Hallands län, Länsrätten i Göteborg, Länsrätten i Vänersborg, Länsrätten i Värmlands län, Länsrätten i Dalarnas län, Länsrätten i Gävle-

borgs län, Länsrätten i Västernorrlands län, Länsrätten i Jämtlands län, Länsrätten i Västerbottens län, Länsrätten i Norrbottens län, Länsrätten i Östergötlands län, Länsrätten i Jönköpings län, Länsrätten i Kronobergs län, Länsrätten i Kalmar län, Länsrätten i Blekinge län, Länsrätten i Örebro län, Länsrätten i Mariestad, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvården, Brottsoffermyndigheten, Västsvenska Industri- och Handelskammaren, Statskontoret, Statens ansvarsnämnd, Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet, Institutet för språk och folkminnen, Radio- och TV-verket, Arbetsdomstolen, Sveriges Kommuner och Landsting, Svenskt Näringsliv, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen, JUSEK, Nämndemännens riksförbund, Fackförbundet ST.

Hudiksvalls tingsrätt har tagit del av Gävle tingsrätts yttrande och ansluter sig helt till de synpunkter som Gävle tingsrätt har lämnat. Katrineholms tingsrätt har under hand tagit del av Svea hovrätts yttrande och ansluter sig helt till de synpunkter som hovrätten har lämnat.

Arbetsgivarverket, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) och Pressens Opinionsnämnd har avstått från att yttra sig.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Brottsofferjournalernas riksförbund och Sveriges Domareförbund har inte hörts av.

Utöver remissinstanserna har även Juridiska fakulteten vid Lunds universitet inkommit med skriftliga synpunkter på utredningens betänkande.

2 Inledande synpunkter

Högsta domstolens ledamöter anser att utredningen tar upp frågor om förtroendet för domstolarna i ett brett perspektiv och att frågorna är centrala för domstolväsendet och för samhället. Det är därför värdefullt att utredningen gett frågorna en allsidig och ingående belysning. De förslag som läggs fram bör kunna ge upphov till konstruktiva diskussioner inom domstolarna. Detta har ett egenvärde, eftersom en vidareutveckling av verksamheten förutsätter att kvalitetsfrågorna ständigt hålls aktuella.

Betänkandet innehåller en kartläggning av de krav som kommer att ställas och i stor utsträckning redan ställs på domstolarnas förmåga att skapa förtroende hos dem som kommer i direkt kontakt med verksamheten, liksom hos allmänheten. Kartläggningen kan utgöra grundvalen för ett välstrukturerat fortsatt kvalitetsarbete i Sveriges domstolar.

Även om Högsta domstolens ledamöter instämmer i mycket av det som sägs om bemötande av parter och bevispersoner, bör det understrykas att domstolens och domarens roll innebär att det inte alltid är möjligt att tillmötesgå krav och önskemål från olika intressenter och att handläggningen av mål och ärenden alltid måste ske med beaktande av kraven på saklighet, opartiskhet och likhet inför lagen

Att domstolarna använder sig av den nya tekniken framstår som naturligt (se betänkandet kap. 7). Det finns ett allmänt intresse av att domare och andra anställda i domstolarna bidrar till att det förmedlas en korrekt bild av målens handläggning och av innehållet i enskilda domar.

Svea hovrätt: Förtroendet för domstolarna är, som utredningen påpekar, av utomordentligt stor betydelse, inte bara för dem som kommer i kontakt med domstolen, utan för rättsstatens grundläggande funktioner. Utredningen har gjort ett förtjänstfullt arbete med att gå igenom och på ett genomtänkt, klarsynt och konstruktivt sätt behandla alla de viktigare faktorer som påverkar detta förtroende. Hovrätten delar också i allt väsentligt de bedömningar som utredningen redovisar. Hovrätten instämmer i att grunden för ett framgångsrikt arbete med att förbättra förtroendet för domstolarna är att dessa själva kontinuerligt arbetar med dessa frågor. Domstolspersonalens attityder är, som utredningen påpekar, av stor betydelse för möjligheterna att positivt påverka kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna. Det är således inte förvånande att merparten av de förslag som utredningen lägger fram riktas till domstolarna och domstolsorganisationen och avser åtgärder som domstolarna i stor utsträckning själva råder över.

Det är mot denna bakgrund viktigt att de förslag som presenteras i utredningen diskuteras bland medarbetarna i domstolen. Hovrätten har därför tillämpat en annan form för remissarbetet än vad som normalt brukar vara fallet. Således har ett antal av hovrättens medarbetare vid ett seminarium diskuterat de förslag som presenteras i utredningen. Yttrandet är i väsentliga delar frukten av den diskussion som fördes vid seminariet. Hovrätten noterar i detta sammanhang att utredningen har uppmärksammat domstolens arbete med bemötandefrågor. Som framgår av den arbetsplan som utredningen har tagit del av kommer hovrätten under våren 2009 att lägga ner ett stort arbete på bemötandefrågorna, bland annat kommer intervjuer att genomföras med dels cirka 120 av hovrättens medarbetare, dels så kallade brukare. Vidare kommer all personal att samlas i juni 2009 för att diskutera bemötandefrågor. Därefter ska en handlingsplan för hovrättens fortsatta arbete med bemötandefrågor tas fram. Inriktningen är

att arbetet måste vara långsiktigt och uthålligt, involvera all personal och helst bedrivs i en permanent struktur. Utredningens slutsatser och förslag kommer självfallet att ha stor betydelse för utformningen av handlingsplanen.

Inom ramen för ett systematiskt kvalitetsarbete bör ökade insatser, exempelvis genom återkommande praxisdiskussioner och utbildning, göras för att skapa en mer enhetlig rättstillämpning på olika områden.

De förslag som utredningen lägger fram riktas, som ovan angivits, i stor utsträckning till domstolarna och domstolsorganisationen. Det är samtidigt angeläget att arbetet med att stärka förtroendet för domstolarna på ett övergripande plan leds och styrs av regering och riksdag. Det är således en styrka om arbetet i domstolsorganisationen bygger på stöd från regering och riksdag och inriktas på målsättningar som den centrala statsmakten ställt upp.

Hovrätten över Skåne och Blekinge tillstyrker i allt väsentligt förslagen i betänkandet. Utredningen har gjort ett mycket gediget arbete med att kartlägga de faktorer som påverkar förtroendet för domstolarna och ta fram förslag till åtgärder för att stärka förtroendet. Frågeställningarna är noga penetrerade och förslagen väl underbyggda.

Hovrätten uppfattar betänkandet som ett underlag för domstolarnas och Domstolsverkets fortsatta arbete. Det finns enligt hovrättens mening inte utrymme för någon reform som kräver lagändringar eller andra omfattande åtgärder från Justitiedepartementets sida.

Utredningens förslag bygger i stor utsträckning på att domstolarna själva arbetar med frågorna kring bemötande m.m. Tanken är i många avseenden att personalen vid den enskilda domstolen ska diskutera vad som kan göras och förbättras i den egna verksamheten i syfte att öka förtroendet. En av de stora förtjänsterna med betänkandet är att det ger domstolarna ett utmärkt

underlag för detta arbete. Hovrätten har för egen del redan tagit fasta på flera förslag. Hovrätten har bl.a. arrangerat ett domskrivningsseminarium och kommer under våren att påbörja ett arbete om bemötande i form av en brukarundersökning.

Hovrätten för Västra Sverige vill inledningsvis framhålla att det remitterade betänkandet utgör en imponerande och välkommen genomgång av ett stort antal frågor som berör alla domstolar och deras förutsättningar att motsvara de krav som medborgarna har rätt att ställa. Betänkandet innehåller många värdefulla synpunkter och förslag för ett framgångsrikt förtroendeskapande arbete från domstolarnas sida. Över huvud taget kommer betänkandet att under lång tid kunna tjäna som en uppslagsbok och inspirationskälla för kvalitets- och moderniseringsarbete.

Domstolarna har visserligen alltid arbetat med hög kvalitet för ögonen. Den traditionella synen har dock varit fokuserad så gott som enbart på kvalitet i den juridiska professionen, alltså i själva den dömande uppgiften. Hovrätten välkomnar att utredningen sätter ett nytt fokus för kvalitetsarbetet i Sveriges Domstolar, med inriktning på förtroendefrågorna.

Viktiga ämnesområden för ett systematiskt kvalitetsarbete som syftar till att öka medborgarnas förtroende är just de huvudområden utredningen behandlar; bemötande, massmediekontakter och domskrivning. Hovrätten vill dock understryka det som utredningen också pekar på, nämligen att det finns andra områden som är viktiga att utveckla i domstolarnas verksamhet för att öka medborgarnas förtroende. Som exempel på sådana områden kan nämnas effektivare och mer enhetliga rutiner för handläggning av mål och ärenden i domstolar, specialisering av domare och en bättre kunskapsåtervinning ("knowledge management", KM) inom och mellan domstolar.

Hovrätten är väl medveten om att många av utredningens förslag och synpunkter är av den karaktären att de inte kräver vare sig riksdags- eller regeringsbeslut. En hel del av utredningens

tankar kan direkt anammas av domstolarna. Återigen annat kan lämpligen bli föremål för ställningstaganden från Domstolsverkets sida. I remissvaret har hovrätten redovisat sin inställning till frågorna utan att fästa avseende vid hur den fortsatta hanteringen kan komma att se ut. I fråga om exempelvis systematiskt kvalitetsarbete har hovrättens egen tämligen omfattande erfarenhet på området gett anledning till en utförlig redogörelse.

Hovrätten har hanterat remissen så att alla hovrättens medarbetare bjöds in att delta i remissarbetet i någon av fyra arbetsgrupper: systematiskt kvalitetsarbete, bemötande, domskrivning och mediakontakter m.m. Intresset var glädjande stort. Totalt har 33 personer från olika personalkategorier arbetat i grupperna. Vid ett gemensamt avslutande möte deltog praktiskt taget alla.

Hovrätten för Nedre Norrland anser att utredningen har presenterat ett välskrivet betänkande med genomgående välgrundade och angelägna ställningstaganden. Hovrätten har i huvudsak inte något att erinra mot utredningens ställningstaganden och förslag.

Hovrätten vill inledningsvis betona att merparten av de frågor som behandlas i betänkandet är sådana som varken kan eller bör regleras i författning utan som i första hand bör lösas inom domstolarna eller inom ramen för en dialog mellan Domstolsverket och domstolarna. Samtidigt är det givetvis angeläget att riksdag och regering säkerställer att domstolarna har tillräckliga medel för vad som i betänkandet benämns kvalitetsarbete och att Domstolsverket har tillräckliga resurser för att tillhandahålla domstolarna aktivt stöd i dessa frågor.

Hovrätten för Övre Norrland: Utredningen lyfter fram en rad viktiga frågor som kan användas som instrument för det fortsatta arbetet med konkreta frågor såväl vid de enskilda domstolarna som på regional nivå under hovrätternas ledning samt på nationell nivå. Hovrätten vill inledningsvis framhålla att den till fullo

delar utredningens uppfattning att det är av stor vikt att allmänheten känner ett stort förtroende för rättsväsendet i allmänhet och domstolarna i synnerhet. Att samtliga domstolar och en stor mängd andra myndigheter valts ut som remissinstanser för att lämna synpunkter på utredningen får enligt hovrättens uppfattning ses som ett uttryck för att betänkandet har sitt största värde som inspirationskälla för domstolarnas fortsatta förtroendestärkande arbete – ett arbete som det i huvudsak ankommer på domstolarna själva att leda och ta ansvar för. Det är med andra ord få av de förslag som lämnas som bör bli föremål för någon mer omfattande detaljstyrning eller reglering.

Hovrätten betonar vikten av ett fortsatt regionalt samarbete med de frågor som tas upp i utredningen. Hovrätten tror att det kan finnas ett självständigt värde i ett sådant samarbete, inte minst vad gäller att ta fram policydokument rörande vad parter och allmänhet kan förvänta sig. Ett sådant regionalt samarbete har påbörjats i Norr- och Västerbotten. En gemensam träff med hovrätten och tingsrätterna har redan hållits och en temadag om förtroende för domstolarna och om bemötandefrågor är inplanerad till den 8 maj. Som ett ytterligare exempel på hur man kan gå vidare kan framhållas de fokusgruppsmöten och de intervjuundersökningar med målsägande, vittnen och tilltalade som har genomförts i olika delar av landet.

Hovrätten vill påpeka att det är viktigt att det fortsatta arbetet med att skapa ett ökat förtroende för domstolarna tar sikte på att helheten och att kvalitetsarbetet inte enbart fastnar i detaljer. Precis som påpekades av Hans-Gunnar Axberger vid det nordiska juristmötet i augusti 2008 (*Retsväsendets handtering af sin tillidskapital (förtroendekapital), Förhandlingarna, Band I, s. 27–44*) är det förmodligen helhetsintrycket av domstolens handläggning och de enskilda domarnas uppträdande i kombination med den enskildes förväntningar på domstolen som är det centrala för hur förtroendet påverkas. Häri ryms förmodligen en mängd subtila saker: inte bara en snabb och formellt korrekt

ärendehantering och en pedagogiskt upplagd utformning av domskäl utan även såväl uppträdande och klädsel hos rättens ledamöter som utformningen och ändamålsenligheten hos domstolens lokaler. ”Det är viktigt att ett arbete av det slag [förtroendeutredningen] syftar till inte stannar vid ytan utan även inriktas på utvärderingar av kärnverksamheten. Det är inte fel att putsa på fasaden, men skulle något vara murket inunder nyttar det inte mycket till.” (*Axberger, a.a., s. 38.*)

Hovrätten vill avslutningsvis understryka att det här är en uppgift som domstolarna själva måste ta ansvar för och att utredningen har sitt största värde som inspirationskälla vid det fortsatta arbetet.

Attunda tingsrätt: I sak riktar sig merparten av de förslag som utredningen lägger fram till domstolarna och domstolsorganisationen och avser åtgärder som domstolarna i stor utsträckning själva råder över.

Nacka tingsrätt: Utredningen har på ett bra sätt kartlagt hur kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna fungerar och inom vilka områden det kan finnas anledning till förbättring. Vidare har de huvudsakliga faktorer som påverkar detta förtroende förtjänstfullt identifierats. Tingsrätten delar i huvudsak utredningens bedömningar.

Norrtälje tingsrätt har tagit del av Svea hovrätts yttrande över betänkandet och kan i allt väsentligt ansluta sig och hänvisa till hovrättens bedömning. Tingsrätten nöjer sig därför med några smärre reflexioner.

När man bläddrar i betänkandet och läser kapitelrubrikerna slås man av att det även i detta grundligt utarbetade betänkande vimlar av modebetonade uttryck med klar prägel av konsultsvenska. Det talas om systematiskt kvalitetsarbete, bemötande, strategiarbete, formell och grafisk utformning, mediedomare och

talespersoner. Sådant nyspråk är varken förtroendeingivande eller upplysande utan får en gammal lagperson – och förmodligen även en bred allmänhet – att resa ragg liksom vid varje annat slående av nytt vin i gamla läglar. Vad det handlar om är att vi skall vara kunniga och engagerade i vårt arbete, behandla alla som kommer till rätten lika och med respekt, tala och skriva begripligt och i alla domar rätt göra.

Domstolarnas och domarnas uppgift är rättskipning och inte marknadsföring. En domare skall utreda, förlika och döma i målen och göra det på ett sätt som inger förtroende genom det personliga uppträdandet och det sakliga innehållet i avgörandet. Att domarna arbetar öppet och synligt, öga mot öga med de människor som behöver domstolarnas tjänster, är för allmänhetens långsiktiga förtroende långt viktigare än att de fördriver tiden i aldrig så välsyftande, uppifrån styrda möten och kommittéer. En bils marknadsföring och design är av ringa värde för förtroendet jämfört med en väl fungerande produkt, som är hållbar över åren.

Solna tingsrätt konstaterar att utredningen åstadkommit ett mycket väl genomarbetat betänkande under en kort utredningstid. Betänkandet är väl ägnat att ligga till grund för domstolarnas och Domstolsverkets fortsatta arbete med frågor om förtroende och kvalitet. Tingsrätten anser att de förslag och synpunkter som utredningen redovisar till allra största delen är bra. I det följande redovisar tingsrätten några avvikande synpunkter.

Stockholms tingsrätt anser att utredningen har listat många faktorer som är av betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna och också har pekat på de konsekvenser som kan följa av ett minskat förtroende.

Södertörns tingsrätt: Förtroendet för domstolarna är som utredningen framhåller av stor vikt för såväl dem som kommer i kontakt med domstolen som för rättsstatens funktioner. Tings-

rätten delar också i allt väsentligt de bedömningar som utredningen redovisar. I detta remissvar behandlas de frågor tingsrätten funnit särskild anledning att framhålla.

Uppsala tingsrätt ställer sig i stort positiv till förslagen om ökad utbildning och att frågorna om kvalitetsarbete får större utrymme. I vissa delar, särskilt avseende tillsättande av bemötandeombudsman och talesperson, motsätter sig tingsrätten förslagen.

Södertälje tingsrätt ställer sig i allt väsentligt bakom utredningens väl underbyggda förslag. I det följande redovisas vissa egna kommentarer och i övrigt ansluter sig tingsrätten till de synpunkter som framförts i remissyttrandet från Svea hovrätt.

Gotlands tingsrätt: Först som sist ska sägas att betänkandet är ett av de intressantaste och viktigaste som sett dagens ljus under senare år. Detta av två skäl; dels rör det frågor av fundamental betydelse för domstolarnas verksamhet, dels har utredningen tagit uppgiften på största allvar och med en påfallande öppenhet samt fört fram radikala och framåtsyftande idéer och uppslag. Det nu sagda innebär inte att tingsrätten är odelat positiv till alla framförda förslag.

Det tingsrätten anser vara mest intressant och viktigast är dels att utredningen lyfter fram den enskilde domarens ansvar för att förklara och försvara domstolarnas verksamhet på ett offensivt sätt som radikalt bryter mot ett traditionellt synsätt, dels att utredningen tagit upp och belyst bristerna i utformningen av domar och beslut. Av samma betydande vikt och intresse är också frågan om elektronisk akthantering. Utredningen berör dock den frågan mer i förbigående. Den frågan borde rent generellt prioriteras när det talas om utveckling inom domstolssektorn och frågan hör särskilt hemma inom ramen för de frågor utredningen berör i sitt betänkande.

Utredningen för alltså fram ett flertal synpunkter och förslag väl värda att beaktas. Utredningen har emellertid grovt underskattat kostnaderna för genomförandet av alla dessa förslag. Om ambitionen ska vara att på bred front sätta igång och fortsätta ett uthålligt kvalitetsarbete krävs omfattande resurser. Utredningen synes inte ha beaktat detta. Tingsrätten – som är en liten tingsrätt – måste därvid framhålla att kostnaderna för ett mer ambitiöst och uthålligt kvalitetsarbete skulle, procentuellt sett, kräva särskilt omfattande resursförstärkningar för de små domstolarna.

I betänkandet används ordet ”brukare” som någon sorts beteckning för ett flertal olika kategorier av personer som kan komma i kontakt med en domstol. Hit hör bl.a. åklagare, advokater och vittnen. Beteckningen har även syns i andra sammanhang. Beteckningen är i största allmänt hemskt illalåtande. Den saknar dessutom helt adekvans. Det finns helt enkelt inga ”brukare” av domstolarna. Tingsrätten har svårt att tänka sig något mer ohövligt sätt att bemöta en åklagare, en advokat eller ett vittne än att kalla henne eller honom för ”brukare”. Det känns särskilt angeläget att detta begrepp utmönstras i det fortsatta arbetet med de frågor som berörs i betänkandet. För övrigt är uttrycket ”bevisperson” inte heller något särskilt aptitligt begrepp.

Västmanlands tingsrätt delar i allt väsentligt de synpunkter som framgår av Svea hovrätts remissvar med avvikelser och förtydliganden som redovisas i det följande.

Mora tingsrätt anser att utredningen är gedigen, ambitiös och välskriven. Den har verkligen rätt ut frågan ur många synvinklar. Ett av dess största värden är att den ger anledning till självreflektion hos den dömande personalen om vad det är i den egna personens handlande som skapar eller minskar förtroendet för domstolen. Tingsrätten håller med om det mesta som sägs i utredningen, om än ett genomförande av alla förslagen nog skulle or-

saka sådana kostnader och merarbete att få domstolar har tillräckliga resurser för sådant.

Linköpings tingsrätt vill i likhet med utredningen framhålla att det givetvis är mycket viktigt att medborgarna har stort förtroende för domstolarna och domarna, och i allt väsentligt delar tingsrätten utredningens uppfattning om vilka faktorer som har störst betydelse för skapa och upprätthålla ett sådant förtroende.

Norrköpings tingsrätt: Utredningens innehåll utgör i stor utsträckning en slags idéskiss till hur förtroendet för domstolarna kan öka. Bland annat presenteras olika strategier för detta ändamål, vilket för övrigt framgår redan av underrubriken. Utredningen har åstadkommit en förtjänstfull kartläggning av de problem som finns på området eller snarare hur sådana problem skall kunna undvikas. Som ett genomgående tema i hela utredningen framgår nämligen att tillståndet i domstolarna är ganska bra men att de är sämre på att till omgivningen förmedla denna insikt.

Det största värdet med utredningen är att den aktualiserat förtroendefrågorna på ett systematiskt sätt och att redan detta naturligtvis medför förnyelse och förbättring. Även om utredningen innehåller få verkligt konkreta förslag, lämnas goda idéer på hur arbetet kan bedrivas vidare. För att någonting mera påtagligt skall hända, behövs säkerligen olika incitament av de slag som skisseras.

Tingsrätten ser med tillfredsställelse på att utredningen i olika frågor anser att det är domstolarna som gemensamt skall åstadkomma erforderliga strategier, riktlinjer och förhållningssätt medan Domstolsverket tilldelas en stödjande roll i detta arbete. Detta synsätt ligger väl i linje med nuvarande instruktion för verket och de föreskrifter som meddelats genom de årliga regleringsbrev. I detta sammanhang är det minst lika viktigt att betona att diskussioner kring förtroendefrågorna verkligen förs i

en bred krets av både domstolar och domare. Risken är annars påtaglig att denna diskussion isoleras hos de redan övertygade aktörerna.

Tingsrätten ställer sig således positiv till merparten av de tankar och idéer som framförs.

Eksjö tingsrätt delar allt väsentligt de bedömningar som görs i utredningen och tillstyrker merparten av de förslag som lämnas.

Jönköpings tingsrätt: Kommitténs uppgift har varit att kartlägga hur kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna fungerar och mot bakgrund av den kartläggningen överväga hur kommunikationen kan utvecklas vidare. När det gäller domstolarnas bemötande av medborgarna liksom domstolarnas kontakter med media har resultatet av kartläggningen inte närmare presenterats mer än i övergripande termer som ger uttryck för att det på det hela taget fungerar mycket bra. De förslag på åtgärder som presenteras vittnar emellertid om att det finns problem, men hur omfattande dessa problem är framgår inte. Det hade varit av stort värde att kartläggningen närmare presenterades i betänkandet. Särskilt värdefullt hade det varit att ha denna kartläggning som bas i det fortsatta arbetet med kvalitetsfrågor på respektive domstol för att motivera och för att väcka frågor kring ex vis lämpligt bemötande.

Tingsrätten ställer sig bakom kommitténs förslag på hur utvecklingsarbetet inom respektive delområde bör läggas upp. Avgörande för att arbetet ska få genomslag och leda till förändring är att det bedrivs av domstolarna och domstolspersonalen och att de kommer fram till hur kontakterna mellan domstolarna och medborgarna bäst bör vara. Förslaget att ta fram gemensamma strategier för att skapa enhetlighet i kvalitetsarbetet är vidare lämpligt, liksom att ge Domstolsverket en drivande och sammanhållande roll i arbetet.

Växjö tingsrätt har inte annat än positiva omdömen att lämna om de förslag och andra slutsatser som förs fram av utredningen i betänkandet, förutom i två avseenden. Tingsrätten anser att det inte bör inrättas någon bemötandeombudsman eller en talesperson för Sveriges Domstolar.

Inför verksamhetsplaneringen 2009 har varje enhet inom domstolarna i Växjö haft i uppgift att utifrån enhetens perspektiv gå igenom och diskutera vad som i betänkandet sägs om förtroende, kvalitetsarbete och bemötande. Avsikten är att resultatet ska tas in i enhetens målsättningar för 2009 och att under året föra en regelbunden diskussion vid enhetsmöten och arbetsplatsträffar om dessa frågor.

När det gäller utformningen av domar och beslut ingår sedan flera år i domstolarnas verksamhetsplan som en del i begreppet rättssäkerhet att domar och beslut ska vara utformade på ett sådant sätt att de ska språkligt sett vara begripliga. Vad utredningen för fram i denna fråga i förening med bilagan B utgör en utmärkt stimulans att bland domstolsjuristerna fördjupa diskussionerna om utformning av domar och beslut.

Kalmar tingsrätt tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag.

Örebro tingsrätt: I betänkandet redogörs för och analyseras flera områden, som rör domstolsväsendet och kan bedömas vara förtroendeskapande. Väl medveten om de ramar som utredningens direktiv innebär dristar sig tingsrätten till den inledande reflektionen att betänkandet ingalunda är heltäckande. Tingsrätten anser dock att utredningens redovisade strategier och förslag i flera delar är väl ägnade att läggas till grund för domstolarnas fortsatta arbete inom de förtroendeskapande områdena.

Blekinge tingsrätt tillstyrker i huvudsak utredningens förslag.

Utredningen föreslår att domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta strategier för domstolarnas arbete med bemötande-

frågor m.m. För att utarbeta en strategi krävs först ett tydligt och väl avgränsat mål för strategin. Det övergripande målet med utredningens förslag till strategier är att öka förtroendet för domstolarna. Innan några strategier kan utarbetas enligt utredningens förslag måste emellertid detta övergripande mål brytas ned i delmål, t.ex. vad vill domstolarna och Domstolsverket uppnå med att utarbeta en strategi för utformningen av domar och beslut. Först när ett sådant mål är uppsatt kan en strategi utarbetas. Det kan vidare vara pedagogiskt att knyta målet till de uppdrag som domstolarna har.

Det är i sammanhanget viktigt att klargöra uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan domstolarna och Domstolsverket.

Hässleholms tingsrätt: I betänkandet behandlas frågor av stor betydelse, inte bara för domstolsväsendet i sig utan även för rättssäkerheten i samhället. Utredningen har enligt tingsrättens mening utfört ett omfattande arbete på kort tid och tingsrätten kan i allt väsentligt godta de förslag som lämnas i betänkandet. I det följande vill dock tingsrätten framhålla vissa synpunkter på de lämnade förslagen.

Lunds tingsrätt har inget att erinra mot förslagen i utredningen med undantag för i det följande redovisade synpunkter.

Ystads tingsrätt tillstyrker att förslagen genomförs men vill samtidigt poängtera att åtskilliga av de förslag som föreslås i betänkandet kräver betydande såväl personella som ekonomiska resurser för att de ska få ett konkret genomslag i domstolarnas verksamhet.

Malmö tingsrätt vill framhålla att utredningen på ett förtjänstfullt sätt tagit upp och belyst de frågor som kan antas ha en avgörande betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna.

Kristianstads tingsrätt anser att de olika strategier som utredningen rekommenderar bör antas av varje domstol för sig.

Halmstads tingsrätt tillstyrker i huvudsak utredningens förslag med de kommentarer som lämnas i det följande.

Varbergs tingsrätt ställer sig överlag positiv till de förslag som lämnas och instämmer i att åtgärder bör vidtas i syfte att bibehålla och stärka allmänhetens förtroende för domstolarna.

Göteborgs tingsrätt: Grunden för att ett rättssystem ska fungera är att allmänheten har förtroende för rättsväsendet. En väsentlig del är naturligtvis att förtroendet för domstolarna upprätthålls. Tingsrätten välkomnar att frågor inom detta område genomgripande har behandlats av Förtroendeutredningen och ställer sig i allt väsentligt bakom utredningens strategier och förslag.

I utredningen berörs frågan i vilken mån förslagen och idéerna i vissa fall skulle kunna vara ett hot mot domarnas i regeringsformen stadfästa självständighet i dömandet. Det är naturligtvis viktigt att denna självständighet värnas. De förslag om fortsatt arbete med bl.a. bemötandefrågor och frågor om domskrivning som utredningen tagit upp kan knappast sägas utgöra ett sådant hot.

Alingsås tingsrätt har ingen erinran mot de framlagda förslagen även om några av dem förefaller onödiga. Enligt tingsrättens uppfattning fullgör de allmänna domstolarna sina uppgifter väl.

Borås tingsrätt anser att förslag i betänkandet är väl ägnade att ligga till grund för det fortsatta arbetet inom domstolarna och hos Domstolsverket. Det måste dock direkt sägas att de mindre och medelstora domstolarna har magra administrativa resurser i förhållande till de uppgifter som de förväntas klara.

Mölnads tingsrätt: Utredningen behandlar viktiga framtidsfrågor. Det är därför positivt att dessa frågor förs fram och därmed prioriteras och diskuteras inom bl.a. domarkåren. Frågorna verkar också ha fått större utrymme i den allmänna debatten varför ett behov utifrån medborgarnas och brukarnas intresse bör finnas för dessa frågor. Tingsrätten kan i allt väsentligt ansluta sig till de synpunkter som framförts i utredningen.

Uddevalla tingsrätt kan i allt väsentligt godta utredningens överväganden och förslag till strategier och åtgärder för att öka förtroendet för domstolarna.

Vänersborgs tingsrätt: Utredarna har på ett lovvärt sätt försökt kartlägga hur kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna fungerar och lämnat förslag på hur domstolarnas kommunikation med medborgarna kan utvecklas vidare. Med undantag av förslaget om bemötandeombudsman och med viss tveksamhet till förslagen om domstolarnas öppenhet och tillgänglighet, har Vänersborgs tingsrätt inget att erinra mot de åtgärder som föreslås för att uppnå ett ökat förtroende för domstolarna.

Värmlands tingsrätt ställer sig överlag positiv till de överväganden som betänkandet innehåller och tillstyrker förslagen där inte annat framgår av yttrandet. Betänkandets slutsatser framstår som väl underbyggda och utredningen behandlar ambitiöst ett flertal viktiga frågor varav huvudpunkterna – bemötande, domskrivning och mediekontakter – är av grundläggande betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna. Utredningen åskådliggör också betydelsen av bemötande som smörjmedel för verksamheten och att det finns ett samband mellan å ena sidan dessa ”mjuka” frågor och å andra sidan ”hårda” frågor som målavverkning och effektivitet.

Gävle tingsrätt gillar i allt väsentligt utredningens olika förslag. Tingsrätten lämnar i det följande några, måhända snusförnuftiga, synpunkter på vissa av förslagen. Men tingsrätten vill inledningsvis konstatera att det börjar bli väldigt många visioner, strategier, planer, riktlinjer, policyn etc. i domstolarna och det finns onekligen en risk för att det bara blir en massa hyllvärmare. Det finns också risk för att arbetet med att ta fram dessa dokument och insatserna däromkring stjäl så mycket tid från domstolarnas kärnverksamhet att det leder till förlängda handläggningstider. Även om förtroendehöjande insatser behövs, är det kanske inte alltid nödvändigt att ge dessa insatser så hög prioritet eftersom det, som utredningen konstaterar, på de flesta håll fungerar rätt bra. Det kanske skulle vara bra att försöka identifiera problem-domstolar och se till att insatser görs där. Om enbart domstolschefens intresse och engagemang ska vara avgörande, finns det risk för att de största insatserna kommer att sättas in vid domstolar där de egentligen inte behövs.

Sundsvalls tingsrätt tillstyrker i huvudsak utredningens förslag.

Ångermanlands tingsrätt tillstyrker utredningens förslag och lämnar synpunkter i det följande. För att föreslagna åtgärder ska säkerställas krävs att domstolarna och Domstolsverket tilldelas tillräckliga ekonomiska resurser. Utbildningsinsatser när det gäller bemötande, kontakterna med media och domskrivning bör anordnas centralt, dvs. av Domstolsverket, för att en samsyn ska kunna nås i dessa frågor i Sveriges domstolar. Även nämndemännen måste involveras i bemötandefrågorna. Samtidigt kan innehållet i utredningen stimulera till att diskussioner och förbättringar genomförs i domstolarna utan några större ekonomiska konsekvenser. Förutsättningarna för domstolarna är olika med hänsyn till bl.a. storlek och hur långt domstolen kommit i sina utvecklingsinsatser.

Östersunds tingsrätt: Betänkandet tar upp angelägna frågor och tingsrätten ställer sig i huvudsak bakom de ställningstaganden som utredningen presenterat. Merparten av de frågor som utredningen behandlar är sådana att de inte bör regleras i lag eller författning utan istället lösas inom domstolarna eller inom ramen för en dialog mellan Domstolsverket och domstolarna. Det är dock viktigt att domstolarna ges sådana resurser som gör det möjligt att bedriva ett aktivt kvalitetsarbete.

Lycksele tingsrätt ansluter sig till allt som Hovrätten för Övre Norrland anfört, med tillägg i det följande.

Skellefteå tingsrätt instämmer i och hänvisar till Hovrättens för Övre Norrland remissyttrande med tillägg och reflektioner i det följande.

Umeå tingsrätt hänvisar i stort till Hovrätten för Övre Norrlands remissyttrande och tillägger synpunkter i det följande.

Gällivare tingsrätt lämnar förslagen och innehållet i betänkandet utan erinran med tillägg för vissa synpunkter i det följande.

Regeringsrättens ledamöter konstaterar att betänkandet innehåller mycket värdefullt och tänkvärt material som kan vara till nytta i domstolarnas utvecklingsarbete. Betänkandets största värde ligger i den stimulans till sådant arbete det kan ge. Bortsett från några förslag om att regeringen ska ge Domstolsverket några uppdrag innehåller betänkandet – klokt nog – inte något som fordrar beslut av riksdagen eller regeringen. Regeringsrättens ledamöter nöjer sig därför med att föra fram några synpunkter på delar av betänkandet.

Kammarrätten i Stockholm konstaterar att betänkandet är mycket välskrivet och tar upp många angelägna frågor. Det kan

tjäna som en viktig inspirationskälla för domstolarnas och Domstolsverkets fortsatta arbete med kvalitetsfrågor i vid bemärkelse. I sammanhanget är det dock viktigt att komma ihåg att förutsättningarna för ett framgångsrikt kvalitetsarbete varierar mycket mellan olika domstolar beroende på bl.a. om de är allmänna domstolar eller förvaltningsdomstolar, domstolarnas storlek och om de är under- eller överrätter. När det gäller det fortsatta arbetet, som behandlas i betänkandets avsnitt 8, anser kammarrätten att det är viktigt att Domstolsverket och domstolarna ges stora frihetsgrader så att de individuella domstolsbehoven kan tillgodoses på ett så praktiskt sätt som möjligt. Domstolsverket har här en nyckelroll.

Kammarrätten i Göteborg: Betänkandet behandlar frågor som vi som arbetar inom Sveriges Domstolar dagligen har att förhålla oss till. Beträffande en del av dessa frågor lämnas förslag medan det i andra delar mer ges underlag för en fortsatt diskussion inom domstolarna och även för en vidare diskussion inom Sveriges Domstolar. Kammarrätten har granskat förslaget i en referensgrupp med företrädare för olika personalkategorier. Remissvaret är främst inriktat på de olika förslag som lämnas men kommer till viss del även att behandla de mer övergripande frågor som berörs i betänkandet.

Kammarrätten i Sundsvall anser att det i det mycket tankeväckande och välskrivna betänkandet finns många viktiga förslag. Flera rör sådant som Sveriges Domstolar och Domstolsverket själva bör ta hand om. Som exempel kan nämnas ett systematiskt kvalitetsarbete och gemensamma rutiner för telefontider, öppet-hållande och service via Internet. Domstolsverket har en central roll i detta arbete. Förslagen har redan inspirerat i vart fall kammarrätten att starta flera kvalitetshöjande projekt.

Kammarrätten i Jönköping har tagit del av remissyttrandet från Kammarrätten i Stockholm och konstaterar att de tagit upp och kommenterat just de förslag som denna kammarrätt funnit tveksamma. Kammarrätten ansluter sig till det som sägs i Kammarrätten i Stockholms yttrande.

Länsrätten i Stockholms län finner det framlagda betänkandet mycket välarbetat och välskrivet. Betänkandet tar upp frågor som är centrala i en demokratisk rättsstat och länsrätten välkomnar att dessa frågor lyfts fram för ett fortsatt kontinuerligt arbete inom domstolarna. I detta arbete utgör utredningens förslag och överväganden en viktig utgångspunkt. I betänkandet finns en mängd påpekanden och uppslag som domstolarna redan nu bör kunna implementera i sin verksamhet, bl. a. vad som framförts om språk i domar och olika blanketter.

Länsrätten i Uppsala län instämmer i uppfattningen att Sveriges domstolar och Domstolsverket bör bedriva ett fortsatt arbete för att förtroendet för domstolarna ska upprätthållas och stärkas. Eftersom riktlinjer och närmare innehåll ska bestämmas i det fortsatta arbetet väljer länsrätten att inte kommentera de enskilda förslagen.

Mot bakgrund av länsrättens erfarenheter av aktivt kvalitetsarbete är utredningens antagande om kostnadseffektivitet väl optimistiskt. Utvecklingsarbete kräver viss tid innan resultat uppnås och får förmodas kräva extra resurser. Det är vidare oklart om den nya resursfördelningsmodellen kommer att innebära ett minskat krav på kvantiteten domar och beslut eller om resurser kommer att tillföras så att kvantiteten kan upprätthållas.

Länsrätten i Södermanlands län konstaterar att utredningen på ett förtjänstfullt sätt behandlar för domstolarna mycket angelägna ämnen. Det är viktigt att domstolarna reflekterar över hur kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna funge-

rar. Länsrätten instämmer med utredningens slutsats att grunden för ett framgångsrikt arbete med att förbättra förtroendet för domstolarna är att domstolarna själva kontinuerligt arbetar med dessa frågor. Länsrätten är således i huvudsak positiv till de framlagda förslagen.

Länsrätten i Gotlands län har, utifrån de utgångspunkter domstolen har att beakta, i stort inte något att erinra mot de överväganden som görs eller de förslag som lämnas i betänkandet, men lämnar i det följande några synpunkter och kommentarer.

Länsrätten i Västmanlands län konstaterar att det föreligger en kraftig övervikt för de allmänna domstolarna i utredningens arbete. Det kan därför vara svårt att dra slutsatser av betänkandet beträffande vilka av de föreslagna åtgärderna som har bärighet på förvaltningsdomstolarna. Det är inte bara problembeskrivningen och förslagen som har en kraftig övervikt för de allmänna domstolarna, utan även utredningens underlag synes vara beskaffat på detta sätt. Som exempel kan nämnas den undersökning som redogörs för i betänkandet avsnitt 2.3.4. och Bilaga A och som genomförts bland personer med erfarenhet att uppträda i domstol. Av ca 500 utlämnade enkäter hade endast 19 som svarat erfarenhet av förvaltningsrättsrättsliga mål, fördelat på en underrätt och en överrätt. När det gäller enkäter till domare och nämndemän hade det kunnat vara intressant om det av svaren gått att utläsa i vilket domstolsslag de var verksamma. Likaså hade det varit intressant att veta om bl.a. advokaternas uppfattning i de ställda frågorna gällde de allmänna domstolarna eller de allmänna förvaltningsdomstolarna eller om de rent av gällde båda domstolsslagen. Det redovisade underlaget ger närmast intrycket av att de som besvarat enkäterna syftat på de allmänna domstolarna. Även refererad doktrin synes vara inriktad på allmänhetens förtroende för de allmänna domstolarna. Det kan mot denna bakgrund ifrågasättas i vilken utsträckning undersökningens resultat och även

de förslag som lämnas är tillämpligt på förvaltningsdomstolarna eller om undersökningen som sådan i stället ska anses som en undersökning av förtroendet för de allmänna domstolarna och att förslagen i första hand bör gälla dessa.

I betänkandet presenteras ett antal påståenden beträffande förtroendefrågor i samhället i stort och synnerhet beträffande rättsväsendet. Flera av uppgifterna är sådana att de onekligen bör vara intressanta för rättsväsendets företrädare att närmare ta del av. Tyvärr lider fotnotsapparaten av bristen att inga sidhänvisningar ges till den stora mängd litteratur som presenteras. Möjligheten att kontrollera uppgifterna eller att fördjupa sig däri har därför försvårats avsevärt.

Länsrätten i Skåne län: Betänkandet av förtroendeutredningen innehåller en omfattande åtgärdsplan som, även om den endast genomförs delvis, med stor sannolikhet kommer att leda till att förtroendet för Sveriges domstolar ökar. Länsrätten bedömer dock att betänkandet skulle ha vunnit ytterligare om skillnaderna mellan de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna hade studerats mer. Länsrätten anser att det är positivt att utredningen föreslår ökad proaktivitet gentemot allmänheten och media och tror att domstolarna kommer att vinna i förtroende genom att vara mer synliga, tydliga och tillgängliga.

Allmänt kan sägas att Domstolsverket i många av förslagen får en mycket framträdande och aktiv roll. Länsrätten anser att Domstolsverkets roll i flera delar bör vara mindre operativ än vad som föreslås, bl.a. när det gäller bemötande och utformning av domar och beslut. Det är i slutändan domstolarna själva som ansvarar för uppgiften. Istället har Domstolsverket viktiga uppgifter i att utgöra ett konsultativt stöd för domstolarna och tillhandahålla utbildning för personalen.

Länsrätten i Hallands län, som granskat betänkandet främst utifrån de allmänna förvaltningsdomstolarnas perspektiv, anser

att utredningens förslag i många stycken, t.ex. vad gäller utformning av domar och beslut, är mycket bra och har i stort inte något att invända mot förslagen.

Länsrätten i Göteborg: Utredningens förslag om förtroendeskapande åtgärder utgår från att strategier ska utarbetas inom de särskilt viktiga områdena, dvs. bemötande av parter och bevispersoner, utformning av domar och beslut och domstolarnas kontakter med medierna. Avsikten är att Domstolsverket ska ha en övergripande roll i strategiarbetet samt också ha en del andra uppgifter som inte direkt rör arbetet med strategierna.

I betänkandet behandlas åtta olika områden som anses ha betydelse för förtroendet för domstolarna:

- Domstolarnas och domstolspersonalens tillgänglighet för parter och bevispersoner
- Domstolarnas bemötande av parter och bevispersoner
- Domstolarnas handläggningstider
- Transparensen i domstolarnas beslutsprocesser
- Utformningen av domar och beslut
- Den bild som medierna förmedlar av domstolarnas verksamhet
- Allmänhetens kunskap om domstolarnas verksamhet
- Domarnas uppträdande

De olika områdena har angetts utan att rangordnas. Det hade tveklöst varit en fördel om det utretts vilket område som är mest angeläget att satsa på. Allt kan nämligen inte göras samtidigt och det är viktigt att rätt saker görs i rätt ordning.

I betänkandet anges att både allmänheten och professionella aktörer har lägst förtroende för att domstolarna avgör mål inom rimlig tid, dvs. handläggningstiderna. Det är därmed inte särskilt långsökt att anta att det är på detta område som mest står att vinna. Därför bör det framhållas att arbetet med att förkorta handläggningstiderna även fortsättningsvis bör vara en prioriterad uppgift för Sveriges Domstolar. Innan arbetet med att för-

bättra förtroendet för domstolarna fortsätter bör det övervägas ytterligare vilka frågor som bör prioriteras.

Länsrätten i Vänersborg: Utredningen har på ett värdefullt sätt ringat in de frågor som är av betydelse för förtroendet för domstolarna. Utredningen lägger en grund för det fortsatta arbetet med kvalitets- och förtroendefrågor inom domstolarna. De flesta åtgärder som utredningen har presenterat bör också genomföras på de sätt som föreslagits.

Länsrätten i Värmlands län: Utredningen lämnar en del tänkvärda förslag och synpunkter. Genomgående är dock en viss brist på konkretion. Det är inte fråga om förslag som ska verkställas på ett visst sätt och vid en viss tidpunkt, utan mer utgångspunkter för fortsatt diskussion och bearbetning av Domstolsverket och domstolarna.

Länsrätten är försiktigt positiv till huvudinriktningen i utredningen. Förslagen kräver emellertid inte sällan mer resurser, både i tid och pengar. De måste noga vägas mot kärnverksamhetens krav. Det är knappast nyttigt för domstolarnas förtroende om allmänheten får intrycket att domare sitter så mycket i presskonferenser o.d. att de inte hinner med att döma. Med hänsyn till domarnas stora arbetsbörda och det för närvarande kärva ekonomiska läget tror länsrätten inte på några snabba och radikala förändringar.

Länsrätten i Gävleborgs län vill framhålla att betänkandet är påfallande välskrivet, att resonemangen överlag är välgrundade och att domstolarna kommer att ha stor nytta och glädje av många av de förslag och synpunkter som framförs. Bilaga B – Språkrapporter m.m. är en utomordentlig kartläggning och skriften kommer säkert till användning inom utbildning och kursverksamhet. Språkfrågor borde diskuteras av alla personalkategorier på domstolarna.

Länsrätten i Västernorrlands län tillstyrker utredningens förslag. För att föreslagna åtgärder ska säkerställas krävs att domstolarna och Domstolsverket tilldelas tillräckliga ekonomiska resurser. Utbildningsinsatser när det gäller bemötande, kontakterna med media och domskrivning bör anordnas centralt, dvs. av Domstolsverket, för att en samsyn ska kunna nås i dessa frågor i Sveriges domstolar. Även nämndemännen måste involveras i bemötandefrågorna. Samtidigt kan innehållet i utredningen stimulera till att diskussioner och förbättringar genomförs i domstolarna utan några större ekonomiska konsekvenser. Förutsättningarna för domstolarna är olika med hänsyn till bl.a. storlek och hur långt domstolen kommit i sina utvecklingsinsatser.

Länsrätten i Jämtlands län: Betänkandet tar upp angelägna frågor och länsrätten ställer sig i huvudsak bakom de ställningstaganden som utredningen presenterat. Merparten av de frågor som behandlas är sådana att de inte bör regleras i lag eller författning utan istället lösas inom domstolarna eller inom ramen för en dialog mellan domstolsverket och domstolarna. Det är dock viktigt att domstolarna erhåller sådana resurser som gör det möjligt att bedriva ett aktivt kvalitetsarbete och i övrigt

Länsrätten i Västerbottens län: I betänkandet behandlas på ett konstruktivt och framsynt sätt många angelägna frågor. För att nå önskade resultat i många av frågorna krävs att utvecklingsarbetet drivs på riksnivå, att Domstolsverket får en central roll i att driva arbetet framåt och att företrädare för domstolarna är engagerade på sådant sätt att kvaliteten blir hög och strategierna m.m. får bred förankring i domstolarna.

Länsrätten i Norrbottens län tillstyrker utredningsförslaget med vissa synpunkter som anges i det följande.

Länsrätten i Östergötlands län: Förtroendeutredningen har på ett mycket bra sätt kartlagt och redovisat hur kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna fungerar när det gäller bemötande, utformning av domar och beslut samt domstolarnas kontakter med medierna. De förslag som utredningen lämnar är väl underbyggda och kan säkert öka förtroendet för domstolarna. Länsrätten ställer sig bakom i stort sett samtliga förslag. Länsrätten lämnar i det följande synpunkter på förändring i förslagen i några avseenden.

Arbetet med att öka förtroendet för domstolarna bör inledas inom en relativt snar framtid. Det kan finnas flera fördelar att starta kvalitetsarbete på många områden i samband med den stora organisationsförändring som nu ska genomföras med de nya förvaltningsrätterna. En fördel är då att detta kan vara upplagt på liknande sätt mellan domstolarna och därmed vara jämförbart över tiden. Domstolsverket har en viktig roll i att stötta de nya domstolarna i ett sådant arbete.

En fråga som inte berörts i utredningen är hur domstolarna klarar att möta parter och bevispersoner som inte kan svenska. Detta är en mycket viktig kommunikationsfråga som också har bäring på förtroendet för domstolarna. Det finns därför enligt vår mening anledning att utreda och analysera frågan och kanske förstärka förutsättningarna för användningen av auktoriserade tolkar.

Avslutningsvis ska sägas att vi ser vi fram emot att gemensamt med samtliga domstolar få arbeta med systematiskt kvalitetsarbete inom områdena bemötande och domskrivning.

Länsrätten i Jönköpings län: Enligt utredningen ska domstolarna och Domstolsverket utarbeta en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor respektive när det gäller att utforma domar och beslut; strategiernas innehåll ska bestämmas av domstolarna. En viktig uppgift för Domstolsverket blir att tillsammans med domstolarna finna formerna för hur strategierna

ska "antas" av domstolarna. Detta kan enligt utredningen t.ex. ske inom ramen för större domarmöten. Enligt länsrättens mening bör strategierna kunna utformas av verket i dialog med domstolarna utan att de ska "antas" av domstolarna vid t.ex. ett domarmöte.

Länsrätten i Kronobergs län har med ett par undantag, som redovisas i det följande, inte annat än positiva omdömen att lämna om de förslag och slutsatser som förs fram av utredningen.

Inför verksamhetsplaneringen 2009 har varje enhet inom domstolarna i Växjö haft i uppgift att utifrån enhetens perspektiv gå igenom och diskutera vad som i betänkandet sägs om förtroende, kvalitetsarbete och bemötande. Avsikten är att resultatet ska tas in i enhetens målsättningar för 2009 och att under året föra en regelbunden diskussion vid enhetsmöten och arbetsplatsträffar om dessa frågor.

När det gäller utformningen av domar och beslut ingår sedan flera år i domstolarnas verksamhetsplan som en del i begreppet rättssäkerhet att domar och beslut ska vara utformade på ett sådant sätt att de ska språkligt sett vara begripliga. Vad utredningen för fram i denna fråga i förening med bilagan B utgör en utmärkt stimulans att bland domstolsjuristerna fördjupa diskussionerna om utformning av domar och beslut.

Länsrätten i Kalmar län välkomnar betänkandet som ett viktigt led i moderniseringen av domstolväsendet. Utredningen tydliggör de krav medborgarna, med rätta, ställer på domstolarna och lämnar en rad värdefulla förslag om hur vi ska gå till väga för att möta dessa krav. En förutsättning för att vi ska lyckas öka medborgarnas förtroende för domstolarna är att vi för en ständig dialog beträffande viktiga frågor som t.ex. utformningen av domar och beslut, bemötande, tillgänglighet och öppenhet. Länsrätten tillstyrker i allt väsentligt de förslag utredningen lämnat.

Länsrätten i Blekinge län: Utredningen föreslår att domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta strategier för domstolarnas arbete med bemötandefrågor m.m. För att utarbeta en strategi krävs först ett tydligt och väl avgränsat mål för strategin. Det övergripande målet med utredningens förslag till strategier är att öka förtroendet för domstolarna. Innan några strategier kan utarbetas enligt utredningens förslag måste emellertid detta övergripande mål brytas ned i delmål, t.ex. vad vill domstolarna och Domstolsverket uppnå med att utarbeta en strategi när det gäller utformningen av domar och beslut. Först när ett sådant mål är uppsatt kan en strategi utarbetas. Det kan vidare vara pedagogiskt att knyta målet till de uppdrag som domstolarna har.

Det är i sammanhanget även viktigt att klargöra uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan domstolarna och Domstolsverket.

Länsrätten i Örebro län har i allt väsentligt inget att invända mot vad som föreslås i Förtroendeutredningens betänkande. Där redovisas ett stort antal förslag på detaljnivå. Förslagen är i stor utsträckning av sådan karaktär att ett genomförande av dem måste föregås av diskussioner inom domstolarna, mellan domstolar eller mellan domstolar och Domstolsverket. Länsrätten ser det inte som motiverat att i ett remissyttrande närmare kommentera flertalet detaljförslag av denna karaktär. Mot denna bakgrund begränsar länsrätten yttrandet till att avse ett fåtal av de förslag som lämnas i betänkandet.

Länsrätten i Mariestad anser att utredningen innehåller mycket bra idéer och väl genomarbetade förslag. Länsrätten tillstyrker förslagen i sak med undantag för invändningar och påpekanden i det följande.

Justitiekanslern: Förtroendeutredningen har undersökt hur kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna fungerar och har lagt fram en mängd förslag som syftar till att förbätt-

ra denna kommunikation, vilket i förlängningen ska bidra till att på olika sätt stärka allmänhetens förtroende för domstolarna. Det är en värdefull och i allt väsentligt mycket väl genomförd utredning som behandlar centrala och angelägna frågor i domstolsverksamheten.

Justitiekanslern delar utredningens uppfattning att ett framgångsrikt arbete med att förbättra kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna förutsätter att domstolarna bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete på bemötandeområdet. Justitiekanslern avstår från att anlägga några synpunkter på frågan om hur detta arbete bäst organiseras. Justitiekanslern har dock ingen erinran mot utredningens förslag att utvecklingen i huvudsak ska ske genom att domstolarna och Domstolsverket tillsammans utarbetar strategier för arbetet med de tre huvudområden som särskilt tas upp i betänkandet .

Justitiekanslern ser i allt väsentligt positivt på de förslag som utredningen lämnar beträffande det närmare innehållet i dessa strategier. Justitiekanslern vill dock i det följande framföra särskilda synpunkter på vissa av förslagen i betänkandet.

Domstolsverket anser att betänkandet är en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet med förtroendefrågor i Sveriges domstolar. Utredningen ger väl genomtänkta synpunkter på frågor som är centrala för förtroendet för domstolarna. Det pågår i och för sig redan idag arbete i varierande omfattning såväl på landets domstolar som på Domstolsverket inom nästan alla de områden som tas upp av utredningen. Den grundliga genomlysning av behovet av åtgärder på olika områden som gjorts av utredningen ger emellertid en mycket stabil grund att stå på i det fortsatta arbetet. Utredningen ger också flera förslag till nya åtgärder och visar även var det är viktigast att sätta in mer resurser. Domstolsverket är, med några få undantag, positivt till de förslag som lämnas i betänkandet.

Domstolsverket delar bedömningen att ett arbete med att förbättra förtroendet för domstolarna till största delen måste bedrivas i den dagliga verksamheten på varje domstol. Domstolsverkets roll ska vara övergripande, stödjande och sammanhållande. För att nå framgång är det, som utredningen framhåller, viktigt att arbete med förtroendefrågor bedrivs löpande och inte enbart i projekt eller på grund av särskilda uppdrag.

Domstolsverket delar bedömningen att det är domstolarna som i huvudsak ska bestämma innehållet i de strategier som föreslås. För att strategierna ska få legitimitet och genomslagskraft menar verket att de bör tas fram av arbetsgrupper med representanter från domstolarna och därefter remitteras till domstolarna. Verket är tveksamt till om framtagna strategier dessutom behöver antas på stora domarmöten.

För att kunna arbeta med förtroendefrågor i större omfattning än idag och få dessa att bli ett inslag i den dagliga verksamheten på alla domstolar måste frågor om förtroende både få högre prioritet och få ta mer resurser i anspråk, såväl personella som ekonomiska. Domstolsverket menar att det, inom ramen för befintliga anslag, inte är möjligt att förena ett brett genomförande av de föreslagna åtgärderna med de krav som ställs på minskade balanser och omloppstider. För att förslagen ska få tillräckligt genomslag krävs därför att såväl domstolarna som Domstolsverket ges ekonomiskt utrymme att arbeta med dessa frågor.

Åklagarmyndigheten: Betänkandet är mycket väl genomarbetat. Även om utredningen inte kan peka på några allvarliga missförhållanden har den övervägt en rad olika åtgärder som skulle kunna öka allmänhetens förtroende för domstolarna. Utredningens förslag går bland annat ut på att domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta strategier på de ovan nämnda tre områdena. Strategiernas innehåll ska bestämmas av domstolarna men Domstolsverket ska ha en övergripande roll i strategiarbetet. Utredningens överväganden och förslag ska alltså ses som en grund för

det fortsatta arbetet inom domstolarna med frågor om bemötande, domskrivning och kontakter med medierna.

Det är en självklarhet att varje möjlighet att öka allmänhetens förtroende för domstolarna bör övervägas noga och tas tillvara. Enligt Åklagarmyndighetens mening har utredningens kartläggning skapat en utmärkt grundval för domstolarnas och domstolsverkets fortsatta arbete med kvalitetsfrågor. Från Åklagarmyndighetens åklagarperspektiv har Åklagarmyndigheten därför inget att erinra mot förslagen i betänkandet utöver påpekanden i det följande.

Ekobrottsmyndigheten: Utredningen har i enlighet med sina direktiv gjort en noggrann genomgång av hur domstolarna kommunicerar med allmänheten i olika situationer. Med utgångspunkten att förtroendet för domstolarna är gott har utredningen presenterat väl genomtänkta förslag till hur domstolarna kan utveckla förtroendet för sin verksamhet genom sitt sätt att kommunicera. Ekobrottsmyndigheten har tagit del av Åklagarmyndighetens yttrande över betänkandet och ansluter sig till det.

Rikspolisstyrelsen, som konstaterar att förslagen inte har någon direkt påverkan på Polisens arbete, ser det som värdefullt att dessa strategier tas fram eftersom de kan ha en indirekt positiv påverkan på medborgarnas förtroende för hela rättsväsendet. Med tanke på att Polisen har startat ett arbete som omfattar både värdegrunds- och bemötandefrågor kommer Polisen att följa utvecklingen med särskilt intresse. Polisen vill också betona vikten av att jobba med detta på ett väl planerat, genomtänkt sätt där involvering och delaktighet är påtagliga framgångsfaktorer.

Kriminalvården noterar att det utredningen anför i stora delar gäller hela statsförvaltningen.

Brottsoffermyndigheten anser att de överväganden och förslag som framförts i utredningen är mycket angelägna och genomtänkta. Utredningen har föreslagit viktiga åtgärder som bidrar till att förbättra förtroendet för domstolarna och möjliggör att brottsoffer blir bättre bemötta och informerade. För att de föreslagna åtgärderna ska få fullt genomslag krävs, vilket utredningen påpekar vikten av, att de enskilda domstolarna ges möjlighet och uppmuntran att aktivt delta i arbetet med utformningen av strategier gällande bemötandefrågor, utformningen av domar och beslut samt domstolarnas kontakter med media. Myndigheten delar också utredningens uppfattning att Domstolsverket ska ha en övergripande roll i framtagandet av strategierna.

Juridiska fakulteten vid Lunds universitet anser att betänkandet tar upp en rad frågor som är angelägna och där reflektion och diskussion är välkommen och nödvändig. Förslagen tillstyrks med de reservationer som anges i det följande.

Fakulteten anser att betänkandet gör sig skyldigt till ett förbiseende när det gäller domarnas kompetens som domare. Styrelsen anser att kompetensfrågan är den enskilt mest grundläggande frågan för att vinna förtroende; att man kan sin sak. Det syns tydligt också i den kritik som riktats mot den bristande kompetensen hos domare i tvistemål, vilket utgjort ett viktigt skäl varför advokater föredrar skiljeförfarande framför tvistemålsförfarande. Fakultetsstyrelsen har förståelse för att denna fråga är känslig och komplicerad, men att den borde ha funnits med och analyserats. Att frågan inte har behandlats torde bero på utredningsdirektivets problemformulering där kommunikationen mellan domstolarna och omvärlden fokuseras. Fakultetsstyrelsen anser att en viktig del av denna kommunikation är att ha den kompetens som omvärlden förväntar av en domare.

Institutet för språk och folkminnen: Regeringen föreslår i sin proposition Från erkännande till egenmakt (2008/09:153) att

förvaltningsområdet för finska utökas med 18 kommuner och att finska alltid ska kunna användas i skriftliga kontakter med vissa statliga myndigheter (t.ex. Diskrimineringsombudsmannen, Försäkringskassan och Skatteverket). Detta kan innebära att även domstolar kommer att behöva rutiner för att hantera de ärenden som kan aktualiseras av de nya bestämmelserna. Därför är det lämpligt att i samband med genomförandet av utredningens förslag även utarbeta riktlinjer för sådana rutiner. Här är det viktigt att de tjänstemän som handlägger ärendena har kvalificerade kunskaper i finska och att de är väl förtrodda med den finskspråkiga juridiska terminologin.

Institutet för språk och folkminnen föreslår att alla domstolsjurister också ges utbildning i användning av tolk. Det är utomordentligt viktigt att domstolsjurister är medvetna om vikten av att endast kvalificerade tolkar, auktoriserade tolkar med kompetens som rättstolk bör anlitas. Inte minst är detta viktigt för rättssäkerheten men det är även betydelsefullt ur kvalitetssynpunkt. Det är också viktigt att domstolsjuristerna får introduktion i hur en domstolstolk arbetar och ska användas i domstol.

Lika viktigt som att anlita kvalificerade tolkar är det att anlita kvalificerade översättare. Principen måste vara att auktoriserade translatorer ska anlitas när domar, beslut m.m. ska översättas när detta är möjligt.

Sveriges Kommuner och Landsting ställer sig i huvudsak positivt till presenterade förslag och konstaterar att betänkandet på ett förtjänstfullt sätt behandlar många viktiga aspekter som måste beaktas i det fortsatta arbetet med att stärka förtroendet för domstolarna. Betänkandet kan säkert tjäna som inspiration även i kommunernas kvalitetsarbete med bl.a. bemötandefrågor, utformning av beslut och kontakter med medierna.

Sveriges advokatsamfund tillstyrker utredningens förslag.

Landsorganisationen i Sverige (LO): Det framgår inte av betänkandet huruvida Arbetsdomstolen/arbetsrättsliga tvister ingått i undersökningarna, och om de i så fall också ska omfattas av det systematiska kvalitetsarbete som utgör grundstommen i förslagen från utredningen. Betänkandet verkar primärt fokusera på den problematik som kan uppstå i, och i samband med, straffrättsliga och civilrättsliga rättegångar och domar. De problem som har uppmärksammats bl.a. rörande massmedias rapportering av verksamheten i domstolarna är jämförelsevis små i samband med arbetsrättsliga mål och Arbetsdomstolens verksamhet. De brister i utformning och motivering av domar som har observerats förefaller inte förekomma i någon större utsträckning i domar från Arbetsdomstolen. Andra förslag i betänkandet är delvis ovidkommande beträffande Arbetsdomstolen på grund av dess speciella karaktär (partssammansatt) och naturen hos de tvister som förekommer i den.

Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU) begränsar sitt yttrande till att avse de frågeställningar som berör mediebranschen. Utredningen har haft i uppdrag att kartlägga hur kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna fungerar, särskilt inom områdena bemötande av parter och bevispersoner, utformning av domar och beslut samt domstolarnas kontakter med medierna. Tidningsutgivarna vill framhålla att uppdraget är angeläget och välkomnar de inslag av transparens och tillgänglighet i domstolarna och deras verksamhet som genomsyrar utredningens förslag. Samtidigt kan inte undgås att notera utredningens beskrivning av mediernas rapportering ibland ger uttryck för något svepande påståenden som, enligt TU:s mening, får anses vila på tämligen lösa grunder.

3 Förtroende för domstolarna

Riksdagens ombudsmän (JO): Det är naturligtvis av grundläggande betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna att verksamheten präglas av hög kvalitet, särskilt när det gäller utformningen av domar och beslut. Men det är förstås av stor vikt för medborgarnas förtroende att domstolarna bemödar sig om ett gott bemötande och om korta handläggningstider. För att detta ska kunna åstadkommas krävs, som också framhålls i utredningen, ett systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna.

Högsta Domstolens ledamöter: Kapitlet om förtroende innehåller ett tankeväckande faktaunderlag och en ingående analys av hur förtroendet för domstolarna utvecklats över tid. En ytterligare aspekt som kan nämnas i detta sammanhang är att näringslivet i förhållandevis stor omfattning löser sina tvister genom skiljeförfarande och inte vid domstol.

Svea hovrätt: Såvitt framgår av de enkätundersökningar som utredningen låtit göra är förtroendet för domstolarna förhållandevis gott. Det finns emellertid utrymme för förbättringar beträffande samtliga de faktorer som utredningen framhåller som särskilt viktiga för allmänhetens förtroende för domstolarna (se betänkandet sid. 61). Att öka allmänhetens kunskap om domstolsväsendet är sannolikt den enskilt viktigaste av dessa. Det bekräftas inte minst av det faktum att ju större kunskap en person har om domstolarnas roll och uppgift, desto större förtroende har han eller hon för domstolarna och domarna. Även dom-

stolarnas handläggningstider samt utformningen av domar och beslut är av mycket central betydelse för förtroendet för domstolarna. Hovrätten noterar som bekymmersamt att allmänheten och de referensgrupper som utredningen involverat har markant lägre förtroende för nämndemäns kompetens att döma korrekt jämfört med juristdomares.

Göta hovrätt delar självklart uppfattningen att det är av största vikt att medborgarnas förtroende för domarna och domstolarna är högt. Hovrätten delar utredningens bedömning av de faktorer som har särskilt stor betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna. Det underlag för domstolarnas fortsatta arbete med bemötandefrågor som nu tagits fram är mycket värdefullt.

Hovrätten för Övre Norrland: Utredningens övergripande uppdrag har varit att föreslå åtgärder som kan förväntas stärka medborgarnas förtroende för domstolarna. Några faktorer som i detta avseende uppges vara av särskilt stor betydelse är domstolarnas och domstolspersonalens tillgänglighet för parter och bevispersoner, domstolarnas bemötande av parter och bevispersoner, domstolarnas handläggningstider, transparensen i domstolarnas beslutsprocesser, utformningen av domar och beslut, massmediernas bild av domstolarnas verksamhet, allmänhetens kunskap om domstolarnas verksamhet samt domarnas uppträdande. Alla dessa faktorer är naturligtvis centrala och viktiga för varje enskild domstol har att arbeta vidare med.

Hovrätten påpekar att det finns även andra viktiga förtroendeskapande frågor som inte berörs i utredningen och som den enligt sina direktiv inte heller borde ha tagit upp. Dit hör exempelvis vilka resurser som samhället satsar på domstolarna, hur domstolarna är sammansatta och hur domstolarna samverkar med andra myndigheter.

En annan viktig aspekt rör domstolslokalerna; varje domstol måste ha säkra, funktionella och ändamålsenliga lokaler där såväl

parter som bevispersoner osv. får sina behov tillgodosedda. Man ska härvid heller inte underskatta betydelsen av hur domstolslokaler ser ut. Det är inte särskilt förtroendeskapande att t.ex. placera en tingsrätt på andra våningen ovanför en livsmedelsbutik. Det måste anses ligga ett starkt symbolvärde i att domstolen är lokaliserad i en egen och en för alla inblandade parter funktionell byggnad.

Vidare bör framhållas att det ligger ett starkt symbolvärde i ledamöternas klädsel. En enhetlig och vårdad klädsel kan förstärka parternas intryck av en korrekt och objektivt sammansatt domstol med domare och nämndemän samtidigt som klädseln är ett enkelt sätt att skapa respekt för rollfördelningen mellan de olika aktörerna i rätten, vilket i sin tur kan öka förtroendet för domstolarna. Med tanke på det närmande till kontinentala traditioner som ägt rum till följd av bl.a. EU-anslutningen och en ökad rörlighet över nationsgränserna är det inte heller en orealistisk tanke att införa domarkappor för rättens ledamöter. Det är nog snarast så att många som kommer i kontakt med domstolarna – såväl nysvenskar som de som i huvudsak fått sin bild av hur en rättegång går till genom TV-serier från olika delar av världen – förväntar sig att domstolarnas ledamöter ska se ut på detta sätt. Avseende klädseln utgör Sverige ett undantag från vad som gäller inom flertalet rättsordningar i världen.

Attunda tingsrätt: Förtroendet för domstolarna är av utomordentligt stor betydelse, inte bara för dem som kommer i kontakt med domstolen, utan även för rättsstatens grundläggande funktioner.

Regeringen har i sina direktiv till utredningen pekat ut tre områden som särskilt betydelsefulla för hur medborgarna uppfattar domstolarna. Dels bemötandet av parter och bevispersoner, dels utformningen av domar dels ock domstolarnas kontakter med medierna. Statistiska centralbyrån har på utredningens uppdrag utfört en enkätundersökning bland allmänheten

om bl.a. förtroendet för domstolarna. Undersökningen visar att medborgarna har förtroende för rättsväsendet i allmänhet och domstolarna i synnerhet. Jämfört med andra samhällsinstitutioner är förtroendet för domstolarna stort. När det gäller rättsväsendet i sin helhet är förtroendet också stort i jämförelse med de flesta andra västerländska demokratier. Läget kan således betecknas som gott.

Diagram 1 i bilaga A sid. 42 indikerar beträffande förtroendet för domstolarna att förtroendet är stort för att domare har kompetens att döma korrekt, att domstolarna är omsorgsfulla och noggranna i sitt arbete och att enskilda personer som deltar i domstolsförhandlingar blir bemötta med respekt. Vi befinner oss alltså i den situationen att förtroendet för domstolarna i stort sett är bra och till och med bättre än i andra västländer. På en punkt har man emellertid bland allmänheten lågt förtroende och det gäller handläggningstiderna. Här kan tingsrätten bekräfta att kortare omloppstider är önskvärda, men det är en fråga som väsentligen har att göra med resurstilldelning för domstolarnas kärnverksamhet. Tingsrätten noterar också som bekymmersamt att allmänheten och de referensgrupper som utredningen involverat har markant lägre förtroende för nämndemäns kompetens att döma korrekt jämfört med juristdomares.

Nacka tingsrätt: Ett högt förtroende för domstolarna är, precis som utredningen konstaterat, av mycket stor betydelse. Bristande förtroende för domstolarna riskerar försvåra domstolarnas verksamhet vilket i sin tur underminerar rättsstaten och ger långtgående negativa effekter för samhället som helhet.

Södertörns tingsrätt delar utredarnas bedömning om vilka faktorer som har störst betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna, att dessa faktorer måste lyftas fram och diskuteras regelbundet och också vikten av att alla domstolar bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete.

Allmänhetens förtroende för Sveriges Domstolar beror i hög grad på hur den enskilde domaren agerar. Det handlar här – förutom om ren rättstillämpning – om bemötande och utformning av domar. I båda avseenden kan vi domare ständigt förbättra oss. Ett viktigt steg i den riktningen skulle tas om vi skapade en arbets- och ledarskapskultur där det blev ett naturligt inslag i arbetet att titta på varandras förhandlingar, läsa varandras domar och föra en öppen diskussion om dessa saker. Det borde vara obligatoriskt att i medarbetarsamtal diskutera den enskilde domarens sätt att leda förhandlingar och skriva domar. Synsättet att detta skulle innebära ett intrång i domarens självständighet är förlegat. Det handlar i stället om att ge varje domare löpande återkoppling så att han eller hon ska kunna förbättra sig och därigenom vinna ökat förtroende.

Domstolarnas handläggningstider är en viktig faktor som påverkar såväl allmänhetens som domstolsaktörernas förtroende för domstolarnas verksamhet. Tingsrätten beklagar att utredningen inte innehåller något förslag kopplat till denna fråga. Frågan om hur domstolarnas handläggningstider kan förkortas måste prioriteras.

Uppsala tingsrätt instämmer i utredningens uppfattning att ett bra sätt att öka förtroendet för domstolarna är att öka kunskapen om domstolarna hos medborgarna.

Eskilstuna tingsrätt: Av utredningen framgår att förtroendet för domstolarna är förhållandevis gott. Som framgår av betänkandet finns emellertid utrymme för förbättringar beträffande samtliga de faktorer som utredningen framhåller som särskilt viktiga för domstolarna. Många förslag i betänkandet är sådana att det ankommer på Domstolsverket och domstolarna själva att ta ställning till. Att öka allmänhetens kunskap om domstolarna är sannolikt den enskilt viktigaste faktorn för att stärka förtroendet för domstolarna.

Även domstolarnas handläggningstider och utformningen av domar och beslut är dock av mycket central betydelse för förtroendet för domstolarna. Allmänhetens berättigade förväntningar på en enhetlig rättstillämpning är en mycket viktig förtroendefråga. För att säkerställa detta krävs, inom ramen för kvalitetsarbetet i domstolarna, exempelvis återkommande praxisdiskussioner och utbildning. Inrättandet av domarakademin kan vara ett steg i rätt riktning.

Falu tingsrätt instämmer i det som utredningen anfört om vikten av att domstolarna åtnjuter stort förtroende i samhället och om det angelägna i att förtroendefrågorna är föremål för systematisk uppmärksamhet och åtgärder i olika hänseenden.

Domstolarnas avgöranden innefattar ofta ett ställningstagande till parternas oförenliga ståndpunkter och det är därför ofrånkomligt att i många fall endera parten – och de människor som sympatiserar med dennes ståndpunkt – är missnöjd med domstolens avgörande. Att detta kan bidra till ett minskat förtroende för domstolen är ofrånkomligt. Desto viktigare är det då att domstolen bemödar sig om att skriva sin dom på ett begripligt sätt och att domaren vid behov även är beredd att förklara sitt ställningstagande i massmedia. Den tid är förbi – i den mån den någonsin funnits – när domaren kunde hänvisa till den ofta åberopade devisen: ”Domstolen talar genom domen.”

Precis som utredningen redovisar är det ett flertal områden som behöver genomlysas i jakten på förtroendeskapande åtgärder.

Kalmar tingsrätt anför att de undersökningar som utredningen låtit göra visar ett förvånansvärt lågt förtroende för domstolarna och att det framstår som angeläget att arbeta för att höja allmänhetens förtroende.

Skaraborgs tingsrätt anser att utredningen innehåller många goda idéer och väl genomarbetade förslag. Det underlag som nu finns för fortsatt arbete med kvalitets- och bemötandefrågor är mycket värdefullt. Tingsrätten delar utredarens bedömning i fråga om vilka faktorer som har särskild betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna.

Helsingborgs tingsrätt instämmer helt i att det är oerhört viktigt att det finns ett högt förtroende hos medborgarna för landets domstolar. I det hänseendet fyller betänkandet, som på ett gediget och fylligt sätt redogör för hela spektrat av förtroende- och bemötandefrågor, en viktig roll som diskussionsunderlag och inspirationskälla för både domstolarna själva och andra aktörer, vilket i förlängningen bör kunna leda fram till åtgärder som främjar ett ökat förtroende. Som utredningen nog så viktigt framhåller bestäms den brukarupplevda kvaliteten av medarbetarnas attityder, värderingar och förhållningssätt, varför det är mycket angeläget att diskussionen när det gäller just frågor om bemötande och andra förtroendeskapande åtgärder är levande och ständigt pågående.

Halmstads tingsrätt: Av de faktorer som utredningen angett har särskilt stor betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna anser tingsrätten att den enskilt viktigaste faktorn är domstolarnas handläggningstider. Domstolarna är redan i dag mycket arbetstyngda. Det är inte realistiskt att med framgång genomföra utredningens åtgärder inom ramen för befintliga resurser, utan det krävs ytterligare resurser. Detta gäller särskilt förslaget med systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna.

Malmö tingsrätt: Även om en del av de hörnstenar som utredningen anser att förtroendet måste vila på får betraktas som självklarheter, t.ex. hur domstolspersonal ska bemöta parter och bevispersoner, är det viktigt att frågorna lyfts och att domstols-

personal görs uppmärksam på vilken betydelse en god bemötandekultur har för allmänhetens förtroende för domstolarna. Tingsrätten delar också utredningens uppfattning att det är angeläget att domstolarna aktivt arbetar med kvalitetsfrågor samt att domstolens arbete med sådana frågor ges ett ökat inflytande vid medelstilldelningen. Liksom utredningen bedömer tingsrätten också att det är viktigt att domstolarna följer med i den tekniska utvecklingen för att därigenom underlätta för parter och andra att komma i kontakt med domstolarna och få del av information om domstolarnas verksamhet. Särskilt angeläget i detta sammanhang är, som påpekats, att viktig information på Domstolsverkets webbplats finns tillgänglig på fler språk än i dag.

Alingsås tingsrätt: Både domstolarna och domarna har gott förtroende hos allmänheten och arbetet håller i regel hög kvalitet.

Borås tingsrätt: Att ett högt förtroende är avgörande för att domstolarnas verksamhet i vidaste mening skall fungera är obestridligt. Vad som är mest ägnat att tära på förtroendet är att handläggningstiderna på många håll är alldeles för långa. Den viktigaste åtgärden för ett gott förtroende är därför att skapa möjligheter för domstolsväsendet som helhet att förkorta dessa tider.

Som framhålls i betänkandet handlar det förtroendeskapande arbetet i domstolarna i grunden om att säkerställa att dömandet håller en hög och jämn kvalitet. Även om det inte finns några alarmerande resultat i de undersökningar som utredningen genomfört finns det ingen anledning att ifrågasätta att det finns åtskilliga åtgärder som kan och bör vidtas för att förstärka den s.k. ”brukarupplevda kvaliteten”.

En viktig utgångspunkt är att det finns ett klart samband mellan kunskap om domstolarna och förtroende för domstolarna. Utbildning och information är alltså viktigt. Därutöver bör naturligtvis andra åtgärder vidtas. Den förteckning av faktorer som

har betydelse för förtroendet som ges i betänkandet förefaller fullständig. Tingsrätten anser att utredningens analys är heläckande och invändningsfri.

Mölnads tingsrätt: Förtroendet för domstolarna är som utredningen framhåller av stor vikt för såväl dem som kommer i kontakt med domstolen som för rättsstatens övriga funktioner. Det är därför viktigt att det förs en ständig dialog inom såväl den enskilda domstolen som domstolarna i stort vad gäller frågor som rör t.ex. bemötande och domskrivning.

Tingsrätten har noterat att förtroendet för domarna i undersökningen är högt men att nämndemännen ur förtroendehänsyn erhållit sämre resultat. Utredningen har inte alls behandlat denna del av förtroendet för domstolarna. Tingsrätten menar att även detta är av betydelse och att frågan om vad som kan göras för att öka förtroendet för nämndemännen bör utredas ytterligare eftersom det sannolikt är en faktor som bidrar till förtroendet för domstolarna.

Vänersborgs tingsrätt vill som en särskilt viktig förtroendefråga poängtera vikten av att medel anslås så att alla domstolar får tillgång till säkerhetspersonal i de allmänna utrymmena när förhandlingar pågår.

Värmlands tingsrätt: I betänkandet betonas att det är grundläggande för ett demokratiskt samhälle att domstolar åtnjuter allmänhetens förtroende och att kunskap är en viktig beståndsdel (jfr betänkandets avsnitt 2.5.4, där det konstateras att det finns en allmän tendens av bristande respekt för myndigheter). Enligt SCB:s enkätundersökning anser drygt sex av tio medborgare att de inte alls är insatta eller inte är särskilt väl insatta i domstolarnas roll och uppgift i samhället. För att öka medborgarnas kunskap gäller det enligt utredningen för domstolarna att på olika

sätt informera medborgarna om domstolarnas roll och funktion i samhället.

Det är säkert ett riktigt konstaterande att allmänhetens kunskap är låg. Tingsrättens personal får ofta höra olika exempel på missuppfattningar (exempelvis att åklagaren är anställd vid domstolen). Utbildning behövs. Man kan dock fråga sig om det är endast är domstolarna – med stöd av Domstolsverket – som bör stå för denna utbildning. Ur både resurs- och effektivitetssynpunkt kan det finnas anledning att parallellt se över andra kanaler för kunskapsöverföring. Det kan i många fall vara väl sent att nå fram med information när det är dags för rättegång. För nervösa vittnen är förmodligen inte huvudförhandlingsdagen det optimala tillfället att ta till sig ny kunskap. Kanske bör en del av den kunskapsbrist som enkätsvaren visar läkas genom en ändrad skolundervisning. Utredningens förslag om domstolars samarbete med skolor ligger i linje med detta. Här kan också jämföras med diskussionen kring fond- och aktiesparande, där det har förts fram åsikter att privatekonomi ska göras till ett skolämne. Även andra informationskanaler bör vara möjliga komplement. Det går vidare att tänka sig riktade informationskampanjer från Domstolsverket, efter utvärdering av de värsta kunskapsbristerna. Tingsrätten föreslår att det förs en diskussion med åklagare och advokater om ett samlat grepp över bemötandeinsatser.

Vad kan då hända om medborgarna inte har förtroende för domstolarna? Ett försämrat förtroende riskerar enligt utredningen framför allt att leda till att människors benägenhet att frivilligt medverka i processen minskar. Sådan medverkan kan handla om allt från att svara på förelägganden till att hörsamma kallelser till förhandlingar. Tingsrätten instämmer i att det är en viktig faktor. Värmlands tingsrätt tillhandahåller sedan en tid en ”rättegångsskola”, där målsägande, tilltalade och vittnen får information om kommande förhandling i brottmål. Vid ett sådant tillfälle kan brukarna få svar på de särskilda frågor de har. Ett syfte

med detta arrangemang är just att öka frivillig medverkan och få bättre flyt i förhandlingarna.

Det är en intressant och säkert riktig iakttagelse att medborgarnas förtroende för myndigheter som står domstolarna nära är av stor betydelse för förtroendet för domstolarna. Utredningen pekar på kunskapsbrist som orsak till detta. Som utredningen anför kan det därför även av det skälet finnas anledning för domstolarna att förklara vilka uppgifter som domstolen har och tydliggöra domstolens roll i förhållande till den andra myndigheten. Även här vill dock tingsrätten framhålla att det kan vara möjligt och önskvärt att komplettera den kunskapsöverföring som domstolarna och domarna står för med andra informations- och utbildningsinsatser (se bl.a. avsnittet nedan om personbemötande).

Tingsrätten delar utredningens uppfattning att företrädare för domstolarna bör bli bättre på att förklara och stå upp till försvar för de rättssäkerhetsprinciper som genomsyrar verksamheten. Detta kräver enligt utredningen att beslutsprocesserna är transparenta. Problemet är att det ofta finns motstående intressen att väga mot varandra. I betänkandet diskuteras inte närmare de intressekonflikter och avvägningsproblem som kan uppstå. Hur skapa transparens om en viktig princip i det enskilda fallet är sekretess, till förmån för en viss enskild men till nackdel för andra? I domstolsverksamhet finns också inbyggt vissa hinder mot transparens, t.ex. sekretess vid enskild överläggning (se vidare avsnittet om domares mediekontakter nedan). Som det förhåller sig nu framstår omställningen till en mer öppen medieattityd som väl oproblematiske. Vidare kan finnas skäl att mer uppmärksamma och involvera andra medarbetarkategorier än juristdomarna.

Nämndemannamedverkan har som syfte just att upprätthålla förtroendet för domstolarna och leda till att medborgarna får insyn i verksamheten. Sett i det perspektivet är det iögonfallande att enkätundersökningar visat på ett särskilt lågt förtroende för nämndemännen. I betänkandet på sid. 250 motiverar utredning-

en att mediekontakter bör skötas av rättens ordförande med att det i undersökningen har framkommit att medborgarna har ett väsentligt större förtroende för domarna än för nämndemännen. Utredningen drar slutsatsen att det ”även från trovärdighetssynpunkt” är att föredra att rättens ordförande tar hand om kontakterna med journalisterna. Det hänvisas också till nämndemännens förhållningsregler. Så mycket mer penetreras inte nämndemännens delaktighet i betänkandet. Tingsrätten delar fullt ut utredningens bedömning i nu angivna hänseenden. Men om nämndemännens roll är att vara förtroendeskapande, bör de då inte ha en roll i förtroendearbetet? Utslaget i enkäten måste ses som en varningssignal.

Sundsvalls tingsrätt instämmer i att såväl avgöranden inom rimlig tid som allmänhetens kunskap och information om domstolarna och deras arbete, är grundläggande för allmänhetens förtroende för domstolarna.

Ett viktigt moment för att allmänheten ska få sina avgöranden inom rimlig tid är de resurser som domstolarna förfogar över. I dagens resursfördelning finns inte tillräckliga marginaler för att på domarnivå omgående parera för sjukdomar och tillfälliga arbetsanhopningar. Frågan om hur man löser behovet av tillfälliga förstärkningar är där en viktig del av förtroendefrågan. De förstärkningsdomare som f n finns på vissa hovrätter kan vara en modell, men den behöver i så fall förtydligas och förstärkas. Motsvarande problem förefaller f ö även finnas inom Åklagarmyndigheten, vilket även får följderna för domstolarna.

Angående kunskap och information hänvisas till vad som anförs nedan om medier och information mm.

Skellefteå tingsrätt: Den genomförda utredningen tydliggör och påminner om vikten av att medborgarna i en demokratisk rättsstat har förtroende för rättsväsendet i allmänhet och domstolarna i synnerhet. Utredningen är ett utmärkt hjälpmedel och ”trig-

ger” i arbetet med kvalitetsfrågor såväl nationellt som regionalt och lokalt.

Med utgångspunkt i de slutsatser som dragits rörande förtroendet för domstolen som institution och domstolens ledamöter anser tingsrätten att det kan finnas behov av särskilda insatser från Domstolsverkets sida, exempelvis utarbetande av modern information rörande nämndemannainstitutet samt generella och rikstäckande utbildningsinsatser för alla nämndemän. Sådana insatser bör genomföras av Domstolsverket i samråd med domstolarna och landets nämndemannaföreningar.

Som Hovrätten för Övre Norrland framhåller är det viktigt att domstolens ledamöter har en vårdad klädsel och det kan finnas goda skäl att överväga en enhetlig klädsel för domstolens ledamöter. Tingsrätten vill dock understryka att det inom domarkåren finns olika uppfattningar rörande tanken på införande av domarkappor.

Tingsrätten vill tillägga att kvalitetsarbetet för Sveriges Domstolar, bland annat åtgärder för att förkorta handläggningstider, bör ses i ett sammanhang. Domstolen är sista länken i rättskedjan och för allmänhetens del torde den totala handläggningstiden vara av avgörande betydelse. Denna fråga ryms inte inom ramen för denna utredning men skulle kunna utgöra nästa steg i arbetet med ett ökat förtroende för rättsväsendet.

Haparanda tingsrätt delar uppfattningen att domstolarnas förtroende hos allmänhet och parter är av central betydelse, för att kunna uppfylla såväl kvantitativa som kvalitativa mål.

Luleå tingsrätt instämmer helt i de strategier och förslag som lämnats i betänkandet.

Regeringsrättens ledamöter vill också slå fast vad som kan synas självklart och som utredningen konstaterar mer eller mindre i förbigående (se betänkandet sid. 71). Ett högt och varaktigt

förtroende för domstolar – liksom för alla andra institutioner – bygger ytterst på att kärnuppgifterna sköts med hög professionalism. Det betyder att det viktigaste är att domstolarnas avgöranden håller hög kvalitet och ges inom rimlig tid. Sådana frågor måste stå i fokus för allt kvalitetsarbete.

Kammarrätten i Göteborg: Den huvudsakliga innebörden i betänkandet, dvs. att allmänhetens förtroende för rättsväsendet är viktigt både för rättsväsendets legitimitet och för dess möjligheter att arbeta effektivt samt att förtroendet till största del bygger på kommunikation i olika former mellan domstolarna och medborgarna, förefaller inte särskilt kontroversiell. De undersökningar som utredningen låtit göra visar visserligen att förtroendet för domstolarna är förhållandevis gott. Utredningens övergripande inställning, vilken kammarrätten delar, är att domstolarna inte kan slå sig till ro med detta utan att det är av största vikt att kontinuerligt arbeta för att upprätthålla och även förbättra detta förtroende.

Som utredningen framhåller handlar i grunden det förtroendeskapande arbetet i domstolarna om att säkerställa att dömandet håller en hög och jämn kvalitet. I detta ligger även att domstolarna ska avgöra målen inom rimlig tid. Kammarrätten noterar att de undersökningar som utredningen låtit genomföra visar att förtroendet just för domstolarnas förmåga att avgöra målen inom rimlig tid är lågt. Denna fråga berörs dock inte specifikt av utredningen, även om det får antas vara utredningens uppfattning att dess förslag ska leda till en effektivare handläggning.

Utredningen påtalar att det för att vinna medborgarnas förtroende inte är tillräckligt att domstolarna i det dagliga arbetet tillämpar de rättssäkerhetsprinciper som styr verksamheten utan att domstolarna även måste förmedla att så sker till allmänheten och medierna. Mycket av det som sägs av utredningen här är sådant som kan vara av intresse att diskutera inom domstolarna medan annat kan sägas vara ett avstamp för de förslag som läm-

nas längre fram i betänkandet och kommer därför att kommenteras nedan under respektive avsnitt.

Länsrätten i Västmanlands län instämmer till fullo i synpunkten att det är centralt i en demokratisk rättsstat att medborgarna har förtroende för rättsväsendet i allmänhet och domstolarna i synnerhet. Det finns olika åtgärder att arbeta med för att öka förtroendet där så behövs. Det utredningen har föreslagit är ändamålsenligt och genomförbart men det är viktigt att komma ihåg att den mest avgörande komponenten för förtroendet för domstolarna är att de domar och beslut som fattas är materiellt riktiga, välskrivna och fattas inom rimlig tid. Brister det i dessa avseenden torde det spela mindre roll hur väl man blir bemött när man kommer till domstolen – parter och allmänhet kommer ändå inte att ha förtroende för domstolarna och övriga delar av rättsväsendet. Första ledet i ett förtroendeskapande arbete är således att säkerställa kompetensen hos domare och övrig domstolspersonal. Länsrätten anser att frågan om den rättsliga kvaliteten i den dömande verksamheten och dess inverkan på medborgarnas förtroende för rättsväsendet har fått en alldeles för undanskymd roll i betänkandet.

Länsrätten i Hallands län: Enligt utredningen utgör långa handläggningstider en av de faktorer som påverkar medborgarnas förtroende för domstolarna i negativ riktning. Länsrätten delar denna bedömning. Länsrätten ifrågasätter dock om ett genomförande av utredningens förslag kommer att i någon nämnvärd utsträckning bidra till kortare tider för handläggning av mål och ärenden hos domstolarna.

Länsrätten i Göteborg: Betänkandet behandlar viktiga frågor för att effektivisera och modernisera Sveriges Domstolar. Medborgarperspektivet är centralt i domstolarna. Att allmänheten har förtroende för domstolarna – att medborgarna känner igen sig i

och förstår hur domstolarna resonerar i sina avgöranden – är grundläggande i ett rättssamhälle. Medborgarnas berättigade krav på domstolarna innefattar rättssäkerhet, hög kvalitet och effektivitet. Länsrätten ser positivt på alla åtgärder som kan förstärka medborgarnas förtroende för domstolarna.

Ett omfattande utvecklingsarbete har redan inletts i syfte att modernisera och vidareutveckla domstolarna. Nya krav ställs kontinuerligt på verksamheten. Mycket kommer att förändras under de närmaste åren. För Sveriges Domstolar är det viktigt att ta till sig medborgarnas berättigade krav. Av avgörande betydelse för medborgarnas förtroende för domstolarna är god hushållning med tilldelade resurser. Allt detta förutsätter att Sveriges Domstolar lyckas att med hög kvalitet avgöra inkommande mål på ett kostnadseffektivt sätt.

Av enkätundersökningarna framgår att förtroendet för Sveriges Domstolar är högt. Att domstolarna ska ägna sig åt kvalitetsutveckling för att på det sättet hitta så kostnadseffektiva arbetsformer som möjligt framstår vidare som mest prioriterat. Eftersom både allmänheten och de professionella aktörerna har gett uttryck för att de har lägst förtroende för att domstolarna avgör mål inom rimlig tid, måste kvalitetsarbetet i första hand inriktas på att utveckla effektivare arbetsformer i domstolarna, allt i syfte att sträva efter så korta handläggningstider som möjligt.

Förtroendenaspekten bemötande kräver resurser liksom även att förbättra domskrivning och mediekontakter. IT-tekniken kan snabbt ge resultat när det gäller kvalitativt bättre bemötande och ökad tillgänglighet och kan på sikt leda till resursbesparingar.

Länsrätten i Vänersborg saknar en vidare diskussion och åtgärdsförslag kring frågan om domstolarnas handläggningstider.

Länsrätten i Värmlands län: Av enkätundersökningen framgår att det fram för allt är förtroendet för domstolarnas förmåga att avgöra målen inom rimlig tid som brister. Här får man väl också

medge att bristen på förtroende speglar verkligheten; balanserna är besvärande stora och väntetiderna inte sällan långa. Utredningen verkar dock inte ha några förslag på åtgärder som är direkt inriktade på detta problem. Tvärtom innebär förslagen att domare ska ägna sig mer åt en del sidoverksamhet, såsom kontakter med massmedia. Vilka positiva effekter detta än må ha i övrigt, så är det snarast ägnat att öka väntetiderna.

En annan punkt där förtroendet är lågt är riktigheten i det som media rapporterar om domstolarnas verksamhet. Här kan möjligen en del av förslagen vara ägnade att förbättra situationen, såsom att domare skriver mer lättbegripliga domar och ägnar mer tid åt att förklara sina domar. Å andra sidan finns andra tänkbara orsaker till det låga förtroendet som man knappast kommer åt med sådana medel. En sådan faktor kan vara ett allmänt dåligt förtroende för medier, en annan att det brister i journalisternas vilja eller förmåga att ägna nödvändig tid och omsorg åt rapporteringen. Media lever ju i tidspress och inte sällan även med en press att skapa slagkraftiga och säljande nyheter. De problem som detta skapar är inte något som vi inom domstolsvärlden kan göra mycket åt.

Jämförelsen med vissa andra institutioner (se betänkandet sid. 55) är intressant. Den visar bl.a. att en stor tillgänglighet för media inte självklart medför stort förtroendet hos allmänheten. Företrädare för Regeringen och storföretagen syns i media betydligt mer än någon domare. Och media själva (dagspressen) åtnjuter tydligen inte särskilt stort förtroende.

Det är som utredningen skriver viktigt att allmänheten känner förtroende för domstolarna. Man får dock ha en realistisk ambitionsnivå i detta avseende. Att relativt stora befolkningsgrupper känner en viss avoghet gentemot myndigheter i största allmänhet, välgrundad eller ej, får man nog räkna med. Den som fått ett avslag på sitt överklagande torde knappast vara sinnad att utbrista i komplimanger över den välskrivna motiveringen. Ett allmänt ordande från domares sida om vår känsla för rättvisa,

avsky för diskriminering m.m. (jfr betänkandets resonemang sid. 72 ff.) är knappast effektivt. Snarare finns väl en risk att sådant kan väcka misstankar (vem bedyrar oftast sin oskuld; den oförvitlige eller den med orent mjöl i påsen?)

På sid. 78 kommer utredningen in särskilt på förvaltningsdomstolarna och då framförallt skattemålen. Den brist på kompetens som utredningen här tar upp kan möjligen ha något verklighetsunderlag, såtillvida att förvaltningsdomstolarna förr var mer utpräglade skattedomstolar. Nu har vi fått floder av andra mål, och det kan då vara svårt att upprätthålla den nödvändiga kompetensen på skatteområdet hos alla domare. Länsrätten har sedan några år valt att koncentrera skattemålen hos en domare och specialföredragande, och har goda erfarenheter av detta.

Länsrätten i Dalarnas län finner att det är av största vikt att medborgarna i ett rättssamhälle har förtroende för domstolarna och tillstyrker därför de åtgärder som föreslås såvitt avser prioritering av kvalitetsarbete, bemötandefrågor, utformning av domar och beslut, förbättrade kontakter med medier samt några övriga åtgärder – framför allt användning av domstolarnas hemsidor och en plan för elektronisk akthantering. Länsrätten avstyrker att en särskild bemötandeombudsman inrättas och att en personalstyrka av den omfattning som utredningen föreslår (cirka 10-15 årsarbetskrafter) ska rekryteras för att genomföra utredningens förslag. De uppskattade merkostnaderna om 5-8 miljoner kr per år borde i stället användas för att ge domstolarna ökade resurser så att målen kan avgöras snabbare. Som utredningen påpekar är det centralt, vad gäller förtroendet för domstolarna, att målen avgörs inom skälig tid. Länsrätten vill i sammanhanget framföra åsikten att de krav som i dag gäller på avverkningstakt inte kan anses vara rimliga, särskilt inte med tanke på att målen blir alltmer komplicerade. Länsrätten anser därför att förslaget bör kombineras med en ordentlig översyn över vad som kan an-

ses vara välgrundade produktivitetskrav för en ordinarie domare – beroende förstås på vilken typ av mål det handlar om.

Länsrätten i Jönköpings län: De undersökningar som utredningen låtit genomföra visar att såväl allmänheten som de professionella aktörerna, bland de aspekter av själva verksamheten som utredningen har ställt frågor om, har lägst förtroende för att domstolarna avgör målen inom rimlig tid. Enligt utredningen är därför arbetet med att utveckla effektivare arbetsformer ett av de viktigare inslagen i strävan att korta handläggningstiderna. Såvitt länsrätten kan utläsa saknas konkreta förslag som på ett avgörande sätt kan bidra till att öka förtroendet i detta hänseende.

Länsrätten i Kalmar län: I betänkandet avsnitt 2.5.6 redovisas synpunkter från advokater och företrädare för näringslivet på förvaltningsdomstolarnas dömande i skattemål. Det finns anledning att något nyansera dessa ständigt återkommande påpekanden. Skatteverkets uppgift är inte att maximera statens skatteintäkter utan att åstadkomma rättvisa taxeringar och i målgrupper som t.ex. bistånd och socialförsäkring förekommer ett anmärkningsvärt stort antal överklaganden trots att det är uppenbart att underinstansens beslut är riktigt. Detta förklarar delvis den låga ändringsfrekvensen. Det ska emellertid medges att det i vissa målgrupper, t.ex. skatter, offentlig upphandling och laglighetsprövning, finns ett påtagligt behov av specialisering. Detta gäller emellertid i lika hög grad för dem som företräder enskild part i sådana mål. En del av den kritik som framförs mot förvaltningsdomstolarna kommer från ombud som inte själva uppfyller de krav som kan ställas. Det förekommer såväl okunniga som dåligt förberedda ombud och vi har problem med att ombuden förhalar målens avgörande på olika sätt. Detta gäller särskilt mål där den skattskyldige har anstånd med betalning av skatt.

Justitiekanslern: Inte minst viktigt är det som sägs i betänkandet om åtgärder för att förbättra utformningen av domar och beslut. På många håll i domstolarna är skrivsättet fortfarande alltför ålderdomligt. Sannolikt vore det bra om det för domstolarna togs fram en motsvarighet till den lilla skriften Myndigheternas skrivregler, som har blivit ett framgångsrikt standardiserings- och språkkvalitetsinstrument på myndighetsområdet, men som tydligen inte används i någon större utsträckning av domstolarna.

Domstolsverket: I utredningen behandlas inte närmare den aspekt på förtroende som avser domstolarnas handläggningstider. Domstolarna arbetar ständigt med att effektivisera verksamheten och förkorta handläggningstider. Detta arbete har varit prioriterat under flera år.

I utredningen föreslås att personal på domstolarna ska få utbildning inom i huvudsak tre områden, i bemötandefrågor, i hur dom och beslut ska utformas och i hur media ska bemötas. Domstolsverket tillhandahåller redan idag utbildningar inom dessa ämnen och delar uppfattningen att det är viktigt att ändamålsenlig kompetensutveckling sker kontinuerligt. Hur utbildningsinsatserna behöver förändras för att utgöra ett mer påtagligt led i kvalitetsarbetet på domstolarna kan bedömas först när föreslagna strategier tagits fram.

Åklagarmyndigheten: Kartläggningen visar att betydande uppmärksamhet i olika sammanhang under senare år har riktats mot frågor som hänger samman med av utredningen behandlade områden och att en positiv utveckling skett inom domstolsväsendet. Utredningen konstaterar t.ex. att de allra flesta domar och beslut är förhållandevis väl motiverade och skrivna på ett sätt som det stora flertalet människor begriper samt att det sätt domstolarna har organiserat sina kontakter med medierna på fungerar bra. Åklagarmyndigheten vill också framhålla att utredningens en-

kätundersökningar visar att åklagarna har mycket stort förtroende för att domstolarna dömer korrekt och att de har större förtroende för olika aspekter av verksamheten i domstolarna än vad allmänheten har. Åklagarnas förtroende sviktar dock när det gäller domstolarnas förmåga att avgöra målen inom rimlig tid, nämndemännens kompetens och att det som rapporteras i medierna stämmer överens med vad som faktiskt sägs och händer i domstolarna.

Västsvenska Industri- och Handelskammaren är en näringslivsorganisation som arbetar för affärer och tillväxt för företagen i Västsverige. Ett väl fungerande rättsväsende är av största vikt för organisationens medlemsföretag. Handelskammaren har sedan 2005 bedrivit ett omfattande samarbete med jurister i Västsverige genom bildandet av det affärsjuridiska nätverket "Legal Technology". Organisationen formulerade 2005 nya skiljeregler med syfte att åstadkomma ett kostnads- och tidseffektivt privat alternativ för tvistlösning.

Nätverkets arbetsgrupp Access to Court fokuserar på att dels undersöka faktiska förhållanden vad gäller näringslivets utnyttjande och tillgång till allmän domstol och på att utöva påverkan för att förhållanden i framförallt tingsrätt skall vara sådana att företagens tvister löses på ett kompetent och snabbt sätt. Långdragna processer kan vara förödande för ett mindre företag.

Statskontoret: Utredaren konstaterar att förtroendet för Sveriges domstolar vid en internationell jämförelse är högt. Av en enkätundersökning som utredaren har låtit SCB genomföra framgår att sex av tio personer har ett stort eller mycket stort förtroende för domstolarna. SCB:s enkätundersökning samt en ytterligare undersökning bland advokater och åklagare som genomförts visar att det framför allt är förtroendet för domstolarnas förmåga att handlägga målen i rimlig tid som brister hos såväl medborgare som hos advokater och åklagare. Även förtroendet

för att det som rapporteras i medierna stämmer överens med vad som faktiskt sägs och händer i domstolarna är lågt.

Området för humaniora och teolog vid Lunds universitet delar den värdering som betänkandet vilar på, nämligen att det är angeläget att upprätthålla och helst förbättra allmänhetens förtroende för domstolsväsendet. Fakulteten anser också att det är angeläget att domstolarna med hjälp av Domstolsverket utvecklar former för systematiskt kvalitetsarbete i syfte att förbättra kommunikationen mellan domstolarna och allmänheten.

Radio- och TV-verket: Utredningen har föreslagit att resurser ska användas till att öka förtroendet för domstolarna på andra sätt än genom att förbättra kärnverksamheten genom bättre kompetens, snabb och effektiv handläggning samt kvalitet i domslut och beslut. Verket anser att resurser i första hand bör avsättas för att utveckla domstolarnas kärnverksamhet. Verket delar dock utredningens bedömning att de olika föreslagna åtgärderna kan få till följd att medborgarnas upplevda kvalitet av domstolarnas arbete ökar och kan härigenom indirekt få en reell ökning av kvaliteten på domstolarnas arbete genom att medborgarna blir mer benägna att bidra efter bästa förmåga i sina kontakter med domstolarna. En sådan uppfattad kvalitetshöjning torde även stärka rättsväsendets legitimitet.

Verket instämmer vidare i att förvaltningsdomstolarna genom sitt breda kompetensområde har en normbildande funktion i samhället och vill framhålla att förvaltningsdomstolarna verkar inom en rad rättsområden utöver socialförsäkrings- och skatteområdena som har mycket stor inverkan på medborgarna och deras förtroende för rättsväsendet.

Arbetsdomstolen anser att betänkandet innehåller en rad olika förslag till åtgärder som alla är ägnade att leda till ett ökat förtro-

ende för domstolsväsendet. Förslagen är av sådan karaktär att det är svårt att finna några sakliga invändningar.

Sveriges Kommuner och Landsting: Att domstolar och övriga myndigheter åtnjuter allmänhetens förtroende är i grunden en demokratifråga.

Svenskt Näringsliv ser positivt på utredningen och dess förslag. Allmänhetens och företagens förtroende för domstolarna är av stor betydelse och det är, i likhet med vad föreningen vid ett flertal tidigare tillfällen anfört, viktigt att säkerställa domstolarnas kvalitet genom att kontinuerligt se över domstolsorganisationen.

Den av utredningen presenterade enkätundersökningen besvarar inte specifikt frågan om företagens förtroende för domstolarna. Viss uppdelning har dock gjorts mellan yrkeskategorierna arbetaryrken, tjänstemannayrken och egen företagare. Av tabell 5, bilaga 3 framgår att egenföretagare är den kategori som har lägst förtroende för domstolarna.

För näringslivets del har följande faktorer särskild betydelse för det generella förtroendet för domstolarna: domstolarnas handläggningstider, transparensen i domstolarnas beslutsprocesser samt att domarna har kompetens att döma rätt i givna mål.

Svenskt Näringsliv konstaterar att de åtgärder som utredningen föreslår är fåtaliga och knappast ägnade att lösa de problem som näringslivet upplever. Vi vill därför åter framhålla behovet av specifika insatser för att förbättra domstolssystemet vad gäller näringslivstvister. Svenskt Näringsliv har under de senaste åren lämnat ett flertal förslag till sådana reformer och vi menar att resultaten av Förtroendeutredningens arbete visar på behovet att genomföra dessa.

Det kan konstateras att förtroendet för att domstolarna avgör målen i tid är lågt i samtliga tillfrågade kategorier. Endast drygt 2 av 10 ur gruppen allmänhet har förtroende för att domstolarna avgör målen inom rimlig tid. Detta kan inte anses tillfredställan-

de. Som Svenskt Näringsliv påpekat tidigare är problemet med långa handläggningstider i domstolarna en särskilt viktig faktor för näringslivet och de brister som framgår av utredningen understryker behovet av åtgärder för att förbättra situationen. Det bör noteras att domstolarnas långa handläggningstider också har kritiserats i andra sammanhang. Bl.a. har Centrum för rättvisa (CFR) riktat kritik mot svenska staten då organisationen inte anser att Sverige uppfyller sin skyldighet enligt Europakonventionen att hålla domstolarnas handläggningstider på en tillfredsställande nivå

Transparens i domstolarnas beslutsprocesser, särskilt vad gäller förståelsen av beslutsprocessen och förutsebarheten i processen är givetvis av betydelse ur ett rättssäkerhetsperspektiv. För företagen har detta stor betydelse. Särskilt tid och kostnader för processen är viktiga att kunna förutse innan beslut fattas om att inleda en process.

Angående förtroendet för domares kompetens att döma rätt framgår av utredningen att endast drygt sex av tio personer inom allmänheten och ungefär samma antal av urvalet personer med domstolserfarenhet har förtroende för domarnas kompetens. Trots att det är en förhållandevis låg siffra har detta inte berörts närmare av utredaren. Svenskt Näringsliv anser att det måste anses otillfredsställande att fyra av tio svenskar inte anser att domstolarnas kompetens är tillräcklig och detta måste beaktas i det fortsatta arbetet med förbättringar av domstolssystemet. Som vi tidigare framhållit är det av stor vikt att de domstolar som hantlar näringslivsrelaterade mål har tillräcklig kompetens, då detta är en avgörande faktor för företagets förtroende för det allmänna domstolssystemet.

En konsekvens av detta låga förtroende för domstolarna kan, som påpekas i utredningen, vara att benägenheten att använda domstolsprocess som en tvistelösningsmetod minskar och att man istället vänder sig till alternativa tvistelösningsorgan, t.ex. skiljeförfaranden. Alternativa tvistelösningsmetoder är något

som i sig är positivt och ska kunna användas för de typer av tvister där det är ändamålsenligt. Detta leder bl. a till minskad arbetsbelastning för domstolarna. Företagen ska dock inte tvingas till detta val på grund av de allmänna domstolarnas oförmåga att hantera mål inom rimlig tid. Svenskt Näringsliv saknar konkreta förslag i den presenterade utredningen på hur en snabbare och mer effektiv hantering i domstolarna ska möjliggöras.

Alternativa tvistelösningsförfaranden inom domstolarna kan vara ett försök att inom domstolsorganisationen lösa det befintliga problemet med långa handläggningstider. Svenskt Näringsliv har redan tidigare tillstyrkt sådana reformer (se remissyttrande av 2007-10-01 över betänkandet *Alternativ tvistlösning* [SOU 2007:26}).

Landsorganisationen i Sverige (LO): De förslag och strategier som utarbetats av Förtroendeutredningen ter sig rimliga och ändamålsenliga för att uppnå ett ökat förtroende för domstolarna. Detta mål måste anses vara eftersträvansvärt i en rättsstat och det finns ingenting vare sig i målet som sådant eller de föreslagna medlen för att uppnå det som föranleder någon invändning från LO:s sida. Tvärtom torde ett ökat förtroende för domstolsväsendet (i egenskap av företrädare för staten) kunna vara ett led i en utveckling mot mer engagerade och delaktiga samhällsmedborgare, vilket är en förutsättning för en fungerande demokrati.

LO anser att de förslag som lagts fram av Förtroendeutredningen generellt sett skulle bidra till ett ökat förtroende även för Arbetsdomstolen, och stödjer dem således i en tolkning där Arbetsdomstolen omfattas av betänkandet.

Journalistförbundets yttrande omfattar utredningens avsnitt om domstolarnas kontakter med medierna och TV-sända rättegångar. Journalistförbundet delar utredningens uppfattning att domstolarna måste bli mer tillgängliga för allmänheten. Bemötandet av såväl parter som bevispersoner om vad de kan förvänta sig i en

för dem ofta ovanlig situation kan också förbättras. Utformningen av domar och beslut kan göras mer pedagogisk. Förbundet har heller inget att invända mot att domstolarna vill förbättra kontakterna med medierna. Det är naturligtvis en fördel om det finns domare tillgängliga för kommentarer till avkunnade domar och beslut och att domarna kan förklara komplicerade juridiska spörsmål.

Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU): Två enkätundersökningar har genomförts för att få en bild av dels allmänhetens förtroende för svenska domstolar, dels domstolserfarna personers såsom advokater, åklagare, domare och nämndemän, förtroende för domstolarna.

Undersökningen består av två mätningar. Den ena riktar sig mot allmänheten medan den andra riktar sig mot personer med egen erfarenhet av det svenska domstolväsendet. Den första mätningens urvalsstorlek var 3000 personer i åldrarna 18-84, i den senare gjordes ett urval på 500 personer utan några avgränsningar avseende ålder.

Resultaten av allmänhetens svar var att närmare hälften av de tillfrågade, 49 %, säger sig ha ganska respektive mycket litet förtroende för påståendet ”Att det som rapporteras i tidningar och radio/tv stämmer överens med det som faktiskt sägs och händer i domstolarna”. 32 % anger att förtroendet är mycket eller ganska stort i denna fråga. 19 % har angett att de inte har någon åsikt/känner ej till. De tillfrågade kategoriseras vidare in efter utbildning. Den mest kritiska gruppen utgörs av högutbildade där 57 % besvarar påståendet med ganska litet eller mycket litet. Förtroendet för medierna är störst hos dem med medelhög utbildning, 36 % har mycket eller ganska stort förtroende för rapporteringen i medierna.

TU konstaterar att utredningens påstående är tämligen fordrande, för att inte säga tendensiöst, formulerat, någonting som rimligtvis påverkar svarsmonstret. Vidare är detta ett område

som jämfört med andra samhällliga företeelser, t.ex. barnomsorg, genererar lägre värden. Säkerligen spelar allmänhetens rättsmedvetande och såväl sociala som politiska tillhörighet in i fallet. Utfallet kan således på goda grunder ifrågasättas. Det är särskilt noterbart när det i analysen i svepande och tendensiösa ordalag uttalas att det låga förtroendet kan kopplas till kvällspressen. Mot detta kan invändas att det är just kvällspressen som står för en inte oväsentlig del av rapporteringen kring rättsfall och att det inte sällan är härifrån allmänheten hämtar sin information.

I påståendet ”Att domstolarna inte låter sig påverkas utifrån till exempel av media när de dömer” delas de tillfrågade in i kategorier utifrån antalet rätt på ett kunskapstest om domstolarnas uppgift. Noteras kan att det i analysen sägs att det är mycket tydligt att de som är särskilt insatta i rättsväsendet är de som värderar medierna mest kritiskt. TU ställer sig frågande till denna slutsats. Resultatet på kunskapstestet visar snarare att de med flest rätt visat sig ha större förtroende för rapporteringen – 57 % har mycket eller ganska stort förtroende för mediernas rapportering – jämfört med t ex den grupp som uppvisat sämst resultat i testet där

34 % haft mycket eller ganska stort förtroende för rapporteringen. Resonemanget i analysen visar sig således något haltande.

Resultatet från urvalet av personer med domstolserfarenhet visar ungefär samma värden som för allmänhetens förtroende vad gäller påståendet ”Att domstolarna inte låter sig påverkas utifrån till exempel media när de dömer”. Slutsatserna som kan dras här torde vara begränsade i det att här har enskilda på ett eller annat vis personligen blivit drabbade av rättstillämpningen, någonting som rimligtvis, åtminstone i vissa fall, borde inverka menligt på resultatet.

Undersökningen med advokater, åklagare, domare och nämndemän om bl.a. förtroendet för domstolarna har skickats till samtliga i landet verksamma advokater (4 400) och biträdande

jurister (1 500) samt 250 åklagare. På frågan "Hur stort förtroende har du för att domstolarna har förmåga att stå emot påverkan utifrån när de dömer" anger 72 % av advokaterna/biträdande juristerna och 86 % av åklagarna att de har stort förtroende. 8 % av de förra respektive 2 % av de senare hyser litet förtroende i frågan. I anslutning till denna fråga, finns följande frågeställning "Om du inte har mycket eller ganska stort förtroende, har du någon närmare uppfattning om vad för slags yttre påverkan som du anser att domstolarna har svårt för att stå emot och vad som du anser är skälet till att domstolarna har svårt för att stå emot denna yttre påverkan?". I sammanställningen av advokaternas/biträdande juristerna svar sägs bl. a. att "påfallande många tror att massmedia påverkar domstolarnas bedömning". Hur man kommer fram till att "påfallande många" tror att medierna påverkar domstolarna är för TU höljt i dunkel, särskilt som 72 % av gruppen säger sig ha ett stort förtroende för domstolarna i frågan. Det är dessutom svårt att bemöta påståenden då ingen redogörelse av storleksordningen görs. Tidningsutgivarna konstaterar i stället att förtroendet hos såväl advokater som åklagare, till synes är stort. Vad gäller åklagarna sägs att "många är av uppfattningen att massmedia och folkopinioner påverkar domstolarna". Återigen är det svårt att bemöta detta påstående, dels med hänvisning till att 86 % av åklagarna säger sig ha stort förtroende i frågan, dels med hänvisning till att vad som här avses med "många" inte presenteras.

På frågan "Hur stort förtroende har du för att mediernas rapportering stämmer överens med vad som faktiskt har skett under handläggningen i domstolen" har av advokaterna/biträdande juristerna 10 % stort respektive 67 % lågt förtroende. Hos åklagarna har 11 % stort respektive 52 % lågt förtroende i frågan. Vidare efterfrågas "Om du inte har mycket eller ganska stort förtroende, har du någon närmare uppfattning om vad du anser är orsaken till att mediernas rapportering inte är saklig och korrekt?". Enligt sammanställningen anser påfallande många advo-

kater/biträdande jurister att journalister är inkompetenta och saknar kunskap om domstolsprocessen och att media inte är intresserade av en saklig, neutral och korrekt rapportering. Även åklagarna uttalar detta. Många menar att media tenderar att enbart lyssna till åklagarens version. Å andra sidan anger några att domstolens bristande motiveringar och avsaknad av förklaringar utöver domskälen är en orsak till att media rapportering inte är saklig och korrekt.

Enligt TU är frågan tendensiös. Så kan konstateras att redan i frågeställningen slutsatsen dras att mediernas rapportering varken är saklig eller korrekt. Det är synnerligen onyanserade och dåligt underbyggda slutsatser och uttalanden som görs. Påståendet om att medierna inte skulle vara intresserade av en saklig, neutral och korrekt rapportering faller på sin egen orimlighet; det är detsamma som att påstå att medierna är likgiltiga inför sitt uppdrag och sin yrkesroll och därmed missköter sig. TU kan inte annat än att konstatera att som man ropar får man svar.

TU är införstådd med att domare kan bli påverkade av vad tidningar och andra medier rapporterar om. Detta förhållande måste dock sättas i ett större perspektiv som att rättstillämpningen skall stå fri från yttre påverkan av t.ex. massmedia eller politiker. Skulle en domare eventuellt tillåta sig att bli påverkad av material som publiceras i media och senare lägga detta till grund för en dom, är detta direkt stridande mot omedelbarhetsprincipen. Denna princip innebär att en dom endast får grundas på sådant som förekommit under själva huvudförhandlingen. Det är naturligtvis olyckligt om allmänheten och även de som tillämpar lagen tror att medierna kan påverka rättsskipningen. TU är dock av den fasta övertygelsen att domarna tack vare såväl yrkesutbildning som yrkesträning kan stå emot eventuell yttre påverkan.

JUSEK kan till en början konstatera att frågan om förtroendet för domstolarna är av central betydelse för rättsstatens funktion.

Utredningen har lagt ner ett betydande arbete på att analysera dessa frågor och betänkandet innehåller många värdefulla bidrag till diskussionen om hur förtroendet ska kunna förbättras. De förslag till åtgärder för att förbättra förtroendet och som tar sikte på bemötande, domskrivning och mediekontakter har Jusek i huvudsak ingen erinran mot. Jusek vill dock invända mot de resonemang som förs om en bemötandeombudsman.

Förutom det som nu sagts är förtroendet för domstolarna till stor del beroende av kvaliteten i verksamheten. Den frågan inbegriper att mål och ärenden avgörs i rimlig tid. För att komma till rätta med långa handläggningstider krävs långsiktiga åtgärder som bl.a. riktas in på arbetsformer och förenklade processregler och delgivningskrav.

Jusek vill också framhålla att förtroendet inte bara är beroende av faktorer som nämnts ovan. En fråga som inte berörs är lönebildningens betydelse. Det har under flera års tid pågått en uppsplitande debatt om principerna för lönesättning av domare. Jusek har motsatt sig införandet av individuella löner och ett grundläggande argument har varit att domarnas självständighet riskerar att urholkas. Enligt vår uppfattning kan förtroendet för den dömande verksamheten naggas i kanten av att lönesättningen av domare numera sker individuellt. I betänkandet saknas helt en analys av denna för förtroendet viktiga fråga.

Nämndemännens riksförbund: Ett antal kraftfulla åtgärder måste vidtagas för att möta det faktum att förtroendet för nämndemännen är lågt eller mycket lågt från allmänheten men särskilt från advokater, som skiljer sig mycket från åklagare.

Domstolarnas ansvar för nämndemännens introduktionsutbildning och fortbildning måste stärkas och göras obligatorisk så att skillnaderna mellan nämndemännens kompetens att medverka i dömandet minskas. Nämndemännens roll bör bättre klargöras för allmänheten dels genom en allmänt bättre uppbackning av nämndemännen (bemötande), dels genom en mer allsidig, riktad

information om nämndemannauppdraget. Särskilt advokat kåren bör informeras om nämndemännens roll i rättsprocessen och den icke-juridiska aspekten framhållas som värdefullt från samhällsynpunkt.

Nämndemännen skall finnas angivna på domarna.

Då förtroendet för nämndemän är förvånansvärt lågt hos både låg- och högutbildade kan det bero på att underlaget för rekrytering, nominering och val av nämndemän åtminstone delvis påverkas av arvoderingen, varför denna måste höjas från nuvarande 500 kr för hel dag samt att det nyligen införda halvdagsarvodet tas bort, alternativt inarbetas i en modell med 3 x 250 kr för tretimmarsintervallet samt att inläsningsarvode införs även i hovrätten sedan EMR-lagstiftningen tillkommit (1 nov 2008).

För att bredda rekryteringen och skapa större och mer relevant kännedom om nämndemannauppdraget bör även andra organisationer liksom i Tyskland bjudas in att nominera nämndemän även om detta även fortsättningsvis sker genom kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige.

Det bör undersökas om nämndemännens roll i domstolen kan göras mer aktiv.

Starkt negativa undersökningar om nämndemän t ex om åldersstrukturen bör inte genomföras på så sätt att det skapar ytterligare fördomar mot nämndemannakåren. Tvärtom bör all publicitet och alla undersökningar utformas på ett mer balanserat sätt.

Det bör noteras som positivt att 400 nämndemän deltagit i enkätundersökningen med god svarsfrekvens.

Fackförbundet ST instämmer i stort med utredningens analys och förslag. Angelägna frågor behandlas som:

Förbättra medborgarnas tillgång till information om sina ärenden och att de ska kunna kommunicera elektroniskt. Det bidrar till att använda myndighetens resurser på ett effektivt sätt.

All domstolspersonal ska vara serviceinriktad och kunniga, något som ST - i huvudsak - bedömer fungerar bra redan idag. All personal ska involveras i utvecklingsarbetet med att öka förtroendet för domstolarna.

Att information om domstolarna ska finnas tillgänglig på flera språk bidrar till ökad förståelse och ökat förtroendet för domstolarnas arbete.

3.1 Särskilt om behov av etiska regler för domare

Utredningen anser att det från förtroendesynpunkt skulle vara värdefullt om Sveriges domare kunde påbörja diskussioner om att skapa etiska regler som gäller grundläggande frågor i domares yrkesutövning och så småningom komma överens om en uppsättning etiska regler. Detta skulle öka den etiska medvetenheten i kåren och skapa ett gemensamt förhållningssätt i etiska frågor.

Om domarkåren kommer överens om etiska regler, är det för legitimiteten viktigt att också skapa en etisk nämnd eller liknande organ som kan pröva påstådda överträdelser mot reglerna och besluta om olika disciplinära påföljder.

Svea hovrätt: Eftersom medarbetarnas attityder, värderingar och förhållningssätt påverkar den brukarupplevda kvaliteten är det mycket viktigt att det i domstolarna finns en levande diskussion i dessa frågor. Ett tänkbart resultat av det är ett etiskt förhållningssätt för alla medarbetare. Ett annat tänkbart resultat är etiska regler för domare. Sådana regler, som närmast skulle ha karaktären av etisk och moralisk kompass, bör dock växa fram inom domarkåren självt och domarna bör själva ta ansvar för deras efterlevnad. Någon uttrycklig sanktionering är vare sig möjlig eller lämplig. I de fall en diskussion om åtgärder med anledning av en domares etiska tillkortakommanden uppstår bör frågan även fortsättningsvis behandlas inom ramen för de befogenheter som

tillkommer Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern och Statens ansvarsnämnd.

Göta hovrätt är odelat positiv till en fortsatt diskussion kring etiska regler för domare.

Hovrätten över Skåne och Blekinge: Utredningen diskuterar behovet av etiska regler för domare och menar att det från förtroendesynpunkt skulle vara värdefullt om domarna kunde komma överens om etiska regler. Hovrätten delar denna uppfattning. Det finns dock en del svårigheter att överbrygga och frågan om etiska regler för domare bör därför övervägas vidare i något lämpligt sammanhang.

Hovrätten för Övre Norrland: Utredningen föreslår att Domstolsverket ska ta fram strategier för att stimulera åtgärder för ett bättre bemötande av parter och bevispersoner. Dessa strategier skulle kunna utmynnas i etiska regler för domare eller tillskapandet av en etisk nämnd. Hovrätten finner förslaget vara lovligt men framhåller att dessa regler ska utarbetas av och inom domstolarna själva. För att framtida regler ska få erforderlig tyngd är det mycket viktigt att diskutera tillskapandet av en etisk nämnd inom domstolarna.

Attunda tingsrätt: Eftersom medarbetarnas attityder, värderingar och förhållningssätt påverkar den brukarupplevda kvaliteten är det mycket viktigt att det i domstolarna finns en levande diskussion i dessa frågor. Ett tänkbart resultat är ett etiskt förhållningssätt som inkluderar alla medarbetare. Ett annat tänkbart resultat är särskilda etiska regler för domare. Sådana regler, som närmast skulle ha karaktären av etisk och moralisk kompass, bör dock mer informellt växa fram inom domarkåren och domarna bör själva ta ansvar för deras efterlevnad. Någon uttrycklig sanktionering är varken möjlig eller lämplig. I de fall en diskussion

om åtgärder med anledning av en domares etiska tillkortakommanden uppstår bör frågan även fortsättningsvis behandlas inom ramen för de befogenheter som tillkommer JO, JK och Statens ansvarsnämnd.

Södertörns tingsrätt: En viktig faktor som påverkar såväl allmänhetens som domstolsaktörernas förtroende för domstolarnas verksamhet är domarnas uppträdande. Domarna är på många sätt domstolens ansikte mot allmänheten och allmänhetens förtroende påverkas förstås av hur domarna uppträder. Att återkommande diskutera etiska frågor är viktigt för att stärka domares etiska medvetenhet och för att upprätthålla ett tidsenligt förhållningssätt. Att frågan ständigt hålls aktuell och är föremål för diskussion är viktigare än att domarkåren försöker enas om gemensamma etiska regler. Tidigare försök har misslyckats.

Uppsala tingsrätt: När det gäller förslaget om etiska regler är det viktigare att det förs en levande och kontinuerlig diskussion om ämnet än att etiska regler tas fram. Frågan bör dock tas upp till diskussion inom domarkåren för att undersöka om det finns ett intresse av sådana regler. En utgångspunkt för en sådan diskussion kunde vara de s.k. Bangaloreprinciperna anpassade efter svenska förhållanden. Det är inte lämpligt att etiska regler sanktioneras genom disciplinära åtgärder. De sanktionssystem som redan finns (JO, JK och Statens ansvarsnämnd) får anses vara tillräckliga. Härtill kommer den ganska extensiva tillämpningen av reglerna om delikatessjäv; regler som kan ge vägledning också i diskussionen om domareetik.

Eskilstuna tingsrätt: Eftersom medarbetarnas attityder, värderingar och förhållningssätt påverkar hur advokater, åklagare, målsägande, tilltalade och vittnen upplever kvaliteten är det enligt tingsrätten viktigt att det i domstolarna finns en levande diskussioner om dessa frågor. Etiska regler för domare kan vara

värdefulla men sådana bör växa fram inom domarkåren på ett informellt sätt.

Nyköpings tingsrätt: Förslaget om ett behov av etiska regler för domare avstyrks. Förslag till utarbetande av etiska regler för domare har tidigare vid flera tillfällen mötts av en förödande och välgrundad kritik. Det finns betydande problem, bland annat av konstitutionell art, att formulera sådana regler. Denna typ av regler bör, i likhet med vad som sker för närvarande, växa fram och utvecklas inom domarkåren själv. För efterlevnaden finns, utöver den kritik som domare kan rikta mot en kollega, redan flera myndigheter som olika aktörer inom rättsväsendet samt allmänheten kan vända sig till.

Gotlands tingsrätt: Tanken på gemensamma etiska regler för domare är givetvis i grund och botten god. Men det finns problem. Det belyses bl.a. av de norska erfarenheterna som redovisas i betänkandet. För att uppnå consensus är risken stor att ett sådant "dokument" skulle bli urvattnat och intetsägande. Å andra sidan kan det hävdas att diskussionen som sådan – oavsett resultat – kan ha ett egenvärde. Tingsrätten anser dock att detta – i konkurrens med andra frågor som behandlas i betänkandet – inte bör ges prioritet. Om man ska initiera något arbete med en "etikodifiering" skulle det grovt skissartat kunna ske enligt följande riktlinjer.

Om man avser att initiera ett mer konkret betonat projekt rörande detta bör arbete bedrivas i en mindre arbetsgrupp. Den bör företrädesvis bestå av erfarna domare som inte tillhör chefsdomarkretsen och tyngdpunkten bör ligga på underrättsdomare. Av vikt är också att en sådan grupp har en köns- och ålderssammansättning som speglar den (om några år) aktiva domarkåren. Det betyder t.ex. att äldre manliga chefsdomare inte alls bör komma i fråga. När det gäller de etiska avvägningar som måste göras är det nämligen av största vikt att man befinner sig "vid

fronten” av verksamheten och dagligen – i den lilla staden – ställs i inför frågeställningar av etiskt slag. Det krävs också att man inte är – eller har varit – alltför involverad i t.ex. lagstiftningssammanhang (vilket många chefsdomare har varit). I dessa sammanhang har man lätt blivit färgad av vad som i etiska sammanhang kan anses vara ”politiskt korrekt”. Om detta tillåts slå igenom skulle de etiska reglerna riskera att få en karaktär av den politiska maktens önskan av hur den vill att domaretiken ska se ut. Om strävan i stället är att det är domarkårens egen syn på sin roll som ska komma till uttryck är den här skissade modellen att föredra. Till exempel skulle domarna inom varje hovrätts- och kammarrättsområde kunna fritt få välja två kolleger som ingår i en sådan arbetsgrupp. Och valet skulle inte stå mellan dem som anmält intresse för uppgiften. Samtliga ordinarie domare skulle vara valbara och skyldiga att verka i en sådan arbetsgrupp. I slutändan skulle givetvis hela domarkollektivet ges tillfälle att yttra sig över ett utkast eller motsvarande och inget hindrar att arbetsgruppen under arbetets gång anordnar seminarier m.m. med deltagande av en större krets. Arbetsgruppen bör också få ett kvalificerat kansli till sitt förfogande och ges tid att arbeta över ett antal år.

Västmanlands tingsrätt delar den syn på etiska regler för domare som framgår av Svea hovrätts remissvar och önskar särskilt framhålla att etiska regler för domare, i den mån sådana utarbetas av domarna själva, knappast kan sanktioneras.

Falu tingsrätt: Utredningen förespråkar att Sveriges domare kommer överens om en skriven etisk kod för domarens uppträdande m.m. Tingsrätten är skeptisk både till behovet av en sådan kod och till möjligheterna att åstadkomma något som inte enbart består av allmänt hållna självklarheter. Tidigare försök uppmuntar inte till efterföljd. Tingsrättens uppfattning är att återkom-

mande diskussioner i anslutning till utbildningstillfällen är den väg som i första hand bör prövas.

Skaraborgs tingsrätt: I utredningen föreslås att domarkåren skall komma överens om etiska regler för domare för att stärka deras etiska medvetenhet samt att det ska skapas en etisk nämnd eller ett liknande organ, som kan pröva påstådda överträdelser mot reglerna och besluta om disciplinära påföljder. Paralleller dras här till Advokatsamfundets disciplinnämnd. En domares arbete är dock redan hårt styrt av lagar, förordningar, föreskrifter och praxis. Om överträdelser eller felaktigheter begås finns det dessutom redan möjligheter att utkräva ansvar av domare i Statens ansvarsnämnd eller i domstol. Härutöver kan den som är missnöjd med någonting vända sig till Riksdagens ombudsmän eller till Justitiekanslern. Några ytterligare regler, någon särskild värdegrund eller något ytterligare institutionsbygge synes därmed inte nödvändigt. Det är vidare oacceptabelt att reglera vad domare gör på sin fritid, vilket synes ingå i förslaget. Det måste vara upp till varje domare att bedöma effekterna av sitt handlande på fritiden och hur det kan påverka förtroendet för honom eller henne och domstolen. I medierna har under åren lyfts fram ett fåtal fall där domare begått brott, men i övrigt ser inte tingsrätten att bristande etik eller okunskap om etiska frågeställningar utgör ett problem i domarkåren. Med detta sagt kan det ändå vara av vikt att särskilt nya och yngre domare, som kanske inte har klart för sig vad som förväntas av dem när de börjar arbeta i domstol, handleds även på detta område. Dylika frågeställningar tas därför upp på notarieturserna och i domarskolan, vilket bedöms vara tillräckligt.

Örebro tingsrätt delar uppfattningen att det från förtroendepunkt skulle vara värdefullt om domarna i Sverige kunde påbörja diskussioner om att skapa etiska regler som gäller grundläggande frågor i domares yrkesutövning och även enas kring

sådana regler. Om sådana regler tillskapas bör det nog också inrättas en etisk nämnd. Tingsrätten hyser dock betänkligheter inför att den skulle bemannas med främst eller kanske endast domare. Det går nog inte att bortse från risken för att ett avgörande eller uttalande av en nämnd bestående av representanter för samma yrkesgrupp som den person som ska bedömas blir starkt ifrågasatt på den grund att nämndens ledamöter skyddar sin yrkeskollega. Grunden för ett sådant misstänkliggörande kan undanröjas om det bland nämndens ledamöter inte finns en majoritet av domare. En fråga som inte berörs i betänkandet är vem som ska administrera och bära kostnaderna för en sådan nämnd. För tingsrätten är det av uppenbara skäl självklart att Domstolsverket inte bör vara inblandad i nämndens verksamhet.

Helsingborgs tingsrätt: I utredningen föreslås bl.a. gemensamma etiska regler för domare som ett medel att öka förtroendet för såväl domstolar som enskilda domare. Tingsrätten ställer sig allmänt positiv till framtagandet av sådana etiska riktlinjer. Riktlinjerna bör dock bygga på befintliga internationella dokument, främst Bangaloreprinciperna och Europarådets rekommendationer gällande domares oavhängighet m.m., och inte bli föremål för en detaljreglering av det slag som tidigare föreslagits. De etiska riktlinjerna bör i stället ses som en plattform för vidare diskussioner och som en gemensam värdegrund i de etiska överväganden som varje domare måste göra. Behovet av en särskild etisk nämnd ifrågasätts däremot. I de fall det kan bli fråga om disciplinära påföljder finns redan ett välutvecklat beslutssystem med Statens ansvarsnämnd som kan fylla det behov av att ha ett organ för ansvarsutkrävande som kan behövas. Att därutöver tillskapa ett parallellt beslutssystem med en ny etisk nämnd framstår knappast som nödvändigt.

Kristianstads tingsrätt har ingen invändning mot att det tas fram etiska regler för domare. Det framstår emellertid som långt

ifrån självklart att sådana regler skulle ges offentligrättslig karaktär. Naturligare torde vara att etiska regler utvecklas av domarnas egna organisationer. Hur regler som inte har offentligrättslig karaktär ska kunna kopplas till ett system med disciplinära påföljder, såsom utredningen föreslår framstår som i hög grad oklart. För domares del finns hur som helst redan, till skillnad mot vad som är fallet för advokater och journalister, ett ansvarsutkrävande organ i form av Statens ansvarsnämnd. Den jämförelse med Advokatsamfundets disciplinnämnd och Pressens opinionsnämnd som utredningen gör förefaller mot den bakgrunden mindre väl grundad. Tingsrätten ställer sig kritisk till ett nytt system för disciplinära påföljder.

Halmstads tingsrätt: När det gäller förslaget att framarbete gemensamma etiska regler för domare har sådana förslag tidigare utsatts för kritik. Tingsrätten har dock inte någon särskild invändning mot att frågorna diskuteras närmare.

Alingsås tingsrätt: Nyligen har Domstolsakademien börjat sitt arbete och på sikt kan man anta att en domare kommer att ha genomgått en flera månader lång utbildning innan han eller hon tillträder som ordinarie domare. Utnämningen som domare föregås också av ett noggrant urvalsförfarande. Redan med hänsyn härtill förefaller det onödigt att nu på nytt söka införa etiska regler för domare. Tingsrätten ser inget behov av sådana regler. Till skillnad från många andra länder har vi både justitieombudsmannen och justitiekanslern som kan ingripa mot oegentliga beteenden hos domare.

Borås tingsrätt: Att utforma en gemensam etisk kod för domare kan bidra till att öka den kollegiala sammanhållningen och yrkesstoltheten och samtidigt skapa förtroende hos medborgarna. Det är naturligt att domare, i likhet med advokater, läkare och andra

yrkesgrupper med stort i ansvar i samhället, kodifierar de principer och regler som domare dagligen arbetar efter.

Värmlands tingsrätt: Att som utredningen föreslår skapa skrivna etiska regler för god domared är välkommet och något som kan antas vara förtroendeskapande. Vägen dit kan säkert föra med sig en fruktbar diskussion som är värdefull i sig. Till de exempel på domaretiska regler som utredningen tar upp kan även läggas den resolution om domaretik som Europadomstolen nyligen antagit (om resolutionen och övervägandena bakom denna, se domaren Elisabeth Fura Sandströms artikel *Behöver domare vägledande regler?* Dagens Juridik, den 20 februari 2009).

Sundsvalls tingsrätt: Idén att skapa etiska regler för domarna är god men förefaller svår att genomföra i praktiken. Domarnas roll och uppförande styrs i första hand av relevanta lagar och formerna för att pröva ansvaret finns redan, t.ex. Statens Ansvarsnämnd. Därför skulle eventuella etiska regler mera vara rekommendationer angående förhållningssätt och bemötande. Svårigheterna att hitta former för hur dessa ska etiska regler ska bestämmas, förankras samt utvecklas över tid, gör att tingsrätten ställer sig tveksam till om detta i praktiken är meningsfullt.

Kammarrätten i Göteborg delar utredningens uppfattning att det ur förtroendesynpunkt kan vara värdefullt om diskussioner om behovet av etiska regler för domare påbörjas inom domarkåren. Etiska regler kan även antas vara ett verktyg för domarna själva i deras arbete och således inte endast ha en förtroendeskapande effekt. Initiativet till sådana diskussioner bör inledningsvis tas inom de enskilda domstolarna. Formerna för hur diskussionerna sedan kan utvecklas mer generellt inom domarkåren bör övervägas noga och vara väl förankrade.

Länsrätten i Göteborg: I utredningen konstateras att medborgarna har ett ännu större förtroende för domarna än för domstolarna som institutioner. Vidare anges att domarna har nyckelroller i det förtroendeskapande arbetet. Från denna utgångspunkt diskuterar utredningen etiska regler för domare och behovet av en etisk nämnd för domare.

Länsrätten vill i denna del påpeka att Europadomstolen för mänskliga rättigheter den 23 juni 2008 antagit en resolution om etiska regler för domstolens domare.

Hur utredningen resonerat när man kommit fram till att Domarnämnden skulle kunna fullgöra uppdraget att vara etisk nämnd för domarna har inte redovisats i betänkandet. Länsrätten vill här framhålla att en etisk nämnd för domarna måste ha ett stort förtroende inom domarkåren. Utan ett sådant grundmurat förtroende kan en etisk nämnd inte fullgöra uppgiften att granska påstådda överträdelser och besluta om disciplinära påföljder på ett sätt som ger de etiska reglerna legitimitet inom domarkåren. Någon redovisning av de konstitutionella aspekterna på en etisk nämnd för domare har inte lagts fram av utredningen.

Enligt länsrättens mening saknas underlag för att nu gå vidare i frågan om en etisk nämnd för domare. Ytterligare överväganden krävs. Man måste bl.a. klargöra nämndens befogenheter och funktion i förhållande till t.ex. JO, JK och Statens ansvarsnämnd. En etisk nämnd som är helt fristående från andra funktioner bör dessutom med utgångspunkt i konstitutionella aspekter inordnas under Riksdagen.

Länsrätten i Värmlands län: Utredningen kommer in på etiska regler för domare, dock utan att lämna några andra förslag än att diskussioner bör föras bland domarna. Gärna det, men den bakgrund som utredningen beskriver visar att det är fråga om en svårknäckt nöt. Frågan är väl om man kommer mycket längre än

till allmänt hållna uttalanden, av ringa nytta när man sitter med ett konkret problem.

Länsrätten i Dalarnas län: En domares uppträdande, både i arbetet och utanför, har stor betydelse när det gäller medborgarnas förtroende för domstolen. Länsrätten tillstyrker därför att det utarbetas gemensamma etiska regler för domare.

Länsrätten i Kalmar län instämmer i att Sveriges domare omgående bör inleda konkreta diskussioner beträffande behovet av yrkesetiska regler. Det är emellertid utomordentligt viktigt att reglerna utformas på ett sådant sätt att de blir tidlösa, tydliga och inte inkräktar på den enskilde domarens integritet. Därav följer att dessa regler omöjligen kan fastställas av någon annan än domarkåren.

Statens ansvarsnämnd: Innehållet i sådana etiska riktlinjer som utredningen synes förespråka kan komma att sträcka sig utöver vad som inryms i uttrycket ”skyldigheter i anställningen”. I så fall framstår inte disciplinpåföljd som någon lämplig reaktion. Liksom hittills bör nämligen endast åsidosättanden av skyldigheter i anställningen kunna föranleda disciplinansvar, se 14 § lagen (1994:260) om offentlig anställning.

Statens ansvarsnämnd prövar frågor om disciplinansvar m.m. för bl.a. ordinarie och icke-ordinarie domare, se 34 § lagen om offentlig anställning och t.ex. 55 § förordningen (1996:379) med hovrättsinstruktion. Ansvarsnämnden har inte någon egen initiativrätt eller eget tillsynsansvar utan prövar anmälningar som görs av anställningsmyndigheten, JO eller Justitiekanslern, till vilka instanser enskilda kan vända sig.

Ansvarsnämnden delar den av utredningen redovisade uppfattningen att fungerande mekanismer för ansvarsutkrävande är särskilt ägnade att motverka misstankar om att det förekommer oegentligt beteende i domstolarna. Det system som utredningen

anger synes dock inte ha tagit i beaktande vare sig den praxis eller den ordning som redan i dag finns avseende t.ex. disciplinansvar för domare. Det förs inte heller något resonemang om hur en sådan prövning som den som skisseras i betänkandet skulle förhålla sig till den tillsyn som utövas av Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern eller till de exklusiva beslutsbefogenheter som Statens ansvarsnämnd har i fråga om disciplinansvar för domare. Om utredningens tankegångar i nämnda avsnitt bereds eller utreds vidare i någon form, måste denna fråga övervägas närmare.

4 Systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna

Utredningens förslag m.m.: Utredningen framhåller vikten av att det bedrivs *systematiskt kvalitetsarbete* i alla domstolar och betonar domstolschefens centrala roll i detta arbete.

Utredningen föreslår att regeringen ger Domstolsverket i uppdrag att ta fram en modifierad resursfördelningsmodell, enligt vilken hänsyn kan tas till det kvalitetsarbete som domstolarna bedriver. Utredningen framhåller vikten av att regeringen i framtida regleringsbrev ålägger verket att årligen redovisa vad som gjorts inom Sveriges Domstolar för att förbättra kvaliteten generellt.

Utredningen föreslår dessutom att regeringen ger Domstolsverket i uppdrag att förstärka verket så att verket i framtiden mer aktivt kan bistå domstolarna i deras systematiska kvalitetsarbete. Med stöttning från verket på olika plan kan stöd i kvalitetsarbetet också med fördel ges från domstol till domstol.

4.1 Systematiskt kvalitetsarbete

Riksdagens ombudsmän (JO) tillstyrker att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna.

Svea hovrätt instämmer i utredningens slutsats om vikten av att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs i alla domstolar. Hovrätten är positiv till att regeringen ger Domstolverket i uppdrag att tillsammans med domstolarna utarbeta strategier för ett metodiskt kvalitetsarbete. Regeringen bör i det sammanhanget också, på ett övergripande plan, redovisa sin syn på utgångspunkterna för och inriktningen av domstolarnas kvalitetsarbete. För att kvalitetsarbete ska få brett genomslag krävs att regeringen markerar att det är viktigt att arbetet bedrivs över hela landet med ungefär samma inriktning och att resurser avsätts. Regeringen bör i budgetproposition, regleringsbrev och andra styrdokument definiera vad den menar med kvalitetsarbete och ge Domstolverket i uppdrag att bedriva sådant arbete. Därefter måste arbetet anpassas till varje domstols förutsättningar.

Det kan dock inte vara varje enskild domstols beslut om den ska bedriva kvalitetsarbete eller inte. För att kvalitetsarbetet ska bli framgångsrikt på de enskilda domstolarna är det viktigt att arbetet är långsiktigt, uthålligt och bedrivs inom ramen för en permanent struktur samt att en kontinuerlig uppföljning sker. Det är nödvändigt att det finns resurser avsatta till arbetet och att frågan uppmärksammas i budgetprocessen.

Allmänhetens berättigade förväntningar på en enhetlig rättstillämpning är en mycket viktig förtroendefråga. För att säkerställa en enhetlig rättstillämpning krävs, inom ramen för kvalitetsarbetet i domstolarna, exempelvis återkommande praxisdiskussioner och utbildning. Självklart måste kvalitetsarbetet i domstolarna anpassas till det konstitutionella kravet på en oavhängig rättsskipning.

Hovrätten över Skåne och Blekinge instämmer i vikten av att det bedrivs systematiskt kvalitetsarbete i alla domstolar och att det bara är genom att involvera alla medarbetare i kvalitetsarbetet som en verklig förändring av personalens attityder kan ske.

Hovrätten för Västra Sverige instämmer i utredningens uppfattning att det är nödvändigt att alla domstolar bedriver ett systematiskt och brukarorienterat kvalitetsarbete.

Utredningen betonar domstolschefens centrala roll för kvalitetsarbetet men går i övrigt inte närmare in på hur ett sådant kvalitetsarbete ska bedrivas. Hovrättens erfarenhet – som bygger på eget kvalitetsarbete och kvalitetsarbete i andra domstolar som hovrätten stöttat - är att det är viktigt hur kvalitetsarbete bedrivs. Valet av metod påverkar både resultatet och hur uthålligt kvalitetsarbetet blir. Stöd för den uppfattningen finns också i forskning rörande olika metoder för utvecklingsarbete, som visar att vad en organisation har potentiell möjlighet att uppnå när det gäller förbättringar, alltid är beroende av hur förändringsarbetet läggs upp (*Flemming Norrgren: Förändringsstrategier, ur Förändringsstrategiers effektivitet; CORE, Chalmers tekniska högskola [1996:3] s. 14*)

Valet av metod för att bedriva kvalitetsarbete i domstol är särskilt viktigt eftersom det är erkänt svårt att bedriva systematiskt kvalitetsarbete i professionella organisationer. En domstol är ett exempel på en professionell organisation (andra exempel är sjukhus och högskolor). Svårigheterna består bl.a. i att de professionella medarbetarna, domare läkare, akademiker av olika slag, som regel har en egen bestämd uppfattning om vad som är kvalitet i verksamheten. De har därför ofta ett motstånd mot att anpassa sig till ledningens uppfattning om vad som behöver göras för att höja kvaliteten i organisationen som helhet. De professionella medarbetarnas och ledningens olika synsätt kan lätt leda till motsättningar och svårigheter i kvalitetsarbetet. Det kan röra sig om allt ifrån problem för ledningen att få acceptans för inriktningen till svårigheter att få fullt genomslag för beslutade åtgärder bland de professionella medarbetarna i organisationen (*Sveiby, K-E och Risling, A. (1986). Kunskapsföretaget – seklets viktigaste ledarutmaning, Liber*). I en domstol finns det ytterligare ett hinder för att få acceptans för domstolschefens beslut om förändring. Do-

mare har traditionellt haft en hög grad av självbestämmande som de har hänvisat till även när domstolschefen har försökt genomföra förändringar av administrativ art. Detta kan ytterligare försvåra för domstolschefen att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete och få domare att tillämpa de åtgärder som beslutas inom ramen för detta arbete.

Mot denna bakgrund är det viktigt att systematiskt kvalitetsarbete i domstolar bedrivs med bred delaktighet av såväl domare som övriga medarbetare. Genom att involvera samtliga redan i starten av kvalitetsarbetet kan motsättningar mellan ledningen och medarbetarna undvikas samtidigt som den professionella kunskapen och medarbetarnas engagemang för att förbättra kvaliteten tas tillvara. Om domstolschefen startat en bred dialog om vilka områden som behöver utvecklas och vilka åtgärder som krävs får han eller hon ett brett underlag för sina beslut om inriktningen av kvalitetsarbetet. När domstolschefen efter en sådan dialog beslutar om inriktningen finns det redan engagemang för att genomföra beslutade åtgärder. Detta underlättar genomförandet. Engagemanget hos medarbetarna gör också att det finns större förutsättningar att följa upp och utvärdera vidtagna åtgärder med bred delaktighet från personalen.

Hovrätten har sedan år 2003 goda erfarenheter av systematiskt kvalitetsarbete som bedrivits på detta sätt. Eftersom metoden bygger på en dialog mellan domstolschef och medarbetare, där samtliga medarbetare uppmanas att delta med synpunkter och erfarenheter samt i en senare fas också en dialog med externa intressenter, har metoden kallats intern och extern dialog. (För en beskrivning se "*Internal and External dialogue: A method for quality management*" i *International Journal of Court Administration, Second Issue 2008*. En kort beskrivning finns även på hovrättens hemsida www.vastrahovratten.se/om_hovratten/kvalitetsarbetet.)

Forskning inom organisationsutveckling stöder metoder som innebär att medarbetarna involveras tidigt och på bred front i

utvecklingsarbetet. Bland andra professor Flemming Norrgren (professor i management och innovation på Chalmers tekniska högskola) och professor Michael Beer (professor vid Harvard School of Economics) har visat att förbättringar i en organisation i högre grad åstadkoms när medarbetare engageras brett redan i ett tidigt skede av utvecklingsarbetet (*M. Beer and R. Eisenstad (2004), "How to have an honest conversation about your business Strategy" i Harvard Business Review, February 2004* samt *Flemming Norrgren: Förändringsstrategier, ur Förändringsstrategiers effektivitet; CORE, Chalmers tekniska högskola [1996:3]*). Bäst resultat uppnår man i organisationer som ger medarbetarna möjlighet att på bred front vara med redan i analysen av förändringsbehoven och därefter vara delaktiga i utformning, genomförande och utvärdering. I organisationer där många är delaktiga i utformningen av förändring åstadkoms verklig acceptans för förändringen. Det innebär att dessa uppnår fler förbättringar i sin verksamhet än organisationer där ledningen försöker driva förbättringsarbetet "uppifrån". Här kan erinras om att Statens utvecklingsråd – numera Partsrådet – med hänvisning till Flemming Norrgrens forskning särskilt har stött projekt som byggt på utvecklingsarbete med bred delaktighet från medarbetarnas sida, en s.k. "bottom-up"-ansats.

Resultatet av hovrättens kvalitetsarbete har märkts på olika sätt. Målbalanserna och omloppstiderna för målen minskade redan det första året samtidigt som NMI-resultatet ökade. Den största minskningen i omloppstider syntes först när det gällde de dispositiva tvistemålen där kvalitetsarbetet ledde till ett nytt sätt att hantera dem (se hovrättens hemsida www.vastrahovratten.se, "hur de dispositiva tvistemålen handläggs" samt "förlikningsverksamhet"). Senare har omloppstiderna för familjemålen minskat samtidigt som en specialisering skett inom humanjuridik.

Efter att initialt ha satsat på ett kvalitetsarbete med intern dialog utvidgade hovrätten i ett andra skede (från våren 2005) dialogen till att omfatta flera av hovrättens externa intressenter. In-

ledningsvis skedde denna externa dialog i samrådsgrupper för tvistemål respektive brottmål där åklagare och advokater gav sina synpunkter på vad de ansåg behövdes för att utveckla kvaliteten i hovrättens verksamhet. Senare har den externa dialogen vidgats till att omfatta parter och vittnen i brottmål samt till Brottofferjouren och Frivårdsmyndigheten i Göteborg. Den externa dialogen har bl.a. lett till ett omfattande arbete med att förbättra hovrättens information, service och bemötande av parter och vittnen, och en rad åtgärder har vidtagits.

Kvalitetsarbetet i hovrätten har också lett till införande av en lång rad andra förbättringsåtgärder, såsom bättre introduktionsplaner för nyanställda, ökad delegation för domstolssekreterare, inrättande av en besöksgrupp, större enhetlighet och effektivisering av handlägningsrutiner för olika måltypen och ökad specialisering. Kvalitetsarbetet i hovrätten har uppmärksammats internationellt bl.a. genom medverkan från hovrättens sida vid internationella konferenser och i internationella publikationer inriktade på utvecklingsarbete i domstolar (*International Journal of Court Administration, Second Issue 2008, Patrick Staes, Nick Thijs: Quality Development in the Field of Justice, EIPA 2008* och i Europarådets/CEPEJ:s forskarrapport om kvalitetsarbete i domstolar i Europa som är under utarbetande). Metodens inriktning på att involvera alla domare i en domstol för att identifiera prioriterade områden för kvalitetsarbetet och för att ge förslag till åtgärder har väckt särskilt intresse, liksom metoden att med egen personal intervjua parter och vittnen.

Forskare har bedömt hovrättens metod för kvalitetsarbete som en form av TQM, Total Quality Management; en metod som utgår från brukarnas behov och som spänner över en rad olika ämnesområden för kvalitetsarbetet (jfr Edwards Deming's kvalitetscirkel). Det har också ansetts att hovrätten är ett exempel på en lärande organisation (jfr Chris Argyris) där medarbetarna deltar brett i utvecklingsarbetet och arbetar med ständiga små förbättringar (jfr "Kaizen" som innebär att alla medarbetare

i en organisation deltar för att identifiera problem och lösa dem och vidta ständiga små förbättringar) (*Argyris, C & Schön, D (1978). Organizational learning: a theory of action perspective. Addison-Wesley*).

Våren 2007 genomfördes en oberoende utvärdering av hovrättens kvalitetsarbete av två studenter på Göteborgs Universitets PA-linje. Den visade att fokus för medarbetarnas (både domares och annan personals) syn på kvalitet i hovrättens verksamhet hade vidgats från att tidigare ha varit inriktat på att internt åstadkomma juridiskt korrekta beslut till att nu också vara inriktat på att tillgodose brukarnas behov. Medarbetarna ansåg dessutom att samtliga på arbetsplatsen måste vara delaktiga i kvalitetsarbetet om goda resultat ska åstadkommas. Utvärderingen visade att kvalitetsarbetet hade gett en rad konkreta resultat.

Hovrätten för Nedre Norrland delar utredningens uppfattning att alla domstolar bör vara skyldiga att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete och att Domstolsverket bör ge domstolarna ett aktivt stöd i detta arbete.

Hovrätten för Övre Norrland finner det förvisso lovvärt att stor vikt läggs vid kvalitetsarbete och att det finns ett stort värde i att kontinuerligt utvärdera den verksamhet som bedrivs vid varje enskild domstol. Det är här av stor vikt att det byggs upp bra system för hantering av utbyte av erfarenheter inom och mellan domstolarna – s.k. knowledge management – och att domstolarna har tillgång till Domstolsverkets konsulter och experter och att dessa håller tillräckligt god kvalitet.

Samtidigt måste hänsyn även tas till den administrativa börda som kvalitetskontroll och kvalitetssäkring medför. De metoder som används måste också mäta det man vill mäta. Om inte de strategier som föreslås är noga övervägda riskerar kvalitetsarbetet att bli missriktat och kontraproduktivt. Det är av stor vikt att framtida strategier är förankrade hos de olika domstolarna och

att strategierna inledningsvis fokuserar på vissa delmål som är särskilt angelägna att uppnå för att på sikt nå ett bra helhetsresultat. Särskilt viktigt borde det vara att hitta en väl avvägd balans mellan effektivitet och kvalitet som gör att olika domstolar med olika förutsättningar åtminstone lever upp till vad som kan anses vara en acceptabel lägstanivå. Skillnaderna mellan den verksamhet som bedrivs vid de olika domstolarna och domstolarnas storlek kan emellertid komma att orsaka problem vad gäller att generellt använda det systematiska kvalitetsarbetet som ett styrmedel för resurstilldelningen.

Attunda tingsrätt instämmer med utredningens slutsats om vikten av att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs i alla domstolar. För att kvalitetsarbete ska få brett genomslag krävs att regeringen markerar att det är viktigt att arbetet bedrivs över hela landet med ungefär samma inriktning. Regeringen bör i budgetproposition, regleringsbrev och andra styrdokument definiera vad den menar med kvalitetsarbete och ge Domstolsverket uppdrag att bedriva ett sådant arbete. Därefter måste arbetet anpassas till varje domstols förutsättningar. Det bör dock inte vara varje enskild domstol som själv avgör om den ska bedriva kvalitetsarbete eller inte. För att kvalitetsarbetet ska bli framgångsrikt på de enskilda domstolarna är det viktigt att arbetet är långsiktigt, uthålligt och bedrivs inom ramen för en permanent struktur samt att en kontinuerlig uppföljning sker. Det är nödvändigt att det finns resurser avsatta till arbetet och att frågan uppmärksammas i budgetprocessen.

Allmänhetens berättigade förväntningar på en enhetlig rättstillämpning är en mycket viktig förtroendefråga. För att säkerställa en enhetlig rättstillämpning krävs, inom ramen för kvalitetsarbetet i domstolarna, exempelvis återkommande praxisdiskussioner och utbildning. Självklart måste kvalitetsarbetet i domstolarna anpassas till det konstitutionella kravet på en oavhängig rättsskipning.

Nacka tingsrätt delar bedömningen att det bör bedrivas ett systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna. För att detta ska vara framgångsrikt är det, precis som utredningen betonat, viktigt att arbetet leds och uppmuntras av respektive domstolschef och att det sker kontinuerligt.

Solna tingsätt instämmer i att det är viktigt att det bedrivs systematiskt kvalitetsarbete i alla domstolar.

Stockholms tingsrätt välkomnar att systematiskt kvalitetsarbete inom domstolarna nu kommit i fokus. Det är ett utomordentligt viktigt område. Tingsrätten vill dock peka på synpunkter i det följande.

Tingsrätten anser att domstolarna i sitt kvalitetsarbete bör hämta ledning i de väl beprövade kvalitetsledningssystem som används inom såväl näringsliv som offentlig sektor. Utredningen föreslår att regeringen ger Domstolsverket i uppdrag att se över hur verket ska förstärkas för att i framtiden kunna bistå domstolarna i det systematiska kvalitetsarbetet. Tingsrätten vill i detta sammanhang framhålla vikten av att ta hjälp av externa personer med professionell kompetens i dessa frågor. Tingsrätten vill också peka på att det i kvalitetsarbetet är viktigt att anlägga ett brukarorienterat perspektiv. Det är brukarnas synpunkter och behov som bör sättas i främsta rummet.

Utredningen redogör för hur vissa andra länder arbetar med kvalitetsarbete inom domstolarna. Några av dessa modeller förefaller intressanta att studera närmare, t.ex. den som används i Holland. Tingsrätten anser att man i ett inledningsskede bör börja med att prova ett antal olika intressanta modeller på ett urval av domstolar och se vad detta ger innan man väljer att gå vidare.

Uppsala tingsrätt ser positivt på att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs vid domstolarna. I stor utsträckning pågår detta arbete redan och det är enligt tingsrätten en självklarhet att sådant arbete bedrivs. Sveriges Domstolar bör få i uppgift att bestämma hur kvalitetskraven ska definieras och Domstolsverket i uppgift att utveckla en metod för hur kvalitén ska mätas. Pengar bör avsättas för ändamålet i Domstolsverkets budget.

Eskilstuna tingsrätt instämmer i utredningens slutsats om vikten av ett fortlöpande kvalitetsarbete bedrivs i alla domstolar. Tingsrätten är sålunda positiv till att regeringen ger Domstolsverket i uppdrag att tillsammans med domstolarna utarbeta strategier för ett metodiskt kvalitetsarbete. Sådant arbete måste dock anpassas till varje domstols förutsättningar.

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget.

Gotlands tingsrätt tillstyrker förslagen rörande ett systematiskt kvalitetsarbete och en modifierad resursfördelningsmodell.

Inledningsvis kan nämnas att betänkandet har inspirerat Gotlands tingsrätt att inleda ett kvalitetsarbete. Det startade med att tingsrätten arrangerade ett ”öppet personalmöte” där, förutom personalen, representanter för andra grenar av rättsväsendet, media m.fl. deltog. Mötet innebar att lagmannen redogjorde för innehållet i betänkandet och att däri ingående frågor diskuterades. Avsikten är att på olika sätt fortsätta detta kvalitetsarbete såväl internt på domstolen som externt. I det senare ingår att närma sig företrädare för skolan för att kunna strukturera arbetet med studiebesök, skolinformation m.m. på ett mer effektivt sätt. I det förra ingår ett fortlöpande arbete med att utveckla frågor kring domskrivning.

Tingsrätten har samma syn som utredningen i frågan om att kvalitetsarbetet måste bedrivas systematiskt och uthålligt samt

utföras av domstolarna själva. Domstolschefen spelar en central roll i ett sådant arbete.

Falu tingsrätt instämmer i det som anförs om vikten av att det sker ett systematiskt kvalitetsarbete ute på den enskilda domstolen. Arbetet förutsätter engagemang av den enskilde medarbetaren. Att domstolschefen är aktiv för att väcka och vidmakthålla detta engagemang är självklart.

Det optimala förhållningssättet inför kvalitetsfrågorna är att kvalitetsarbetet inte sker som ett särskilt projekt utan tillåts genomsyra den dagliga verksamheten. En självklar utgångspunkt är då det s.k. kundperspektivet, dvs. att domstolens fokus skall ligga på att på bästa sätt tjäna den rättssökande allmänheten.

Norrköpings tingsrätt delar bedömningen att ett systematiskt kvalitetsarbete är av stort värde. I detta sammanhang kan dock inte nog understrykas att det vid nuvarande arbetsbörda i domstolarna inte finns särskilt stort utrymme för att bedriva ett sådant arbete.

Jönköpings tingsrätt anser att det finns ett stort värde i att löpande och strukturerat arbeta med kvalitetsfrågor i domstolarna och ser inte att ett arbete inom de områden som berörs behöver stå i konflikt med domarnas självständighet. Kvalitetsarbetet kan förväntas leda inte enbart till ett ökat förtroende från medborgarna men också en ökad öppenhet och ett stimulerande arbetsklimat domstolspersonalen emellan. Inte minst med hänsyn till den förväntade omsättningen på personal de kommande åren är det av stor vikt att skapa ett klimat som tillåter nya idéer och som möjliggör att erfarenheter från annan verksamhet tas till vara i domstolarna. Tingsrätten anser således att arbetet även kan förväntas bidra till att skapa attraktivare arbetsplatser.

Tingsrätten kan konstatera att det föreslagna kvalitetsarbetet är omfattande. Det är visserligen först i samband med att strate-

gierna för det fortsatta arbetet tas fram som ambitionsnivån närmare kommer att fastställas. Inte desto mindre kan ifrågasättas hur domstolarna - som redan är hårt belastade - ska kunna bedriva detta arbete med befintliga resurser som kommittén tycks förutsätta.

Blekinge tingsrätt: En grundläggande åtgärd för att öka kvaliteten inom Sveriges domstolar och därmed också förtroendet för rättsväsendet i allmänhet är att alla domstolar bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete.

Kristianstads tingsrätt: Utredningens uttalande om att det i princip inte finns några konflikter mellan domarnas självständighet och det systematiska kvalitetsarbetet står i direkt strid med de utländska erfarenheter som utredningen själv redovisar. Så framgår av betänkandet (sid. s. 93) att i Nederländerna kvalitetsarbetet lett just till sådana konflikter och (sid. 98) att man i Danmark sett en utmaning i att balansera kraven på effektivitet och kvalitetskontroll mot principen om domarnas oavhängighet.

Tingsrätten kan mot den bakgrunden inte ställa sig bakom utredningens uttalande. Tvärtom är det enligt tingsrättens mening väsentligt att säkerställa att kvalitetsarbete inte leder till sådana effekter att domare känner att deras självständiga beslutanderätt vid handläggningen av mål och ärenden blir kringskuren av t.ex. effektivitetskrav.

Varbergs tingsrätt har inte bedrivit systematiskt kvalitetsarbete i någon större omfattning. Tingsrätten har dock tagit del av resultatet av en del av det kvalitetsarbete som bedrivits främst i Hovrätten för Västra Sverige och kunnat konstatera att ett sådant arbete kan vara värdefullt ur många aspekter. En aspekt är att genom att inhämta synpunkter från personer som kommer i kontakt med domstolen, professionella och andra, kan rättens

personal bli varse problem och synpunkter man tidigare varit omedveten om och som kanske kan åtgärdas med enkla medel.

Göteborgs tingsrätt: För att upprätthålla ett gott förtroende för domstolarna krävs, som utredningen framhåller, att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete. Ett arbete med kvalitetsfrågor, på det sätt utredningen föreslår, kräver i ett inledningsskede extra resurser om det inte ska gå ut över ordinarie arbetsuppgifter. På sikt kan det dock antas att ett sådant arbete innebär ett bättre resultat både vad gäller effektivitet och kvalitet.

Ett led i ett bra bemötande är att mål avgörs inom rimlig tid. Men kraven på att domstolarna ska bli effektivare och förkorta handläggningstiderna får inte innebära att kvaliteten i arbetet eftersätts. Systemet för resurstilldelning till domstolarna bör därför ses över så att domstolar som aktivt arbetar med kvalitetsförbättring kompenseras på ett bättre sätt än vad som sker i dag.

Tyngdpunkten i arbetet med frågor gällande bemötande, information och kvalitet måste ligga hos den enskilda domstolen och domstolarna måste arbeta kontinuerligt med frågorna. Göteborgs tingsrätt arbetar aktivt med dessa frågor.

Nyligen höll tingsrätten ett internt tillsammans med Mölnadalens tingsrätt, där all personal deltog. De frågeställningar som tas upp i utredningens betänkande behandlades där utförligt. Arbetsgrupper har härefter tillsatts för att arbeta vidare med frågorna. Arbetet syftar bl.a. till att policy-dokument i olika frågor tas fram.

Den brukarundersökning som tingsrätten genomförde år 2007 har lagt en viktig grund till ett långsiktigt förändringsarbete rörande frågor om information och bemötande. Några av de åtgärder tingsrätten arbetat med är att ta fram en kortfattad beskrivning av förhandlingens gång. Dessa "körscheman" ska vara tillgängliga inne i och utanför rättssalarna, för att aktörerna lättare ska kunna följa gången i huvudförhandling och häktningsförhandling i brottmål. Tingsrätten har också sett till att adressen

till hemsidan nu framgår tydligt på alla kallelser. Arbete pågår med att ta fram ett system för att kunna hålla parter och bevispersoner underrättade om förseningar vid förhandlingarna.

Alingsås tingsrätt instämmer i att det är viktigt att ett kvalitetsarbete kontinuerligt bedrivs i domstolarna och ett sådant arbete bedrivs på flera håll, båda inom enskilda domstolar och i Domstolsverkets regi. Domstolsarbetet har också rationaliserats i betydande grad under senare år. Domstolarna har därmed i motsvarande grad höjt kvalitén även när det gäller kommunikationen mellan domstol och allmänhet/media.

Borås tingsrätt: Det är närmast självklart att någon form av systematiskt kvalitetsarbete bör bedrivas i domstolarna. Så sker redan på de flesta håll. Metoderna tycks växla. Det är naturligtvis önskvärt att medarbetarna involveras i arbetet med de brukarundersökningar som ofta ligger till grund för kvalitetsarbetet. På mindre domstolar finns ett stort behov av stöd från Domstolsverket eller från större domstolar med bättre resurser. Det skulle dessutom vara värdefullt om de undersökningar som görs sammanställs på något sätt. Efter att ha tagit del av några sådana undersökningar får man nämligen intrycket att ett flertal av de brister som påtalas är allmängiltiga.

Mölnåls tingsrätt: Det är viktigt med ett långsiktigt och systematiskt kvalitetsarbete inom alla domstolar. Eftersom den enskilde anställdes personlighet kan vara avgörande för hur bemötandet i domstol gestaltas är det viktigt att det förs en ständig dialog om dessa frågor inom domstolarna och i domstolspersonalens utbildning. Kvalitetsarbetet bör diskuteras inom såväl den enskilda domstolen som större forum.

Uddevalla tingsrätt kan i allt väsentligt godta utredningens överväganden och förslag till strategier och åtgärder för att öka

förtroendet för domstolarna. Som utredningen anför är det viktigt att domstolarna bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete. Tingsrätten vill framhålla vikten av att domstolarna tillförs resurser så att de får större möjlighet att bedriva kvalitetsarbetet vid sidan av de ordinarie arbetsuppgifterna.

Vänersborgs tingsrätt: I en tid då avverkningstakt och balansstatistik präglade de målsättningar som satts upp för domstolarnas arbete välkomnar tingsrätten utredningens förslag att även kvalitetsarbete ska prioriteras i verksamheten. Att domstolarna får ekonomiska resurser att frigöra tid för det ambitiösa kvalitetsarbete som förslagen innebär är dock en förutsättning för genomförandet vid de domstolar som ännu inte inlett något kvalitetsarbete och för arbetets förankring ute i domstolarna.

Värmlands tingsrätt instämmer i att ett kontinuerligt arbete behövs för att framgångsrikt utveckla kvaliteten i verksamheten. Att domstolschefen har en central roll i detta är naturligt. De återkommande utvärderingarna är nog något nytt för flera domstolar men framstår som ett avgörande moment för att nå framgång.

Betänkandet framhåller att samtliga medarbetare ska vara delaktiga och aktiva. Tingsrätten håller med om att alla i organisationen måste engageras. Möjligen skulle betänkandet i större utsträckning ha behandlat andra personalkategorier än juristdomarna. Här avses domstolssekreterare, tingsnotarier och administrativ personal, och kanske även i någon mån nämndemännen.

Sundsvalls tingsrätt anser att det är värdefullt att nödvändigheten av ett systematiskt kvalitetsarbete uppmärksammas och att det är domstolschefen och andra chefer som ansvariga för detta arbete.

En annan viktig del för att det systematiska kvalitetsarbetet verkligen ska få rätt uppmärksamhet och rätt fokus, är kravet att

respektive domstol årligen skulle vara skyldig att redovisa sina aktiviteter avseende kvalitetsarbetet.

Östersunds tingsrätt delar utredningens uppfattning att alla domstolar bör bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete.

Skellefteå tingsrätt instämmer i de av utredningen redovisade principerna att domstolschefen har en central roll i att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs vid domstolen, att det alltid finns ett bättre sätt att utföra arbetet på och att kvalitetsutveckling bedrivs i en ständig process.

Mindre resurskrävande åtgärder i arbetet med att höja kvaliteten såväl inom ramen för den professionella kvaliteten (att dömandet håller en hög och jämn kvalitet) som den brukarupplevda kvaliteten (medarbetarnas attityder, värderingar och förhållningssätt) bör vidtas löpande av respektive domstol. Tingsrätten vill framhålla värdet i det regionala samarbetet rörande bland annat bemötandefrågor som pågått i Västerbottens län sedan ett antal år tillbaka. Tingsrätten ser ett stort värde i ett fortsatt och utökat samarbete inom hela hovrättsområdet.

Umeå tingsrätt delar uppfattningen att ett systematiskt kvalitetsarbete är angeläget och förtroendeskapande för Sveriges Domstolar. En viktig del i detta kvalitetsarbete är en kontinuerlig utvärdering av verksamheten i den enskilda domstolen.

Haparanda tingsrätt anser att det löpande kvalitetsarbetet i första hand bör hanteras regionalt genom samverkan mellan domstolarna inom hovrättsområdet.

Tingsrätten ser en uppenbar risk för målkonflikter mellan befintliga krav på att avgöra målen snabbt och ha låga balanser samtidigt som domarnas kvalitet och innehåll ska förbättras.

Kammarrätten i Göteborg: Mycket av de förtroendeskapande åtgärderna kommer givetvis att skapas inom ramen för det systematiska kvalitetsarbete som bedrivs inom domstolarna. Även om dessa frågor haft hög prioritet inom domstolarna de senaste åren finns det fortfarande mycket kvar att göra. Det är domstolarna själva som ska arbeta med dessa frågor.

Kammarrätten i Jönköping vill (utöver yttrandet från Kammarrätten i Stockholm) understryka att ett systematiskt kvalitetsarbete är en integrerad del av den totala verksamheten vid domstolen och inte bör ses isolerat. Det innebär att prioriteringar samt val av åtgärder och aktiviteter i syfte att förbättra kvaliteten i verksamheten ständigt måste förändras över tiden. Detta gör att det skulle vara direkt olämpligt att i resursfördelningsmodellen låsa särskilda medel för vissa speciella ändamål.

Länsrätten i Södermanlands län anser att det är av vikt att det bedrivs systematiskt kvalitetsarbete i alla domstolar samt att ett systematiskt kvalitetsarbete ska vara en integrerad del av domstolens ordinarie verksamhet. Avsevärda resurser bör satsas på detta. Kompetensen för att utföra ett sådant kvalitetsarbete kan dock variera mellan domstolarna och länsrätten anser därför att stöd från Domstolsverket och regionala samarbeten är en förutsättning för att kvalitetsarbetet ska få önskad effekt.

Länsrätten i Västmanlands län ställer sig positiv till att arbetet med kvalitetshöjande insatser i Sveriges domstolar sker systematiskt. Rätten delar härvid utredningens inställning att för att uppnå en beständig förändring räcker det inte med enstaka projekt eller punktinsatser. Det måste bli ett mer allmänt fokus på kvalitetsarbetet och detta arbete måste få ta plats i domstolarnas verksamhet.

Grundläggande i kvalitetsarbetet är att domare, inklusive notarier, och föredragande ständigt kompetensutvecklas inom

olika sakområden, t.ex. skatterätt och socialförsäkring och olika specialområden. Det är viktigt att denna fråga lyfts fram vid utarbetandet av det framtida systematiska kvalitetsarbetet.

Det har under många år bedrivits kvalitetsarbete inom såväl industrin som den tjänsteproducerande sektorn. Härvid har olika modeller arbetats fram. Även myndigheter har under senare år arbetat utifrån olika kvalitetssäkringsmodeller. En del av dessa modeller beskrivs i betänkandet. Det är en grannliga uppgift att sälla bland dessa modeller och välja den eller de som kan appliceras på den särskilda form av verksamhet som bedrivs i domstolar. Än svårare torde det vara att sedan utveckla den valda modellen så att den passar våra domstolsslag. Det får inte bli så att tillämpningen av en kvalitetsmodell och uppföljningen av denna inverkar negativt på det som är domstolens primära uppgift; döma i mål.

Länsrätten i Skåne län: Det är positivt att utredningen påpekar att det systematiska kvalitetsarbetet tar tid och kraft och att man måste utgå från att det kräver resurser och metodstöd. Här är det viktigt att Domstolsverket har en stödjande funktion och avsätter resurser och utvecklar metodstödet för att kunna bistå domstolarna.

Länsrätten i Göteborg instämmer i utredningens resonemang kring vikten av att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete i alla domstolar men vill samtidigt påpeka att det inte är på det sättet att domstolarna gör fel saker på fel sätt. Domstolarna gör många saker rätt och det handlar då om rätt saker. Uppdraget för domstolarna är givet av lagstiftaren. Inom många domstolar bedrivs ett kontinuerligt förbättringsarbete även om det inte betecknas som ett systematiskt kvalitetsarbete.

Påståendet att ett systematiskt kvalitetsarbete är viktigt för att hitta kostnadseffektiva arbetsformer är en slutsats som i och för sig framstår som okontroversiell. Att utveckla effektivare

arbetsformer är dessutom ett av de viktigare inslagen i strävan att korta handläggningstiderna.

Både allmänheten och de professionella aktörerna har lägst förtroende för domstolarna när det gäller att avgöra mål inom rimlig tid. Den kvalitetsaspekt som domstolarna bör prioritera i ännu högre grad än som sker i dag är alltså kvantitet. Att med länsrättens befintliga resurser på kort sikt öka både kvaliteten och kvantiteten i den dömande verksamheten framstår inte som möjligt med nuvarande arbetsbelastning, personalresurser och målstruktur. För att åstadkomma kortare handläggningstider är grundproblemet alltså ett annat än det som utredningen lyfter fram när man pekar på effekterna av ett systematiskt kvalitetsarbete.

På längre sikt bör man kunna räkna med att ett systematiskt kvalitetsarbete ger effektivitetsvinster men initialt kan ett sådant arbete förväntas kräva ytterligare resurser. Det gäller inte bara i Domstolsverket som utredningen förutskickat, utan även i domstolarna. Utredningens slutsats att ett systematiskt kvalitetsarbete leder till kortare handläggningstider stämmer alltså bara i ett längre perspektiv.

Att arbeta för att förstärka förtroendet för domstolarna är inte helt enkelt, eftersom det inte är ett arbete som kan ske isolerat i domstolarna utan kräver medverkan och samarbete i hela rättskedjan. Det har alltså betydelse vilket kvalitetsarbete som genomförs i första instans, t.ex. hos Försäkringskassan eller Migrationsverket. Detta får återverkningar på förtroendet för de allmänna förvaltningsdomstolarna och Sveriges Domstolar generellt.

Sammanfattningsvis anser länsrätten att det är en kostnads- och resursfråga att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna. För att ett sådant arbete ska bli verkningsfullt måste behovet av personalresurser i domstolarna tillgodoses.

Länsrätten i Vänersborg tillstyrker att en strategi utarbetas för ett strukturerat kvalitetsarbete inom domstolarna. Länsrätten förordar att gemensamma kvalitetsmått tas fram. Länsrätten förordar att man gör en djupare analys av hur man ska komma till rätta med de alltför långa handläggningstiderna.

Utredningen har efter sina undersökningar sammanställt de faktorer som visat sig ha störst betydelse för allmänhetens förtroende. Det är av stor betydelse för det fortsatta arbetet att dessa faktorer nu är strukturerat genomgångna. På det sättet finns en självklar utgångspunkt till ett fortsatt kvalitetsarbete. Ett sådant arbete bör inledas med att, som utredningen föreslår, en strategi utarbetas. Ett av det första stegen bör därefter vara att söka gemensamma, enhetliga kvalitetsmått. Sådana mått kan inte tas fram utan undersökningar, där resultatet ger inledande mått på t.ex. andel nöjda i olika avseenden, läsbarhet och förståelse i procenttal etc.

Länsrätten instämmer i utredningens förslag om Domstolsverkets roll och behovet av ökad kompetens och om möjligheten att utnyttja kompetens inom vissa domstolar. Centralt är dock att inte kvalitetsarbetet blir, som det nu framstår som, ”spretigt”. Det är inte en fråga för enskilda domstolar, utan ytterst en fråga som bör styras från regering och riksdag. I detta sammanhang bör det pekas på att resultatet av de undersökningar som gjorts av utredningen visar att den aspekt på verksamheten som både allmänheten och de professionella aktörerna har lägst förtroende för är domstolarnas förmåga att avgöra mål inom rimlig tid. Här saknas en mer genomgripande analys om hur man ska kunna komma till rätta med detta. Frågan bör analyseras djupare och ingå i den strategi för kvalitetsarbetet som utredningen förordar.

Länsrätten i Värmlands län: De teoretiska modeller och allmänna beskrivningar av kvalitetsarbete som utredningen redovisar (utöver resursfördelningsmodellen) har länsrätten svårt att

tillgodogöra sig. Mer konkreta tankar hade varit värdefulla som utgångspunkt för diskussion.

Länsrätten i Dalarnas län: Det bör ställas stora krav på varje domstol, och då i första hand på respektive domstolschef, att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna.

Länsrätten i Norrbottens län tillstyrker utredningens förslag. Länsrätten anser att det är bra att kvalitetsarbetet i domstolarna uppmärksammas och att inte endast en hög målavverkningstakt kommer i centrum. Utgångspunkten bör även vara att kvalitetsarbete uppmärksammas vid resursfördelningen till domstolarna. För att kvalitetsarbetet ska kunna genomföras på ett rationellt sätt bör andra domstolars erfarenheter och idéer kunna delges. Det är därför av stor vikt att Domstolsverket ges en central roll i detta arbete.

Länsrätten i Östergötlands län: Det är viktigt med kvalitetsarbete. Det ska ske ute på domstolarna med stor delaktighet från all personal.

Länsrätten i Kalmar län: De åtgärder som behövs varierar från domstol till domstol. Kvalitetsarbetet måste ledas av domstolschefen och denne måste få medarbetarna att vilja delta. Det behövs emellertid klara kriterier för hur arbetet ska bedrivas och det bör ligga på Domstolsverket att tillhandahålla verktyg och support. Även om förslaget om ny länsrättsorganisation genomförs kommer många domstolar även fortsättningsvis att var för små för att göra allt själva.

Länsrätten i Blekinge län: En av de grundläggande åtgärderna för att öka kvaliteten inom Sveriges domstolar och därmed också förtroendet för rättsväsendet i allmänhet är att alla domstolar bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete.

Länsrätten i Mariestad ser positivt på förslaget om systematiskt kvalitetsarbete i domstol.

Domstolsverket är enig med utredningen i slutsatsen att grunden för ett framgångsrikt arbete med att förbättra kommunikationen mellan domstolarna och medborgarna ligger i att domstolarna i framtiden själva kontinuerligt arbetar med dessa frågor och att det därför är viktigt att systematiskt kvalitetsarbete bedrivs i alla domstolar.

Domstolsverket har inget att erinra mot ett återrapporteringskrav i regleringsbrevet men anser att det i och för sig inte är nödvändigt för att verket ska arbeta med frågor om systematiskt kvalitetsarbete.

Statskontoret kan konstatera att Domstolsverket idag verkar för att utveckla domstolarnas kvalitetsarbete. Vad Statskontoret erfar bedriver också många enskilda domstolar ett arbete med kvalitetsfrågor. I detta sammanhang är det enligt Statskontoret viktigt att peka på domstolarnas självständiga ställning och Domstolsverkets begränsade möjligheter att påverka enskilda domstolar i deras inre arbete. Arbetet måste således till stort del bygga på enskilda domstolarnas engagemang. Detta kan exemplifieras med en studie som Statskontoret nyligen har genomfört och som behandlar tingsrätternas förmåga att utveckla sitt arbete mot diskriminering (*Handlingsplaner och strategier mot diskriminering, Statskontorets rapport 2009:4*). För detta ändamål fick Domstolsverket i uppdrag att upprätta och genomföra en kompetensstrategi i diskrimineringsfrågor. Erfarenheterna från detta arbete visar att den centralt framtagna strategin har haft mycket svårt att få genomslag vid enskilda domstolar.

Domstolarnas förmåga att handlägga mål och ärenden inom rimlig tid visar sig vara en mycket viktig faktor för att upprätthålla medborgarnas förtroende. Att verka för kortare handlägg-

ningstider och avarbetandet av balanser är också en fråga som är prioriterad av regeringen. Statskontoret vill framhålla vikten av att detta arbete fortskrider. De förslag som utredaren lämnar kommer att innebära att resurser måste avsättas vid domstolarna och Domstolsverket. Det är enligt Statskontoret därför viktigt att tillse att olika former av effektivitets- och kvalitetsarbete kan ske parallellt utan att undanträngningseffekter uppstår.

Svenskt Näringsliv ställer sig positiv till att ett systematiskt kvalitetsarbete prioriteras. Strävan efter ökad kompetens och förbättrad förståelse för användarnas behov och önskemål är helt i linje med de förslag som föreningen tidigare lämnat i andra sammanhang.

4.2 Domstolschefens roll

Hovrätten för Västra Sverige instämmer i uppfattningen att domstolschefen har en central roll i kvalitetsarbetet. Domstolschefen är den som har beslutanderätten i alla viktiga frågor som rör inriktningen av kvalitetsarbetet och vilka åtgärder som ska vidtas.

Hovrätten vill dock betona betydelsen av att domstolschefen driver kvalitetsarbetet i dialog med medarbetarna för att inte stöta på onödigt motstånd utan kunna åstadkomma ett uthålligt systematiskt kvalitetsarbete i den typ av professionell organisation som en domstol är. Det är hovrättens erfarenhet att det i en sådan organisation är mer framgångsrikt för chefen att satsa på ett medarbetarorienterat ledarskap än ett kontrollerande chefsorienterat ledarskap (Jfr angående dessa begrepp och situationsanpassat ledarskap a.a. ovan sid. 376).

Med ett medarbetarorienterat ledarskap är det i inledningskedet viktigt att domstolschefen pekar på domstolens uppgift och betonar att domstolen har sitt uppdrag från medborgarna. Domstolschefen bör också göra klart att alla medarbetare har

ansvar för att se till att domstolen kan lösa denna uppgift på ett sätt som innebär att medborgarna känner förtroende för domstolen. I nästa skede går ansvaret över på medarbetarna som förväntas reflektera över och diskutera vad som fungerar bra och vad som behöver förbättras och vilka åtgärder som bör vidtas samt lämna dessa förslag till domstolschefen. Att ta ett sådant ansvar brukar falla sig ganska naturligt för domarna medan övriga personalkategorier som varit vana vid att ta emot instruktioner i en hierarkisk domstolskultur kan finna det svårare. Viktigt i detta skede är att domstolschefen verkligen ger medarbetarna tillfälle och tid att ägna sig åt kvalitetsarbete parallellt med målarbetet.

För att alla medarbetare ska komma i gång med att bidra aktivt i utvecklingsarbetet är det hovrättens erfarenhet att det är effektivt att börja med individuella och anonyma intervjuer med merparten av medarbetarna. Denna metod har visat sig ge en mer rättvisande bild av nuläget i en domstol och därmed en bättre grund att utgå från än vad gruppintervjuer eller enkäter gör (*M. Beer and R. Eisenstad [2004], "How to have an honest conversation about your business Strategy", Harvard Business Review, February 2004*). Detta har troligen sin förklaring i att domstolar av tradition är hierarkiska organisationer där medarbetarna inte alltid varit vana att öppet redovisa sina synpunkter och komma med förändringsförslag. Genom individuella intervjuer får medarbetarna tillfälle att fundera över verksamheten och kan uppmuntras att ge sin syn på vad som kan göras för att förbättra denna.

Med intervjumaterialet som grund får medarbetarna i uppdrag att tillsammans och i grupp diskutera på vilka områden det är mest angeläget att börja förbättringsarbetet.

Hovrätten vill varna för att det finns en risk för att domstolars kvalitetsarbete avstannar redan på planeringsstadiet. En förklaring till att så ibland sker kan vara att man i domstolar har en tradition av att noga analysera olika alternativa förslag till åtgär-

der - nackdelar och fördelar - innan man prövar dem och att en känsla av ovisshet eller osäkerhet kan leda till att man för säkerhets skull avstår från att prova. För att undvika detta är det viktigt att i domstolars kvalitetsarbete trycka på de fördelar som finns med att istället för en utdragen planeringsfas lägga mer fokus på att pröva olika alternativa åtgärder, utvärdera och inte vara rädd för att fatta nya beslut (jfr det som inom organisationsteorin kallas lärande organisationer som betonar vikten av att individer, grupper och hela organisationer ständigt lär samt utvecklar sig). Domstolschefen har här en viktig roll i att uppmuntra medarbetarna att komma med förslag och att snabbt fatta beslut om genomföra de förslag som kan tänkas leda till förbättringar.

Slutligen har domstolschefen ett ansvar för uppföljning av genomförda åtgärder. Utredningen uttrycker det så att domstolschefen hela tiden själv måste engagera sig i att följa upp kvalitetsarbetet. Hovrätten skulle hellre vilja uttrycka det så att domstolschefen hela tiden ska se till att medarbetarna följer upp kvalitetsarbetet. I en professionell organisation är det mycket viktigt att medarbetarna själva är aktiva i att följa upp resultatet av vidtagna åtgärder. På det sättet växer kunskapen hos medarbetarna om vilka åtgärder som verkligen ger avsett resultat. Genom att involvera personalen brett i beslutsprocessen får domstolschefen ett betydligt bättre underlag för sina beslut om nya justerade åtgärder.

I detta sammanhang kan det påpekas att engagemanget för att bedriva utvecklingsarbete i domstolen naturligt nog varierar mellan olika medarbetare. Alla medarbetare i en domstol måste dock oavsett engagemang delta i kvalitetsarbetet i så måtto att de ger sin syn på de förslag till åtgärder som läggs fram och lojalt deltar i genomförandet och utvärderingen av beslutade åtgärder.

Sammanfattningsvis anser hovrätten att kvalitetsarbetet i en domstol bör bedrivas i en dialog mellan domstolschefen och medarbetarna när det rör kvalitetscirkelns alla delar. Domstolschefen har ansvaret för att de olika faserna i kvalitetscirkeln

kommer till stånd och medarbetarna har ansvar för att delta i reflektion och dialog och förslagsgivande. Självklart är det domstolschefen som fattar det slutliga beslutet såväl när det gäller vilka åtgärder som ska genomföras som vilka justeringar som ska vidtas i samband med utvärderingen.

Stockholms tingsrätt delar utredningens uppfattning att domstolschefen har en central roll i själva kvalitetsarbetet.

Gotlands tingsrätt betonar domstolschefens roll i kvalitetsarbetet.

Blekinge tingsrätt anser att domstolschefen har en central roll för att ett systematiskt kvalitetsarbete genomförs.

Umeå tingsrätt: Domstolschefen har naturligt en viktig roll i det systematiska kvalitetsarbetet.

Haparanda tingsrätt: En domstolschef som är engagerad i det löpande kvalitetsarbetet och som kontinuerligt stöder arbetet med uppföljning av kvalitetsmål är i detta sammanhang av avgörande betydelse.

Kammarrätten i Göteborg delar helt uppfattningen att ett stort ansvar vilar på domstolschefen vad gäller engagemang och uppföljning.

Länsrätten i Västmanlands län anser att det är viktigt att domstolschefen föregår med gott exempel och klart och tydligt uttrycker vikten av en hög kvalitet i arbetets alla delar. För att upprätthålla engagemanget för det kvalitetshöjande arbetet är det viktigt att tid avsätts så att medarbetarna inte känner att de hamnar efter och kommer i tidsnöd p.g.a. arbetet.

Länsrätten i Göteborg instämmer i utredningens resonemang kring domstolschefens centrala roll när det gäller det systematiska kvalitetsarbetet. Som påpekas berör själva kvalitetsarbetet inte det område som hör till den enskilde domarens självbestämmande. Domare och övriga anställda har i detta hänseende lydnadsplikt i förhållande till domstolens ledning och domstolschefen. Det står alltså inte den enskilde domaren fritt att välja att delta eller inte delta i ett kvalitetsarbete på domstolen, dvs. det är inte en självständighetsfråga. En annan sak är att det kan vara svårt att förändra gamla strukturer, vanor och tänkesätt och att det kan ta tid, kräva stort engagemang och en tydlig vilja från domstolsledningen att förändra arbetsformerna i organisationen. Som anges i betänkandet är det emellertid en skyldighet för domstolschefen att se till att arbete med systematisk kvalitetsutveckling prioriteras i domstolen.

Länsrätten i Blekinge län: Domstolschefen har en central roll för att ett systematiskt kvalitetsarbete genomförs och varje domstol har ett ansvar för att bedriva ett sådant arbete.

4.3 Budgetstöd för kvalitetsarbete m.m.

Svea hovrätt är negativ till förslaget om att pengar ska öronmärkas för arbetet. Förslaget strider enligt hovrättens uppfattning mot ett budgetarbete som ska bygga på mål- och resultatstyrning. För att en sådan modell skulle vara möjlig skulle dessutom kvalitetsarbete behöva definieras och vara möjligt att följa upp på ett enhetligt sätt, något som förefaller svårt att åstadkomma.

Göta hovrätt har under ett antal år avsatt resurser för att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. Sedan år 2007 finns vid hovrätten en Kvalitetsgrupp med medlemmar från de olika personalgrupper som finns vid hovrätten. Kvalitetsarbetet vid hovrätten var till en början fokuserat kring problemställningar som arbete-

des fram internt av hovrättens personal. Under hösten 2007 genomförde hovrätten en enkät där frågor ställdes till den delen av hovrättens brukare som består av advokater och åklagare. Hovrättens kvalitetsarbete har efter sammanställningen av enkätsvaren fokuserats på de synpunkter som kom fram genom denna.

Kvalitetsarbetet i hovrätten är uppbyggt kring kvalitetsmodellerna Kaizen, med begreppet ständiga förbättringar i fokus, och Demings kvalitetscirkel. Det är hovrättens erfarenhet att det krävs extra personalresurser för att bedriva ett meningsfullt systematiskt kvalitetsarbete. Det är därför angeläget att den domstol som aktivt arbetar med kvalitetsfrågor också ges nödvändiga ekonomiska resurser för detta. Dock anser hovrätten är det i nuläget inte finns möjligheter att på ett rättvisande sätt mäta vilken grad av kvalitetsarbete som genomförs varför hovrätten avstyrker förslaget om att de ekonomiska resurserna tillförsäkras genom en modifierad resursfördelningsmodell.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att även om en modifierad resursfördelningsmodell enligt vilken hänsyn kan tas till det kvalitetsarbete som domstolarna bedriver innebär en lovvärd fokusering på kvalitetsfrågorna så framstår den som ett allt för trubbigt instrument för fördelning av medel. Hovrätten befarar att det kan bli svårt att få rättvisa i en sådan modell. Utredningen ger inte något förslag på hur systemet ska konstrueras och medel fördelas. Frågor som uppstår är t.ex. hur olika former av åtgärder ska belönas och hur olika åtgärder ska viktas mot varandra. Hovrätten anser att det finns en inbyggd osäkerhet i ett sådant system som inte gynnar domstolarna.

Hovrätten för Västra Sverige: Ett löpande systematiskt kvalitetsarbete ska enligt hovrättens mening vara ett normalt inslag i domstolarnas verksamhet. Hovrätten stödjer dock förslaget om att de domstolar som sysslar med mer omfattande kvalitetsarbete

ska kunna få budgetstöd för detta. Som utredningen anför är det viktigt att statsmakterna ger en tydlig viljeyttring om att även kvalitet räknas när medel fördelas. Härtill kommer det starka incitament för kvalitetsarbete som ligger i kopplingen mellan pengar och arbete med kvalitetsfrågor. Hovrätten anser att budgetstöd i första hand bör ges till domstolarna på så sätt att någon medarbetare i varje större domstol kan ägna sig åt att stödja kvalitetsarbetet på hel- eller deltid. Små domstolar bör kunna få budgetstöd för att tillsammans engagera någon medarbetare. Kvalitetsarbetet blir enligt hovrättens erfarenhet bättre förankrat i domstolen om det är en medarbetare och inte en extern konsult som kan ägna sig åt att tillsammans med domstolschefen starta och utveckla det systematiska kvalitetsarbetet. Externa konsulter har enligt hovrättens uppfattning inte samma förtroende i domstolarna som en medarbetare med sin professionella kunskap har.

Hovrätten har förståelse för att det kan finnas principiella hinder mot att i en resursfördelningsmodell bygga in hänsynstagande till utfört eller planerat kvalitetsarbete. Som redan framgått anser dock hovrätten att det måste vara möjligt att finna någon metod för att från Domstolsverkets sida ge ekonomiskt stöd. Det kunde exempelvis vara lämpligt att Domstolsverket bekostar lönen eller del därav för personer i domstolarna som arbetar specifikt med kvalitetsutveckling.

Hovrätten för Nedre Norrland: I betänkandet föreslås en modifierad resursfördelningsmodell, där hänsyn kan tas inte bara till antal inkommande mål utan också till det kvalitetsarbete som domstolarna bedriver. Betänkandet innehåller emellertid inte någon närmare beskrivning av hur modellen skulle genomföras. Det kan enligt hovrättens mening starkt ifrågasättas om den föreslagna modellen är praktiskt genomförbar. Går det verkligen att skapa en modell som med någon grad av träffsäkerhet belönar enbart de domstolar som bedriver ett bra och meningsfullt kvalitetsarbete? Risken finns att modellen leder till en resursfördel-

ning som uppfattas som godtycklig eller till att kvalitetsarbetet inriktas enbart på sådana åtgärder som modellen belönar. Hovrätten anser därför att utredningens förslag i denna del inte bör införas.

Hovrätten för Övre Norrland: Det måste starkt betonas att resurstilldelningen bör ske utifrån de behov som finns hos varje enskild domstol och inte mot bakgrund av det kvalitetsarbete som bedrivs. Det faktum att kvalitetsarbetet är blygsamt vid en domstol kan rent av vara ett skäl att tillföra resurser till den domstolen så att olika kvalitetssatsningar blir möjliga. Ett väl utvecklat och genomfört kvalitetsarbete inom en domstol förtjänar visserligen ett erkännande, men ska inte användas som ett mått på resurstilldelningen.

Attunda tingsrätt är negativ till förslaget om att pengar ska öronmärkas för arbetet. Förslaget strider enligt tingsrättens uppfattning mot ett budgetarbete som ska bygga på mål- och resultatstyrning. För en sådan modell behöver kvalitetsarbete definieras och kunna följas upp på ett enhetligt sätt, något som förefaller svårt att åstadkomma.

Nacka tingsrätt avstyrker förslaget om en modifierad resursfördelningsmodell. Av utredningens enkätundersökningar framgår att förtroendet för domstolarna överlag är gott. Noterbart är dock ett bristande förtroende för domstolarnas förmåga att avgöra mål inom rimlig tid. Det bör således vara fortsatt fokus inom domstolarna på ett snabbt och effektivt avgörande av mål och detta bör även återspeglas i de resursfördelningsmodeller som tillämpas. Detta särskilt eftersom avgörande av mål inom rimlig tid i sig kan bidra till ett ökat förtroende för domstolarna. Vidare är kvalitetsarbete både svårt att definiera och mäta vilket sannolikt gör det komplicerat att nå en rättvis resursfördelning utifrån kvalitetskriterier.

Eskilstuna tingsrätt anser inte att det i en resursfördelningsmodell ska tas hänsyn till det kvalitetsarbete domstolarna bedriver och att vissa domstolar ska ekonomiskt kompenseras för sådant arbete.

Solna tingsrätt avstyrker förslaget att särskilda medel ska fördelas för domstolarnas systematiska kvalitetsarbete. Öronmärkning av anslagna medel medför stor risk för att pengarna inte kan användas på det för verksamheten mest effektiva sättet. Till exempel kan domstolschefen tvingas konstatera att det inte finns resurser för att avverka en stor målbalans men däremot gott om pengar för att utbilda personalen i bemötandefrågor.

Stockholms tingsrätt ställer sig mycket tveksam till förslaget att knyta kvalitetsarbetet till resursfördelningen. Anledningen är att dagens system för hur resurserna fördelas är ovanligt fyrkantigt och inte tar hänsyn till faktorer som målens komplexitet. Det är således svårt att se hur ett system för resursfördelning under sådana premisser ska kunna ta hänsyn till ett systematiskt kvalitetsarbete. Det är också betecknande att utredningen i denna del har avstått från att lämna konkreta förslag på hur ett sådant system ska fungera. I detta sammanhang vill tingsrätten också peka på att kvalitetsutveckling – åtminstone i ett inledande skede – inte alltid är detsamma som att hitta så kostnadseffektiva metoder som möjligt.

Södertörns tingsrätt: Ett långsiktigt och systematiskt kvalitetsarbete är viktigt. Det är givetvis nödvändigt att tillräckliga resurser avsätts för ett sådant arbete. Tingsrätten ser dock inte att det skulle vara möjligt att finna en ändamålsenlig resursfördelningsmodell enligt vilken hänsyn tas till det kvalitetsarbete domstolarna bedriver. Tingsrätten avstyrker därför förslaget om en sådan resursfördelningsmodell.

Nyköpings tingsrätt avstyrker förslaget om en modifierad resursfördelningsmodell. Det är glädjande att utredningen poängter att en resursfördelningsmodell inte endast bör bygga på i princip antalet inkomna mål. Det kan generellt riktas kritik mot att vissa statliga myndigheter under ett antal år ensidigt har haft uppmärksamheten riktad mot kvantitet (varvid även antalet avgjorda mål har hänförs till detta begrepp). För att bedöma om en domstol fungerar bra måste även andra mätinstrument användas. Trots det anförda är tingsrätten kritisk till den modifierade resursfördelningsmodell som föreslås av utredningen. Skälen för detta är följande. I de medel som tilldelas domstolarna idag, utifrån i första hand antalet inkomna mål, ingår medel för systematiskt kvalitetsarbete. Detta arbete är så viktigt att det bör förutsättas att alla domstolar företar någon typ av sådant arbete. Förslagen i betänkandet – däribland detta förslag – skall enligt utredningen leda till en kostnadseffektivare handläggning. I detta bör ligga att även den enskilda domstolen i längden tjänar på att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. Att ge domstolarna möjlighet att välja att avstå från kvalitetsarbetet mot en lägre resurstilldelning skulle leda till en snedfördelning av såväl resurser som kvalitet. Man bör sträva efter en jämn kvalitet på samtliga domstolar i landet. Med en modifierad resursfördelningsmodell riskerar man en situation där de redan ”duktiga” domstolarna som är intresserade av att driva ett systematiskt kvalitetsarbete tilldelas mer medel och utvecklar sitt arbete ännu mer medan andra domstolar där intresset kanske inte funnits riskerar att komma långt efter i kvalitetsarbetet. ”Systematiskt kvalitetsarbete” är vidare ett luddigt begrepp vilket kan leda till svårigheter att fördela resurser på ett rättvist sätt i förhållande till de olika domstolarnas insatser. Av rättssäkerhetsskäl är det av vikt att domstolarna själva – efter vissa allmänna riktlinjer – i huvudsak utformar det närmare innehållet i det ”systematiska kvalitetsarbetet” och att detta inte görs av den lagstiftande makten.

Gotlands tingsrätt tillstyrker en modifierad resursfördelningsmodell. Det är ofrånkomligt att en uppgradering av kvalitetsarbetet är resurskrävande. Och ska arbetet bedrivas med en hög ambitionsnivå – vilket är utredningens uppfattning – är det antagligen frågan om betydande resursförstärkningar i form av höjda budgetanslag det är frågan om. Ett mer systematiskt kvalitetsarbete bör därför påverka resursfördelningsmodellen. På vilket sätt så ska ske kan göras till en svår fråga. Det torde dock vara av vikt att inte komplicera resursfördelningsprocessen alltför mycket, vilket talar för att någon form av schablonisering bör tillämpas.

Mora tingsrätt: Tanken på att låta kvaliteten vara en omständighet vid medelsfördelningen är god. Det tycks dock svårt att hitta ett rättvisande mått på detta. Frågan är nog om detta över huvud taget är möjligt. Dessutom finns det risk för att den domstol som på grund av bristande resurser inte håller kvalitetsmålet skulle få än mindre pengar med en ytterligare försämrad kvalitet som följd. Det kunde således bli en ond cirkel.

Norrköpings tingsrätt: Som utredningen påpekat kräver ett systematiskt kvalitetsarbete ett resurstillskott, vilket naturligtvis kan ingå som en del i domstolarnas årsbudget.

Eksjö tingsrätt befarar att den föreslagna resursfördelningsmodellen leder till att domstolarna tvingas avsätta tid och resurser för att redovisa sina insatser till Domstolsverket i sådan omfattning att förmodade effektivitetsvinster av kvalitetsarbetet delvis går förlorade. Tingsätten anser vidare att ett sådant system riskerar att tvinga in domstolar med ett besvärligt balansläge i en ond spiral. Bristande resurser till administration av kvalitetsarbete leder till minskade medel från statskassan, som i sin tur ytterligare minskar utrymmet för såväl kärnverksamhet som kvalitets-

arbete. Detta till förmån för domstolar med låga balanser som har större resurser för administration av sitt kvalitetsarbete. Enligt tingsrättens uppfattning bör det gå att finna andra vägar att stimulera kvalitetsarbetet på domstolarna, och de förslag som utredningen i övrigt presenterat är goda exempel på det, särskilt förslaget om förstärkt roll för Domstolsverket som metod- och resurstöd åt domstolarna.

Jönköpings tingsrätt: En modifierad resursfördelningsmodell är i sig önskvärd i det att arbetet synliggörs och incitament skapas för ett engagerat arbete. Så länge ytterligare resurser inte tillförs domstolarna kan ifrågasättas om nuvarande krav avseende kärnverksamheten kan bibehållas.

Kalmar tingsrätt: En viktig del i arbetet att höja förtroendet är – som utredningen anfört – ett systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna. Utredningen har föreslagit att ekonomiska styrmedel ska användas för att detta arbete ska komma igång på ett bra sätt. Tingsrätten delar uppfattningen att det bör finnas ekonomiska incitament att genomföra kvalitetsarbetet. De domstolar som arbetar på ett tillfredsställande sätt med dessa frågor bör få del av ”öronmärkta” pengar. Det bör alltså vara en prövning i det enskilda fallet om domstolen ska få del av dessa medel eller inte. Det är också viktigt att kontinuerligt utvärdera att tilldelade medel använts på ett effektivt sätt.

Skaraborgs tingsrätt: Att låta kvalitetsarbetet påverka resursfördelningen menar tingsrätten är en åtgärd som delvis signalerar misstro och går lite för långt. Budgetmedel bör tilldelas de domstolar som aktivt arbetar med kvalitetsarbete i olika projekt m.m. men denna fördelning bör ligga utanför resursfördelningsmodellen. Det bör vara tillräckligt att domstolarna åtar sig att återkommande rapportera till och hålla kontakt med Domstolsverket angående hur arbetet bedrivs. Frågan bör därutöver åter-

kommande diskuteras på lagmansmöten och i andra sammanhang där domstolschefer träffas.

Örebro tingsrätt: För närvarande tilldelas tingsrätten budgetmedel med utgångspunkt från en resursfördelningsmodell, som innehåller endast objektiva måttstockar såsom det genomsnittliga antalet inkomna mål de senaste två åren samt huvudförhandlingstid och antalet förtursmål. Det nuvarande resursfördelningssystemet torde uppfattas som rättvist. Att blanda in subjektiva moment i arbetet med att fördela de ekonomiska resurserna till domstolarna torde däremot inte komma att uppfattas på samma sätt. I betänkandet redovisas tankar och förslag kring en resursfördelningsmodell enligt vilken hänsyn ska tas till det kvalitetsarbete som domstolarna bedriver. Såvitt tingsrätten förstår saken måste en sådan modell bygga på flera subjektiva grunder, vilket måste bedömas vara direkt olämpligt. Tingsrätten avstyrker därför utredningens förslag att regeringen ska ge Domstolsverket i uppdrag att ta fram en modifierad resursfördelningsmodell enligt vilken hänsyn ska tas till det kvalitetsarbete som domstolarna bedriver.

Blekinge tingsrätt: En av de grundläggande åtgärderna för att öka kvaliteten inom Sveriges domstolar och därmed också förtroendet för rättsväsendet i allmänhet är att alla domstolar bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete. Domstolschefen har en central roll för att ett sådant arbete genomförs och varje domstol har ett ansvar för att bedriva ett sådant arbete. Genom att betona Domstolsverkets roll i detta arbete motverkas att kvalitetsarbetet bedrivs med olika intensitet på olika domstolar. Utgångspunkten måste nämligen vara att det systematiska kvalitetsarbetet ska bedrivas på likartat sätt och i samma omfattning på alla domstolar.

Mot denna bakgrund ifrågasätts behovet och lämpligheten av en sådan modifierad resursfördelningsmodell som utredningen föreslår. I stället bör Sveriges domstolar, liksom andra organisa-

tioner, redan från början tilldelas tillräckliga resurser för att kunna fullgöra samtliga sina uppgifter, varav en uppgift är just att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. En sådan ”budgetstyrning” som föreslås i betänkandet skulle dessutom motverka att arbetet bedrivs på likartat sätt inom domstolarna.

Helsingborgs tingsrätt: Det är viktigt att det avsätts resurser för det systematiska kvalitetsarbetet i domstolarna. Tingsrätten ifrågasätter dock den modifierade resursfördelningsmodell som föreslås, eftersom sådant arbete är tänkt och ska bedrivas av samtliga domstolar. Förslaget kan ge uppfattningen att en domstol kan ”köpa sig fri” från det systematiska kvalitetsarbetet genom att avstå från resurser, vilket motverkar dess syfte. En bättre ordning vore att skapa återrapporteringskrav i budgetprocessen där varje domstol får redogöra för vilka åtgärder som vidtagits inom ramen för sitt kvalitetsarbete. En sådan ordning kan knappast vara ägnad att komma i konflikt med grundläggande konstitutionella principer rörande domstolarnas självständiga ställning och framstår som mera rimlig.

Hässelholms tingsrätt har inget att invända mot förslaget att särskilda medel ska fördelas för domstolarnas systematiska kvalitetsarbete. Det är enligt tingsrättens mening av stor vikt att medel, som uteslutande ska användas till kvalitetsarbete, också öronmärks för detta ändamål. Detta för att freda medlen från att användas i den löpande verksamheten och för att kvalitetsarbetet verkligen ska få genomslag.

Lunds tingsrätt: Enligt tingsrättens mening är det tveksamt om en modifierad resursfördelningsmodell bör tas fram. Tingsrättens uppfattning är att det är svårt att se hur domstolarnas insatser inom området kvalitetsarbete ska kunna jämföras och att det därför också är svårt att se hur medel ska kunna fördelas rättvist

mellan domstolarna enligt en modell som tar hänsyn till dessa insatser.

Halmstads tingsrätt ställer sig tveksam till förslaget. Förhållandena kan se olika ut på olika domstolar. Vissa domstolar kan i detta hänseende ha kommit längre än andra och därför inte behöver lägga ned lika mycket arbete som andra. Ur rättvisesynpunkt kan ifrågasättas om en sådan tingsrätt bör få sämre tilldelning. Den föreslagna ordningen kan också innebära att kvalitetsarbetet går ut över arbetet i övrigt t.ex. hanteringen av mål och ärenden. Det kan dessutom vara svårt att kvantifiera insatser på kvalitetsområdet. I stället bör alla domstolar tilldelas resurser för att fullgöra kvalitetssäkringsuppgifter.

Varbergs tingsrätt betonar att det särskilt för mindre myndigheter är svårt att avsätta de resurser som krävs för att bedriva systematiskt kvalitetsarbete av någon större omfattning. Att nödvändiga resurser tillförs är således en förutsättning för att kvaliteten i arbetet ska kunna förbättras utan att det sker på bekostnad av antalet avgjorda mål och ärenden.

Göteborgs tingsrätt: Systemet för resurstilldelning till domstolarna bör ses över så att domstolar som aktivt arbetar med kvalitetsförbättring kompenseras på bättre sätt än vad som sker i dag.

Alingsås tingsrätt ställer sig tveksam till förslaget att Domstolsverket skall ta fram en resursfördelningsmodell enligt vilken hänsyn kan tas till det kvalitetsarbete som domstolen bedriver. En rättvis resursfördelning bör ske med beaktande av faktorer som är möjliga att mäta objektivt såsom antalet inkommande mål, förhandlingstid etc.

Mölnads tingsrätt: Det är nödvändigt att tillräckliga resurser avsätts för ett långsiktigt och systematiskt kvalitetsarbete i dom-

stolarna. Utifrån den omvärldsbeskrivning som gjorts i utredningen ställer sig tingsrätten dock skeptisk till hur en ändamålsenlig resursfördelningsmodell som tar hänsyn till det kvalitetsarbete som bedrivs i domstolarna skulle utformas. Tingsrätten noterar bl.a. att flera av de utländska modellerna synes stå i direkt strid med domstolarnas självständighet.

Värmlands tingsrätt delar utredningens uppfattning att kvalitet ska beaktas vid resursfördelningen till domstolarna. Tingsrätten vill dock understryka vikten av att kriterierna är mycket tydliga.

Östersunds tingsrätt reser invändningar mot förslaget om särskild resursfördelning för kvalitetsarbetet. Det är svårt att tänka sig hur ett rättvist sådant system skulle utformas. Det är i så fall bättre att domstolsverket kan budgetera för särskilda insatser och stötta domstolarna i deras kvalitetsarbete på olika sätt.

Sundsvalls tingsrätt anser att det är värdefullt att nödvändigheten av ett systematiskt kvalitetsarbete uppmärksammas och att det är domstolschefen och andra chefer som ansvariga för detta arbete. Det är viktigt att det finns ett innehålls- och kunskapsstöd för detta genom Domstolsverket. Den avgörande frågan för om detta ska lyckas torde dock vara om den enskilda domstolen får tillräckligt med ekonomiska resurser för att parallellt med den löpande verksamheten ge det systematiska kvalitetsarbetet ett verkligt innehåll. Tingsrätten är tveksam till att låta det ekonomiska stödet vara en del av modellen för resursfördelning då detta i praktiken endast torde innebära att alla domstolar får sin andel av den gemensamma kakan. En bättre ordning förefaller vara att resurserna blir mer direkt anpassade för respektive domstol. Domstolarna skulle, t.ex. inom ramen för verksamhetsplaneringen och verksamhetsdialogen med Domstolsverket, istället få medel för finansiering av det kvalitetsarbete som just den domstolen beslutat att genomföra just det året.

Lycksele tingsrätt: Ett systematiskt kvalitetsarbete bör premieras vid resurstilldelningen. Tingsrätten delar utredningens uppfattning om att tonvikten idag ligger alltför hårt på kvantitet och en snabb målgenomströmning och att andra kvalitetsfrågor måste få ett större utrymme. Vid ett chefsmöte 2005 presenterades den av Sveriges domstolars kvalitetsarbetsgrupp framtagna kvalitetsguiden ”Att arbeta med kvalitet i domstolsväsendet”, som omnämns i utredningen. Skriften mottogs väl och inte någon av landets närvarande domstolschefer opponerade sig mot kvalitetsarbetsgruppens förslag att omgående påbörja ett systematiskt kvalitetsarbete vid landets alla domstolar. Trots dessa goda ansatser har många, sannolikt en majoritet, av landets domstolar ännu inte kommit igång med arbetet.

Förtroendeutredningens förslag avseende de enskilda domstolarna är utmärkta och just sådana som ryms under rubriken ”systematiskt kvalitetsarbete”. Således måste domstolarna i det löpande kvalitetsarbetet beakta frågor om tillgänglighet, bemötande, handläggningstider, utformningen av domar och beslut, massmediernas bild av och allmänhetens kunskap om domstolarnas verksamhet. Förtroendeutredningen kan tjäna som inspirationskälla såväl för de domstolar som kommit igång med kvalitetsarbetet som för de som ligger i startgroparna.

Ett skäl till att kvalitetsfrågorna inte ges tillräckligt utrymme är att dessa kräver tid för eftertanke och reflexion. Vid många domstolar är tempot i dag mycket hårt uppskruvat, vilket gör att många anställda upplever att kvalitetsfrågorna kommer i kläm. Visst går det att ytterligare öka avverkningen av mål, även på de mest belastade domstolarna, men om kvällspassen inte ska bli orimligt långa leder det till att domaren måste skära ner på de kvalitetsmässiga ambitionerna. Detta är, för att uttrycka sig försiktigt, mindre tillfredsställande. Som utredningen betonar är det ytterst en fråga om rättssäkerhet. Det är därför viktigt att regeringen, i enlighet med utredningens förslag, lämnar i uppdrag till

Domstolsverket att ta fram en modifierad resursfördelningsmodell, enligt vilken hänsyn även kan tas till kvalitetsaspekterna. Frågor av praktisk karaktär, såsom hur systemet ska konstrueras så att medlen fördelas rättvist mellan domstolarna, och hur tilldelningen ska ske för utfört respektive planerat kvalitetsarbete, får övervägas inom ramen för ett sådant uppdrag.

Umeå tingsrätt understryker att systematiskt kvalitetsarbete är resurskrävande. Detta är av vikt att beakta då domstolarna redan nu tyngs av hög arbetsbelastning och begränsade ekonomiska ramar. Även om kontinuerligt förbättrad kvalitet medför högre effektivitet och snabbare handläggning tvivlar tingsrätten på att dessa vinster, åtminstone till en början, kommer att motsvara de ökade kostnader som kvalitetsarbetet medför. Om ett systematiskt kvalitetsarbete ska kunna prioriteras och utföras på ett seriöst sätt kräver det ytterligare tilldelning av resurser inte enbart till Domstolsverket utan även till den enskilda domstolen.

Tingsrätten finner att det visserligen är ett lovvärt initiativ att utarbeta en s.k. modifierad resursfördelningsmodell där även kvalitetsarbetet beaktas vid resurstilldelningen för domstolarna. Beaktande erfarenheterna av att redan befintlig modell för resursfördelning är ett trubbigt instrument som inte tillräckligt kan ta hänsyn till alla relevanta omständigheter ser tingsrätten svårigheterna med att hitta en fungerande modell som rättvist ger lika förutsättningar för domstolars kvalitetsarbete. Tingsrätten hänvisar härutöver särskilt till Hovrätten för Övre Norrlands remissyttrande och synpunkter i denna fråga.

Haparanda tingsrätt: Att domstolarna tillförs resurser för att kunna bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete är en förutsättning för att ha möjlighet att uppnå den avsedda effekten om ökad kvalitet. En modifierad resursfördelningsmodell som föreslås kan vara ett intressant verktyg för att befrämja kvalitetsarbete. Mot bakgrund av de krav som i övrigt finns på domstolarna

kommer dock fokus på att hålla nere målbalanserna ändå sannolikt att vara så pass framträdande att det finns en uppenbar risk att det kan gå ut över högre ställda kvalitetsmål i verksamheten.

Regeringsrättens ledamöter har ingen erinran mot att kvalitetsarbetet beaktas i budgetprocessen. Detta bör i så fall göras med varsamhet och omsorg så att det inte sker en oavsiktlig och kontraproduktiv snedfördelning mellan domstolarna. Operationen bör inte heller leda till öronmärkta anslag.

Kammarrätten i Stockholm anser att ett systematiskt kvalitetsarbete är en integrerad del av domstolens ordinarie verksamhet. Att avsätta särskilda medel för kvalitetsarbetet anser kammarrätten inte vara en framkomlig väg utan avstyrker att så sker.

Kammarrätten i Göteborg avstyrker den modifierade resursfördelningsmodell som föreslås. Kammarrätten uppfattning är att den modell för resursfördelning som finns idag troligen är den som bäst tillgodoser domstolarnas behov. En uppdelning såsom föreslås riskerar enligt kammarrättens uppfattning att bli kontraproduktiv och kan istället leda till ett minskat kvalitetsarbete. Att kvalitetsarbetet fyller en viktig funktion i domstolarnas arbete bör inte ha undgått någon och en tydligare viljeyttring i den frågan kan därför knappast anses vara behövlig.

Kammarrätten i Sundsvall avstyrker förslaget om särskild resursfördelning för arbetet med det systematiska kvalitetsarbetet. Det bör åligga varje domstol att bedriva ett sådant arbete inom ramen för tilldelade medel. Domstolsverket har ändå goda möjligheter att budgetera för särskilda insatser och att stötta domstolarna i deras arbete.

Kammarrätten i Jönköping understryker att systematiskt kvalitetsarbete är en integrerad del av den totala verksamheten vid

domstolen och inte bör ses isolerat. Det innebär att prioriteringar samt val av åtgärder och aktiviteter för att förbättra kvaliteten i verksamheten ständigt måste förändras över tiden. Detta gör att det skulle vara direkt olämpligt att i resursfördelningsmodellen låsa medel för vissa speciella ändamål.

Länsrätten i Västmanlands län ställer sig i sak positiv till att särskilda medel tillförs arbetet med kvalitetshöjande insatser i domstolarna. Det uppstår dock med en sådan lösning vissa praktiska överväganden bl.a.;

- Vilka kriterier är relevanta vid en kvalitetsmätning? Dessa torde i viss utsträckning skilja sig mellan domstolsslag och domstolsslag.
- Hur viktas de olika kriterierna?
- Hur ska kvalitetsarbetet mätas?
- Kommer det administrativt merarbete detta medför att stå i proportion till syftet och eventuella vinster?

Det är väsentligt att ett sådant kvalitetsarbete och ”belöningsystem” upplevs som ändamålsenligt och rättvist. De domstolar som redan brottas med höga balanser och i övrigt har mycket att göra kommer förmodligen att få svårare att uppnå de särskilda målen även om de anstränger sig mer än genomsnittet.

Framför allt uppfattar länsrätten det föreslagna systemet som onödigt krångligt. Målen bör kunna nås på ett enklare sätt. Detta är dock något som får utarbetas i en dialog mellan Domstolsverket och domstolarna.

Länsrätten i Hallands län: Utredningen föreslår en ändring av gällande resursfördelningsmodell för domstolarna, där utgångspunkten för medelstildelningen främst är antalet till domstolen inkomna mål under de senaste två åren, men där även målsammansättningen får genomslag på tilldelningen. Enligt utredningen bör resursfördelningsmodellen modifieras så att hänsyn också kan tas till det kvalitetsarbetet som domstolen bedriver. Länsrät-

ten ifrågasätter behovet av en sådan förändring av nuvarande resursfördelningsmodell, som måste bedömas vara både rationell och rättvis. Enbart svårigheterna att definiera kvalitetsarbete med angivande av kriterier härför och vikta betydelsen av dessa talar enligt länsrätten emot en ändring av nuvarande fördelningsmodell.

Länsrätten i Göteborg anser att förslaget inte är tillräckligt utrett och att frågan bör övervägas ytterligare. Utredningen pekar på ett antal svårigheter av praktisk karaktär när det gäller en resursfördelningsmodell som delvis baseras på kvalitativa aspekter på domstolarnas arbete men det lämnas inga konkreta förslag om hur en sådan modell skulle kunna utformas. Det är därför svårt att ta ställning till förslaget från annat än principiella utgångspunkter.

Som länsrätten framhållit kan förutsättningarna för att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete till stor del anses utgöra en kostnads- och resursfråga. Den nuvarande resursfördelningsmodellen har tagit lång tid – flera år – att lägga fast. Om nu en ny resursfördelningsmodell som ska väga in frågor om ett systematiskt kvalitetsarbete – vid sidan av kvantitetsfrågor – ska tas fram borde man i betänkandet ha lämnat ett förslag till en sådan justerad modell.

Det är lätt att se problem med en ny resursfördelningsmodell som delvis baseras på det systematiska kvalitetsarbetet i domstolarna. Frågor som man genast ställer är:

- Vilka förtroendefrågor – fokusområden – ska vara avgörande?
- Vad ska mätas?
- Vad ska styra resursfördelning?

Förkortade handläggningstider är ett givet fokusområde på sätt som redan är fallet. Under flera år har domstolarna arbetat aktivt med förtroendenaspekten kvantitet. Länsrätten har arbetat och arbetar med att förkorta handläggningstiderna. Det har varit och är domstolens uppdrag utifrån regeringens verksamhetsmål.

Länsrätten och andra domstolar arbetar fortfarande med detta som en prioriterad fråga. Att åstadkomma kortare handläggningstider är en självklar förtroendefråga och framstår för närvarande som den viktigaste frågan för domstolarna. Att samtidigt fokusera på ett flertal andra förtroendeskapande åtgärder kräver ett resurstillskott om inte handläggningstiderna ska öka.

Utredningen förefaller ha tänkt sig att de domstolar som har påbörjat ett systematiskt kvalitetsarbete eller planerar att genomföra ett sådant arbete ska få mer resurser enligt den nya resursfördelningsmodellen. De domstolar som inte haft utrymme att aktivt arbeta med eller planera ett kvalitetsarbete skulle då få mindre resurser och därmed också ännu sämre förutsättningar att sätta igång detta viktiga arbete. Ett sådant system kan rimligtvis inte gagna medborgarnas förtroende för Sveriges Domstolar om inte alla domstolar ges resurser att arbeta aktivt med kvalitet. Att det finns några få domstolar som bedriver ett mycket framgångsrikt arbete i dessa frågor kan inte mer än marginellt få inverkan på det samlade förtroendet för Sveriges Domstolar. Sådana domstolar kan inte heller prioriteras om resurserna är begränsade. De är i stället de domstolar som inte av egen kraft fått tid över till detta arbete som ska prioriteras för att man på sikt ska kunna öka förtroendet generellt. De domstolar som inte har kommit igång med ett systematiskt kvalitetsarbete kan behöva resurstillskott för att starta ett sådant. De domstolar i vilka det redan pågår ett sådant kvalitetsarbete kan behöva fortsatt stöd men med en annan inriktning än i de domstolar där ett kvalitetsarbete ska startas. För domstolar som driver ett framgångsrikt systematiskt kvalitetsarbete och som vid löpande uppföljningar visar kvalitetsförbättringar kan resursbehovet vara mindre. Dessa domstolar kan för övrigt användas som ett stöd för de domstolar som inte kommit lika långt. Modellen med en ny resursfördelning måste således innebära att de domstolar som ännu inte driver ett systematiskt kvalitetsarbete får mer resurser. En annan sak är att domstolarna i efterhand i budgetdialogen med Dom-

stolsverket får visa hur pengarna använts för att förbättra kvaliteten i arbetet.

Enligt länsrätten finns det inte något behov av att sätta press på domstolarna att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete genom att utarbeta en ny resursfördelningsmodell. Domstolschefen har en skyldighet att prioritera ett systematiskt kvalitetsarbete i domstolen. Här har domstolschefen lydnadsplikt i förhållande till regeringen. I stället för att i budgetarbetet ta hänsyn till genomfört eller planerat kvalitetsarbete bör Domstolsverket genom uppmuntran och stöd i form av att peka på goda exempel, dvs. ge domstolarna förutsättningar att arbeta med kvalitetsfrågor på ett systematiskt sätt. Domstolarnas kvalitetsarbete bör också som utredningen redovisat mätas och årligen följas upp. Det räcker därför gott att regeringen i regleringsbrevet till Domstolsverket ställer krav på att verket årligen inhämtar vilka särskilda insatser på området som domstolarna har genomfört. Av Domstolsverkets rapport bör då framgå vilka förutsättningar de enskilda domstolarna haft att arbeta med kvalitetsfrågor utifrån t.ex. arbetsläget. Det är också givet att vissa domstolar behöver mer stöd än andra och sådana domstolar bör prioriteras när det gäller resurser till det systematiska kvalitetsarbetet. Att använda statens resurser för att belöna sådana domstolar som redan uppnått eller är på väg att uppnå bästa tänkbara resultat i såväl kvantitativt som kvalitativt hänseende utgör inte ett effektivt resursutnyttjande.

Länsrätten i Vänersborg avstyrker förslaget till den förändrade resursfördelningsmodell som utredningen föreslår.

Allt förändringsarbete tar tid och drar därmed även kostnader. Det är tveksamt om en förändrad resursfördelningsmodell skulle öka kvalitetsarbetet och kvaliteten i domstolarnas verksamhet. Det är också tveksamt om effektivare arbetsmetoder gör att resurser frigörs för en kvalitetssatsning. De resurser som behövs för kvalitetsarbetet måste i stället uppmärksammas vid

budgetprocessen och nödvändiga resurser måste avsättas. Eftersom resursbehovet för kvalitetsarbete kommer att variera från domstol till domstol är troligen enda möjligheten, enligt länsrätten, att resursbehovet avgörs efter individuella diskussioner med varje domstol.

Länsrätten i Värmlands län anser att förslaget om att medelstillelningen till domstolarna inte såsom hittills ska baseras enbart på kvantitet (antal inkomna mål) utan även på kvalitet i och för sig är en intressant tanke. Eftersom utredningen inte lämnar några förslag på hur denna kvalitet ska mätas avstår länsrätten från vidare kommentar.

Länsrätten i Gävleborgs län avstyrker förslaget om att ge domstolarna särskilda medel för systematiskt kvalitetsarbete. Enligt länsrättens uppfattning går det knappast att särskilja kvalitetsarbetet från domstolens övriga arbete. I all domstolsverksamhet bör det finnas ett kvalitetstänkande. Länsrätten ställer sig frågande till vilka kriterier som skulle användas för en rättvis fördelning av resurser, om särskilda medel ska ges till kvalitets-satsningar. Är det viktigare att göra enkäter bland advokater än att satsa resurser för att höja kvaliteten vid domskrivning?

Länsrätten i Jämtlands län reser invändningar mot förslaget om särskild resursfördelning för kvalitetsarbetet. Det är svårt att tänka sig hur ett rättvist sådant system skulle utformas. Det är i så fall bättre att domstolsverket kan budgetera för särskilda insatser och stötta domstolarna i deras kvalitetsarbete på olika sätt.

Länsrätten i Östergötlands län: För att utföra ett bra kvalitetsarbete krävs att domstolarna har resurser och kompetens för detta. Det gäller alla domstolar. Länsrätten avstyrker förslaget om att de ekonomiska resurserna tillförsäkras genom en modifierad

resursfördelningsmodell. Bättre då att ställa krav och följa upp kvalitetsarbetet vid varje domstol.

Länsrätten i Blekinge län: En av de grundläggande åtgärderna för att öka kvaliteten inom Sveriges domstolar och därmed också förtroendet för rättsväsendet i allmänhet är att alla domstolar bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete. Domstolschefen har en central roll för att ett sådant arbete genomförs och varje domstol har ett ansvar för att bedriva ett sådant arbete. Genom att betona Domstolsverkets roll i detta arbete motverkas att kvalitetsarbetet bedrivs med olika intensitet på olika domstolar. Utgångspunkten måste nämligen vara att det systematiska kvalitetsarbetet ska bedrivas på likartat sätt och i samma omfattning på alla domstolar.

Mot denna bakgrund ifrågasätts behovet och lämpligheten av en sådan modifierad resursfördelningsmodell som utredningen föreslår. I stället bör Sveriges domstolar, liksom andra organisationer, redan från början tilldelas tillräckliga resurser för att kunna fullgöra samtliga sina uppgifter, varav en uppgift är just att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. En sådan ”budgetstyrning” som föreslås i betänkandet skulle dessutom motverka att arbetet bedrivs på likartat sätt inom domstolarna.

Länsrätten i Örebro län förordar ett system som innebär att anslag för kvalitetsarbete tilldelas särskilt efter begäran hos och dialog med Domstolsverket. Ett sådant system skulle ha den fördelen att det tydliggörs att en viss del av varje domstols totala anslag avser just kvalitetsarbete. En annan fördel är att det då också kan ske någon form av kvalitetskontroll av att specifika projekt m.m. som enskilda domstolar vill genomföra faktiskt också avser åtgärder som kan förväntas vara kvalitetshöjande och föranleda kostnader som kräver särskild täckning.

Länsrätten i Mariestad ser positivt på förslaget om systematiskt kvalitetsarbete i domstol. Länsrätten vill härvid påpeka att det

synes svårt att finna ett lämpligt sätt att få med kvalitetsarbete i en resursfördelningsmodell som till stor del bygger på antalet inkomna mål. Det är därför antagligen lämpligt att fördela budgetmedel särskilt för systematiskt kvalitetsarbete utanför själva resursfördelningsmodellen.

Domstolsverket delar i och för sig bedömningen att incitament behövs för att få domstolarna att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete, men det bör av nedan angivna skäl ske på annat sätt än genom en modifiering av resursfördelningsmodellen.

Grunden för resursfördelningen till domstolarna är att denna ska vara ändamålsenlig och att resurser ska tillskjutas där de bäst behövs. Domstolsverket anser att utgångspunkten bör vara att domstolarna i så hög grad som möjligt själva ska förfoga över sin budget. Delar av budgeten bör med andra ord inte anvisas för speciella ändamål. Det finns flera andra angelägna områden än enbart systematiskt kvalitetsarbete, t.ex. utveckling av nya arbetsmetoder och kompetensutveckling, som skulle kunna finansieras på samma sätt, dvs. genom särskilt anvisade medel, men det skulle leda till ett stelbent system som inte tillåter domstolarna att över tiden använda tilldelade medel på ett ändamålsenligt sätt.

Såväl i nuvarande fördelningsmodell som i den nya fördelningsmodell som nu successivt införs tillförs domstolarna en budget som bland annat innefattar medel för förvaltningskostnader och som är avsedda för bland annat kvalitetsarbete. Domstolsverket kan också, efter en prövning från fall till fall, tillskjuta extra medel för särskilda kvalitetsprojekt.

Resursfördelningsmodellen används för att ta fram ett grundbelopp för respektive domstols budget. Fördelningen enligt modellen bygger i huvudsak på inkomna mål och ärenden eftersom det utgör den produktionsmassa som domstolen bör få medel för att hantera. Modellen kan, oavsett hur den utformas, rimligen inte fånga upp alla de delar av en domstols verksamhet som på-

verkar resursbehovet. Budgeten kan därför förändras i samband med de årliga budgetdialogerna med domstolarna. Under senare år har budgetdialogerna mellan domstolarna och Domstolsverket allt mera utvecklats från en diskussion om enbart ekonomi till en bredare, fördjupad dialog om även organisation, ledning och styrning, arbetsformer, utvecklings- och kvalitetsarbete samt personalfrågor.

Det finns också praktiska svårigheter med att justera resursfördelningsmodellen så att den på ett generellt sätt tar hänsyn till systematiskt kvalitetsarbete eftersom det systematiska kvalitetsarbetet vid olika domstolar kommer att ha olika karaktär och varierad omfattning beroende på vilka lokala behov som finns. Det framstår därför som mycket svårt att finna lämpliga kriterier för att avgöra vad som ska betraktas som systematiskt kvalitetsarbete och hur mycket medel som är lämpligt att användas för detta arbete.

Domstolsverket menar därför att resursfördelningsmodellen inte är möjlig att modifiera så att det av modellen framgår vilken hänsyn som kan tas till det kvalitetsarbete som domstolarna bedriver. I stället menar verket att det systematiska kvalitetsarbetet bör vara en av flera centrala frågor vid de årliga budgetdialogerna med domstolarna. Det är varje domstols ansvar att bedriva kvalitetsarbete och de budgetmedel som tilldelas domstolarna ska normalt räcka även till sådant arbete. Därutöver kan domstolarna inför dialogerna yrka ytterligare medel för detta ändamål. Domstolsverket anser att denna modell bäst svarar upp mot kravet på en ändamålsenlig resursfördelning till domstolarna.

Domstolsverket instämmer i utredningens slutsats att det är viktigt att verket förstärks för att mer aktivt kunna bistå domstolarna i deras systematiska kvalitetsarbete. Den av verket förordade finansieringsmodellen av kvalitetsarbete skulle i högre grad än en modifierad resursfördelningsmodell gynna detta arbete. Domstolsverket skulle i ett tidigt skede få kännedom om kvalitetsarbetets inriktning på respektive domstol, delta i diskussio-

ner om upplägg av arbetet och finansiering och därmed i en förlängning få större förutsättningar att löpande bistå respektive domstol på ett framgångsrikt sätt.

Åklagarmyndigheten ställer sig tveksam till förslaget att kvalitetsarbetet ska knytas till resursfördelningen. Det finns inte heller i betänkandet närmare redovisat hur ett sådant system skulle kunna fungera i praktiken.

Statskontoret ställer sig tveksamt till förslaget. Resursfördelning bör primärt styra mot myndigheters kärnuppgifter. Det bör vid resursfördelning till domstolarna således finnas en tydlig koppling till domstolarnas dömande verksamhet. Statskontoret ser vidare stora problem vad gäller möjligheterna att finna objektiva och rättvisa kriterier för fördelning av resurser utifrån det kvalitetsarbete som bedrivs vid enskilda domstolar.

Juridiska fakulteten vid Lunds universitet: Som fakultetsstyrelsen förstår det skulle budgetmodellen för framtiden fördes med en särskild post som avser just kvalitetsförbättring. Om detta handlar om omfördelning av de resurser som avsätts för domstolarna kan en sådan modell bli kontraproduktiv, om den är en noll-summe-fördelning – för att någon skall få mer måste andra få mindre. Om alla domstolarna visar sig vara duktiga på förbättringsarbete, men några snäppet bättre än de övriga, så skulle ansträngningar att förbättra straffa de domstolar som inte lyckats lika bra som andra. Det förefaller oklokt. Dessutom förutsätter en sådan omfördelning att resurser inte fråntas de mindre duktiga domstolarna på sådant sätt att de blir sämre på att sköta sina mål och parter. I annat fall kommer denna kvalitetsbelöningsmodell medföra att förtroendet för domstolarna minskar.

För att belöningsmodellen skall fungera måste den med andra ord avse fristående medel som inte i övrigt berör de resurser som varje domstol måste ha för att klara grundläggande uppgifter.

Fackförbundet ST anser att Domstolsverket ska ta fram en resursfördelningsmodell som gör att det systematiska kvalitetsarbetet ”lönar sig”. Då kommer också kvalitetsarbete att prioriteras på domstolarna. Idag är fördelningsmodellen enbart inriktad på kvantitet. Successivt påverkar kvalitetsarbetet även bemötande av medborgarna i positiv riktning. Här är viktigt att samtliga medarbetare är delaktiga i utvecklingsarbetet vilket också framhålls i utredningen.

4.4 Domstolsverkets roll – Ett bättre metod- och resurstöd

Göta hovrätt anser att det är nödvändigt att domstolarna får stöd av Domstolsverket i sitt kvalitetsarbete, bl.a. genom att ta fram standardiserade undersökningar kring bemötande. Det är samtidigt viktigt att betona att det endast är domstolarna själva som bör och kan genomföra arbetet. Detta främst mot bakgrund av att mycket av kvalitetsarbetet handlar om att förändra attityder och att skapa en medvetenhet om vilka krav och förväntningar som omvärlden har på domarna och domstolarna.

Hovrätten för Västra Sverige ställer sig bakom förslaget att det bör finnas möjlighet för domstolarna att få metodstöd i det systematiska kvalitetsarbetet. Stödet bör riktas in på hur kvalitetsarbetet ska bedrivas snarare än *vad/vilka ämnesområden* som kvalitetsarbetet ska avse.

Stödet bör utformas så att domstolarna kan hitta metoder som gör alla medarbetare delaktiga redan i starten av kvalitetsarbetet med att identifiera de mest angelägna områdena för förbättring och därefter föreslå och genomföra åtgärder och följa upp.

När väl medarbetarna i domstolen börjat ta aktiv del i arbetet med att åstadkomma förbättringar i domstolens verksamhet kan

stöd, såsom utredningen anger, behövas för att ta in synpunkter från brukarna. Hovrätten förordar i det sammanhanget att domstolarna använder kvalitativa metoder för inhämtande av synpunkter från brukarna. Hovrätten har också goda erfarenheter av att domstolarna så långt möjligt använder sig av sina egna medarbetare för att i intervjuer inhämta synpunkter från brukarna. Detta ger såväl en djupare förståelse för brukarnas synpunkter som ett större engagemang för att utforma och genomföra förbättringar i syfte att höja den brukarupplevda kvaliteten i verksamheten.

Hovrätten anser att det i vart fall initialt är viktigt att domstolarna i egenskap av professionella organisationer själva får avgöra vilka ämnesområden som kvalitetsarbetet ska avse. Utifrån en nulägesanalys där alla medarbetare deltar bör varje domstol få bestämma vad kvalitetsarbetet i första hand ska riktas in på och vilka ämnesområden som är mest angelägna för den domstolen att börja arbeta med. För vissa domstolar kan det vara att hitta effektivare rutiner för handläggningen av olika måltyper. För andra domstolar kan det vara att utveckla ett bättre bemötande av brukarna och för åter andra att börja med att utveckla domskrivningen.

När det systematiska kvalitetsarbetet har pågått en tid i domstolarna, kan man såsom föreslås börja ta fram enhetliga kvalitetskriterier för Sveriges Domstolar och mäta hur långt domstolarna har kommit med att utveckla kvaliteten inom olika ämnesområden. Hovrätten vill understryka vikten av att Domstolsverket tar fram sådana kvalitetskriterier i nära samverkan med alla domstolar och med bred delaktighet från dem.

Samtidigt som det finns fördelar med att kunna jämföra resultatet av olika domstolars kvalitetsarbete vill hovrätten peka på att det också finns risker förenade med detta. Erfarenheten visar att när man börjar mäta resultatet inom vissa områden kan det leda till att verksamheten anpassas för att åstadkomma goda mätresultat. Detta kan vara en fördel om man vill styra domstolarna i

deras kvalitetsarbete till vissa områden. Men det finns också en risk för att enskilda domstolar missar andra områden som hade varit än mer angelägna att arbeta med. Det är därför viktigt att mäta resultatet av domstolarnas kvalitetsarbete på flera olika sätt och att företrädesvis använda kvalitativa mätmetoder istället för kvantitativa metoder. På det sättet kan man lättare få fram om domstolarna sysslar med rätt saker i sitt kvalitetsarbete.

Stockholms tingsrätt vill i detta sammanhang framhålla vikten av att ta hjälp av externa personer med professionell kompetens i dessa frågor.

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget. Ett aktivt stöd från Domstolsverket kan säkerställa att samtliga domstolar kommer igång med arbetet. Om man strävar efter att kvalitetsarbetet faktiskt utförs i samtliga domstolar saknas skäl att ekonomiskt belöna de domstolar som är i framkant med arbetet, se ovan.

Gotlands tingsrätt: I betänkandet påpekas att Domstolsverket i framtiden måste ha en mer aktiv roll som ett metod- och resursstöd åt domstolarna. I linje med det föreslås i betänkandet att det till verket knyts flera personer med organisationsteoretisk bakgrund samt att verket på olika sätt tar till vara de erfarenheter som finns i domstolarna. Tingsrätten har i och för sig inget att invända mot detta. Det är av vikt att det systematiska kvalitetsarbetet bedrivs strukturellt, långsiktigt och professionellt. I det perspektivet har givetvis Domstolsverket en viktig funktion att fylla. Men det är samtidigt angeläget att betona att den enskilt mest betydelsefulla faktorn för kvaliteten är den enskilde domarens kompetens i vid bemärkelse. Kvalitetsgarantin ligger alltså på individnivå, inte på organisationsnivå. Det är annorlunda och förenklat uttryckt viktigare att domarna utvecklas än att domstolarna gör det. Det betyder att det metod- och resursstöd som

bör anskaffas först och främst bör inriktas på att utveckla domarrollen och höja domarkompetensen.

Falu tingsrätt: Av egen erfarenhet vill tingsrätten kraftigt understryka vikten av det som utredningen anför om Domstolsverkets roll för att tillskapa metod- och resursstöd för kvalitetsarbetet. Tingsrätten är övertygad om att det är väl investerade pengar att förstärka verkets resurser så som föreslagits. Det är då viktigt att rekrytera personer med kompetens att sätta sig in i och värdera de specifika problem som domstolvärlden brottas med. Det finns alltför många avskräckande exempel på hur s.k. organisationsexperter utan vare sig fallenhet för eller kunskaper om domstolarna försökt sig på genomgripande projekt som stupat i striden mot verkligheten.

Eksjö tingsrätt anser att förslaget om förstärkt roll för Domstolsverket som metod- och resursstöd åt domstolarna är ett gott exempel på olika vägar att stimulera systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna.

Skaraborgs tingsrätt: Det förefaller vara en god idé att ge Domstolsverket en större stödjande roll såvitt avser systematiskt kvalitetsarbete. Redan i dag är domstolarna i sitt kvalitetsarbete beroende av Domstolsverket i större utsträckning än tidigare. När det exempelvis gäller ett av domstolarnas viktigaste verktyg i kontakterna med allmänheten, nämligen dokumentmallarna i domstolarnas verksamhetsstöd VERA, måste vi vända oss till Domstolsverket för att få till stånd ändringar. Vår erfarenhet är att det stödet kan bli bättre och gå snabbare. Någon form av återkoppling skulle också välkomnas.

Blekinge tingsrätt: Genom att betona Domstolsverkets roll i detta arbete motverkas att kvalitetsarbetet bedrivs med olika intensitet på olika domstolar. Utgångspunkten måste vara att det

systematiska kvalitetsarbetet ska bedrivas på likartat sätt och i samma omfattning på alla domstolar.

Helsingborgs tingsrätt: Domstolsverkets roll som resursstöd för domstolarna i det systematiska kvalitetsarbetet bör utvecklas. I det sammanhanget kan det vara befogat att även personellt förstärka verkets ”organisationskompetens”. Det är dock i det sammanhanget viktigt att arbetet främst bedrivs ute i de enskilda domstolarna och att verket endast har rollen som stödfunktion och för att samordna och sprida de erfarenheter av kvalitetsarbete som bedrivs i olika domstolar.

Vänersborgs tingsrätt inledde sitt kvalitetsarbete för tre år sedan. Det är tingsrättens erfarenhet att ett gott resultat av sådant arbete förutsätter att personalen vid respektive domstol deltar i arbetet. Som utredningen föreslår måste ansvaret för detta därför ligga på den enskilda domstolen. Det är dock viktigt att Domstolsverket bidrar med personella resurser som kan stödja kvalitetsarbetet genom att föreslå olika modeller för arbetet och bidra med erfarenhet från kvalitetsarbete vid andra domstolar. Tingsrätten välkomnar därför förslaget att Domstolsverket aktivt ska bistå i arbetet. Detta bistånd bör bedrivas genom att Domstolsverket antingen tillhandahåller en kvalitetsutvecklare eller samordnar utbyte av erfarenheter mellan domstolarna. Tingsrätten vill också framhålla vikten av att samla den kunskap som arbetet kommer att resultera i så att denna blir tillgänglig för landets alla domstolar.

Värmlands tingsrätt: Det är positivt om Domstolsverket kan ges en mer aktiv roll som ett metod- och resursstöd. Mer aktivitet från centralt håll är inte bara viktigt för att initiativ ska tas, utan också för att skapa enhetlighet. På det sättet kan också lokala erfarenheter sugas upp och överföras till andra domstolar.

Förslaget att Domstolsverket ska samla information om kvalitetsarbete är därför bra.

Sundsvalls tingsrätt: Många domstolar torde vara för små för att helt på egen hand löpande orka utveckla sitt systematiska kvalitetsarbete. Visserligen finns förhoppningsvis stöd från Domstolsverket, men detta torde vara viktigare på det övergripande planet och inte vara tillräckligt på det lokala planet. För att genomföra detta på det lokala planet torde – liksom för många andra administrativa åligganden – krävas för många domstolar att det är större enheter än idag. Möjligen kan regionalt samarbete vara lösningen men det förutsätter nog att det inom regionen finns någon som är utsedd och har avsatt tid för att leda detta arbete, t ex i Norrland någon domare från respektive hovrätt.

Skellefteå tingsrätt: Begreppen kvalitet, kvalitetssäkring och kvalitetsförbättring påstås vara välkända företeelser inom det privata näringslivet. Däremot konstaterar utredningen att det inte är helt enkelt att definiera vad som är kvalitet i domstolsarbete. En viktig del i det systematiska kvalitetsarbetet blir således att ta fram eller besluta om en kvalitetsmodell som är relevant för Sveriges Domstolar. Sådana större och mer övergripande frågor samt framtagande av modeller, metoder och verktyg för arbete med verksamhets- och kvalitetsutveckling samt mätning och utvärdering av verksamhetsresultat bör med nödvändighet utföras på ett riktstäckande plan av Domstolsverket efter vederbörlig förankring hos domstolarna. Redan denna utredning kan sägas vara ett sådant större övergripande arbete som inspirerar domstolarna och fungerar som underlag för fortsatt arbete med förtroendeskapande åtgärder.

Umeå tingsrätt: Domstolsverket kan och bör utgöra en resurs för domstolarna. Verket kan förmedla erfarenheter från kvalitetsarbete mellan olika domstolar samt även praktiskt bistå med

användbara utvärderingsinstrument, exempelvis i form av frågeformulär för enkätundersökningar.

Kammarrätten i Göteborg: För att komma igång med kvalitetsarbetet på allvar kan det givetvis vara värdefullt om Domstolsverket får en mer aktiv roll än idag, på det sätt som föreslås.

Länsrätten i Skåne län: Det är positivt att utredningen påpekar att det systematiska kvalitetsarbetet tar tid och kraft och att man måste utgå från att det kräver resurser och metodstöd. Här är det viktigt att Domstolsverket har en stödjande funktion och avsätter resurser och utvecklar metodstödet för att kunna bistå domstolarna.

Länsrätten i Göteborg tillstyrker förslaget att Domstolsverket tillförs de personella resurser som föreslås. Förslaget ligger också helt i linje med de förslag som den s.k. kvalitetsgruppen lämnade i sin rapport *”Att arbeta med kvalitet i domstolsväsendet”* (2005).

Kompetensförstärkningen hos Domstolsverket leder emellertid inte av sig själv till att förtroendet för domstolarna ökar. Ett systematiskt kvalitetsarbete kräver omfattande insatser från domstolarnas sida, eftersom man i de flesta domstolar samtidigt måste sträva efter att avgöra ett stort antal inkommande mål inom rimlig tid. Självfallet måste även domstolarna tillföras personella resurser dels för att kunna använda den kompetens som föreslås tillföras Domstolsverket, dels för att aktivt kunna arbeta mer än vad som i dag sker med kvaliteten i verksamheten.

Behovet av personalresurser i domstolarna måste alltså tillgodoses för att domstolarna ska ges förutsättningar att använda sig av de resurspersoner som ska tillföras Domstolsverket.

Länsrätten i Vänersborg instämmer i utredningens förslag om Domstolsverkets roll och behovet av ökad kompetens och om möjligheten att utnyttja kompetens inom vissa domstolar.

Länsrätten i Östergötlands län: Domstolsverket har en central roll som metod- och resurstöd. Domstolsverket bör även kunna direkt stötta t.ex. genom standardiserade enkätundersökningar. Eftersom mycket av kvalitetsarbetet går ut på att förändra attityder och att skapa medvetenhet om vilka krav och förväntningar som omvärlden har på domarna och domstolarna är det viktigt att domstolarna själva genomför kvalitetsarbetet.

Länsrätten i Blekinge län: Genom att betona Domstolsverkets roll i detta arbete motverkas att kvalitetsarbetet bedrivs med olika intensitet på olika domstolar. Utgångspunkten måste nämligen vara att det systematiska kvalitetsarbetet ska bedrivas på likartat sätt och i samma omfattning på alla domstolar.

4.5 Metodstöd i kvalitetsarbetet från domstol till domstol

Hovrätten för Västra Sverige stödjer fullt ut förslaget om att ge metodstöd i kvalitetsarbetet från domstol till domstol. Som framgått ovan anser hovrätten att det bästa sättet är genom stöd för att med domstolens egen personal bedriva det systematiska kvalitetsarbetet. På det sättet blir kvalitetsarbetet väl förankrat och kunskapen om hur man bedriver systematiskt kvalitetsarbete i domstol stannar i domstolarna.

Domstolsverkets roll kan såsom utredningen anger vara att samla de personer som arbetar med kvalitetsarbete på domstolarna till nätverksträffar och ge dem stöd i form av vidareutbildning i att bedriva effektivt systematiskt kvalitetsarbete. Sådan vidareutbildning kan med fördel utformas genom att de som arbetar med dessa frågor får framställa önskemål. För sådan vidareutbildning bör konsulter/akademiker med dokumenterat gedigna kunskaper inom organisationsteori och organisationsut-

veckling anlitas. Det är viktigt att lära också av den forskning och utveckling som bedrivs i andra verksamheter.

Falu tingsrätt: Utredningens tanke på regionala nätverk kan te sig lockande men ett förverkligande förutsätter nog både att befintliga resurser tillåter det och att det finns en öppenhet inför det faktum att grannmestolen kanske har lösningar som är bättre än de man själv kommit på.

Skaraborgs tingsrätt ställer sig bakom förslaget om metodstöd i arbetet mellan olika domstolar.

Sundsvalls tingsrätt: Många domstolar torde vara för små för att helt på egen hand löpande orka utveckla sitt systematiska kvalitetsarbete. Visserligen finns förhoppningsvis stöd från Domstolsverket, men detta torde vara viktigare på det övergripande planet och inte vara tillräckligt på det lokala planet. För att genomföra detta på det lokala planet torde – liksom för många andra administrativa åligganden - krävas för många domstolar att det är större enheter än idag. Möjligen kan ett regionalt samarbete vara lösningen men det förutsätter nog att det inom regionen finns någon som är utsedd och har avsatt tid för att leda detta arbete, t.ex. i Norrland någon domare från respektive hovrätt.

Skellefteå tingsrätt vill framhålla värdet i det regionala samarbetet rörande bland annat bemötandefrågor som pågått i Västerbottens län sedan ett antal år. Tingsrätten ser ett stort värde i ett fortsatt och utökat samarbete inom hela hovrättsområdet.

Haparanda tingsrätt: Att ge stöttning i kvalitetsarbetet från domstol till domstol som utredningen föreslår är lovärt. Med fördel skulle ett sådant arbete kunna skötas regionalt inom hovrättsområdet.

Länsrätten i Göteborg tillstyrker utredningens förslag om att metodstöd till domstolarna i kvalitetsarbetet kan ges från domstol till domstol och att Domstolsverket ges en samordnande funktion i detta sammanhang.

5 Bemötande av parter och bevispersoner

5.1 Allmänna synpunkter

Riksdagens ombudsmän (JO) vill gärna instämma i utredningens uppfattning att ett gott bemötande av parter och bevispersoner ytterst är en fråga om rättssäkerhet. Det är inte ovanligt att klagomål mot domstolarna som kommer in till JO rör just bemötandefrågor. Klagomålen kommer framför allt från parter, men även från vittnen och andra förhörspersoner. Vad som egentligen inträffat är i dessa fall oftast svårt eller t.o.m. omöjligt att utreda. Även om bara ett litet antal av alla klagomål, bl.a. av det skälet, ger JO anledning att rikta kritik mot någon domstol eller domare kan man inte bortse från att den person som framfört klagomålet upplevt att han eller hon har blivit bemött på ett dåligt sätt. Det finns således ett behov av att kontinuerligt arbeta med dessa frågor.

Högsta Domstolens ledamöter: Bemötandefrågorna ges ett stort utrymme i betänkandet. Även om det går att instämma i mycket av det som där sägs, bör det understrykas att domstolens och domarens roll innebär att det inte alltid är möjligt att tillmötesgå krav och önskemål från olika intressenter och att handläggningen av mål och ärenden alltid måste ske med beaktande av kraven på saklighet, opartiskhet och likhet inför lagen. Att dessa

krav upprätthålls är av central betydelse för förtroendet för domstolarna. Det är därför en angelägen uppgift att sprida information om den roll som domstolarna har i en demokratisk rättsstat och om de regler som styr förfarandet inför domstol.

Hovrätten för Västra Sverige konstaterar att utredningens förslag i fråga om domstolarnas arbete med bemötandefrågor vilar på gedigen grund. Förslagen är väl ägnade att öka förtroendet för Sveriges Domstolar, inte bara hos parter och andra som är direkt berörda av domstolarnas verksamhet utan också – vilket är minst lika viktigt – hos den större del av allmänheten som aldrig kommer i kontakt med en domstol. Sammanfattningsvis välkomnar hovrätten samtliga utredningens förslag i fråga om bemötande av parter och andra personer.

Hovrätten för Nedre Norrland instämmer i utredningens uppfattning att ett gott bemötande av parter och bevispersoner är mycket viktigt för domstolarnas förmåga att fullgöra sin samhällsuppgift och kan i huvudsak ställa sig bakom de ställningstaganden som utredningen gör.

Norrtälje tingsrätt: Sveriges Domstolars vapen utgörs av en våg, upphängd på ett svärd. Det är en välfunnen symbol, som förenar kraven på rättvisa och opartiskhet med medvetenheten om att det ytterst är maktutövning som domstolarna sysslar med. Denna avvägning utgör också en gräns för hur långt man kan gå i fråga om bemötande och mjukhet. Bemötandet får aldrig ske så att det grumlar bilden av att domstolarna är opartiska, och vanlig medmänsklig hygglighet och artighet får inte omvandlas till misplay som skymmer blicken för svärdet i domarens händer.

Stockholms tingsrätt instämmer i utredningens bedömning att alla medborgare har ett berättigat krav att bli bemötta med respekt och värdighet och att ett gott bemötande ytterst är en

rättssäkerhetsfråga. Tingsrätten välkomnar därför förslag som bidrar till ett bättre bemötande.

Uppsala tingsrätt: Inom ramen för bemötandefrågor bör även vittneseden och den sanningsförsäkran som avläggs av parter ses över så att den blir mer lättförståelig.

Gotlands tingsrätt: När det gäller personbemötandet är det – vilket hörs på benämningen – en fråga som ligger på individnivå, vilket betyder att utbildning i vid bemärkelse är av stor vikt. Eftersom det är en individfråga bör den också uppmärksammas vid rekrytering och t.ex. ingå som en komponent av betydelse vid bedömningen av skicklighetskriteriet vid domarutnämningar.

Mora tingsrätt ansluter sig helhjärtat till att bemötandet av parter, andra aktörer och allmänhet blir så bra som det bara går. Man bör dock ha i åtanke att detta aldrig får gå ut över tingsrättens opartiskhet, äkta eller upplevd. Det kan till exempel i sällsynta fall vara så att en målsägande inte alls är ett brottsoffer, utan hittat på händelsen av en eller annan orsak. I varje fall måste det i rättssalen vara möjligt att pröva hur det förhåller sig med den saken. Målsäganden kan då uppleva sig ifrågasatt och kränkt, fastän detta tyvärr är helt nödvändigt för att rättvisa skall kunna skipas. Detta bör naturligtvis inte hindra att personen i fråga ändå bemöts med vänlighet och respekt.

Det bör heller inte glömmas bort att domstolarna i många fall har en repressiv funktion och att man inte kommer ifrån detta. Många gånger måste domstolen ta till minst sagt hårda medel för att dess funktion och uppgift skall kunna fyllas. Häktning och andra straffprocessuella tvångsmedel är bara några exempel på detta. Vidare är det så i de flesta avgöranden vid domstol att alla parter inte kan vara nöjda med utgången. Någon vinner och någon förlorar ett tvistemål. Andra gånger kan en tilltalad i ett brottmål tycka att påföljden är för sträng. Det är egentligen bara

vid förlikningar, gemensamma ansökningar m.m. som båda parter kan vara nöjda. Allt detta sätter en gräns för hur bra domstolens bemötande kan upplevas.

Linköpings tingsrätt tillstyrker samtliga förslag under denna rubrik, utom inrättandet av en bemötandeombudsman.

Kalmar tingsrätt framhåller att det återstår mycket att göra när det gäller bemötande. Som utredningen funnit är det viktigt att det finns en strategi för arbetet med dessa frågor. Tingsrätten delar i allt väsentligt det som föreslås under detta avsnitt.

Skaraborgs tingsrätt är i huvudsak positivt inställd till förslagen.

Helsingborgs tingsrätt: Utredningen har påpekat vikten av att sträva efter en bra fördelning av rättens sammansättning, bl.a. ur ålders-, köns-, etnicitets- och social tillhörighetssynpunkt. Tingsrätten delar naturligtvis denna uppfattning och försöker, så gott det går, ta hänsyn till detta vid utsättning av ordinarie nämnder. Vid större mål samt vid mål som utsätts med kort varsel kan sådan fördelning dock bli svår att genomföra i praktiken.

Tingsrätten försöker i möjligaste mån att tillmötesgå advokaters och åklagares önskemål vid utsättning av mål. Det kan dock konstateras att de snäva tidsfrister som uppställts av lagstiftaren i dessa hänseenden, t.ex. när det gäller häktade mål och ungdomsmål, i vissa fall närmast är ägnade att motverka de mål avseende bemötande som uppställs.

Alingsås tingsrätt håller med om att det är viktigt att parter och andra som kommer i kontakt med en domstol bemöts på ett professionellt sätt. Samtidigt bör man inte glömma att domstolen är just en domstol där det ofta finns anledning att upprätthålla ett särskilt förhållningssätt gentemot den som kommer i kontakt med domstolen.

Vänersborgs tingsrätt anser att förslagen i huvudsak är okontroversiella. Frågan om personbemötande diskuteras redan i domstolarna och de flesta upplever antagligen att han eller hon gör sitt bästa. Samtidigt framgår det av de undersökningar som genomförts att det finns utrymme för ytterligare förbättringar.

Tingsrätten välkomnar därför förslagen om reviderade kallelser, utökad information av olika slag, utökade utbildningsinsatser och öppethållande under lunchtid. I fråga om öppethållande på kvällstid är tingsrätten mera tveksam till hur stort behovet är med hänsyn till utredningens förslag om förbättrad service via Internet. I vart fall bör beaktas att öppethållande på kvällstid också är en kostnadsfråga.

Värmlands tingsrätt: Ett gott bemötande av parter och bevispersoner är av stor vikt för allmänhetens förtroende för domstolarna och bör fungera som ett smörjmedel i verksamheten. Tingsrätten instämmer i utredningens konstaterande att det rör sig om en rättssäkerhetsfråga som handlar om att domstolarna får bästa möjliga underlag. Som utredningen anför kan även en bredare rekrytering till domstolarna vara positivt för förtroendet och verksamheten. Det skulle vara värdefullt att nå en samsyn kring konkret bemötande inom Sveriges Domstolar och de flesta förslag på åtgärder som läggs fram framstår som ändamålsenliga.

Utredningen anför att det hos domstolspersonalen har funnits visst motstånd till förändringar och kanske också ett bristande intresse för den typen av ”mjuka” frågor som bemötande handlar om. Det kan stämma, men på senare tid framstår det som att attityden börjar förändras och att fler har kommit till insikt om att rätt vidtagna åtgärder på ”mjuka” områden kan ge positivt utslag på ”hårda” områden som målavverkning och effektivitet. Betänkandet ger många uppslag och de domstolar som har kommit längre i bemötandearbetet kan förhoppningsvis inspirera andra.

I likhet med vad som har anförts ovan kan det även här anmärkas att andra yrkeskategorier än (jurist-)domare inte ges särskilt stort utrymme i betänkandet. I bemötandearbetet framstår det som lämpligt att involvera alla yrkeskategorier. Att aktörerna vid en förhandling ska känna att ledamöterna verkligen lyssnar berör t.ex. även nämndemännen. Genom att involvera även dem i arbetet bör man kunna skapa en större följsamhet när strategin/rekommendationerna finns på plats. Annan domstolsanställd personal än juristdomarna bör också vara involverade i undersökningar och uppföljning.

Det vore också, enligt tingsrätten, eftersträvansvärt om bemötande i form av kunskapsöverföring kan bli föremål för ett samlat grepp tillsammans andra professionella aktörer. Medborgarna kanske kan få bättre information, eller få domstolsinformationen kompletterad, via förmedling från advokater, åklagare, Frivården eller andra aktörer. Advokater är särskilt aktuella. Betänkandet nämner att bemöta ”olika gruppers förväntningar”. En grupp kan vara parter som har ombud, där domaren antar att ombudet har upplyst parten om grundläggande fakta kring rättegången. Emellertid visar erfarenheten att det inte alltid förhåller sig på det sättet; kanske har advokaten haft kort tid på sig att diskutera med sin klient. Bemötandefrågor bör ges större plats i diskussioner mellan domstolar, advokater och åklagare. Diskussionen kan även föras på central nivå, mellan Domstolsverket, Sveriges advokatsamfund och Åklagarmyndigheten. På det sättet kan bemötandearbetet fördelas och informationen nå ut på det sätt som framstår som lämpligast, effektivast och mest arbetsbesparande.

När det gäller inställelse i domstol finns det anledning att beröra den sedan många år tillbaka diskuterade frågan om inpasseringskontroll. Förutom att det är en angelägen säkerhetsfråga är det också i hög grad en förtroendefråga. Besökare till domstol måste idag leva med risken att andra som kommer till domstolen, exempelvis kamrater till den tilltalade, är beväpnade. Någon kon-

troll av detta sker normalt inte. Det förekommer visserligen punktinsatser i form av beslut om säkerhetskontroll i rättegångar där det bedöms finnas en särskild hotbild. Men i många fall är hotbilden svår att se på förhand (det kan röra sig om familjemål med upprörda känslor). Därför finns starka skäl att införa en allmän inpasseringskontroll vid domstolsbyggnadens entré, för att möjliggöra upptäckt av knivar och andra vapen.

Gävle tingsrätt: För de flesta människor är det en självklarhet att man ska uppträda artig, vänligt och hjälpsamt. Som utredningen konstaterar är bemötandet för det mesta gott i domstolarna. Ibland sker det olycksfall men det har nog oftare att göra med situationen och personen än med allmänna brister i ifråga om bemötandet; det är t.ex. inte alltid lätt att vara lugn och trevlig mot en person som ringer och råskäller. Men vissa personer är otrevliga. Det finns naturligtvis en del sådana även i domarkåren. Sådana personer är nog inte mottagliga för utbildning i bemötandefrågor. Det är lätt att hålla med om att det är domstolschefens skyldighet att reagera om han får kännedom om avarter. Dessvärre är det nog inte sällan så att den sista på en myndighet som får kännedom om dåligt bemötande från t.ex. en domare är just domstolschefen. En annan fråga är hur domstolschefen ska kunna påverka en domare ”som vet bäst”.

Östersunds tingsrätt delar utredningens ståndpunkter i de flesta avseenden. Mycket av det som tas upp i detta kapitel handlar om medarbetarnas attityder och värderingar, vilka det kan vara svårt att påverka genom nya regler eller riktlinjer. Som framhålls i utredningen är också bemötandet på de flesta punkter mycket gott redan i dag. Det är av största betydelse att det hela tiden förs en levande debatt på domstolarna i dessa frågor.

När det gäller rättens sammansättning är det naturligtvis viktigt att nämndemannakåren inte är alltför ensidigt sammansatt. Ytterst kan domstolarna dock inte påverka den totala samman-

sättningen genom att nämndemännen utses av de politiska partierna. Däremot är det viktigt att domstolarna fördelar nämndemännen på ett sådant sätt att åtminstone båda könen är alltid är representerade vid förhandling i enskilda mål. Att fördela nämndemän efter "social tillhörighet" kan dock vara besvärligare eftersom det begreppet kan tolkas på många sätt och inte på samma sätt av alla. Det går naturligtvis inte heller att annat i särskilda fall bestämma att rätten skall vara sammansatt på ett visst sätt i ett speciellt mål.

Lycksele tingsrätt: Hovrätten för Övre Norrland tar i sitt remissyttrande upp att varje domstol måste ha säkra, funktionella och ändamålsenliga lokaler där såväl parter som bevispersoner och domstolens anställda får sina behov tillgodosedda. Som hovrätten påpekar är det mindre förtroendeskapande att placera en tingsrätt på andra våningen ovanför en livsmedelsbutik.

Som bekant brann tingshuset i Lycksele ner efter en anlagd brand för snart fem år sedan. Sedan dess har domstolen arbetat i provisoriska lokaler, på andra våningen över en livsmedelsbutik! Branden var anlagd och en naturlig reaktion hade varit att omedelbart bygga upp tingshuset och samtidigt förklara att rättsstaten inte kan tolerera denna form av attentat. Den dåvarande ägaren av fastigheten var beredd att omgående återuppföra ett tingshus, men Domstolsverket ville inte teckna något hyresavtal med hänvisning till den av den tidigare regeringen initierade reformeringen av tingsrättsorganisationen, som hade kunnat innebära att ett nytt tingshus i Lycksele var överflödigt. Våren 2008 fattade regeringen det kloka beslutet att behålla domstolsorganisationen i Norrland. Regeringens ställningstagande presenteras i skrivelsen En långsiktigt hållbar tingsrättsorganisation (*Skr. 2007/08:117*). Riksdagen gjorde inte någon annan bedömning än regeringen. Regeringens och riksdagens ställningstagande betyder att det inte längre finns något hinder för att teckna ett hyresavtal för ett nytt tingshus i Lycksele. Likväl sitter tings-

rätten kvar i de provisoriska lokalerna. Det är för domstolen ytterst angeläget att lokalfrågan får en snar lösning.

Anledningen till att tingsrätten tar upp detta i remissyttrandet är dels att ett återuppförande av det nerbrända tingshuset i hög grad skulle gynna förtroendet för rättsväsendet i den norra landsändan dels att ett tingshusbygge kräver ett regeringsbeslut om en längre hyrestid än vad Domstolsverket får besluta om. Enligt uppgift från Lycksele kommun, som idag äger fastigheten, skulle ett tolvårigt hyresavtal räcka. Det får i sammanhanget betraktas som ett mycket rimligt villkor, och dessutom förenligt med den långsiktighet som regeringens beslut förutsätter.

Gällivare tingsrätt ansluter sig till bedömningen att domstolarna skall bli mer tillgängliga och anstränga sig att bättre bemöta parter och andra som kommer till domstolarna.

Regeringsrättens ledamöter: Det är lätt att instämma i att bemötandet av de enskilda ska tillgodose medborgarnas berättigade krav på att bli bemötta med respekt och värdighet. Detta gäller inte endast det personliga bemötandet utan också de skriftliga kontakterna, något som är särskilt viktigt för förvaltningsprocessen där tonvikten ligger på det skriftliga förfarandet.

Länsrätten i Stockholms län noterar att betänkandet rörande bemötande av parter och bevispersoner av förklarliga skäl avser frågor i samband med muntliga förhandlingar i de allmänna domstolarna. Av intresse hade varit en analys av hur bemötandet upplevs och bör vara utformat i förvaltningsprocessen, såväl i den skriftliga handläggningen som i de fall muntlig handläggning ingår som komplement.

Länsrätten i Vänersborg: I allt kvalitetsarbete krävs det någon form av ”klagomur”, dvs. någon man kan vända sig till om inte kvaliteten man förväntat sig uppnås. Det är annars svårt att få ett

förtroende för kvalitetsarbetet. Det kan i det här sammanhanget kanske övervägas att utarbeta ”medborgarkontrakt” där domstolarna förbinder sig att uppnå vissa mål när det gäller handläggningstider, lokaler, bemötande etc. Ett särskilt ombud skulle kunna tilldelas uppgiften att bevaka sådana medborgarkontrakt.

Länsrätten i Värmlands län: De allmänna synpunkter som redovisas om vikten av ett gott bemötande har länsrätten inga invändningar emot. Vissa av de mer konkreta förslagen berör närmast Domstolsverket eller de större domstolarna (bemötandebudsman, servicevärdar) och kommenteras ej av länsrätten.

Länsrätten instämmer i att man helst bör ha tillgång till separata väntrum och slippa att träffa motparten i ett gemensamt väntrum. Alla sådana önskemål riskerar emellertid att haverera mot arkitektoniska och ekonomiska hinder.

När det gäller rättens sammansättning kan länsrätten hålla med om det positiva i allsidighet. Detta är dock inte lätt att åstadkomma med endast fyra personer (ordförande och tre nämndemän) och nämndemännens olika möjligheter att komma de dagar rätten behöver dem. Det ligger i sakens natur att pensionärer har lättare än förvärvsarbetande att ta sig den tid som nämndemannauppdraget kräver. För övrigt är rekryteringen av nämndemän en angelägenhet för landsting och kommuner.

Länsrätten i Dalarnas län anser det viktigt att det inom varje domstol skapas en samsyn rörande vikten av ett gott bemötande. Ansvaret för detta bör, åtminstone på de små och medelstora domstolarna, ligga på domstolschefen. Viktigt i sammanhanget är att all domstolspersonal utbildas i bemötandefrågor.

Länsrätten i Gävleborgs län håller med om att bemötandefrågor är viktiga och bör uppmärksammas i större utsträckning t.ex. vid chefsmöten och då domstolsföreträdare annars möts. Det bör

åligga varje domstol att tillse att parter, allmänhet och andra aktörer får gott bemötande.

Länsrätten i Jämtlands län delar utredningens ståndpunkter i de flesta avseenden. Mycket av det som tas upp i detta kapitel handlar om medarbetarnas attityder och värderingar, vilka det kan vara svårt att påverka genom nya regler eller riktlinjer. Som framhålls är också bemötandet på de flesta punkter mycket gott redan i dag. Det är av största betydelse att det hela tiden förs en levande debatt på domstolarna i dessa frågor.

När det gäller rättens sammansättning är det naturligtvis viktigt att nämndemannakåren inte är alltför ensidigt sammansatt. Ytterst kan domstolarna dock inte påverka den totala sammansättningen genom att nämndemännen utses av de politiska partierna. Däremot är det viktigt att domstolarna fördelar nämndemännen på ett sådant sätt att åtminstone båda könen är alltid är representerade vid förhandling i enskilda mål. Att fördela nämndemän efter ”social tillhörighet” kan dock vara besvärligare eftersom det begreppet kan tolkas på många sätt och inte på samma sätt av alla. Det går naturligtvis inte heller att annat i särskilda fall bestämma att rätten skall vara sammansatt på ett visst sätt i ett speciellt mål.

Länsrätten i Norrbottens län har inget att erinra mot förslagen.

Länsrätten i Östergötlands län: Även utformning av förhandlingssalar och allmänna utrymmen på domstolarna är en viktig del av bemötande. Här kan Domstolsverket göra stora insatser tillsammans med den enskilda domstolen när man bygger nytt eller förändrar gamla lokaler.

Rikspolisstyrelsen: I det fortsatta arbetet med förslagen gällande personbemötande bör man ha hela rättskedjerspektivet i åtanke. Om ett bättre bemötande ges i domstol kan det ha positiv

påverkan på hur framförallt brottsoffer vid upprepad utsatthet, upplever och medverkar vid förundersökningen hos Polisen. Polisen ser det som särskilt viktigt att hänsyn tas till de i domstol hörda tidigare medverkan under förundersökningen och den belastning som det kan innebära för dem.

Statskontoret anser att det är viktigt att domstolarna blir bättre på bemötande och kommunikation med medborgarna. Statskontoret ställer sig därför i huvudsak positiv till de förslag som lämnas i detta avseende. Flera av förslagen tar sin utgångspunkt i att riktlinjer och strategier ska tas fram. Enligt Statskontoret är det också viktigt att finna och utveckla former för att implementera strategierna. Detta inte minst då det rör sig om frågor som i mycket handlar om att ledning och medarbetare måste förmås att omfatta vissa värderingar, attityder och beteenden.

Fackförbundet ST: Frågan om bemötande är viktig och genom utbildning i etik och moral kan kvalitén i bemötandet utvecklas. ST delar uppfattningen att det är önskvärt med en sammansättning av personalen i domstolarna som är representativ i förhållande till befolkningen i stort.

Andelen män och kvinnor samt andelen med annan etnisk bakgrund än svensk är aspekter som redan idag hanteras hos myndigheter. Då det gäller faktorn social bakgrund så kan en bredare rekrytering bidra till att skapa önskad personalsammansättning - exempelvis genom att information om och rekryteringsinsatser för domstolarna riktar sig till sådana fora så att ett bredare sökandeunderlag skapas. I grunden ligger självklart de regler som gäller för anställning hos en myndighet och på en domstol.

5.2 Utredningens förslag

Utredningens förslag: Domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor. Strategins innehåll ska bestämmas av domstolarna. Domstolsverket ska ha en övergripande roll i strategiarbetet. Verket ska således initiera domstolarnas arbete med strategin, driva arbetet med denna framåt och hålla arbetet levande. Strategin bör vila på följande hörnstenar.

- Det ska finnas konkreta riktlinjer för vad parter och bevispersoner har anledning att förvänta sig och vilka krav som kan ställas på domstolspersonalen när det gäller personbemötandet.
- Alla domstolar ska ha samma tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider och kontakter per e-post.
- Informationen till parter och bevispersoner om hur det går till i domstol och vad som förväntas av dem ska bli bättre och mer tillgänglig.
- Bemötandet vid inställelse i domstol ska bli bättre och i de större domstolarna ska det finnas särskilda servicevärdar.
- All domstolspersonal ska utbildas i bemötandefrågor.
- Parters och bevispersoners uppfattning om och förväntningar på domstolarnas bemötande ska återkommande undersökas.
- Det ska finnas en bemötandeombudsman.

5.2.1 Domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor

Riksdagens ombudsmän (JO): Den bemötandestrategi som utredningen föreslår att domstolarna ska utarbeta har, enligt JO:s uppfattning, goda förutsättningar att bidra till att färre parter och andra förhörspersoner känner sig missnöjda med domsto-

larnas bemötande och således leda till en förbättrad kvalitet i domstolarnas arbete.

Svea hovrätt har inga invändningar mot att en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor utarbetas. Regeringen bör därför ge Domstolsverket i uppdrag att tillsammans med domstolarna ta fram en sådan strategi. De hörnstenar som strategin föreslås vila på är utmärkta utgångspunkter för en diskussion.

Hovrätten över Skåne och Blekinge ansluter sig till förslaget att det ska tas fram en bemötandestrategi för Sveriges Domstolar baserad på de hörnstenar som anges i betänkandet. Som utredningen påpekar är detta ytterst en rättssäkerhetsfråga.

Attunda tingsrätt har inga invändningar mot att en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor utarbetas. Regeringen bör därför ge Domstolsverket i uppdrag att tillsammans med domstolarna ta fram en sådan strategi. De hörnstenar som föreslås är utmärkta utgångspunkter för en diskussion.

Nacka tingsrätt välkomnar en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor. Angivna hörnstenar synes väl lämpade.

Södertörns tingsrätt är positiv till utredarnas förslag om en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor.

Uppsala tingsrätt instämmer i att konkreta riktlinjer angående förväntningar och krav på personbemötande bör utformas.

Eskilstuna tingsrätt har inga invändningar mot att en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor utarbetas.

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget om en strategi.

Gotlands tingsrätt tillstyrker förslaget om att det ska utarbetas en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor och kan i huvudsak instämma i att strategin bör vila på av utredningen angivna hörnstenar.

Kristianstads tingsrätt: Förslaget att en bemötandestrategi bör "antas" "inom ramen för större domarmöten eller i andra sammanhang där många domare och annan domstolspersonal träffas" ger uttryck åt en oklar syn på hur ett sådant antagande faktiskt ska gå till. Tingsrätten känner inte till att den redovisade beslutsformen skulle vara etablerad i svensk offentlig förvaltning eller svenskt domstolsväsende. Närmare till hands ligger enligt tingsrättens mening att en bemötandestrategi antas av varje domstol. En god bas kan naturligtvis därvid vara ett förslag till bemötandestrategi, framtaget av Domstolsverket efter en sådan allmän berednings- och förankringsprocess som utredningen förrespråkar.

Umeå tingsrätt har ingen erinran mot förslaget att det ska utarbetas en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor. Tingsrätten ser emellertid svårigheterna med att hitta en generell samsyn i alla frågor för Sveriges Domstolar och framhåller vikten av beaktande av varje enskild domstols behov och förutsättningar. Strategiarbetet ska därför utarbetas av och inom domstolarna själva. I den mån det är möjligt är det positivt med regionala samarbeten i dessa frågor. Tingsrätten framhåller i det sammanhanget särskilt det redan påbörjade samarbetet för kvalitetsutveckling mellan tingsrätterna i Norrbotten och Västerbotten samt Hovrätten för Övre Norrland.

Kammarrätten i Göteborg delar utredningens uppfattning att en gemensam strategi för domstolarna rörande bemötandefrågor vore värdefullt, inte minst vad gäller gemensamma telefon- och

öppettider samt kontakter per e-post. De föreslagna hörnstenarna framstår i allt väsentligt som väl genomtänkta.

Länsrätten i Västmanlands län ställer sig positiv till att Sveriges domstolar och Domstolsverket gemensamt utarbetar en strategi för domstolarnas arbete med bemötandefrågor.

I utredningens förslag anges att Domstolsverket ska initiera strategiarbetet, driva arbetet framåt och hålla arbetet levande. Länsrätten förutsätter att verket tillsammans med domstolarna även planerar och kommer överens om hur uppföljning av domstolarnas arbete ska ske så att arbetet på domstolarna inte läggs åt sidan för vad som bedöms som mer angeläget arbete.

Länsrätten i Göteborg tillstyrker förslaget att domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en strategi för domstolarnas bemötandefrågor. Som anges i betänkandet bör strategins innehåll laggas fast av domstolarna. Domstolsverkets roll bör endast vara övergripande men bör kunna innefatta att initiera och följa domstolarnas arbete med strategin samt verka för att arbetet hålls levande. Strategin bör bestå av konkreta riktlinjer för personbemötande, information och utbildning och kvalitetsundersökningar. Länsrättens ställer sig bakom det utredningen har anfört i dessa delar.

Domstolsverket är positivt till att domstolarna gemensamt med verket tar fram en bemötandestrategi med de hörnstenar som utredningen anger.

5.2.2 Konkreta riktlinjer för personbemötande

Hovrätten för Västra Sverige: Det första förslaget – som enligt hovrättens mening också framstår som det kanske mest angelägna – innebär att det ska finnas konkreta (men inte bindande) riktlinjer för vad parter och bevispersoner har anledning att för-

vänta sig och vilka krav som kan ställas på domstolspersonalen när det gäller personbemötande. Som anförts finns flera skäl till sådana riktlinjer. Hovrätten instämmer i att ett viktigt skäl är att domare och annan personal ska tvingas att mer i detalj reflektera kring uppträdandet i kontakter med parter och andra. I hovrätten har personalen egna erfarenheter av hur viktigt det är att via intervjuer med brukarna få höra hur de ser på bemötandet. I den första brukarundersökningen som gjordes (*Vad tycker brukarna? HVS 2006 [www.vastrahovratten.se/om hovrätten/-kvalitetsarbetet]*) framkom bl.a. hur viktigt bemötandet i rättssalen är för tilltalades, målsägandes och vittnens uppfattning om de blivit rättvist behandlade. Denna kunskap utgjorde senare grunden för de åtgärder hovrätten har vidtagit för att förbättra såväl personbemötandet som det institutionella bemötandet i rättssalen. Av den uppföljande brukarundersökningen som hovrätten genomförde hösten 2008 framgår att åtgärderna har gett resultat (*Har vi blivit bättre på att bemöta brukarna? HVS 2008 [www.vastrahovratten.se/om hovrätten/kvalitetsarbetet]*). Även enligt hovrättens mening står det sålunda klart att riktlinjer av det här slaget bör kunna öka förståelsen hos parter och andra för vad de har anledning att förvänta sig när det gäller bemötande från domstolarnas sida samtidigt som riktlinjerna kan bidra till att orealistiska förväntningar på detta bemötande blir mindre vanliga. Välgrundad är likaså utredningens argumentation om att gemensamma riktlinjer för personbemötandet kan skapa en gemensam stil och gemensamma attityder för möteskulturen i domstolarna.

Som utredningen framhåller är det viktigt att i det fortsatta arbetet med förslaget diskutera hur man ska få ett allmänt genomslag för riktlinjerna och hur man ska hantera olika meningar om vad riktlinjerna ska innehålla. Det är därför angeläget att riktlinjerna arbetas fram genom en bred diskussion där samtliga medarbetare deltar.

Nyköpings tingsrätt instämmer i detta förslag, särskilt med avseende på de förväntningar som parter och bevispersoner har inför besöket i domstolen och att dessa kan bli mer realistiska med uttryckliga riktlinjer.

Falu tingsrätt: När det gäller personbemötandet delar tingsrätten utredningens uppfattning att det är domstolarna själva som måste bestämma vad ett gott bemötande närmare innebär och att det är viktigt att man inom varje domstol kontinuerligt arbetar aktivt med dessa frågeställningar. Att bemötandefrågor hela tiden lyfts och att undersökningar görs av hur domstolspersonalen uppfattas är också viktigt, eftersom man kanske inte alltid har möjlighet att själv förstå hur man uppfattas av andra. I fall där beteenden upplevs som arroganta och respektlösa kan det måhända också i vissa fall vara tillräckligt att man uppmärksammas på det, och därigenom ges möjlighet att förändra sitt beteende. Dock är personbemötande så individuellt och måste varieras så mycket i det enskilda fallet att konkreta riktlinjer, med någotsånär konkreta råd hur man bör uppträda i olika situationer knappast kan utformas så att de kommer att ge något stöd i det enskilda fallet. Det är istället viktigare att man arbetar med attitydfrågor på ett bredare plan.

Jönköpings tingsrätt instämmer i förslaget att låta domstolspersonalen gemensamt ta fram riktlinjer för personbemötande. Ett sådant arbete kommer att öppna domstolarna för brukarnas åsikter och önskemål men även ge domarna anledning att ge varandra feedback, vilket vore önskvärt. Tingsrätten är också av den uppfattningen att det är viktigt att skapa gemensamma förhållningsätt och attityder till parter och andra som besöker domstolen, en slags lägsta nivå som inte behöver stå i strid med domarnas självständighet och inte heller utgöra ett hinder för deras personliga förutsättningar och stilar.

Blekinge tingsrätt: Sveriges domstolar bör ta fram en gemensam värdegrundspolicy, bl.a. för bemötandefrågor. För närvarande bedrivs arbete på många domstolar med att ta fram och fastställa ett dylikt dokument. Det är resurskrävande och kan resultera i icke önskvärda olikheter.

Helsingborgs tingsrätt: Frågan är om det verkligen behöver tas fram konkreta riktlinjer om vad parter m.fl. har anledning att förvänta sig och vilka krav som kan ställas på domstolspersonal i bemötandehänseende. I mångt och mycket skulle det bli fråga om att kodifiera allmänna regler för vad som är ett gott uppförande. Emellertid är det viktigt med en levande diskussion om bemötandefrågor vid domstolarna där domare och annan domstolspersonal får möjlighet att reflektera över sitt eget agerande i olika situationer utifrån parternas och allmänhetens perspektiv. Tyngdpunkten i detta arbete bör således läggas på vidareutbildning av domstolspersonal.

Borås tingsrätt: Det vore säkert värdefullt om man inom varje domstol diskuterade och kom överens om vad ett gott personbemötande innebär i praktiken. Sådana diskussioner pågår nästan dagligen. Att varje domstol skulle anta egna riktlinjer är denna tingsrätt dock inte övertygad om är den rätta vägen. Skulle det t.ex. inte framstå som besynnerligt om Borås tingsrätt i sina riktlinjer tillät huvudbonad i rättssalarna medan någon närliggande domstol inte gjorde det? Ett bra personbemötande kanske uppnås bättre genom en pågående diskussion, uppmärksamhet i det interna kvalitetsarbetet och genom återkommande utbildningsinsatser. Ökad kunskap om de människor som kommer till domstolen och deras förväntningar är viktig.

Mölnåls tingsrätt: Precis som utredningen konstaterat är bemötande ett mångbottnat begrepp. Det är enligt tingsrättens uppfattning viktigt att den enskilde parten och bevispersonen

alltid får ett korrekt bemötande oavsett vem på en domstol som personen kommer i kontakt med. Tingsrätten är därför positiv till att konkreta riktlinjer för vilka krav som kan ställas på domstolspersonalen tas fram.

Gävle tingsrätt har inget att erinra mot förslaget om konkreta riktlinjer.

Länsrätten i Västmanlands län: Det är viktigt att bemötandefrågor diskuteras och hålls levande exempelvis genom diskussion eller informations- och utbildningsinsatser, men länsrätten ifrågasätter behovet av konkreta riktlinjer för personalens bemötande. Varje anställd har ett eget ansvar för hur han eller hon bemöter de personer som kommer i kontakt med domstolen. Ytterst är det domstolschefens uppgift att personalen tar sitt ansvar.

Länsrätten i Skåne län: Det är betydelsefullt att bemötandet i svenska domstolar präglas av sunt förnuft och respekt. För att säkerställa ett gott bemötande anser länsrätten dock att konkreta riktlinjer inte är ett effektivt sätt. Istället är det viktigare att hålla en levande diskussion i bemötandefrågor liksom i etikfrågor i allmänhet, både lokalt på varje enskild domstol och centralt vid utbildningstillfällen, chefsmöten och liknande.

Länsrätten i Kalmar län: Vikten av att alla aktörer får ett professionellt och vänligt bemötande kan inte nog understrykas. I detta sammanhang ska emellertid också domstolarnas egna medarbetares arbetsmiljö nämnas. Det finns ett ökande antal personer med så kallat ”förhöjt rättsmedvetande” som i kontakter med domstolarna uppför sig på ett sätt som är oacceptabelt. Det krävs klara riktlinjer och fasta principer för att hantera detta problem.

Länsrätten i Blekinge län: Sveriges domstolar bör ta fram en gemensam värdegrundspolicy, bl.a. beträffande bemötandefrå-

gor. För närvarande bedrivs det på många domstolar arbete med att ta fram och fastställa ett dylikt dokument. Det är resurskrävande och det kan resultera i icke önskvärda olikheter.

Brottsoffermyndigheten: Ett gott personbemötande från domstolens personal är av stor betydelse för att de brottsoffer som kommer i kontakt med domstolen ska känna sig trygga inför exempelvis en huvudförhandling. Ett sådant bemötande minskar också risken för att brottsoffer drabbas av sekundär viktisering d.v.s. den psykiska stress som uppstår till följd av att myndighetsföreträdare saknar kunskap om och förståelse för de svårigheter som en person som drabbats av brott kan ha. Utredningens förslag om konkreta riktlinjer för personbemötande ger ett bra stöd för domstolens personal i kontakterna med brottsoffer. Riktlinjernas innehåll bör inriktas på vad ett gott bemötande är i olika situationer, vid muntliga och skriftliga kontakter med brottsoffer men även vid personliga kontakter såsom vid besök hos domstolen och vid inställelse till huvudförhandling.

5.2.3 Domstolarnas och domstolspersonalens tillgänglighet

Hovrätten för Västra Sverige delar utredningens uppfattning att alla domstolar ska ha samma tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider och kontakter per e-post. Också detta förslag är ägnat att ytterligare förstärka bilden av Sveriges Domstolar som en modern organisation, lyhörd för medborgarnas behov, förutsättningar och önskemål. Av samma skäl instämmer hovrätten i uppfattningen att tillgängligheten också bör utökas, t.ex. genom att anpassa domstolarnas öppettider med hänsyn till olika intressenters behov. Det kan exempelvis knappast vara rimligt att det fortfarande förekommer att domstolar har växeln lunchstängd.

Hovrätten för Övre Norrland framhåller att behoven i fråga om tillgänglighet och öppettider m.m. torde variera mellan olika domstolar. Det är här viktigt att lägga ansvaret för frågan om t.ex. vilka öppettider som ska gälla på en regional nivå, där kunskapen om de lokala behov som finns också leder till att tillgängligheten tillgodoses på ett för ändamålet så bra sätt som möjligt. På motsvarande sätt kan t.ex. en lokal domstolsväxel många gånger vara att föredra framför en rikstäckande, se nedan rörande vikten av bättre webbplatser och ökad öppenhet.

Nacka tingsrätt är tveksam till om gemensamma telefon- och öppettider bör införas. Det är sannolikt att såväl behov som resurser varierar domstolar emellan i denna fråga. En likriktning riskerar resultera i en anpassning efter de domstolar som har begränsade möjligheter till mer omfattande servicetider. Det kan också antas att många av brukarna, med undantag för åklagare och ombud, sällan torde komma i kontakt med mer än en domstol inom överskådlig tid varför gemensamma öppettider även av den anledningen förefaller överflödigt. Ett gemensamt förhållningssätt till e-post är däremot angeläget men kräver ytterligare utredning.

Solna tingsrätt: I betänkandet avsnitt 4.5.3 presenterar utredningen illa underbyggd kritik mot domstolarna när det gäller utsättning av brottmål. Utredningen anser att domstolarna generellt bör försöka visa större respekt mot enskilda parter när det gäller att sätta ut förhandlingar i brottmål så att samma advokat eller åklagare har möjlighet att följa sina mål och sina klienter. I den mån denna kritik gäller tingsrätterna torde utredningen avse mål med häktade tilltalade. I dessa mål har tingsrätten en vecka på sig från åtalet att påbörja huvudförhandlingen. Att hitta en tid som passar alla inblandade professionella aktörer är sällan möjligt och att antingen åklagaren eller en av advokaterna måste bytas ut är ingenting som har med dåligt bemötande från domstolens sida

att göra. Det kan tilläggas att problemen skulle minska avsevärt om tidsfristen för att påbörja huvudförhandling förlängdes från en till två veckor. Ett förslag med denna innebörd lämnades den 19 juni 2007 till Justitiedepartementet men det har hittills inte föranlett någon åtgärd från departementets sida.

Stockholms tingsrätt: Förslaget att alla domstolar ska ha samma tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider och e-post-kontakter är särskilt glädjande eftersom det rör ett område där tingsrätten länge sett ett behov av ett gemensamt och centralt grepp. Förslaget om öppethållande på kvällstid bör övervägas ytterligare. Det kan ifrågasättas att det finns ett stort behov av kvällsöppet. Detta måste i så fall vägas mot de ökade kostnader som skulle uppkomma. Därtill kommer att ett möjliggörande av att få mer information på Internet, t ex möjligheten att följa målet i VERA, kan minska eventuell efterfrågan på kvällsöppna domstolar.

Södertörns tingsrätt: Att alla domstolar ska ha samma tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider samt kontakter per e-post framstår som självklart liksom att domstolarna ska vara öppna för allmänheten under lunchtid. Tingsrätten har även förståelse för att domstolarnas serviceskyldighet mot allmänheten innebär att domstolarna i viss mån måste anpassa sina öppettider efter olika intressenters behov och att domstolarna för att möta detta behov kan komma att behöva vara öppna för besök eller ta emot telefonsamtal någon kväll varje vecka. En sådan ökad service är dock förenad med ökade kostnader.

Uppsala tingsrätt tillstyrker även att alla domstolar ska ha samma tillgänglighet. Dock motsätter sig tingsrätten att domstolen ska ta emot besök på kvällstid eftersom det bl.a. skulle medföra ökade personalkostnader särskilt som det inte kommer att vara tillräckligt att enbart receptionen är bemannad under kvällstid.

Det måste också finnas såväl representanter från kansli som domare och notarier på plats för att kunna besvara eventuella frågor. Frågan om tillgänglighet på kvällstid bör istället lösas inom ramen för projektet med den s.k. 24-timmarsmyndigheten.

Nyköpings tingsrätt avstyrker förslaget. Stora domstolar har helt andra resurser till utökade öppettider och telefontider än vad mindre domstolar har. Beträffande öppettiderna kan, något utanför aktuellt förslag, följande konstateras. Starkt utökade resurser skulle krävas för öppethållande på samtliga luncher och kvällstid. Dessutom skulle en försämring av domstolspersonalens arbetsmiljö ske. En utökad Internetservice från domstolarnas sida borde kunna möta det eventuella behov som skulle kunna finnas för att kontakta tingsrätten vid andra tidpunkter än under ordinarie arbetstid. Instämmer i förslaget beträffande kontakter per e-post.

Gotlands tingsrätt: När det gäller det institutionella bemötandet bör observeras att en ökad tillgänglighet och förbättrad/utökad information också är resurskrävande. För en liten domstol, som Gotlands tingsrätt, kan det röra sig om betydande budgetpåslag i procent om domstolen och dess personal ska vara tillgänglig i större utsträckning, t.ex. under luncher och kvällstid. Även utökad/förbättrad telefonservice kostar pengar.

Något som borde kunna utvecklas avsevärt är informationen och servicen via nätet (hemsidan). Här krävs att stora satsningar görs på utbildning. För att en domstols hemsida ska kunna vara ett riktigt effektivt redskap är det inte tillräckligt att en domstol har några få "IT-expert" som ägnar sig åt hemsidan. I princip måste all personal ha kompetens att dagligen använda sig av detta instrument för information och service.

Under denna punkt vill tingsrätten också fästa uppmärksamheten på betydelsen av en utveckling av elektronisk akthantering. Sådant arbete lär pågå och bör ges hög prioritet. Målet bör vara

att den traditionella akten (ett omslag med papper, aktbilagor, emellan) helt försvinner. Förutom att detta skulle underlätta för domstolarna att ge parter, media och andra bättre och snabbare service och information skulle en mängd betydande effektivitetsvinster kunna göras med en sådan nyordning. Här finns det pengar att tjäna!

Västmanlands tingsrätt välkomnar utredningens förslag att domstolarnas öppettider bör vara lika. Att tingsrätten hålles öppen för besök under lunchtid framstår som självklart. Däremot är tingsrätten negativ till öppethållande under kvällstid för besök och telefonförfrågningar. Det synes inte finnas något påtagligt behov av sådant öppethållande.

Falu tingsrätt instämmer inte i förslaget att alla domstolar skall ha samma tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider. Behovet av och möjligheter till kontakter med domstolen på lunch- och kvällstid kan variera stort mellan en större tingsrätt i exempelvis Stockholmsområdet och en tingsrätt på en liten ort. Något behov av att enhetliggöra tillgängligheten på det sätt som föreslås finns väl knappast heller. Enligt tingsrättens uppfattning måste det alljämt vara möjligt för en mindre tingsrätt att anpassa telefon- och öppettider utifrån de förhållanden som råder lokalt.

Mora tingsrätt: Det låter inte så lyckat att ha kvällsöppet m.m. för domstolar. En fråga är om inte mycket av tillgänglighetsproblemet kunde lösas centralt genom en jour som hade tillgång till samtliga domstolars Verasystem. Jouren kunde besvara frågor från allmänhet och parter om ett visst mål och mycket väl ha kvällsöppet. Detta förutsätter förstås att det är möjligt med hänsyn till bland annat personuppgiftslagstiftningen.

Norrköpings tingsrätt ställer sig positiv till en samordning av vad utredningen benämner som det ”institutionella bemötandet”.

Det är förmodligen av stort värde med gemensamma öppettider, en samsyn på hantering av e-post och liknande. Likaså kan med fog antas att servicenivån idag inte är tillräckligt anpassad för medborgarnas krav. Självfallet skulle ett ökat öppethållande, t ex på kvällstid, innebära en klar förbättring men kräver naturligtvis större resurser. Utredningen föreslår inrättande av en central kundtjänst efter mönster från bland annat polisen. Tingsrätten är tveksam till en sådan lösning, eftersom en sådan kundtjänst endast kan besvara de mest elementära förfrågningarna. Vikten av lokal service bör inte underskattas. Erfarenheten visar att lokala telefonväxlar och lokala receptionister oftast kan ge mycket bättre service än de som fysiskt sitter långt ifrån den verksamhet som de skall upplysa om.

Kalmar tingsrätt känner viss tveksamhet till att införa kvällsöppet. Sedan år 2008 har tingsrätten alltid öppet under lunchtid men det har visat sig att antalet besök och telefonsamtal under lunchen är relativt lågt. Tingsrätten avser dock att fortsätta med lunchöppet och utgår från att det finns ett behov men att allmänheten ännu inte har vant sig vid att myndigheter har öppet under denna tid. När det däremot gäller kvällsöppet vill tingsrätten att denna ordning först prövas i storstäderna för att utröna hur stort behovet är. Först om försöket där visar sig lyckosamt anser tingsrätten att kvällsöppet bör införas i mindre städer.

Örebro tingsrätt: Enligt utredningen måste anpassningen till olika intressenters behov innebära att medborgarna ska ha möjlighet att, åtminstone ett par dagar i veckan, komma i kontakt med domstolarna under kvällstid och det både per telefon och genom personligt besök, vartill kommer att samtliga domstolar bör kunna ta emot telefonsamtal och besök även under lunchtid. Tingsrätten har inte underlag för att bedöma behovet av en sådan ökad tillgänglighet. Helt klart torde dock vara att den kräver utökade ekonomiska resurser till domstolarna för att klara av be-

manningen på kvällstid och under lunchtid, även om inte hela personalstyrkan behöver vara i tjänst vid dessa tider. En annan viktig aspekt att beakta i sammanhanget är givetvis säkerhetsfrågan. Den är absolut inte av underordnad betydelse i händelse av att domstolarnas tillgänglighet ska utökas i enlighet med vad utredningen sålunda redovisat. Det sagda gör att spørsmålet om utökad tillgänglighet kräver ytterligare överväganden än dem som redovisas i betänkandet.

Helsingborgs tingsrätt anser att kravet på tillgänglighet i denna del kan tillgodoses genom att domstolen utökar sin expeditionstid någon dag i veckan samt genom en mer utvecklad webbplats och även genom en övergång till elektronisk akthantering. Det är däremot svårt att se att det skulle finnas något behov av att ha öppet under kvällstid.

Hässelholms tingsrätt har inga invändningar mot förslaget om enhetliga telefon- och öppettider samt en gemensam hållning när det gäller kontakter med e-post. Tingsrätten ställer sig också positiv till utredningens förslag om att medborgarna i fortsättningen ska kunna kontakta domstolarna kvällstid men anser att denna möjlighet kan begränsas till endast en kväll per vecka.

Kristianstads tingsrätt: Uttalandet att domstolarna bör vara tillgängliga för telefonsamtal och öppna för besök åtminstone ett par kvällar i veckan är föga preciserat. Tingsrätten har ingen invändning mot en ökad tillgänglighet men anser att det räcker att allmänheten kan ringa till och besöka domstolarna fram till kl. 18 en kväll i veckan, motsvarande bankernas tillgänglighet.

Malmö tingsrätt delar utredningens förslag om att alla domstolar bör ha samma tillgänglighet vad gäller telefon- och öppettider samt kontakter per e-post. Tingsrätten ställer sig dock tveksam till om behovet av att ha särskilda öppettider under kvällstid står

i proportion till vad sådana förlängda öppettider för med sig för domstolarna när det gäller krav på bemanning för att kunna ta emot besökare samt för att upprätthålla säkerheten och hålla till-syn över lokalerna.

Halmstads tingsrätt anser att det är viktigt att alla domstolar har samma tillgänglighet och instämmer i förslaget att alla domstolar ska ha samma telefon- och öppettider och kontakter per e-post.

Varbergs tingsrätt anser att det är viktigt att alla domstolar har samma öppettider och tillgänglighet för allmänheten. I detta sammanhang vill tingsrätten väcka frågan om innebörden av expeditionstid som begrepp. Expeditionstid används som en benämning på när allmänheten kan komma i kontakt med tingsrätten. Begreppet synes ursprungligen ha avsett kontakter med myndigheten genom personligt besök eller telefonsamtal. Genom den tekniska utvecklingen har även andra möjligheter för kontakt tillskapats. På tingsrätten finns idag en telefontid, en öppettid för personliga besök, en expeditionstid och en tid för bevakning av fax och e-post. Alla dessa tider är olika. Idag är tingsrättens telefonväxel öppen varje dag mellan kl. 08.00-15.30 med undantag för en timmes lunchstängt. Öppettiden är densamma fast en timme längre. Expeditionstiden är mellan kl. 09.00-15.00 med en timmes lunchstängt. Naturligtvis måste tingsrätten ta emot och behandla handlingar och annat som kommer in även utanför expeditionstid. Frågan är vad expeditionstiden mot denna bakgrund egentligen fyller för funktion. Med hänsyn till dessa oklarheter borde klargöras vilken innebörd begreppet expeditionstid har.

Alingsås tingsrätt kan inte se några fördelar med att alla domstolar har samma tillgänglighet när det gäller telefontider och liknande.

Borås tingsrätt: Det är väsentligt att domstolarna tillgodoser de krav som brukarna ställer på ökad tillgänglighet. Det är rimligt att alla domstolar har resurser så att samma tillgänglighet i fråga om öppettider kan upprätthållas.

Mölnads tingsrätt: I utredningen har en speciell fråga som rör tillgängligheten berörts nämligen vid utsättning av mål. Tingsrätten anser att domstolen redan idag visar mycket stor respekt mot enskilda parter vid utsättningen av mål och anser att det bör betonas att såsom fristreglerna idag är utformade kan inte ytterligare hänsyn vid utsättningen av t.ex. häktade mål tas. Enligt tingsrättens uppfattning tillgodoses detta önskemål i möjligaste utsträckning redan idag.

För tingsrätten är det självklart att alla domstolar ska ha samma tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider samt kontakter per e-post. Tingsrätten anser dock att konsekvenserna av detta för de mindre domstolarna måste beaktas och då särskilt i vilken mån det är möjligt för en liten domstol att ha t.ex. kvällsöppet. Tingsrätten är dock positiv till att öppettider anpassas efter de behov som brukarna och medborgarna har av tingsrättens service. Tingsrätten anser vidare att utformningen av domstolens lokaler har stor betydelse för hur bemötandet och tillgängligheten upplevs av enskilda. Domstolslokalerna och säkerhetsfrågorna runt det bör lyftas fram som en förtroendefråga.

Värmlands tingsrätt tillstyrker förslaget att alla domstolar ska ha samma tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider och kontakter per e-post. Det är praktiskt för allmänheten att kunna kontakta domstolen under lunchen, och tingsrätten instämmer i att det vid lunchtid ska vara möjligt att nå domstolen både via telefon och personligt besök. Däremot tror inte tingsrätten att allmänhetens behov av kvällsöppet motsvarar den extra belastning på domstolarna som ett sådant öppethållande skulle medföra. Förslaget i den delen avstyrks därför.

Gävle tingsrätt tillstyrker förslaget om tillgänglighet men håller inte med utredningen om att domstolarna ska ha kvällsöppet. Förhandlingar kan givetvis inte hållas på kvällarna och att hålla öppet bara för att svara på lite frågor menar tingsrätten kommer att kosta mer än det smakar.

Sundsvalls tingsrätt biträder de riktlinjer som föreslås. Bl.a. samma öppettider är ett utomordentligt bra förslag.

Östersunds tingsrätt: Det är naturligtvis viktigt att domstolarna i hög utsträckning är tillgängliga för allmänheten, för parterna och för förhörspersoner. Att utöka domstolarnas expeditionstider genom att hålla öppet även under lunchtid och någon kväll per vecka torde innebära en påtaglig förändring av personalens arbetsförhållanden och sannolikt kräva utökade resurser. Det är naturligtvis lämpligt att domstolarna kan besvara frågor via e-post. Gemensamma riktlinjer för tillgänglighetsfrågor bör tas fram, förslagsvis av domstolscheferna.

Umeå tingsrätt: För synpunkter i bl.a. frågan om tillgänglighet och öppettider hänvisas till vad Hovrätten för Övre Norrland har anfört.

Gällivare tingsrätt: Förslagen om utökade öppettider, kan vara svåra att genomföra framförallt för mindre domstolar med sin minimala personalstyrka och begränsade ekonomiska och andra resurser.

Haparanda tingsrätt avstyrker förslaget om att alla domstolar ska ha samma tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider. Det måste finnas utrymme för lokala anpassningar särskilt vid mindre domstolar. Alternativet är att utöka personalstyrkan för att kunna bemanna även vid lunchtid eller att ha en centrali-

serad/utlokaliserad växelfunktion. Frågor från allmänhet och parter som kommer in under normala öppettider är i regel av sådant slag att de angår enskilda mål eller lokala förhållanden. Vidare tas kontakt med tingsrätten såväl på det svenska språket som på finska eller meänkieli. Mot den bakgrunden bör alla kontakter med allmänheten skötas av domstolen lokalt men inte genom att lägga extra resurser på just frågan om utökade och lika öppettider över hela landet.

Länsrätten i Västmanlands län anser att behovet av tillgänglighet torde variera beroende på domstolens storlek och slag och delar därför inte utredningens uppfattning att samtliga domstolar i landet – oavsett storlek och belägenhet – måste ha samma öppettider. Det finns ingen anledning att öka tillgängligheten under lunch och kvällstid, med den ökade belastning på domstolarnas resurser som detta medför, om det inte står klart att ökad tillgänglighet efterfrågas av allmänheten.

Utredningen framför att domstolarna generellt bör försöka visa större respekt mot parterna och ta hänsyn till när t.ex. advokater kan delta i muntliga förhandlingar. Länsrätten vill påpeka att ett av de allvarigare problemen när det gäller att kunna sätta ut vissa skattemål till förhandling är att vederbörandes advokat är upptagen månader i olika brottmålsprocesser. Frågan är om inte problemet i första hand ligger hos ombuden i så måtto att en del av dem helt enkelt tar på sig fler uppdrag än de hinner med. Att domstolen till följd härav ska låta ett målet ligga kanske ett halvår extra kan knappast vara rätt sätt att hantera dessa problem. Även när det gäller förtursmål där det finns lagstadgade tidsfrister, som t.ex. mål enligt lagen om vård av unga, kan likartade problem uppstå. Långa handläggningstider har av utredningen lyfts fram som en faktor som skadar förtroendet för domstolarna.

Vad gäller kontakter per e-post instämmer länsrätten i utredningens bedömning att frågeställaren bör kunna förvänta sig ett

svar inom ett dygn på en enkel fråga som ligger i domstolens uppgift att besvara.

Länsrätten i Göteborg tillstyrker förslaget att man inom Sveriges Domstolar kommer överens om enhetliga telefon- och öppettider och en gemensam hållning när det gäller kontakter per e-post. Det är positivt att det för närvarande inom Domstolsverket arbetas med att ta fram ett förslag till telefonstrategi för Sveriges Domstolar. Som utredningen påpekar är det också en självklarhet att det ska gå att ringa till eller besöka samtliga domstolar under lunchtid. Att det ska finnas en möjlighet att komma på besök eller kontakta domstolen per telefon under kvällstid åtminstone ett par dagar i veckan framstår emellertid som ett mycket resurskrävande förslag. I betänkandet redovisas inte om det finns ett behov av en sådan ordning. Att nu införa kvällsöppet i domstolarna framstår som ett omodernt sätt att tillmötesgå medborgarnas berättigade krav på bättre service och tillgänglighet. Enligt länsrätten ska tillgängligheten inte lösas genom kvällsöppet utan genom en förbättrad webbkommunikation. Det bör vara möjligt för medborgarna att enkelt få information via Internet om sina mål i domstol och att få information i övrigt.

Länsrätten i Värmlands län instämmer i förslagen såtillvida att domstolarna bör hålla öppet under normal kontorstid, dvs. även under lunch. Länsrätten är mer tveksam till förslagen om öppettider därutöver, dvs. kvälls- eller helgöppet. En och annan skulle säkert någon gång ha nytta av detta, men nyttan måste vägas mot kostnaden. För de flesta torde domstolen vara en inrättning man har att göra med någon enstaka gång i livet. Man får väl därför närmast jämföra med andra inrättningar som den vanlige medborgaren uppsöker sällan. Man uppskattar antagligen att kunna köpa mat och tanka sin bil både kvällar och helger, men kanske inte förargar sig alltför mycket över att pianoaffären eller guldsmeden har mindre generösa öppettider. Dessutom kan man vid

ett spontanbesök kvällstid på en domstol knappast räkna med att få träffa någon som verkligen vet något om ens eget mål, utan det man kan få besked om är mer allmänna frågor. Nyttan av utökade öppettider efter kontorstid är sammantaget kanske inte så stor.

I den mån man ska öka öppettiderna förefaller det tveksamt att nödvändigtvis kräva exakt samma öppettider vid alla domstolar, som utredningen verkar tänka sig. Större domstolar torde ha lättare att ordna de praktiska detaljerna kring kvällsöppet o.d.

Utredningen nämner vidare möjligheten att kontakta domstolen och få svar med e-post. Denna möjlighet finns (adressen tillgänglig via Domstolsverkets hemsida) men begagnas enligt länsrättens erfarenhet ganska sällan av parterna eller deras företrädare när det gäller skriftväxlingen i målen. Länsrätten får däremot en del allmänna förfrågningar via e-post (t.ex. om vi haft någon viss typ av mål och beställningar av domar), som givetvis besvaras snarast möjligt. Länsrätten ser inte att e-posthanteringen innebär några problem som behöver lösas.

Länsrätten i Jämtlands län: Det är naturligtvis viktigt att domstolarna i hög utsträckning är tillgängliga för allmänheten, för parterna och för förhörspersoner. Att utöka domstolarnas expeditionstider genom att hålla öppet även under lunchtid och någon kväll per vecka torde innebära en påtaglig förändring av personalens arbetsförhållanden och sannolikt kräva utökade resurser. Det är naturligtvis lämpligt att domstolarna kan besvara frågor via e-post. Gemensamma riktlinjer för tillgänglighetsfrågor bör tas fram, förslagsvis av domstolscheferna.

Länsrätten i Kalmar län: Det måste vara mycket mera angeläget att satsa på modern teknik och leva upp till begreppet ”24-timmarsmyndigheter” än att införa utökade expeditionstider.

Länsrätten i Mariestad anser att vad gäller förslaget att alla domstolar ska ha samma tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider samt kontakter per e-post så bör det vara fråga om minimitider. Det bör således stå varje domstol fritt att ha längre öppettider etc. Länsrätten instämmer i att medborgarna ska ha möjlighet att, åtminstone ett par dagar i veckan, komma i kontakt med domstolarna kvällstid under förutsättning att domstolarna tilldelas medel för detta.

Brottsoffermyndigheten: En viktig del i möjligheten att få ta del av information från domstolen är att domstolspersonalens tillgänglighet säkerställs. Det är nödvändigt att utarbeta strategier beträffande domstolarnas tillgänglighet när det gäller telefon- och öppettider och kontakter per e-post. I framtagandet av riktlinjer för domstolarnas tillgänglighet bör det även framhållas att om domstolens företrädare inte kan lämna den information som efterfrågas, ska ärendet snarast lämnas över till någon annan inom eller utanför domstolen som i stället kan besvara frågan. Riktmärket bör vara att domstolen vid alla former av kontakter kan ge ett svar på inkomna frågor senast nästa arbetsdag.

Justitiekanslern: Enligt utredningen bör medborgarna ha möjlighet att dels komma i kontakt med domstolarna på kvällstid åtminstone ett par dagar i veckan, dels ringa till och besöka samtliga domstolar under lunchtid. Vidare måste alla domstolar ha en rutin för att den enskilde ska kunna få en fråga besvarad per e-post inom ett dygn. Justitiekanslern ifrågasätter om det är nödvändigt och möjligt att upprätthålla dessa krav på varje enskild domstol. Det kan t.ex. övervägas om grundläggande krav på tillgänglighet kan lösas genom någon form av centraltelefon-tjänst eller genom regionala lösningar. Vidare är frågor per e-post inte alltid av sådan karaktär att de inom ett dygn kan besvaras av den person som lämpligen bör besvara frågan.

Radio- och TV-verket delar bedömningen att införande av elektronisk ärendehantering och webbaserad kommunikation har potential att förbättra förtroendet för domstolarna både genom ökad tillgänglighet och öppenhet samt en snabbare och effektivare ärendehantering.

Fackförbundet ST: Alla myndigheter behöver vara tillgängliga för medborgarna på tider som gör att de anser att myndigheten har bra tillgänglighet. Om utredningens förslag till förändring av öppettider genomförs vill ST framföra att alla domstolar bör ha samma öppettider samt att om tiderna för öppethållande förändras så är det viktigt att beakta de arbetsrättsliga lagar och avtal som finns. Skälig ersättning till personalen måste utgå för utökat öppethållande.

5.2.4 Informationen till parter och bevispersoner

Riksdagens ombudsmän (JO) vill framhålla att de förslag till kallelseblanketter för tilltalade, målsägande och vittnen som finns i bilaga B till betänkandet enligt JO:s mening utgör goda exempel på hur sådana skrivelser kan utformas på ett tydligt och lättillgängligt men ändå korrekt sätt. JO vill endast påpeka att informationen om vad som kan hända om man är frånvarande utan giltigt skäl, bör ges en mer framträdande plats även i kallelserna till målsägande och vittnen.

Svea hovrätt instämmer i utredningens slutsats att förbättringar kan göras vad gäller information till parter och bevispersoner. De föreslagna förbättringarna avseende kallelser, den information som följer med kallelserna och möjligheten att hämta denna information på domstolarnas webbplatser bör i stora delar kunna genomföras relativt omgående.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att det finns en poäng med att förenkla språket i kallelserna och få dem att framstå som mindre hotfulla. Samtidigt måste beaktas att förenklingen av språket inte får gå för långt. Det måste klart framgå vad som gäller i olika situationer och vilken påföljd som kan drabba den som inte kommer till förhandlingen.

Hovrätten för Västra Sverige: De förslagna förbättringsåtgärderna framstår som välgrundade och angelägna. Kvaliteten i domstolarnas kallelser och information till parter och andra måste förbättras ytterligare och ett viktigt steg i den riktningen är, som utredningen bland annat framhåller, att nya kallelseblanketter så fort som möjligt ska finnas tillgängliga i verksamhetssystemet Vera. I hovrätten resulterade intervjuer med brukare i att särskilda kortfattade informationsblad har tagits fram som på ett enkelt sätt beskriver huvudförhandlingens gång i brottmål respektive i tvistemål. Dessa informationsblad har efter det att de placerats på borden i hovrättens väntrum haft stor åtgång. Hovrätten vill här också peka på ett sedan länge efterfrågat informationsmedium, nämligen datorer (s.k. informationskiosker) i domstolarnas väntrum med lätt tillgänglig information av både allmän typ och mer speciell avseende den aktuella rättegången.

Attunda tingsrätt instämmer i utredningens slutsatser att informationen till parter och bevispersoner kan förbättras. De föreslagna förbättringarna avseende kallelser, den information som följer med kallelserna och möjligheten att hämta denna information på domstolarnas webbplatser bör i stora delar kunna genomföras relativt omgående.

Nacka tingsrätt anser att kallelser har en särställning i förtroendehänseende då de ofta utgör brukarens första kontakt med domstolen. Det är välkommet med en översyn av dagens kallelser och tingsrätten är i allt väsentligt positiv till de kallelser ut-

redningen utformat. Den mer exakta utformningen får övervägas inom domstolsväsendet, varvid en möjlighet är att genom försöksverksamhet också söka klarhet i vilka effekter de nya kallelsena kan leda till. Det bör utredas om de nya kallelsena ger brukare ett upplevt bättre bemötande men också om de ger negativa resultat vad avser parter och vittnens inställelse till förhandling.

Stockholms tingsrätt instämmer i att det är viktigt att den skriftliga information som kommer från domstolen inte får uppfattas som otrevlig eller hotfull. De förslag på kallelser som utredningen tagit fram är utmärkta och bör snarast börja tillämpas. För att bättre kunna hålla parter och förhörspersoner underrättade om eventuella förseningar eller för att kunna påminna om förhandlingar via SMS bör ett tillägg göras om vikten av att ange mobilnummer på delgivningskvittot.

Södertörns tingsrätt delar utredarnas förslag om att förändra kallelsena till domstol så att de blir tydligare och lättare att förstå. Det är också viktigt att information om domstolarna och dess verksamhet är lättillgänglig för användarna. Sådan information bör i större utsträckning finnas på domstolens hemsida och kallelsena bör innehålla en hänvisning till den. För att ytterligare underlätta för användarna kan information om praktiska saker som parkering, vägbeskrivning etc. bifogas som en bilaga till kallelsen. Även domstolsvärdar och vittnesstödjare är viktiga vid förmedling av information till de personer som kommer till domstolarna.

Uppsala tingsrätt: Det tillstyrks att informationen till parter och förhörspersoner blir tydligare men det ifrågasätts om de nuvarande kallelseblanketterna ska bytas ut till de föreslagna. Anledningen till denna tvekan är att informationen om vite och hämtning är alltför undanskymd i förslagen. Enligt tingsrätten är

det mycket viktigt att målsäganden och vittnen väl känner till vad som kan hända om de uteblir.

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget. Dock skulle SMS-påminnelser till parter och bevispersoner inför förhandlingar vara att gå för långt. Administrationen kring en sådan service skulle vara för tidskrävande och kostsam i förhållande till den nytta som skulle uppnås med ett sådant förfarande. Vidare skulle problem kunna uppstå t.ex. då parter, som inte erhållit något SMS-meddelande, skulle få ytterligare en anledning att inte inställa sig vid domstolen även om orsaken till en sådan utevaro inte kan anses utgöra laga förfall.

Falu tingsrätt: Avseende den information som lämnas till parter och bevispersoner är det tingsrättens uppfattning att de informationsblad som Domstolsverket tillhandahåller har god språklig kvalitet och innehåller uppgifter som är väsentliga. Om en översyn trots allt görs är det viktigt att ha i åtanke att ett alltför omfattande informationsmaterial kan få oönskade effekter, då ett sådant kan göra att informationen känns mer svårtillgänglig. Däremot delar tingsrätten utredningens uppfattning att kallelser, särskilt till målsäganden och vittnen, idag har en onödigt brysk utformning. Den lösning som föreslagits, där information om vite och hämtning lämnas på den andra sidans upplysningar, kan bidra till att sådana förhörspersoner känner sig bättre bemötta.

Mora tingsrätt: Det är i sammanhanget bra om den skarpa tonen i vissa kallelser mildras. Det får dock inte gå ut över domstolens skyldighet att upplysa om de konsekvenser en utebliven inställelse kan få. Det får heller inte upplevas som att domstolen ber om ursäkt för att lagstiftaren i vissa fall har sanktionerat kallelsen med vissa tvångsmedel.

Jönköpings tingsrätt har inget att invända mot de förslag på kallelseblanketter som tagits fram. Tingsrätten anser dock att information om vad som kan hända om man är frånvarande utan giltigt skäl bör framgå av kallelsen och inte endast i den upplysning som bifogas kallelsen. Det är central information för läsaren och bör därför framgå tidigt i kallelsen.

Skaraborgs tingsrätt anför att informationen till parter och bevispersoner onekligen kan bli bättre; både inför förhandlingar och när de inställer sig.

Helsingborgs tingsrätt: Under förutsättning att meddelanden via SMS till parter m.fl. inte kommer att innebära merarbete för domstolspersonalen eller att de kan få status av någon form av extra kallelse har tingsrätten inget att erinra mot att sådana meddelanden skickas. Tingsrätten vill dock påtala att det eventuella behovet i detta hänseende kan kompenseras genom en större tillgänglighet till en väl utvecklad webbplats.

När det gäller utredningens förslag till kallelser är tingsrätten av den bestämda uppfattningen att det tydligt, på första sidan, bör framgå vad konsekvensen av eventuell utevaro kan bli. Det bör också tydligt framgå att domstolen enligt lag är skyldig att upplysa om detta. Om domstolarna inte tydligt anger vad som kan komma att ske, om kallelsen inte hörsammas, minskar säkerligen förtroendet när sanktioner vidtas som den som berörs inte har varit medveten om. Tydlighet är därför minst lika viktigt i bemötandehänseende som trevlighet. Tingsrätten delar dock uppfattningen att kallelser, och andra meddelanden från domstolen, bör vara avfattade på ett inbjudande och väl formulerat sätt.

Hässelholms tingsrätt ställer sig inte främmande till förslaget om användning av SMS från domstolarnas sida men vill framhålla att detta kontaktsätt endast bör användas i sådana situationer där det inte kan leda till någon rättsförlust för parten eller bevisper-

sonen och under förutsättning att det kan ske genom ett automatiserat system, exempelvis automatiserade påminnelser.

Malmö tingsrätt välkomnar förslaget till utformning av nya kallelser till parter och bevispersoner. Behovet av att använda ett enklare och mindre ovänligt språk i de handlingar som skickas ut från domstolarna har länge framhållits och det är angeläget att utredningens förslag nu blir verklighet genom ändringar i de kallelser som tillhandahålls via verksamhetsstödet VERA.

Göteborgs tingsrätt: För att allmänheten ska ha förtroende för domstolarna måste parter och andra icke-professionella aktörer förstå hur domstolsprocessen fungerar och vad som är domstolens roll i samhället. I detta ligger bl.a. att såväl det institutionella som det personliga bemötandet är professionellt och att den information som tillhandahålls är tillräcklig och lättförståelig.

Genom den brukarundersökning som tingsrätten genomförde år 2007 framkom att en stor del av allmänheten endast har vaga begrepp om hur en svensk domstolsprocess fungerar. Detta leder inte sällan till missförstånd, nervositet och osäkerhet hos dem som ska uppträda vid domstolen, vilket i sin tur innebär att domstolens beslutsunderlag blir sämre. Informationen till aktörerna måste alltså väsentligen förbättras och lämnas på ett sådant sätt att de som ska uppträda vid domstolen är förberedda inför förhandlingar och i förväg har klart för sig vad som ska hända.

När det gäller information till allmänheten om domstolsprocessen som sådan och om gällande rätt, m.m. finns ett behov av att tydliggöra vem som har detta informationsansvar. För tingsrättens del är det angeläget att det klagörs hur långt tingsrättens ansvar för att lämna information sträcker sig. Tingsrättens personal lägger i dag mycket tid på att besvara frågor till allmänheten, vilket är resurskrävande. I sammanhanget är det viktigt att framhålla att domstolens personal, på grund av den opartiska roll

domstolen har, många gånger heller inte kan ge den vägledning och hjälp som efterfrågas.

Alingsås tingsrätt: Det är naturligtvis viktigt att information och kallelser utformas på ett sätt som är både tydligt och ägnat att inge förtroende. Här finns nog en hel del att göra - särskilt beträffande kallelseblanketter och liknande vilka inte sällan är krångligt formulerade.

Borås tingsrätt: Att de blanketter som domstolarna använder inte är perfekt utformade är väl känt. Förslaget på ny kallelseblankett är bättre. Men termen "huvudförhandling" kan gärna ersättas med "rättegång". Bättre information om hur det går till under en rättegången bör också tas fram. Samtidigt är det nedslående hur få som tar del av den information som redan finns.

Mölnads tingsrätt är positiv till att informationen till parter och bevispersoner om vad som förväntas av dem och hur en rättegång går till görs mer tillgänglig samt till att bemötandet vid inställelse i domstol förbättras. Detta arbete skulle direkt gagna arbetet i domstol. Tingsrätten delar således utredarnas förslag om att kallelserna i domstol ska förändras till att bli tydligare och lättare att förstå. Via Sveriges Domstolars webbplats och de enskilda domstolarnas webbplatser bör information om hur en rättegång går till, de olika aktörernas roller osv. enkelt kunna beskrivas. I kallelser bör domstolarna bl.a. hänvisa till webbsidorna som även bör innehålla praktisk information såsom hur man enkelt hittar till domstolen med olika kommunikationssätt. I denna del kan modernare teknik vara användbar. Inom t.ex. vissa landsting skickas kallelsepåminnelser tjugofyra timmar innan inställelsetiden per SMS. Detta skulle för domstolarnas del troligen leda till ökad inställelse vid förhandlingar men också till att domstolarna upplevs som tillmötesgående och att betydelsen av att komma till domstolen på utsatt tid även sprids till de per-

soner som i större utsträckning än andra använder sig av annan teknik för kommunikation än vad domstolarna idag är vana vid.

Värmlands tingsrätt är i likhet med utredningen av uppfattningen att webben utgör ett gott informationsstöd för allmänheten, samtidigt som webben avlastar domstolarna från service via besök eller telefon.

Förslagen till kallelser av målsäganden, vittnen och tilltalade i bilaga B innebär enligt tingsrättens mening en förbättring jämfört med nuvarande utformning av dessa dokument och tingsrätten tillstyrker att de tas i bruk av samtliga tingsrätter.

Det finns säkert utrymme för domstolarna att, i likhet med andra myndigheter som t.ex. Försäkringskassan, i större grad utnyttja Internet för interaktiv kommunikation med brukarna. Som påpekas i betänkandet har i dag en stor del av befolkningen tillgång till Internet. Det är emellertid viktigt att de domstolsbrukare som saknar sådan tillgång inte blir förbisedda. Det finns trots allt en hel del människor med domstolskontakt som av olika skäl inte kan tillgodogöra sig webbtjänster. Skulle Sverige ha haft advokatmonopol vid domstolsprocesser hade det varit lättare att utgå från att all kommunikation ska ske via e-post. Så är emellertid inte fallet. Vidare kan avbrott uppstå i webb- och e-posttjänster och man bör undvika ett alltför sårbart system för kommunikation. Det är naturligt att införande av nya tekniska lösningar blir föremål för utvärdering där brukarsynpunkter beaktas.

Gävle tingsrätt tillstyrker förslaget om information.

Sundsvalls tingsrätt: Gemensam och utökad information via webben samt förenklat språk i kallelser mm är utomordentligt bra förslag.

Östersunds tingsrätt: De förslag till nya kallelser som tagits fram ger ett vänligare intryck än de kallelser som används för närvarande, men innehåller ändå den information som krävs. Det är viktigt att betona att uppgifter om förhörspersonernas olika skyldigheter och rättigheter som enligt rättegångsbalkens regler ska finnas med i kallelser verkligen finns med i kallelserna. Ett utelämnande av informationen är uteslutet, även om informationen kan uppfattas som ovänlig.

Umeå tingsrätt: Förslaget om att informationen till parter och bevispersoner ska förbättras välkomnas av tingsrätten. Domstolsverket har i detta avseende en viktig roll i utarbetandet av sådan information. Tingsrätten anser att förslaget till nya kallelseblanketter är föredömliga.

Regeringsrättens ledamöter: Det är angeläget att de skrivelser m.m. som skickas från domstolen under handläggningen inte uppfattas som otrevliga. Den formella prägel utgör inte något hinder mot att förelägganden och liknande dokument utformas på ett tydligt och rakt sätt. Det torde dock inte gå att undvika att förelägganden m.m. har innebörden av en påtryckning.

Länsrätten i Västmanlands län anser att de förslag till nya kallelseblanketter som återges i bilaga B är avsevärt bättre utformade än nuvarande blanketter. I de nya blanketterna återges nödvändig information på ett betydligt enklare och vänligare sätt. Därmed inte sagt att det inte finns utrymme för ytterligare bearbetning av kallelseblanketterna med de föreslagna ändringarna som grund.

Länsrätten anser i likhet med utredningen att Domstolsverket bör få i uppdrag att göra informationen i de informationsblad som verket tillhandahåller parter, vittnen m.m. så tydlig och lättbegriplig som möjlig. Som ett led i detta arbete är det lämpligt att Domstolsverket översätter informationsbladen till de vanli-

gast förekommande språken. Vad gäller förslaget att anpassa bladen till olika aktörsgrupper och personkategorier, t.ex. unga, anser länsrätten att man bör sträva efter att göra informationsbladen så pass lättbegripliga att behovet av särskilt anpassad information bortfaller.

Länsrätten i Värmlands län: Blanketterna i bilaga B rör bara tingsrättens mål och synes särskilt utformade med tanke på brottmål. Förslagen förefaller dock allmänt sett bra ur informativ synpunkt, och bör väl med någon omarbetning kunna användas också i länsrätt.

Länsrätten i Jämtlands län: De förslag till nya kallelser som tagits fram ger ett vänligare intryck än de kallelser som används för närvarande, men innehåller ändå den information som krävs. Det är viktigt att betona att uppgifter om förhörspersonernas olika skyldigheter och rättigheter som enligt rättegångsbalkens regler ska finnas med i kallelser verkligen finns med i kallelserna. Ett utelämnande av informationen är uteslutet, även om informationen kan uppfattas som ovänlig.

Domstolsverket: Det ligger helt i linje med nuvarande arbete på Domstolsverket att se över befintliga informationsblad samt ta fram och utveckla nya informationsblad om förfarandet. Att ta fram ny typ av information är dock ett tidskrävande arbete. För att kunna göra detta i högre takt än nuvarande krävs antingen resursförstärkningar eller att andra arbeten nedprioriteras.

På Domstolsverkets utvecklingsavdelning pågår ett ständigt arbete med att förbättra och förändra de blanketter som finns i verksamhetsstödet Vera. De av utredningen föreslagna nya kallelseblanketterna kommer att beaktas i detta arbete.

Brottsoffermyndigheten: För att brottsoffer ska känna sig bra bemötta hos en domstol måste bra och lättförståelig information

om rättsprocessen och näralliggande frågor finnas lätt åtkomlig. Den som är välinformerad känner sig trygg och kan därmed också lättare lämna sin utsaga vid huvudförhandlingen. Utarbetandet av riktlinjer som möjliggör bättre information till parter och bevispersoner behövs.

Brottsoffermyndigheten vill framhålla betydelsen av att informationen till parter och bevispersoner om hur en rättsprocess går till samt vad som förväntas av dem i domstolen förmedlas på flera olika sätt. Individer kan ha olika förutsättningar att ta del av information som lämnas till dem. En del föredrar skriftlig eller muntlig information medan andra föredrar att ta till sig information på annat sätt. Myndigheten delar därför utredningens uppfattning om att den skriftliga informationen måste anpassas till olika målgrupper, t.ex. dem med ett annat modersmål än svenska samt till personer i olika åldrar. Myndigheten vill dock tillägga att det även är ett angeläget arbete att utveckla den information som finns på de enskilda domstolarnas webbsidor på Internet, t.ex. när det gäller praktiska frågor som möjligheterna till parkering, hur man hittar till domstolen och möjligheterna att få hjälp av ett vittnesstöd. Domstolsverket och de enskilda domstolarna bör även sträva efter att översätta materialet på sina webbsidor till en större mängd språk.

5.2.5 Bemötande vid inställelse i domstol

Hovrätten för Västra Sverige: Det som utredningen anför om vikten av såväl ett gott bemötande i samband med ankomsten till domstolen som ett gott omhändertagande därefter i domstolens lokaler kan hovrätten helhjärtat ansluta sig till. Som särskilt viktiga beståndsdelar framstår för hovrätten att det, som utredningen förordar, i samtliga domstolar ska finnas en lätt tillgänglig informationsdisk som alltid är bemannad när domstolen har öppet och att domstolarna även därutöver måste ha beredskap att muntligen lämna information om hur förhandlingen kommer

att gå till och vad som förväntas av den enskilde. Hovrättens erfarenhet är att detta behövs som ett komplement till den skriftliga informationen. Det är också en självklarhet att domstolarna ska ha fungerande rutiner för att informera om och vidta åtgärder med anledning av eventuella förseningar. Hovrätten vill betona att det är mycket viktigt att domstolspersonal finns tillgänglig i väntrum och ger ett personligt bemötande även om mycket av informationen lämnas på annat sätt. Man kan inte överskatta den betydelse som vänlig och omtänksam personal har för att personer som ska medverka i rättegångar kan göra det i en lugn och trygg miljö.

Stockholms tingsrätt: Att ha särskilda servicevärdar i större domstolar för att försäkra sig om ett bättre bemötande är naturligtvis en bra åtgärd. Med det ansträngda budgetläge domstolarna har idag ställer tingsrätten dock sig tveksam till att anställa ny personal.

Det är viktigt såsom utredningen menar att det ska finnas separata väntutrymmen för parter och bevispersoner.

Gotlands tingsrätt instämmer i att såväl det institutionella bemötandet som personbemötandet är viktigt och säkerligen kan förbättras. När det gäller personbemötandet är det – vilket hörs på benämningen – en fråga som ligger på individnivå, vilket betyder att utbildning i vid bemärkelse är av stor vikt. Eftersom det är en individfråga bör den också uppmärksammas vid rekrytering och t.ex. ingå som en komponent av betydelse vid bedömningen av skicklighetskriteriet vid domarutnämningar.

Örebro tingsrätt: Utredningen föreslår att de större domstolarna ska ha särskilda servicevärdar med ansvar för att ta emot parter och bevispersoner och visa dem till rätta. Tingsrätten, som får anses vara en av de större tingsrätterna i landet, ser åtminstone för närvarande inte att det finns behov av sådana särskilda servi-

cevärdar. Detta ställningstagande gäller i vart fall så länge som det pågår frivillig så kallad vittnesstödsverksamhet i domstolens lokaler; de personer som tjänstgör som ”vittnesstödjare” brukar enligt tingsrättens erfarenhet inte sällan bistå även tilltalade i den mån dessa inte har offentlig försvarare eller annat stöd. Om vittnesstödsverksamheten upphör vid tingsrätten kommer givetvis frågan om särskilda servicevärdar i ett annat läge.

Blekinge tingsrätt: Alla domstolar bör ha särskilda servicevärdar. En sådan funktion ska inte vara förbehållen de större domstolarna. Det är inte lämpligt, än mindre möjligt utifrån den redan slimmade organisationen och hårt ansträngda arbetssituationen att annan personal, t.ex. ordningsvakter eller domstolssekreterare, på mindre domstolar ska utföra de uppgifter som en servicevärd enligt utredningen föreslås utföra.

Helsingborgs tingsrätt har svårt att se att det föreligger ett behov av särskilda servicevärdar. Det behov en sådan värd skulle kunna tillgodose kan uppfyllas av befintlig domstolspersonal i samarbete med det frivilliga arbete som redan utförs av brottsofferjouren.

Kristianstads tingsrätt: I betänkandet uttalas att domare rutinmässigt bör fråga parter och bevispersoner om de är klara över hur rättegången kommer att gå till. För parter med juridiskt skolad ombud eller biträde bör enligt tingsrättens mening en sådan fråga inte vara nödvändig. För övriga parter och bevispersoner kan det å andra sidan ofta vara otillräckligt att bara ställa en sådan fråga; i stället kan det ofta vara lämpligt att domaren själv ger information om hur rättegången kommer att gå till.

Malmö tingsrätt: Det är viktigt att det i tingsrättens allmänna utrymmen finns synlig personal, som är tillgänglig för allmänheten och kan svara på frågor. Många tingsrätter har sådan beman-

ning i form av vaktmästare eller annan personal. Detta bör vara tillräckligt. Tingsrätten kan inte se att det därutöver finns behov av att ha särskilda servicevärdar vid de större tingsrätterna.

Halmstads tingsrätt instämmer i att bemötandet av personer som besöker domstolar kan förbättras genom förekomsten av särskilda servicevärdar. Tingsrätten anser dock att det bör ske vid samtliga domstolar som anser sig vara i behov av servicevärd. Det förutsätter dock att särskilda resurser avsätts för detta ändamål.

Varbergs tingsrätt delar utredningens uppfattning att det finns mycket som kan förbättras i detta avseende. Tingsrätten tycker att staten på ett tydligt sätt bör ta ansvar för mottagandet av de personer som är parter eller vittnen i rättegångar. Brottsofferjouren utför här ett viktigt arbete men det kan inte vara rimligt att överlämna denna viktiga uppgift åt ideella krafter. En annan aspekt är att om staten tar ett helhetsansvar ska detta omfatta alla som är kallade till domstolen och utföras på ett neutralt sätt och anpassat efter var och ens behov.

Vänersborgs tingsrätt: När det gäller servicevärdar menar tingsrätten att säkerhetspersonal med särskild utbildning i bemötandefrågor, möjligen benämnda ”trygghetsvärdar”, är att föredra framför sådana servicevärdar som utredningen föreslår. Tingsrätten anser att det borde vara en självklarhet, utifrån både trygghets- och förtroendeperspektiv, att varje domstol är bemannad med personal som har befogenhet och kunskap att upprätthålla ordningen i de allmänna utrymmena. Vid små domstolar är det ofta svårare att få polishjälp med kort varsel och säkerhetspersonal borde därför inte enbart vara förbehållen de större domstolarna. Tillgången till sådan personal är så angelägen att kostnaden inte bör belasta de enskilda domstolarnas budget.

Värmlands tingsrätt: Parter och bevispersoner, liksom andra besökare, och journalister, har rätt att vänta sig ett gott bemötande i domstolslokalen. De olika åtgärder som betänkandet tar upp, bl.a. informationsdisk och servicevärdar, kan säkert komma till god användning.

Gävle tingsrätt tillstyrker förslaget om tillgänglighet.

Sundsvalls tingsrätt: Ambitionen att ge högre service i lokaler och att man hellre ska ha värdar än vakter – även fast dessa helst bör ha båda kompetenserna - tillstyrks, dock att detta självfallet är resursfrågor.

Umeå tingsrätt: Vad beträffar förslaget om att på större domstolar inrätta en funktion med s.k. servicevärdar kan konstateras att Umeå tingsrätt under många år haft en sådan på så sätt att en av lokalvärdarna självmant tagit på sig den rollen. Vår erfarenhet är att det är få insatser som omedelbart ger ett så stort förtroendekapital som en väl fungerande servicevärd. Tyvärr har Umeå tingsrätts servicevärd numera gått i pension och hennes plats är svår att fylla inte minst av ekonomiska skäl.

Gällivare tingsrätt: Förslagen om att vid förhandlingar domstolspersonal skall finnas på plats i de allmänna utrymmena och att ordningsvakter bör finnas åtminstone i de allmänna domstolarna kan vara svåra att genomföra framförallt för mindre domstolar med sin minimala personalstyrka och begränsade ekonomiska och andra resurser.

Haparanda tingsrätt: När det gäller institutionsbemötande delar tingsrätten uppfattningen att lokalernas utformning är av betydelse för förtroendet för domstolen som sådan. Att mötas av en domstol i moderna och ändamålsenliga lokaler där det finns en

servicevärd eller en bemannad reception inverkar rimligen positivt för den som har anledning att besöka domstolen.

Länsrätten i Skåne län: Det bör vara upp till varje enskild domstol att avgöra i vilken form service och information i väntrum etc. ska tillhandahållas. De föreslagna servicevärdarnas funktion kan formeras på olika sätt. Beroende på domstolens storlek och lokalernas utformning kan det finnas lösningar där servicevärdfunktionen integreras med vakt- eller receptionspersonal. Måltypen kan också ha betydelse för servicebehovet. I t.ex. migrationsmål kan det finnas kulturella perspektiv att beakta.

Länsrätten i Göteborg: Förslaget om servicevärdar framstår som lämpligt och något som bör prövas. Ett system med servicevärdar som kan genomföras i princip omgående kan om så sker direkt leda till ett bättre personbemötande och därmed till ett ökat förtroende för domstolarna. Det förutsätter emellertid att de domstolar där systemet ska användas tillförs resurser.

Länsrätten i Värmlands län: Utredningens tankar om informationsdisk, skisser över lokalen, tillgång till kaffeautomater och förströelselitteratur kan länsrätten instämma i.

Länsrätten anser det inte nödvändigt att rättens ordförande alltid ska fråga parter och bevispersoner om de är klara över hur rättegången kommer att gå till. Särskilt när parter har professionella ombud bör man kunna utgå från att dessa står för nödvändig information. I övrigt är åtminstone länsrättens förhandlingar oftast av okomplicerad art, förhandlingen hålls för att klaganden begärt det och har något han/hon vill säga, och det enda som egentligen kommer att hända härutöver är att motparten (som regel den myndighet som fattat det överklagade beslutet) får ordet för att säga sitt, något som knappast kan komma som någon överraskning.

Länsrätten i Blekinge län: Alla domstolar bör ha särskilda servicevärdar. En sådan funktion ska inte vara förbehållen de större domstolarna. Det är inte lämpligt, än mindre möjligt utifrån den redan slimmade organisationen och hårt ansträngda arbetsituationen att annan personal, t.ex. ordningsvakter eller domstolssekreterare, på mindre domstolar ska utföra de uppgifter som en servicevärd enligt utredningen föreslås utföra.

Brottsoffermyndigheten: Även de förslag som lämnas i utredningen beträffande bemötande vid inställelsen i domstol är bra och angelägna. I framtagandet av strategier kring denna fråga vill Brottsoffermyndigheten, beträffande förslaget om särskilda servicevärdar, framhålla att vittnesstöden i de allmänna domstolarna ska involveras i arbetet. Även om det inrättas särskilda servicevärdar vid de större allmänna domstolarna, kommer vittnesstöden fortsättningsvis att ha en viktig roll när det gäller att stötta och informera brottsoffer och vittnen. Vittnesstödsverksamheten är numera väl etablerad i hela landet och håller på att utvecklas vidare i enlighet med de förslag som Brottsoffermyndigheten och Domstolsverket presenterade för regeringen i oktober 2008.

5.2.6 Utbildning i bemötandefrågor

Hovrätten för Västra Sverige ställer sig bakom förslagen att all domstolspersonal ska utbildas i bemötandefrågor. Hovrättens erfarenhet är att metoden att återkommande intervjua brukarna om hur de upplever domstolens information, service och bemötande – och att göra detta med egen personal – är den bästa form av utbildning medarbetarna kan få. De medarbetare som intervjuat brukare har samstämmt uppgett att de på detta sätt fått en helt annan insikt i hur det är att komma till domstol som part eller vittne och många nya idéer om åtgärder som ganska enkelt kan vidtas för att förbättra såväl det institutionella bemötandet

som personbemötandet från domstolens sida. Hovrätten vill därför varmt rekommendera andra domstolar att intervjua brukarna både som en metod för att utbilda medarbetarna i bemötandefrågor och som ett sätt att mäta hur väl domstolen lyckas i sitt bemötande av brukarna.

Södertörns tingsrätt: Att domstolspersonal får särskild utbildning i bemötandefrågor kan vara ett komplement till det värdegrundsarbete som kontinuerligt bör bedrivas på varje domstol. Tingsrätten noterar att sådan utbildning redan finns inom ramen för utbildning för handläggning av familjerättsliga tvister. Såväl rikstäckande undersökningar som lokala brukarundersökningar bör genomföras för att följa upp hur användarna upplever sina kontakter med domstolarna. Omfattningen av detta arbete blir ytterst en kostnadsfråga.

Uppsala tingsrätt är positiv till att utbildning hålls avseende bemötandefrågor och att denna utbildning vänder sig till all personal vid domstolen.

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget.

Gotlands tingsrätt delar åsikten att en utbildningssatsning är viktig.

Falu tingsrätt: Det är viktigt att personal ges utbildning, som ger möjlighet att lättare sätta sig in i den utsatta situation som många personer befinner sig i och den frustration som i många fall uppkommer vid myndighetskontakter.

Kalmar tingsrätt anför att utbildning i bemötandefrågor för alla kategorier av domstolspersonal bör komma till stånd snarast.

Skaraborgs tingsrätt anser att det kan vara bra att bemötandefrågor än mer lyfts fram i de obligatoriska utbildningarna för domstolspersonal. Möten med andra människor utgör samtidigt en stor del av domstolspersonalens arbete och ska självklart ske med respekt och förståelse, vilket alla vet. Det är därmed i och för sig inte troligt att eventuella brister beror på okunskap utan att det snarare är en fråga om inställning; något kollegor och inte minst domstolschefen bör vara uppmärksam på och vidta åtgärder mot om brister konstateras. Från domstolssekreterare har härutöver kommit önskemål om utbildningsinsatser också beträffande ”vad man får säga”, t.ex. när någon ringer och frågar om ett mål.

Göteborgs tingsrätt: Det krävs utbildning i bemötandefrågor. För att kunna bemöta aktörer på ett korrekt och professionellt sätt krävs kunskap om hur personer reagerar och agerar i olika situationer. Som ett exempel på sådan utbildning kan nämnas den utbildning rörande bemötande av sexualbrottsoffer som genomförs under 2008/2009 i Brottsoffermyndighetens regi. I utbildningen deltar olika yrkeskategorier, vilket i sig är av stort värde, genom det informationsutbyte som sker.

Alingsås tingsrätt biträder förslaget att alla anställda skall genomgå utbildning i bemötande.

Gävle tingsrätt motsätter sig inte förslaget om utbildning i bemötandefrågor men tingsrätten är, som framgått ovan, tveksam till värdet av sådan utbildning. Utbildningsinsatser av den här karaktären bör rimligen bakas in i andra kurser, konferenser och seminarier som anordnas av domstolar, Domstolsverket eller Domstolsakademin. Tingsrätten har goda erfarenheter av seminarier med ”Vardagens dramatik”.

Sundsvalls tingsrätt: Utbildningar i service och bemötande bedöms som nödvändigt inte minst för att få rätt uppmärksamhet och fokus på detta.

Östersunds tingsrätt instämmer i utredningens uppfattning att grunder för ett gott personbemötande är en humanistisk människosyn men också att medarbetarna har kunskap om krisreaktioner samt om stereotypa föreställningar, informella koder och förhållningssätt. Med sådana kunskaper och med ett sådant förhållningssätt blir det naturligt att såväl parter som förhörspersoner behandlas på korrekt sätt, som medmänniskor, att domstolen kommer att lyssna samt att de, normalt sett, får tala till punkt. Frågor av detta slag behandlas redan idag på domarutbildningen men det är viktigt att alla anställda på domstolarna får genomgå utbildning på dessa områden.

Umeå tingsrätt delar utredningens synpunkter om vikten av att all domstolspersonal utbildas i bemötandefrågor samt att kontinuerlig utvärdering sker av parter och bevispersoners uppfattning om och förväntningar på domstolarnas bemötande. Detta kräver dock resurser.

Kammarrätten i Göteborg vill särskilt framhålla utredningens uppfattning att utbildningen i bemötandefrågor ska omfatta all personal. Oftast är det ju inte den dömande personalen som först kommer i kontakt med de personer som uppträder i domstolarna utan i stället personalen i växeln, expeditionsvakter etc. varför det är viktigt att utbildningen omfattar även dessa personalkategorier.

Länsrätten i Gotlands län är mycket positiv till förslaget om att en utbildningsplan för all domstolspersonal ska tas fram när det gäller bemötandefrågor. En stor del av kontakterna med parter, vittnen och andra som hör av sig till domstolarna sköts av kansli-

personal och annan personal som saknar domarutbildning eller annan specifik utbildning. Kraven på sådan personal att på ett korrekt sätt kunna bemöta den som vänder sig till domstolen är stora och uppgiften kan ofta vara svår att klara av. Det finns därför ett behov av att tränas i att hantera besvärliga samtal och andra situationer relaterade till bemötande som är vanligt förekommande i arbetet vid domstolen.

Länsrätten i Jämtlands län instämmer i utredningens uppfattning att grunder för ett gott personbemötande är en humanistisk människosyn men också att medarbetarna har kunskap om krisreaktioner samt om stereotypa föreställningar, informella koder och förhållningssätt. Med sådana kunskaper och med ett sådant förhållningssätt blir det naturligt att såväl parter som förhörspersoner behandlas på korrekt sätt, som medmänniskor, att domstolen kommer att lyssna samt att de, normalt sett, får tala till punkt. Frågor av detta slag behandlas redan idag på domarutbildningen men det är viktigt att alla anställda på domstolarna får genomgå utbildning på dessa områden.

Länsrätten i Östergötlands län anför att Domstolsverket bör bistå domstolarna långsiktigt med utbildning i bemötandefrågor.

Brottsoffermyndigheten: För ett gott bemötande till dem som tar kontakt med domstolen krävs, såsom utredningen framhåller, en utbildningsinsats på bemötandeområdet. Under innevarande läsår har Brottsoffermyndigheten på regeringens uppdrag ordnat gemensam utbildning för personal från polisen, Åklagarmyndigheten och domstolarna i frågor om bemötande av sexualbrottsoffer. Utbildningen har varit mycket uppskattad och visat på ett stort intresse, inte minst från domstolarnas sida för dessa frågor. Särskilt uppskattat har det varit att utbildningen varit gemensam för olika delar av rättsväsendet.

5.2.7 Återkommande undersökningar av bemötandet

Göta hovrätt: Som nämnts har hovrätten genomfört en enkät riktad till advokater och åklagare. Hovrätten har också med stort intresse tagit del av andra domstolars erfarenheter av s.k. brukarundersökningar. Det kan förmodas att det bästa verktyget för att kunna bedriva ett fortsatt förbättringsarbete kring bemötandefrågor, och även förtroendefrågor i övrigt, är att verkligen ta reda på hur brukarna uppfattar domarna och domstolarna. Hovrätten tillstyrker därför förslaget att parter och bevispersoners uppfattning om, och förväntningar på, domstolarnas bemötande återkommande ska undersökas. Sådana regelbundna undersökningar skulle vara till stor nytta i det fortsatta arbetet. Genomförandet av brukarundersökningar kräver betydande resurser varför Domstolverket har en viktig roll i genomförandet av återkommande undersökningar, t.ex. genom att ta fram standardiserade undersökningar som lätt kan anpassas till lokala behov och vidare är så uppbyggda att de lätt kan sammanställas.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser i likhet med utredningen anser hovrätten att det är bra om det finns en möjlighet att fånga upp brukarnas synpunkter på verksamheten.

Hovrätten för Västra Sverige ställer sig bakom förslaget att uppfattningen om och förväntningarna på domstolarnas bemötande återkommande ska undersökas.

Hovrättens erfarenhet är att metoden att återkommande intervjua brukarna om hur de upplever domstolens information, service och bemötande – och att göra detta med egen personal – är den bästa form av utbildning medarbetarna kan få. De medarbetare som intervjuat brukare har samstämmigt uppgett att de på detta sätt fått en helt annan insikt i hur det är att komma till domstol som part eller vittne och många nya idéer om åtgärder som ganska enkelt kan vidtas för att förbättra såväl det institutionella bemötandet som personbemötandet från domstolens

sida. Hovrätten vill därför varmt rekommendera andra domstolar att intervjua brukarna både som en metod för att utbilda medarbetarna i bemötandefrågor och som ett sätt att mäta hur väl domstolen lyckas i sitt bemötande av brukarna.

Hovrätten för Nedre Norrland: Förekommande behov av att ge enskilda personer möjlighet att lämna synpunkter på domstolarnas bemötande bör tillgodoses på annat sätt. Exempelvis kan man i de riktlinjer för bemötande som, enligt utredningens förslag, domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta ange vissa rutiner för hur domstolarna själva ska inhämta och dokumentera synpunkter på bemötande (t.ex. s.k. brukarundersökningar).

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget. Dock får tid- och resursåtgång för detta inte överstiga vad som är rimligt i förhållande till domstolens egentliga arbetsuppgifter.

Helsingborgs tingsrätt delar utredningens uppfattning att det är viktigt att återkommande undersöka hur parter, andra aktörer och medborgare uppfattar bemötandet vid domstolen. I det sammanhanget borde Domstolsverkets utökade resurstöd ha en viktig roll att spela när det gäller samordning, sammanställning och uppföljning av resultaten. Det är dock viktigt att mera ingående överväga i vilken form sådana undersökningar ska ske och hur resultatet av dessa ska utvärderas med hänsyn till svarsfrekvens och validitet. Det är inte säkert att det enbart bör ske vid enkätundersökningar med ibland dålig svarsfrekvens, utan kompletteras med andra undersökningar såsom djupintervjuer av berörda parter och andra former av direktkontakter.

Sundsvalls tingsrätt: På samma sätt som NMI är viktigt för att veta och få verktyg för hur personalen upplever sin arbetsplats är motsvarande mätning av brukare och allmänhet ett viktigt instrument på hur de upplever domstolen.

Länsrätten i Värmlands län är positiv till att domstolarna ska utföra undersökningar av bemötandet. Lämpligheten i att domare ska "betygsättas" av arbetskamrater på den egna domstolen förefaller dock tveksam.

Länsrätten i Östergötlands län: Den viktigaste utgångspunkten för förbättring inom området bemötande är naturligtvis en avstämning av hur detta kan värderas i utgångsläget. Standardiserade intervjuundersökningar beträffande domstolarnas bemötande av parter och bevispersoner skulle betyda mycket. Det är en viktig uppgift för Domstolsverket både att utforma intervjuundersökningarna (som sedan anpassas på lokal nivå för den enskilda domstolens behov) och att bistå med att sammanställa resultatet och kanske också publicera resultatet för flera domstolar samtidigt. Genomförandet av intervjuundersökningar bör ske regelbundet för att jämförelser ska kunna göras över tiden.

Länsrätten i Mariestad: För att få fram allmänhetens synpunkter är det lämpligare att tillvarata det material som fås fram genom att parter och bevispersoners uppfattning om och förväntningar på domstolarnas bemötande återkommande undersöks.

5.2.8 Bemötandeombudsman

Svea hovrätt är negativ till förslaget om en särskild bemötandeombudsman. Detta skulle enligt hovrättens mening innebära en onödig byråkratisering av bemötandefrågorna.

Det kan ifrågasättas om det inte finns bättre sätt att på de enskilda domstolarna fånga upp brukarnas synpunkter. Det kan även diskuteras om den som har synpunkter på bemötandet inte i första hand föredrar att vända sig till den enskilda domstolschefen eller domstolens administration istället för till en centralt placerad bemötandeombudsman.

Göta hovrätt: Redan idag mottar Domstolsverket synpunkter från allmänheten på domstolarnas verksamhet och har därför möjligheter att sammanställa dessa synpunkter för eventuella vidare åtgärder. Det är dock viktigt att komma ihåg att Domstolsverket är en förvaltningsmyndighet som inte har någon tillsyn över domstolarnas dömande verksamhet. Justitieombudsmannen är satt att granska fall där någon anser sig ha blivit felaktigt eller orättvist behandlad av bl.a. företrädare för en domstol. Även Justitiekanslern hanterar till viss del vad som möjligen också skulle kunna rymmas inom de klagomål som kan komma en bemötandeombudsman till del. Det finns en risk att inrättandet av ytterligare en instans att vända sig till kan skapa förvirring och dessutom svårigheter, t.ex. hur ett framställt skadeståndsanspråk ska hanteras. Det är viktigt att, liksom utredningen också gjort, poängtera domstolschefens ansvar för bemötandefrågor på den egna domstolen. Ett inrättande av en bemötandeombudsmannafunktion skulle snarast kunna motverka det egna ansvaret. Mot denna bakgrund avstyrker hovrätten detta förslag.

Hovrätten över Skåne och Blekinge ställer sig frågande till om utredningens förslag att det ska inrättas en funktion med en bemötandeombudsman är den rätta lösningen. Det kan ifrågasättas vilken roll en sådan funktion skulle få, liksom dess effekt på medborgarnas förtroende för domstolarna.

Hovrätten för Västra Sverige ställer sig bakom förslaget att det ska finnas en bemötandeombudsman (möjligen kan man hitta en ännu bättre benämning på funktionen). Inte minst viktigt är att det finns en person som kan samla information om vilka synpunkter som kommer in på bemötandet i domstolarna och som kan följa hur arbetet med bemötandefrågor bedrivs lokalt i Sveriges Domstolar. Hovrätten tror också att det är bra om en bemötandeombudsman kan stödja det lokala arbetet, t.ex. ge stöd

åt de domstolar som önskar genomföra brukarundersökningar med egen personal. Sådant stöd har hovrätten gett till några andra domstolar och det har enligt dem underlättat deras arbete med att komma i gång och genomföra brukarundersökningar. En centralt placerad och sakkunnig person med uppgift att bevaka och utveckla bemötandefrågor i domstolarna kan också ha ett viktigt symbolvärde.

Hovrätten för Nedre Norrland anser inte att utredningens argument för införande av en bemötandeombudsman är övertygande. Värdet av en sådan ombudsman framstår som ovisst, särskilt som de arbetsuppgifter och befogenheter som han eller hon skulle komma att ha är vagt beskrivna. Det är också osäkert om den information som når bemötandeombudsmannen skulle vara representativ för allmänhetens synpunkter på domstolarnas bemötande. Förslaget om inrättande av en bemötandeombudsman kan därför inte tillstyrkas.

Hovrätten för Övre Norrland vill klart avstyrka förslaget om en särskild och hos domstolsverket placerad bemötandeombudsman. Ansvaret för bemötande av parter och bevispersoner m.fl. är något som i första hand ankommer på varje enskild domstol. Dessutom har redan idag Justitieombudsmannen möjlighet att pröva frågor om domstolarnas bemötande. Risken är snarast att en bemötandeombudsman skulle bli ett ganska tandlöst redskap som snarast skulle ha karaktären av ett forum där ”man kan prata av sig”. Det måste därför ur bemötandesynpunkt vara bättre att kunna vända sig till varje enskild domstol med dessa frågor, för att därigenom flytta ner hanteringen av klagomål till en nivå som är så nära parter och bevispersoner som möjligt.

Attunda tingsrätt är starkt negativ till förslaget om en särskild bemötandeombudsman. Inrättandet av en sådan funktion skulle enligt tingsrättens mening innebära en onödig byråkratisering av

dessa frågor. Det kan ifrågasättas om det inte finns bättre sätt att på de enskilda domstolarna fånga upp brukarnas synpunkter. Det kan även diskuteras om den som har synpunkter på bemötandet inte i första hand föredrar att vända sig till den enskilda domstolschefen eller domaren istället för till en centralt placerad bemötandeombudsman.

Nacka tingsrätt är tveksam till förslaget om inrättande av en bemötandeombudsman. En sådan utformad i enlighet med utredningens förslag riskerar ge brukare fel förväntningar då såväl omedelbar återkoppling till de enskilda domstolarna som tillgång till uttryckliga sanktioner saknas. Enligt tingsrätten bör istället domstolschefen fortsatt vara den huvudsakliga mottagaren av synpunkter på domstolen och dess medarbetare.

Stockholms tingsrätt ställer sig mycket tveksam till förslaget att inrätta en bemötandeombudsman. Om människor upplever att de fått ett dåligt bemötande bör de i första hand ta kontakt med domstolschefen för att komma tillrätta med problemet. Att gå via en ombudsman leder till tidsutdräkt och förefaller också onödigt byråkratiskt.

Södertälje tingsrätt ser inte något behov av att inrätta en bemötandeombudsman. Synpunkter och kritik från parter och andra bevispersoner bör hanteras inom den egna domstolen och inom ramen för det ständigt pågående kvalitetsarbetet där. Förslaget i den delen avstyrks.

Södertörns tingsrätt avstyrker förslaget med en särskild bemötandeombudsman. Det framstår som mer naturligt att personer som anser att en domstol har brustit i sitt bemötande mot dem vänder sig till respektive domstol och framför sina synpunkter dit än till en nationell bemötandeombudsman som dessutom lätt kan bli en byråkratisering. De enskilda domstolarna torde också

vara bättre på att fånga upp och direkt arbeta vidare med de synpunkter som framförs.

Uppsala tingsrätt motsätter sig en särskild bemötandeombudsman. Det är bättre att klagomålen riktar sig direkt till respektive domstol.

Eskilstuna tingsrätt ifrågasätter behovet av att inrätta en särskild bemötandeombudsman. Den som har synpunkter på bemötande i en särskild domstol borde i första hand vända sig till domstolschefen eller domstolens administration och i andra hand till de kontrollorgan som redan finns nämligen Justitiekanslern och Justitieombudsmannen.

Nyköpings tingsrätt avstyrker förslaget, vilket skulle innebära en onödig byråkratisering av bemötandefrågor. Klagomål av mindre allvarlig art torde kunna redas ut, och vid behov åtgärdas, vid direktkontakter med respektive domstol. Vid allvarliga klagomål finns det redan myndigheter som en klagande kan vända sig till (till exempel JO).

Gotlands tingsrätt ifrågasätter behovet av en särskild bemötandeombudsman. En sådan funktion skulle riskera att bli en "tandlös tiger" till vilken förhoppningar knyts som inte kan infrias. Det är bättre att varje enskild domstol har en dialog med missnöjda medborgare. Tingsrätten avstyrker alltså förslaget i denna del.

Västmanlands tingsrätt är negativ till utredningens förslag om en särskild bemötandeombudsman. Det framstår för tingsrätten som betydligt mera näraliggande och okomplicerat för den som har klagomål eller annat att framföra, att anmäla detta till domstolschefen eller direkt till berörd befattningshavare. Så sker i dag i ett inte obetydligt antal fall.

Falu tingsrätt: När det gäller inrättandet av en bemötandeombudsman kan nyttan och behovet av en sådan ifrågasättas. Personer som känner sig dåligt behandlade av domstolspersonal har redan idag goda möjligheter att till exempel kontakta domstolschefen, som ju också har större möjlighet att förstå det aktuella klagomålet och vidta åtgärder än en centralt placerad person, som enligt utredningens förslag inte heller skulle vara jurist. Att bemötandeombudsmannen skulle få en samlad bild som skulle gå att använda i ett förändringsarbete, av de personer som skulle välja att vända sig till en bemötandeombudsman, känns inte helt självklart.

Att man istället utser personer inom Domstolsverket att särskilt arbeta med bemötandefrågor och exempelvis bidra med råd och stöd inför brukarundersökningar är dock positivt. Intervjuer med personer som haft kontakt med domstolen torde ge ett säkrare underlag för vilka förbättringar som kan behöva göras. Överhuvudtaget är det angeläget att bättre klarlägga vilka brister som finns i bemötandet från domstolars sida för att kunna överväga vilka åtgärder som egentligen behöver vidtas.

Mora tingsrätt tycker inte att en bemötandeombudsman behövs. Domstolschefen bör i de allra flesta fall kunna fylla den funktionen och gör så även idag på de allra flesta domstolar. Annars finns ju både Justitieombudsmannen och Justitiekanslern att vända sig till.

Linköpings tingsrätt: Av utredningen framgår att det finns ett flertal olika sätt att inhämta allmänhetens synpunkter på verksamheten. Utredningen föreslår ett inrättande av en bemötandeombudsman men redogör inte närmare för varför just denna modell skulle vara mer fördelaktig än exempelvis en särskild e-postadress för klagomål eller beröm. En sådan skulle vara ett mera lättillgängligt sätt för allmänheten att lämna synpunkter på

domstolarnas verksamhet. Med hänsyn härtill samt även med beaktande av att domstolarna själva bör ha skyldighet att inhämta allmänhetens synpunkter genom återkommande undersökningar av parter och bevispersoners uppfattningar och förväntningar, saknas behov av en bemötandeombudsman.

Norrköpings tingsrätt avstyrker förslaget om inrättande av en s.k. bemötandeombudsman, i varje fall i den utformning som föreslagits. Ett av skälen till detta är att rollen och uppgifterna som sådan ombudsman ter sig minst sagt oklar. I förstone beskrivs rollen som i huvudsak en servicefunktion och någon slags ”allmän resurs” på området men där finns också inslag av tillsyn eftersom ombudsmannen förutsätts föra synpunkter på bemötandet vidare till vederbörande domstolschef. Säkerligen skulle många domstolar uppskatta om det fanns en allmän klagomur där parter och andra får ”prata av sig” för att använda utredningens ordval. Det stora problemet är dock att en sådan roll skulle kunna uppfattas som och kanske också utvecklas till något slags ”mini-JO”. Förslaget bör även kritiseras utifrån en annan aspekt, nämligen den konstitutionella. Utredningen föreslår visserligen att ombudsmannen skall verka med ett uttalat och tydligt markerat avstånd till den dömande verksamheten. Med tanke på hur arbetsuppgifterna skisserats, lär detta bli mycket svårt att åstadkomma. Det är naturligtvis då också rent olämpligt att knyta en sådan funktion till Domstolsverket. På denna punkt förefaller inte heller utredningen vara riktigt övertygad.

Eksjö tingsrätt anser att det är högst väsentligt för kvalitetsarbetet inom domstolarna att kritik från allmänheten i fråga om bemötande fångas upp och när berörda befattningshavare, och detta kan lämpligen ske genom en bemötandeombudsman. Till skillnad från utredningen anser dock tingsrätten att en sådan tjänsteman bör vara både rättsbildad och ha praktisk erfarenhet av domstolsarbete. Tingsrätten gör bedömningen att bemötan-

deombudsmannen ofta kommer att möta personer som är missnöjda med domstolarna, inte bara ifråga om bemötande, utan kanske främst på grund av beslut under handläggningen och domstolars slutliga avgöranden. Detta medför att han eller hon ofta kommer att behöva besvara frågor av juridisk karaktär och i vissa fall hänvisa allmänheten vidare till andra organ som exempelvis Justitiekanslern eller Justitieombudsmannen. Detta ställer krav på såväl juridiska kunskaper som erfarenhet av hur domstolsarbetet fungerar i praktiken. Tingsrätten tror även att dessa meriter är en förutsättning för att allmänheten ska känna förtroende för funktionen. Slutligen anser tingsrätten det vara lämpligare att bemötandeombudsmannen i första hand tar kontakt direkt med den medarbetare som berörs av ett klagomål, än att han eller hon som utredningen föreslår även ska ha en skyldighet att vända sig till den berördes närmaste chef. Ett sådant förfarande bör komma i fråga först vid allvarliga eller återkommande klagomål mot en viss medarbetare.

Jönköpings tingsrätt ställer sig bakom förslaget att inrätta en bemötandeombudsman. Det kan vara lättare för den enskilde att vända sig till en sådan person än att vända sig direkt till domstolen vid problem och vid kritik mot enskilda domare eller domstolars agerande. Detta kommer även att skapa möjligheter för domstolarna att få en samlad bild av hur brukarna upplever bemötandet på domstol vilket i sig är viktigt för att kunna vidta adekvata åtgärder.

Växjö tingsrätt ifrågasätter om det finns ett verkligt behov av en särskild ombudsman för bemötandefrågor. Många av de uppgifter som föreslås ligga på ombudsmannen kan med fördel ligga på Domstolsverket. Det gäller i första hand strategier och utbildningar och andra framåtsyftande åtgärder. Det framstår som naturligt att synpunkter på bemötandet i den enskilda domstolen i stället lämnas till domstolschefen eller någon annan chef i dom-

stolens ledning. Till skillnad från de myndigheter som anges som exempel på myndigheter med funktioner liknande den nu föreslagna, är Sveriges Domstolar inte en myndighet utan c:a 90 st. Det är därför tillräckligt att kritiska synpunkter lämnas till den enskilda domstolen såsom sker i dag. Sådana synpunkter kommer inte domstolsledningen till del enbart genom telefonsamtal eller mailkorrespondens, utan även genom exempelvis vad domstolens reception, expeditivsvakt och vittnesstöd får ta del av i sitt arbete eller vad professionella aktörer för fram till domstolschefen. Det önskvärda i att alla domstolar uppträder på ett likartat sätt får klaras av genom gemensamma strategier och utbildningar, medan mer eller mindre misslyckade bemötanden bör tas om hand inom domstolen och bearbetas under domstolschefens ansvar och i förekommande fall med stöd av insatser från Domstolsverket.

Kalmar tingsrätt anser att tanken med en ”bemötandeombudsman” är bra. Dock anser tingsrätten att funktionen inte behöver bemannas av en speciell person samt att beteckningen inte är särskilt lyckad. I likhet med Skatteverket kan även Sveriges Domstolar ha en rubrik på sin hemsida som heter ”Klagomål och beröm” med en möjlighet att framföra synpunkter anonymt eller med namn och också en möjlighet att få svar. En återkoppling till den enskilda domstolen och en möjlighet för dess chef att svara på klagomålet bör finnas.

Skaraborgs tingsrätt ställer sig negativ till förslaget om en bemötandeombudsman. En grupp som är svår att hantera ur bemötandesynpunkt är s.k. rättshaverister, som ofta hör av sig till domstolarna i onödan och som tar mycket tid och resurser i anspråk. Om en bemötandeombudsman inrättas är det troligt att denne kommer att ägna sin mesta tid som klagomur åt dem. Det är dock högst tveksamt om de därmed i lika mån avhåller sig från onödiga kontakter med domstolarna. Förslaget avstyrks.

Örebro tingsrätt: Utredningens skäl för förslaget är inte särskilt övertygande. Att som utredningen gör lyfta fram vissa förvaltningsmyndigheter som förebilder framstår inte som särskilt relevant. Såsom förslaget är utformat ser tingsrätten en uppenbar risk med att inrättandet av en sådan ombudsmannafunktion skulle stå i konflikt med domarnas och domstolarnas självständighet när det gäller den rent dömande verksamheten. Härtill kommer att det redan finns andra organ, nämligen Justitieombudsmannen och Justitiekanslern, som har till uppgift att på eget initiativ eller efter klagomål från bland andra enskilda personer granska domstolarnas och enskilda befattningshavares agerande i olika sammanhang. Vidare kan det framhållas att domstolschefen är den som har det övergripande ansvaret för bemötandefrågor på den egna domstolen. Att inrätta en bemötandeombudsmannafunktion skulle snarast kunna motverka domstolschefens ansvarstagande. Det anförda gör att tingsrätten avstyrker utredningens förslag att det ska finnas en bemötandeombudsman.

Blekinge tingsrätt avstyrker införandet av en bemötandeombudsman. Bemötandeombudsmannens främsta funktion ska vara att ta emot klagomål från allmänheten. Ombudsmannen ska emellertid t.ex. inte kunna rikta kritik mot en domare eller en domstol. Ombudsmannen kommer därmed närmast att reduceras till en "klagomur" utan några egentliga befogenheter. Behovet av sådan funktion kan starkt ifrågasättas. I stället bör, som nu är fallet, klagomål och liknande göras direkt hos domstolschefen eller den medarbetare som klagomålet riktas mot. Det måste anses ligga i domstolschefens roll att ta emot sådana samtal och att agera adekvat utifrån de uppgifter som han eller hon i ett sådant samtal får del av.

Om en bemötandeombudsman ändå införs bör den under alla förhållanden inte benämnas "ombudsman". Se de utredningar som behandlat frågan om "Barnombudsmannen".

Helsingborgs tingsrätt: Behovet av en särskild bemötandeombudsman kan starkt ifrågasättas och tingsrätten avstyrker därför förslaget i denna del. Huvuddelen av de uppgifter en sådan ombudsman skulle ha kan Domstolsverket handha inom ramen för sin utbyggda stödfunktion på bemötandeområdet. I övrigt kan sådana uppgifter lämpligen skötas inom den aktuella domstolen.

Hässelholms tingsrätt instämmer i att det genom införandet av en bemötandeombudsman blir tydligt för enskilda vart de ska vända sig med synpunkter på bemötande samtidigt som det skickar signaler till enskilda att deras synpunkter är viktiga för domstolarna. Tingsrätten ställer sig emellertid frågande till om man verkligen behöver gå så långt som att införa en bemötandeombudsman eller om dessa behov kan tillgodoses på annat sätt.

Kristianstads tingsrätt är kritisk till förslaget om införande av en bemötandeombudsman. En sådan skulle enligt utredningens förslag i stor utsträckning ha överlappande uppgifter med Domstolsverket. Vidare finns det en allmän tendens att minska antalet ombudsmän, t.ex. på diskrimineringsområdet, och ett införande av en ny ombudsman i strid mot denna tendens bör vila på bättre skäl än dem utredningen redovisar. Därtill måste möjligheten att klaga till JO och JK beaktas. Mot denna bakgrund är tingsrätten inte övertygad om att en bemötandeombudsman behövs. Övervägande skäl synes i stället tala för motsatsen. Med anledning av uttalandet i betänkandet längst ned på sid. 167 vill tingsrätten för övrigt framhålla att även Domstolsverket ska ha ett tydligt markerat avstånd till den dömande verksamheten.

Lunds tingsrätt: Bemötandefrågor är viktiga och det är angeläget att domstolarna ständigt försöker förbättra sig inom detta område. Tingsrätten ställer sig dock tveksam till om en bemötandeombudsman enligt den föreslagna modellen annat än mar-

ginellt kan bidra till att öka förtroendet för domstolarna. Enligt tingsrättens mening bör därför tillgängliga resurser användas till att genomföra andra åtgärder inom området bemötande.

Malmö tingsrätt ifrågasätter också behovet av en särskild bemötandeombudsman. Allmänhetens möjligheter att framföra synpunkter bör enligt tingsrätten anses tillgodosedda genom de kanaler som finns redan i dag, t.ex. genom kontakter med domstolschefen.

Halmstads tingsrätt avstyrker förslaget att tillsätta en bemötandeombudsman. Behovet av en sådan central "klagomur" utan egentliga befogenheter ifrågasätts. I stället bör sådana frågor tas upp lokalt och då närmast av domstolschefen etter den berörda medarbetaren.

Varbergs tingsrätt ställer sig tveksam till nyttan av inordnandet av en bemötandeombudsman.

Alingsås tingsrätt ser inte något behov av att inrätta en bemötandeombudsman. Tingsrätten kan inte riktigt se vilken nytta domstolarna kan ha av en sådan ombudsman

Borås tingsrätt har ingen erinran mot inrättandet av en bemötandeombudsman, även om beteckning ombudsman kanske inte är den bästa. Det är inte otänkbart att en sådan kan bidra till att stärka allmänhetens förtroende för domstolarna samtidigt som han skulle kunna vara domstolarna behjälplig för att uppnå bra resultat.

Mölnads tingsrätt: Ett led i arbetet med bemötandefrågor kan vara att en bemötandeombudsman inrättas. Tingsrätten anser dock att ansvaret och synpunkter för bemötandet på en enskilda domstolen ska ligga på varje domstol och att det också framstår

som mer naturligt att en person som anser att domstolen brutit i sitt bemötande vänder sig till den aktuella domstolen. En bemötandeombudsman skulle dock kunna bidra till att bemötandearbetet på de enskilda domstolarna hålls levande.

Vänersborgs tingsrätt: Beträffande förslaget om bemötandeombudsman anser tingsrätten att det är tveksamt om en sådan skulle bidra till bättre förtroende för domstolarna. En enskild missnöjd brukare talar förmodligen hellre med den domare som dömt i målet än med en anonym ombudsman utan möjlighet att sätta sig i in i det enskilda fallet. Utredningens övriga förslag, med bl.a. brukarundersökningar, bidrar sannolikt till en mer rättvisande bild av bemötandet i domstolarna än sammanställningar från en bemötandeombudsman, dit naturligen endast missnöjda brukare vänder sig. Möjligen kan sammanställningar från ombudsmannen bidra till att identifiera enskilda domstolar eller personer där det finns behov av särskilda insatser för förbättrat bemötande. Även sådant torde dock kunna upptäckas genom utredningens övriga förslag. Tingsrätten avstyrker därför förslaget om bemötandeombudsman.

Värmlands tingsrätt är tveksam till att tillsätta en bemötandeombudsman. Att ta emot kritik mot domares och annan personals bemötande faller idag inom domstolschefens ansvar och bör även fortsättningsvis göra det. Detta kan sägas ligga i linje med att utredningen särskilt lyfter fram domstolschefens avgörande roll i arbetet med att utveckla kvaliteten i verksamheten.

Gävle tingsrätt avstyrker förslaget om en bemötandeombudsman. Risken är stor att det skulle bli en tandlös figur, vars verksamhet få skulle känna till eller utnyttja.

Sundsvalls tingsrätt ställer sig tveksam till inrättandet av en central bemötandeombudsman. Om någon klagar på bemötandet

hos en viss domstol bör det vara någon på den domstolen som mottar och vidarebefordrar ärendet till domstolschefen eller till någon denne har delegerat uppgiften till. Varje domstol bör i arbetsordningen bestämma till vem man framför ev. klagomål, vilket även på lämpligt sätt framgå för allmänheten.

Östersunds tingsrätt: När det gäller förslaget om tillsättande av en bemötandeombudsman ställer sig tingsrätten något frågande till om detta är en instans som kommer att fylla någon funktion. De personer som i dag känner missnöje med hur de bemötts eller hur deras mål eller ärende har hanterats kan vända sig till JO. Sannolikt kommer personer som känner sig missnöjda med bemötandet i domstol att vända sig både till JO och till bemötandeombudsmannen om sådan införs. Det framgår inte närmare vilka uppgifter eller befogenheter som bemötandeombudsmannen ska ha och risken finns att gränsdragningsproblem uppstår och att en omfattande korrespondens kommer att föras mellan domstolarna och en sådan ombudsman. Risken är också uppenbar att det är människor som är missnöjda med utgången i målet som kommer att vända sig till en bemötandeombudsman och att han lätt kommer att uppfattas som någon slags överklagningsinstans.

Umeå tingsrätt: För synpunkter i bl.a. frågan om bemötandeombudsman hänvisas till vad Hovrätten för Övre Norrland har anfört i sitt remissvar.

Regeringsrättens ledamöter: Utredningen ger inte några övertygande skäl för att det ska finnas en bemötandeombudsman. Vi anser att det vore olyckligt om det byggs in ytterligare en administrativ nivå för klagomål eller beröm. Det är vår uppfattning att det är den målansvarige som ska ha ansvaret för att de enskilda som berörs av målet också får ett korrekt bemötande. De som redan har kontakt med en eller flera handläggare ska rikta kla-

gomål eller beröm direkt till dessa eller till deras närmaste chef, som då har ansvar för att se till att synpunkterna hanteras snabbt och effektivt. Det förefaller Regeringsrättens ledamöter mer effektivt att sådana konkreta bemötandefrågor som dyker upp i ett enskilt mål också hanteras av dem som står målet nära och inte slussas vidare till en mera anonym och avlägsen bemötandefunktion. Regeringsrättens ledamöter tror att en sådan funktion skulle göra mera skada än nytta.

Kammarrätten i Stockholm anser att bemötandefrågor är viktigt. Det är angeläget att domstolarna hittar metoder för att undersöka hur bl.a. parter och bevispersoner uppfattar domstolarnas bemötande och att domstolarna även har funktioner för att kunna ta emot synpunkter på bemötande från enskilda. Kammarrätten menar dock att dessa frågor kan lösas individuellt i de enskilda domstolarna genom t.ex. återkommande brukarundersökningar och informationsinsatser. Förslaget om en bemötandeombudsman knuten till Domstolsverket avstyrks således.

Kammarrätten i Göteborg ställer sig tveksam till förslaget i den del det avser inrättandet av en s.k. bemötandeombudsman. Det är givetvis av stor vikt att synpunkter från enskilda på bemötandet beaktas av domstolarna. Detta bör dock kunna lösas inom de enskilda domstolarna, t.ex. genom brukarundersökningar. Innan en bemötandeombudsman inrättas bör därför betydligt mer djuplodande undersökningar av behovet göras.

Kammarrätten i Sundsvall avstyrker förslaget. Det finns en stor risk för krångliga gränsdragningsproblem och en omfattande korrespondens mellan domstolarna och en bemötandeombudsman. Ett gott bemötande och möjligheter att framföra synpunkter bör även fortsättningsvis i första hand vara en fråga för domstolschefen.

Länsrätten i Stockholms län ifrågasätter förslaget att införa en ”bemötandeombudsman” för att fånga upp brukarnas synpunkter på verksamheten. Länsrätten befarar att en sådan funktion till absolut övervägande del skulle tyngas av klagomål som inte har direkt med bemötandefrågor att göra utan är av målrelaterat slag. Erfarenheter från bl. a. Migrationsverket tyder på detta. Bemötandefrågor bör främst vara en fråga för de olika domstolarna att ta hand om. Förslaget i denna del avstyrks således.

Länsrätten i Södermanlands län anser att bemötandefrågor är viktiga. Dessa frågor torde dock kunna lösas av den enskilda domstolen. Införandet av en särskild bemötandeombudsman riskerar att leda till en onödig byråkratisering. Vidare finns en risk för att den enskilde skulle kunna blanda samman bemötandeombudsmannens uppgifter med Justitieombudsmannens. Förslaget om en bemötandeombudsman knuten till Domstolsverket avstyrks således.

Länsrätten i Västmanlands län avstyrker förslaget om en bemötandeombudsman. De skäl som anges till stöd för förslaget motiverar enligt länsrättens mening inte inrättandet av en sådan funktion. Den som har klagomål på en myndighet vänder sig vanligtvis till just den myndigheten. Det ankommer på lagmannen på respektive domstol att hantera allmänhetens synpunkter på lämpligt sätt.

Länsrätten i Skåne län är av flera skäl kritisk till förslaget om en särskild bemötandeombudsman. Det är nödvändigt att kritik mot en domstol når de berörda direkt så att eventuella brister i bemötandet kan åtgärdas snarast möjligt. Det finns dessutom risk för att bemötandeombudsmannen i den form som föreslås blir en klagomur utan möjlighet att egentligen påverka de berörda domstolarna. Klagomålshanteringen bör istället hanteras systematiskt som en del i kvalitetsarbetet på respektive domstol.

Länsrätten i Göteborg anser inte att förslaget att inrätta en bemötandeombudsman som ska knytas till Domstolsverket är tillräckligt underbyggt. Ombudsmannainstitutet bör därför övervägas ytterligare.

Utredningen har ansett att utgångspunkten bör vara att bemötandeombudsmannen inte ska vara jurist för att markera avståndet till den dömande verksamheten. Detta ställningstagande har inte utvecklats närmare och det är svårt att förstå vilka överväganden utredningen gjort för att komma fram till den slutsatsen. Någon redovisning av hur utredningen har tänkt i den delen redovisas inte i betänkandet. Inte heller kan utläsas vilka överväganden som har gjorts när det gäller att en ombudsman organisatoriskt ska höra hemma i Domstolsverket. I denna del framhålls endast att det är viktigt att ombudsmannafunktionen är självständig i förhållande till verkets övriga verksamhet för att garantera medborgarnas förtroende för ombudsmannen. Hur detta ska genomföras framgår inte. Utredningen konstaterar helt enkelt att ett tydligt och markerat avstånd till den dömande verksamheten bör räcka för att undanröja principiella hinder mot att knyta ombudsmannafunktionen till Domstolsverket.

För den breda allmänheten framstår Domstolsverket som nära förbundet med domstolarna. Redan detta talar mot att koppla en ombudsman till Domstolsverket. För att ombudsmannainstitutet ska få förtroende hos domstolarna kan man också ställa sig frågande både till att ombudsmannen inte ska vara jurist och till att funktionen ska knytas till verket.

Utredningen har inte heller redogjort för och avgränsat bemötandeombudsmannens behörighet och hur ombudsmannainstitutet står i förhållande till JO och JK. Dessutom saknas överväganden om förslagets grundlagsenlighet.

Länsrätten i Vänersborg avstyrker en bemötandeombudsman enligt förslaget. Ett införande av en sådan instans kräver ytterli-

gare utredning, bl.a. när det gäller vilka uppgifter ombudet ska ha och när det gäller gränsdragningen mot Justitieombudsmannens uppgifter. Det bör också ytterligare utredas om vilken ställning en bemötandeombudsman bör ha, bl.a. rörande gränsdragningen mot de uppgifter som Justitieombudsmannen har och de uppgifter en ombudsman ska ha. För länsrätten framstår det som nödvändigt att ett sådant ombud, om det införs, är helt fristående från både Domstolsverket och domstolarna.

I det sammanhanget bör det även övervägas om en ombudsman inte skulle kunna ha vidare uppgifter när det gäller domstolarnas verksamhet.

Länsrätten i Dalarnas län avstyrker att en särskild bemötandeombudsman inrättas.

Länsrätten i Gävleborgs län avstyrker att det ska finnas en bemötandeombudsman för Sveriges domstolar. En sådan institution skulle kunna strida mot domstolarnas och domares självständighet. Klagomål på bemötande bör i första hand hanteras av den enskilda domstolen. Länsrätten vill peka på möjligheterna för en missnöjd att vända sig till JO eller JK.

Länsrätten i Jämtlands län: När det gäller förslaget om tillsättande av en bemötandeombudsman ställer sig länsrätten något frågande till om detta är en instans som kommer att fylla någon funktion. De personer som i dag känner missnöje med hur de bemötts eller hur deras mål eller ärende har hanterats kan vända sig till JO. Sannolikt kommer personer som känner sig missnöjda med bemötandet i domstol att vända sig både till JO och till bemötandeombudsmannen om sådan införs. Det framgår inte närmare vilka uppgifter eller befogenheter som bemötandeombudsmannen ska ha och risken finns att gränsdragningsproblem uppstår och att en omfattande korrespondens kommer att föras mellan domstolarna och en sådan ombudsman. Risken är också

uppenbar att det är människor som är missnöjda med utgången i målet som kommer att vända sig till en bemötandeombudsman och att han lätt kommer att uppfattas som någon slags överklagningsinstans.

Länsrätten i Västerbottens län: Förslaget om bemötandeombudsman tillstyrks. Domstolarnas verksamhet är av mycket speciell art. Det förekommer säkert att enskilda kan känna en utsatthet och beroendeställning när de är aktörer i ett mål. Domstolarna kan upplevas ha en auktoritet som gör att det är svårt att hos domstolen ifrågasätta bemötandet. Länsrätten anser därför att en möjlighet att vända sig till en bemötandeombudsman kan vara ett bra komplement till att framföra synpunkter direkt till domstolen. Betydelsen av att en ombudsman har en fristående roll i förhållande till domstolen ska inte underskattas. Här kan en jämförelse göras med exempelvis sjukvården där från vården fristående patientnämnder är forum för bl.a. klagomål om bemötande inom vården. Genom en ombudsman på riksnivå kan synpunkter fångas upp som ger stöd för mer generella förbättringar av domstolarnas bemötande.

Om en bemötandeombudsman införs är det mycket viktigt att tydliga gränser bestäms för ombudsmannens uppdrag. Respekten för domstolarnas självständighet i dömandet förutsätter sådana gränser. Gränsen mot exempelvis JO:s uppdrag är angelägen att göra klar.

Länsrätten i Östergötlands län: Förslaget att inrätta en bemötandeombudsman avstyrks. Både JO och JK har uppgiften att granska domstolarna efter klagomål från medborgarna. Som utredningen påpekar har även domstolschefen en viktig uppgift när det gäller att följa upp kritik inom området bemötande. Det finns risk att det skapas förvirring om allmänheten hade ytterligare en instans att vända sig till när det gäller hur man blivit bemött i domstolen.

Länsrätten i Kronobergs län ifrågasätter om det finns ett verkligt behov av en särskild ombudsman för bemötandefrågor. Många av de uppgifter som föreslås ligga på ombudsmannen kan med fördel ligga på Domstolsverket. Det gäller främst strategier och utbildningar och andra framåtsyftande åtgärder. Det framstår som naturligt att synpunkter på bemötandet i den enskilda domstolen i stället lämnas till domstolschefen eller någon annan chef i domstolens ledning. Till skillnad från de myndigheter som anges som exempel på myndigheter med funktioner liknande den nu föreslagna, är Sveriges Domstolar inte en myndighet utan c:a 90 st. Det är därför enligt domstolarnas mening tillräckligt att kritiska synpunkter lämnas till den enskilda domstolen såsom sker i dag. Sådana synpunkter kommer inte domstolsledningen till del enbart genom telefonsamtal eller mailkorrespondens, utan även genom exempelvis vad domstolens reception, expeditjonsvakt och vittnesstöd får ta del av i sitt arbete eller vad professionella aktörer för fram till domstolschefen. Det önskvärda i att alla domstolar uppträder på ett likartat sätt får klaras av genom gemensamma strategier och utbildningar, medan mer eller mindre misslyckade bemötanden bör tas om hand inom domstolen och bearbetas under domstolschefens ansvar och i förekommande fall med stöd av insatser från Domstolsverket.

Länsrätten i Kalmar län avstyrker inrättandet av en bemötandeombudsman. Det finns en uppenbar risk att en sådan i stor utsträckning skulle komma att belastas med icke seriösa klagomål. Det finns redan möjligheter för medborgarna att få olika frågor prövade av JO och JK.

Länsrätten i Blekinge län: Införandet av en bemötandeombudsman avstyrkes. Bemötandeombudsmannens främsta funktion ska vara att ta emot klagomål från allmänheten. Ombudsmannen ska emellertid t.ex. inte kunna rikta kritik mot en doma-

re eller en domstol. Ombudsmannen kommer därmed närmast att reduceras till en "klagomur" utan några egentliga befogenheter. Behovet av sådan funktion kan starkt ifrågasättas. I stället bör, som nu är fallet, klagomål och liknande göras direkt hos domstolschefen eller den medarbetare som klagomålet riktas mot. Det måste anses ligga i domstolschefens roll att ta emot sådana samtal och att agera adekvat utifrån de uppgifter som han eller hon i ett sådant samtal får del av.

Om en bemötandeombudsman ändå införs bör den under alla förhållanden inte benämnas "ombudsman". Se de utredningar som behandlat frågan om "Barnombudsmannen".

Länsrätten i Mariestad motsätter sig införandet av en bemötandeombudsman. Risken är att den enskilde anser att framförda synpunkter inte får någon konsekvens. Domstolschefer kan och får redan nu motta synpunkter på bemötandet och kan agera därefter. I allvarligare fall finns Justitieombudsmännen.

Domstolsverket: Varje domstol, men även Domstolsverket, måste ha både riktlinjer och beredskap för hur synpunkter på bemötandet ska hanteras på den egna myndigheten. Det är också viktigt att det är tydligt vart den som har synpunkter kan vända sig och att synpunkter hanteras på ett likartat sätt inom Sveriges Domstolar. Generella riktlinjer för hur synpunkter ska hanteras bör därför framgå av en övergripande bemötandestrategi. Domstolsverkets roll bör vara att stötta domstolarna i att hantera dessa frågor och att vara den sammanhållande kraften i arbetet med att ta fram strategin.

Domstolsverket anser emellertid att det finns vissa principiella invändningar mot förslaget om att inrätta en bemötandeombudsman. Det kan således ifrågasättas om det är lämpligt att ombudsmannen hör till Domstolsverket. Även om det för allmänheten kan verka naturligt att en bemötandeombudsman finns knuten till verket får det aldrig uppkomma minsta tvivel om att

Domstolsverket inte får ha synpunkter på hur enskilda ärenden på en enskild domstol handlagts. Det är också tveksamt om det är förenligt med Domstolsverkets roll och domstolarnas självständighet att verket tillsammans med ombudsmannen ska ta fram en årlig rapport om synpunkter på domstolarnas verksamhet när det gäller bemötande. Verket vill också peka på att det är oklart hur en bemötandeombudsman ska utses samt vilken roll och vilka befogenheter som ska tillkomma en sådan person.

Under alla förhållanden anser verket att det är för tidigt att inrätta en funktion som bemötandeombudsman. Det kan finnas andra och bättre sätt att hantera synpunkter på verksamheten. Frågan bör övervägas närmare vid framtagandet av strategin.

Åklagarmyndigheten ställer sig tveksam till förslaget om en bemötandeombudsman knuten till Domstolsverket. Det är i första hand domstolschefen som har att se till att människor som upplever sig dåligt bemötta får komma till tals. Ett system med en ombudsman riskerar att bli onödigt byråkratiskt. Den person som har klagomål på det sätt han eller hon har bemötts på kan f.ö. redan idag vända sig till Justitieombudsmannen.

JUSEK: Det finns i och för sig en poäng med att inrätta en kanal för synpunkter på bemötande. Härigenom går det att få en bild av hur bemötandet upplevs. Men budskapet att man kan få föra fram synpunkter kan kommuniceras utan en sådan ombudsman. Såväl domstolarna som Domstolsverket bör kunna ha en beredskap för att ta emot klagomål.

Om man inrättar en bemötandeombudsman kommer det dessutom att väcka förhoppningar om att denne – liksom Justitieombudsmannen och Diskrimineringsombudsmannen – har befogenheter i olika avseenden. Att ombudsmannen ges möjlighet att upprätta rapporter och sätta upp rollspel som nämns i betänkandet svarar sannolikt inte upp mot de förväntningar som ombudsmannatiteln kan leda till.

6 Utformning av domar och beslut

6.1 Allmänna synpunkter

Riksdagens ombudsmän (JO) anser att förslagen om att domstolarna ska utarbeta en strategi för utformningen av domar och beslut och om ett antal hjälpmedel, bl.a. ett klarspråkstest, torde vara ägnade att höja kvaliteten i domstolarnas arbete.

Göta hovrätt delar utredningens uppfattning att det är av vikt att domare vid utformning av domar och beslut i större utsträckning än i dag tar intryck av klarspråksarbete och att nuvarande domskrivningsideal förändras i detta avseende.

Hovrätten för Västra Sverige: För hovrätten är det en glädjande uppgift att sju av tio parter läser den skriftliga domen. Det är dock oroande att deras förståelse av texten är så begränsad som de genomförda utredningarna visar. Det är möjligt att problemen, såsom utredningen har fört fram, har sin grund i det förhållandet att domarna saknar tillräckligt mottagarperspektiv. Hovrätten vill dock ta avstånd från utredningens misstanke om att det viktigaste med texten är att kollegor i högre rätt förstår vad domaren skriver och innebörden av domarens bedömningar.

Mot utredningens kritik av traditionens inflytande på texternas utformning vill hovrätten ställa värdet av den erfarenhet och

kunskap som traditionen bygger på. Det är självklart angeläget att anpassa domskrivningen så att fler förstår vad som står i domen samtidigt som de kunskaper som samlats i domstolarna om vad som bör ingå i en dom och hur det bör formuleras i text inte går förlorad.

För 30 år sedan skrev en tingsrättsdomare i ett mål om underhållsbidrag följande text: ”Nils åtgärd att taga ledigt från sin tjänst, som givit honom 7040 kr i månatlig lön, för att i stället ägna sig åt barntillsyn – mot betydligt lägre ersättning – ska givetvis respekteras som i och för sig behjärtansvärt, men är enligt tingsrättens mening ej av beskaffenhet att kunna leda till att (sonen) Johan ska behöva bära de ekonomiska följderna därav. Flera lösningar torde naturligt erbjuda sig för lösandet av barntillsynsfrågan, varför ej kan sägas att Nils varit nödgad stanna hemma. Överhuvud förefaller han ej ha planerat för annan lösning än egen barntillsyn”. I dag framstår texten som högtravande och ålderdomlig. Den språkliga tonen känns främmande. Det är tydligt att det har skett en utveckling och förbättring när det gäller texten i domar och beslut. Det är hovrättens uppfattning att utformningen av domar och beslut kan utvecklas än mer genom ett strukturerat och aktivt arbete inom Sveriges Domstolar. Hovrätten ställer sig därför i huvudsak positiv till utredningens förslag när det gäller utformningen av domar och beslut.

Hovrätten för Nedre Norrland: Det står alldeles klart att utformningen av domar och beslut är ett område där domstolarna har anledning att bedriva ett aktivt utvecklingsarbete. Hovrätten kan i allt väsentligt ställa sig bakom de ställningstaganden som utredningen har gjort i denna del.

Hovrätten för Övre Norrland instämmer i slutsatsen att det är viktigt att se till mottagarperspektivet och allmänhetens förståelse vid utformningen av domar och beslut och inte bara anpassa texten till juridiskt skolade personer och ledamöter i högre in-

stanser. Texten bör vara pedagogisk och all information av betydelse bör integreras i avgörandet. Förslaget om nya domskrivningsideal är lovt. Det är naturligtvis viktigt att framhålla att språkidealen inte får tillåtas att urholka avgörandenas juridiska precision. Det är centralt att språket inte är onödigt tillkrånglat och det är därför viktigt att det förs en kontinuerlig dialog inom domstolarna om de språkrekommendationer som presenterats och som kommer att presenteras. Försöken att åstadkomma överrättsdomar som på ett bättre sätt redovisar totalresultatet av domstolarnas dömande bör fortsätta och kan möjligen underlättas av bättre möjligheter att hämta texter från tidigare led i rättskedjan (om detta uttryck tillåts).

Nacka tingsrätt: Tingsrätten delar utredningens slutsats om att nyckeln till förbättrad begriplighet i domar och beslut framförallt ligger i att domarna själva diskuterar dessa frågor. Mot bakgrund av de rapporter som utredningen tagit fram anser tingsrätten det angeläget med ett fortsatt arbete med domstolarnas utformning av domar och beslut.

Norrtälje tingsrätt: Domstolarnas och domarnas uppgift är rättsskipning och inte marknadsföring. En domare skall utreda, förlika och döma i målen och göra det på ett sätt som inger förtroende genom det personliga uppträdandet och det sakliga innehållet i avgörandet. Att domarna arbetar öppet och synligt, öga mot öga med de människor som behöver domstolarnas tjänster, är för allmänhetens långsiktiga förtroende långt viktigare än att de fördriver tiden i aldrig så välsyftande, uppifrån styrda möten och kommittéer. En bils marknadsföring och design är av ringa värde för förtroendet jämfört med en väl fungerande produkt, som är hållbar över åren.

Utifrån dessa synpunkter är det oroväckande att utredningen skriver att domskrivningen i underrätt skall anpassas till den masshantering som förekommer i underrätterna. Ingen av tings-

rättens domare känner igen sig i den beskrivningen. Vi hanterar inte massor utan arbetar med levande individer och anpassar, efter lagstiftningens intentioner, handläggningen efter vad det enskilda målet kräver. Alltför länge har tänkandet kring domstolarna styrts av ett slags industriell syn på verksamheten. Det är inte masstillverkad konfektion utan skräddarsydda lösningar som den enskilda människan och det enskilda målet kräver.

Södertörns tingsrätt: Det är en viktig fråga för varje domstol att diskutera både generellt inom domarkåren men att även individuella domares sätt att utforma domar och beslut bör kunna vara föremål för diskussion exempelvis i samband med medarbetarsamtal. Att lyfta fram dessa frågor och återkommande diskutera dem är ett viktigt led mot enklare och mer pedagogiskt utformade domar.

Uppsala tingsrätt bejakar liksom utredningen intresset av språkligt korrekta domar. (Jfr dock titeln på betänkandets rygg.)

Gotlands tingsrätt har funnit avsnittet om domskrivning som det kanske mest intressanta i utredningen. Det rör ju milt sagt ett centralt inslag i domararbetet. Tingsrätten noterar också med tillfredsställelse att utredningen har pekat på alla de brister som vidlåder utformningen av och innehållet i domstolarnas domar och beslut av i dag. Språkrapporterna i bilaga B är läsning som manar till självkritik. I rättvisans namn ska dock framhållas att det också förekommer goda exempel på domskrivning i dag och att nivån generellt sett har höjts avsevärt om man jämför ett tjugotal år tillbaka i tiden, även om underinstansernas domar generellt sett inte undergått samma radikala förbättring som Högsta domstolens under samma tidsperiod.

Tingsrätten tillstyrker förslagen rörande utformningen av domar och beslut. Sammantaget kan förslaget sägas innebära en modell med tre nivåer. I botten en nivå med bindande föreskrifter

rörande formell och grafisk utformning. Därefter en nivå med rekommendationer vad gäller läsbarhet och juridisk argumentation. På toppen en nivå med utbildning i frågor rörande domskrivning. Tingsrätten anser att utredningen har gjort en väl avvägd bedömning när dessa tre nivåer har tagits fram.

Nyköpings tingsrätt: Som poängteras i utredningen är det en självklarhet att språket i domen skall vara så klart och tydligt att parterna och allmänheten kan förstå domens resonemang, att domen skall vara juridiskt riktig, innehålla begripliga domskäl osv. Under domarkarriären skolas yngre domare bland annat i domskrivning under mycket lång tid av välutbildade, rutinerade och omdömesgilla äldre kollegor. Domstolsavgöranden håller i huvudsak mycket god kvalitet. Den viktigaste orsaken till de problem som påstås finnas är inte att domare saknar ett mottagarperspektiv, utan att det finns olika typer av mottagare till domstolsavgöranden. Det finns å ena sidan parter och andra personer som inte har någon juridisk skolning (till denna grupp får räknas i stort sett samtliga journalister) och det finns å andra sidan kvalificerade jurister såsom advokater och domarkollegor. Det grundläggande problemet är att om en dom skall skrivas ”så enkelt som möjligt” medför detta per definition en påtaglig risk för att avgörandet förlorar i precision. Det är alltså en grannliga uppgift att skriva ”så enkelt som möjligt” utan att avgörandet förlorar i precision. Det är naturligt att det finns olika uppfattningar om hur denna avvägning skall göras.

Falu tingsätt: Att kvaliteten på domstolarnas skrivna avgöranden är hög – varmed även avses att skälen skall vara begripliga för mottagaren – är av avgörande betydelse för att domstolarna skall åtnjuta ett stort förtroende hos allmänheten. Enligt tingsrättens uppfattning bör kvalitetsarbetet i domskrivningsfrågor fokusera på det som är viktigast från förtroendesynpunkt. Det handlar om att dels skriva begripligt, dels skriva en så utförlig motivering i

sak att läsaren förstår hur domstolen resonerat. Detta bör läras ut på kurser för yngre domare. Vidare bör klarspråkstest av den typ som utredningen presenterat i bilageform kunna användas som en checklista och en hjälp för den enskilde domare som vill förbättra sin domskrivning. Men det är nog ett önsketänkande att man kan uppnå någon avgörande förbättring genom diskussioner mellan domarna ute på den enskilda domstolen. Domskrivningen tillhör, som utredningen också är medveten om de områden där den enskilde domarens personliga fallenhet och förutsättningar får störst genomslag. Många domare vill säkert slå vakt om möjligheterna att sätta sin personliga prägel på domskälen; det finns nog inte så få domare som hävdar att domskrivningen är själva nerven i domaryrket. Tingsrätten hyser därför viss skepsis inför utredningens tro på att "diskussioner" ute på domstolarna skulle kunna skapa särskilt stora förändringar. Svårigheterna illustreras inte minst av debatten kring frågan om lämpligheten att använda s.k. vävda domskäl.

Mora tingsrätt: Två saker är själva essensen av en domares verksamhet, nämligen dömandet och domskrivningen. Det vore olyckligt om domskrivningen reglerades alltför detaljerat. Det måste finnas utrymme för individuella variationer som passar just den skrivande domarens egen personlighet. I domarens självständighet måste också ingå att domar skrivs olika av skilda domare. Det kan även bli både stelt och byråkratiskt med detaljregler om domskrivning. Möjligen kunde några förtydliganden av minimikrav på en dom kunna tas in i rättegångsbalken, till exempel vilka frågor en domstol alltid måste besvara. Det är också viktigt att det finns en viss höjd på språket i domar och beslut. Förenklingen av språket kan inte drivas för långt. Tingsrätten vill dock understryka att en dom givetvis alltid måste vara begriplig, framför allt för parterna.

Norrköpings tingsrätt: De förslag som utredningen skissar på när det gäller utformning av domar och beslut är långtgående och det är önskvärt med en fortlöpande diskussion i detta ämne. Om förslagen får genomslag, vilket torde kräva lång tid, blir det närmast fråga om ett slags systemskifte när det gäller utformningen av domstolarnas avgöranden. Det finns naturligtvis ett värde i att domar och beslut när det gäller layout och kanske även domslut är standardiserade. Så har ju fallet varit med brottmålsdomar under många år. Samtidigt måste framhållas att det inte är önskvärt att i detalj reglera hur domar och beslut i övrigt skall utformas. I stort sett varje mål kräver sin individuella utformning, varför en långtgående likriktning snarare kan leda till att domar blir onödigt långa. Som utredningen framhållit, får dock detta bli föremål för fortsatta diskussioner inom domarkåren.

Jönköpings tingsrätt: Den undersökning av domar som kommittén gjort är visserligen begränsad, men ger ändå ett tillräckligt underlag för att kunna konstatera att läsbarheten och den juridiska argumentationen i dagens domar är ett angeläget område att vidareutveckla. Domstolsavgöranden är domstolarnas viktigaste produkt och därmed i mångt och mycket domstolarnas ansikte utåt. Ett ålderdomligt och svårtillgängligt språk ger läsaren intryck av ålderdomliga och svårtillgängliga domstolar. Det är vidare självklart att domstolarna ska eftersträva att producera domar som den enskilde kan förstå och ta till sig. Detta utvecklingsområde anser därför tingsrätten vara det mest angelägna för att förbättra domstolarnas kommunikation med medborgarna.

Kalmar tingsrätt finner att det är angeläget med den diskussion som utredningen för kring behovet att öka läsbarheten i domar och beslut. Att denna diskussion bör vidgas till att också gälla skrivelser och kallelser har utredningen funnit (se betänkandet avsnitt 4.5.4).

Örebro tingsrätt: Enligt tingsrättens mening är inte svaret på frågan om hur en diskussion om en doms eller ett besluts utformning angående läsbarhet och juridisk argumentation ställer sig i förhållande till domares självständighet så självklart som det antyds i betänkandet. Vid en sådan diskussion under medverkan av domstolschefen om den juridiska argumentationen i en dom eller ett beslut finns det en inte obetydlig risk för att domstolschefens eller för övrigt även någon annan domares synpunkter kan innebära en icke önskvärd påverkan på den domare vars dom är föremål för diskussionen när denne nästa gång har att avgöra ett snarlikt fall. Även om de allra flesta domare har ett betydande mått av integritet och självständighet är det nyss anförda något som det är absolut nödvändigt att beakta i sammanhanget.

I betänkandet på sid. 207 i betänkandet uttalas det att de rekommendationer som utredningen föreslår för utformningen av domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation kommer det för övrigt ”i princip” stå varje enskild domare fritt att följa. Tingsrätten kan inte finna annat än att det saknas grund för den inskränkning i valfriheten som utredningens skrivning innebär. Det självklara är att det är den enskilde domaren som fritt och utan inskränkningar av vad slag det vara må bestämma om han eller hon ska följa rekommendationerna eller inte. Att det måste förhålla sig så kan i sig anses utgöra skäl mot att överhuvudtaget utfärda sådana rekommendationer som utredningen föreslår.

Blekinge tingsrätt: Effektivitets- och kvalitetsskäl talar med styrka för framtagande av grundläggande mallar som ska vara gemensamma för Sveriges domstolar. VERA ger domstolarna en unik möjlighet för framtagandet av en gemensam struktur för hur en dom eller ett beslut ska se ut. Det bör framhållas att dessa mallar fortlöpande måste följas upp och uppdateras och att det bör ankomma på Domstolsverket att göra detta.

Helsingborgs tingsrätt anser en fortlöpande diskussion kring domskrivning är viktig. En förutsättning för att medborgare ska känna förtroende för domstolar är att kvaliteten på domar och beslut är hög. Om domar ska avkunnas i den utsträckning som föreslås i utredningen kan risken för mindre kvalitativa domar och beslut öka, särskilt mot bakgrund av att en sådan dom ska avfattas skriftligen inom en vecka från avkunnandet, vilket oftast är det största problemet i samband med ett avkunnande med hänsyn till den arbetsbelastning som numera ofta råder inom domstolarna (förhandlingar 3-4 hela dagar i veckan). Om följderna av fler avkunnanden enbart leder till sämre kvalitet på domarna motverkas syftet att höja förtroendet för domstolarna.

Hässelholms tingsrätt: Nyckeln till ett framgångsrikt arbete med att förbättra begripligheten, och därmed kvaliteten, i domar och beslut sägs ligga i att domarna själva diskuterar dessa frågor. Tingsrätten funderar över om det kan innebära en svårighet att det är de domare som utformat de mallar som används och som själva är vana att skriva efter dem, som ska diskutera sig fram till ett annat sätt att tänka. Givetvis måste förändringsarbetet ske med hjälp av de människor som faktiskt skriver domarna och besluten, men arbetet kan förmodligen gagnas av att yrkesverksamma personer med andra perspektiv, t.ex. advokater och åklagare, deltar i diskussionen. Det är förmodligen också av stor vikt att se till att de domare som medverkar i diskussionen representerar spridda åldersgrupper och även har tjänstgjort olika länge.

Kristianstads tingsrätt: Utredningens skrivningar på sid. 206-207 i betänkandet om förhållandet mellan arbetet med kvalitet i domskrivningen och domarnas självständighet är något oklara. Tingsrätten vill därför framhålla att det måste vara upp till den enskilde domaren om kolleger ska få granska en dom innan den

meddelas, även om granskningen enbart avser språkbehandling, disposition och liknande frågor.

Malmö tingsrätt: Betänkandet innehåller i denna del många goda förslag på hur domar kan skrivas enklare och bättre samt utifrån ett mottagarperspektiv. Av utredningen utarbetat klarspråkstest bör kunna fungera som ett bra verktyg för att bearbeta och granska domar. Man måste samtidigt ha i åtanke att kraven på domens utformning varierar från fall till fall och att flertalet domar endast läses av de direkt inblandade parterna, som i många fall dessutom hört domen avkunnas direkt efter förhandlingen. Att vissa domar bör kunna utformas enklare än andra minskar emellertid inte behovet av att det förs en bred diskussion kring hur domar och beslut bör utformas samt att domstolsjurister får utbildning i dessa frågor. Att det i detta sammanhang finns standardiserade mallar för utformningen av domslut underlättar för samtliga inblandade.

Halmstads tingsrätt anser att de frågor som utredningen behandlar är viktiga och tillstyrker därför att man arbetar vidare med dem.

Borås tingsrätt: En domare skall ha förmåga att avfatta en dom på begriplig, vårdad och enkel svenska samtidigt som den juridiska argumentationen ska vara logisk och korrekt. Domarna lägger ner en stor del av sin tid på denna del av arbetet. Undersökningarna i betänkandet visar ändå att det finns möjligheter till förbättringar. Utredningen har lagt ner betydande kraft på att ge domstolarna hjälpmedel till detta. Det finns all anledning att ta till sig förslagen. Väsentligt är också att betona att god stilistisk förmåga är ett grundkrav för att komma ifråga för en domartjänst. Under domarutbildningen och fortbildning bör denna förmåga förfinas. Enligt uppgift ägnas denna del av domarsysslan

mycket liten tid under de obligatoriska kurser som fiskalerna deltar i. Detta bör ändras.

Värmlands tingsrätt delar uppfattningen att domskrivning bör diskuteras domare emellan mer än vad som sker idag. Det är bra om domarna kan ha ett öppet förhållningssätt och att de vågar pröva sig fram, exempelvis via det test som utredningen redogör för. Säkerligen är det inte enkelt att få domare att enas om skrivformer (för att åskådliggöra detta anser tingsrätten att det inte är självklart att föreslagna ”N.N. frikänns” bör väljas som ersättare till ”Åtalet ogillas”), men det är knappast något hinder för att det påbörjas och förs en diskussion. Redan diskussionen kan säkerligen ge en och annan intressant aha-upplevelse. Det är förstås viktigt att domar är skrivna så att det stora flertalt människor begriper vad som står i dem. Som påpekas i betänkandet förstärks detta behov av utvecklingen av nyhetsförmedling och teknik. Numera finns t.ex. domar ofta tillgängliga utan bearbetning via olika webbtjänster.

Gävle tingsrätt anser att utredningen har presenterat många goda förslag i denna del och avsnittet utgör en intressant och tankeväckande läsning, det gäller inte minst bilagan med språkexperternas avsnitt. Tingsrätten har inget att erinra mot att en språkstrategi utarbetas och inte heller mot de övriga förslag som utredningen presenterar i denna del. Möjligen kan det finnas en risk för att förslagen leder till att kallelser och andra meddelanden från domstolarna blir i gulligaste laget. Man får ju inte glömma bort att domstolarnas uppgift faktiskt är maktutövning.

Frågan är väl egentligen inte om det behövs förbättringar i fråga om utformningen av domar och beslut utan, som utredningen också själv konstaterat, hur man kan åstadkomma detta. Domarna ska utarbeta och enas om föreskrifter, rekommendationer och standarder, anser utredningen. Men vi har mer än 1500 domare här i landet och erfarenheten visar att det är

mycket svårt att få till stånd gemensamma lösningar. Många gånger kan det vara svårt att inom en domstol enas om den grafiska utformningen, för att inte tala om vilka konvulsioner det kan leda till om man vill försöka komma överens om att skriva ”ska” i stället för ”skall”. Men det är självklart positivt med utbildning och diskussioner. Förhoppningsvis är den yngre generationen domare mindre självgod när det gäller den egna skrivförmågan och mer beredd att ta emot råd från språkvetare och andra än vad äldre domare visat sig vara.

Östersunds tingsrätt konstaterar att utredningen genom de olika rapporterna i bilaga B tagit fram ett intressant och för kommande diskussioner mycket matnyttigt material som kan ligga till grund för ett fortsatt arbete lokalt på domstolarna. Det är uppenbart att det föreligger ett stort behov av ett aktivt utvecklingsarbete på detta område. Det är också angeläget att domstolarna får en praktisk möjlighet att arbeta med dessa frågor och att de tas upp i utbildningar på olika sätt.

Haparanda tingsrätt: Att utredningen poängterar domarens självständighet vill tingsrätten med eftertryck instämma i. Dock måste den som arbetar i ett akademiskt yrke vara beredd på att ständigt utvecklas och ifrågasätta sitt arbetssätt. Detta kan ske genom t.ex. granskning av andras domar enligt det danska exemplet (se betänkandet avsnitt 4.4.1), dock med den skillnaden att domar från något annat hovrättsområde granskas. Antalet domstolar och domare i Norrland är alltför få för att det enbart genom en anonymisering av parter och domare ska kunna bli fråga om någon i egentlig mening anonym granskning.

Regeringsrättens ledamöter instämmer i utredningens uppfattning att den språkliga utformningen av domar och beslut är ytterst viktig. Diskussionen om språket och om hur vi hanterar detta måste fortsätta. Utredningen synes utgå från att det finns

ett domskrivningsideal som medför att domar och beslut inte är enkla att läsa. Vi är inte övertygade om att det finns ett sådant ideal. Däremot har utredningen övertygande visat att det i alltför hög grad förekommer svårlästa avgöranden.

Tyngdpunkten bör läggas vid utbildning och träning. Om det tydligt märks i domstolsväsendet att språket är en prioriterad fråga, kommer detta förhoppningsvis att leda till en ökad medvetenhet hos var och en om betydelsen av språket och om hur det används.

Kammarrätten i Göteborg: Avsnittet kompletteras i stora stycken av de språkrapporter som finns i bilaga B. Kammarrätten anser att innehållet i detta avsnitt samt mycket av det som finns i bilaga B kan utgöra ett utmärkt underlag för det framtida kvalitetsarbetet på det aktuella området inom domstolen.

Länsrätten i Västmanlands län: Utredningen lyfter fram vikten av att domare diskuterar frågor som rör utformningen av domar och beslut. Länsrätten anser, i likhet med utredningen, att en avgörande framgångsfaktor i det förtroendeskapande arbetet är att domar och beslut är välskrivna och välmotiverade. Länsrätten vill i sammanhanget understryka att arbetet med domskrivning är något som måste få ta sin tid. Fokuseringen på korta handläggningstider och hög avverkningstakt har i detta avseende en negativ inverkan.

Länsrätten i Göteborg anser att utredningen uttrycker sig försiktigt kring frågor om hur mycket domstolsspråket kan moderniseras och förenklas utan att den juridiska precisionen går förlo-rad. Enligt länsrättens mening är utredningens ängslan i denna del överdriven.

När domar och beslut formuleras är det viktigt att begriplighet och betydelse går hand i hand. Både begriplighet och betydelse måste emellertid ta sin utgångspunkt i vem ett avgörande i

första hand skrivs för. Utredningen pekar på att det finns flera adressater. Enligt länsrättens mening bör tydligare framhållas att enskild part som i något hänseende "förlorar" i domstolen är den som ett avgörande primärt ska skrivas för. Övriga adressater är också viktiga, men kommer i andra hand. Med denna prioritering som utgångspunkt måste domstolsjurister i framtiden i större utsträckning ta intryck av klarspråksarbete när man utformar domar och beslut. Därmed blir det tydligare än i dag fokus på domstolstexternas huvudsakliga syfte, nämligen att parter och andra ska kunna förstå texten och göra det som domstolen har bestämt.

Utredningen uttrycker sig också försiktigt när frågan om domskrivning kontra domarens självständighet diskuteras.

De skriftliga avgörandena är i allt väsentligt det sätt som domstolarna kommunicerar med parterna på. I synnerhet är detta fallet i de allmänna förvaltningsdomstolarna. Att domar och beslut är begripliga är en avgörande förtroendefråga. En rimlig utgångspunkt är att domare är angelägna om att verka för att förtroendet för domstolarna ska vara högt och därför aktivt vill bidra till det. Riktlinjer som anvisar hur man kan öka begripligheten genom det sätt som avgöranden utformas på är med denna utgångspunkt inte något som är kontroversiellt. Sådana riktlinjer är inte heller ett problem när man ser till gränserna för en domares grundlagsskyddade självständighet. Denna självständighet rör själva beslutsfattande och inte hur detta språkligt kommer till uttryck i domar och beslut.

Länsrätten anser det möjligt och rimligt att låta de kriterier för bedömningen av en doms kvalitet när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation som utredningen anger (bilaga 6) styra domskrivningen. Också det mesta av det som anges i det klarspråkstest för domar som utredningen presenterar (bilaga 7) är möjligt och relevant som utgångspunkter för riktlinjer om domskrivning. Rekommendationer, riktlinjer eller föreskrifter med ett innehåll av detta slag är inte något som det står varje enskild

domare fritt att välja om han eller hon vill följa. Så länge närmare föreskrifter om domskrivning saknas ligger det därför på domstolschefen att besluta i dessa frågor. Det gäller t.ex. om domstolen i sina avgöranden ska placera domslutet först eller sist.

Länsrätten anser vidare att den genomgång som utredningen har gjort av svårigheterna att förstå ord och fraser är värdefull. Det är positivt och angeläget att det fokuseras på bl.a. språkfrågor och begriplighet. Många av de ålderdomliga och svårbegripliga uttryck som utredningen nämner har för många år sedan uppmärksammats, då också förslag lämnats på moderna ersättningsord. Det är nu hög tid att domstolarna blir mer samtida i sin språkanvändning och språkbehandling. Sägas bör att det förhållandet att en del av de svåra och ålderdomliga ord som redovisas ibland går att förstå om det placeras i sitt sammanhang naturligtvis inte är ett skäl att inte modernisera terminologin.

Enligt utredningen ska med utgångspunkt i den strategi för utformningen av domar och beslut som ska utarbetas enskilda domstolars insatser på de olika delområdena kunna få betydelse för fördelningen av medel (se betänkandet avsnitt 5.6.9). Utredningen hänvisar i denna del till förslaget om en ny resursfördelningsmodell. Utredningen uttalar att en synlig och tydlig koppling mellan tilldelade medel och kvalitetsarbete kan utgöra ett starkt incitament för domstolarna att sätta i gång och driva arbete med systematiska kvalitetsfrågor. Den närmare innebörden av vad utredningen menar med detta framgår inte av betänkandet.

Enligt länsrätten är det viktigt att de incitament som behövs för att driva ett systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna – vilket gäller även i fråga om domskrivning – ges formen av resurstillskott och konkret stöd i övrigt. Incitament i form av åtstramningar får inte förekomma.

Länsrätten i Värmlands län: Utredningen presenterar här åtskilliga tankar som är intressanta. Problemet är här som ofta annars konflikten mellan det önskvärda och det möjliga. Hade domaren

obegränsat med tid för varje dom och beslut, skulle dessa säkert kunna utformas mer elegant, läsvänligt och med fylligare motivering. Så är ju dessvärre inte fallet. Länsrätten konstaterar med tillfredsställelse att det betyg som utredningen ger på grundval av sin kartläggning ändå är bra.

Länsrätten i Gävleborgs län påpekar att språket i kallelser och skrivelser till parter och andra är lika viktigt som språket i domar och beslut.

Länsrätten i Jämtlands län konstaterar att utredningen genom de olika rapporterna i bilaga B tagit fram ett intressant och för kommande diskussioner mycket matnyttigt material som kan ligga till grund för ett fortsatt arbete lokalt på domstolarna. Det är uppenbart att det föreligger ett stort behov av ett aktivt utvecklingsarbete på detta område. Det är också angeläget att domstolarna får en praktisk möjlighet att arbeta med dessa frågor och att de tas upp i utbildningar på olika sätt.

Länsrätten i Västerbottens län delar uppfattningen att strukturen och språket i domar och beslut har stor betydelse för kvaliteten i dömandet.

Länsrätten i Norrbottens län tillstyrker utredningens förslag. Det är, enligt länsrättens mening, mycket viktigt att kvaliteten på domar och beslut är hög även utifrån dess läsförståelse av parter, massmedia och andra intressenter.

Länsrätten i Östergötlands län anser i likhet med utredningen att det är viktigt att domare vid utformning av domar och beslut i större utsträckning än idag tar intryck av klarspråksarbete och att det nuvarande sättet att utforma domar förändras. Detta gäller även utformningen av skrivelser, underrättelser och förelägganden som skickas till parterna.

Länsrätten i Kalmar län: I betänkandet konstaterar utredningen att utformningen av domar och beslut är den kanske viktigaste enskilda faktorn för förståelsen av domstolarnas verksamhet men att klimatet i domstolarna inte har främjat konstruktiva diskussioner om domskrivning. Efter dessa och andra klarsynta iakttagelser är det olyckligt att utredningen i slutklämmen så starkt betonar domarens självbestämmande. Det finns risk för att detta kommer att åberopas av dem som vill dra gränsen på ett sätt som motverkar medborgarnas förtroende för domstolarna.

Länsrätten i Blekinge län: Effektivitets- och kvalitetsskäl talar med styrka för grundläggande mallar som ska vara gemensamma för Sveriges domstolar. VERA ger domstolarna en unik möjlighet för framtagandet av en gemensam struktur för hur en dom eller ett beslut ska se ut. Det bör framhållas att dessa mallar fortlöpande måste följas upp och uppdateras och att det bör ankomma på Domstolsverket att göra detta.

Domstolsverket: Utredningen har påtalat att kvaliteten i domar och beslut när det gäller läsbarhet och redovisning av juridisk argumentation generellt måste höjas. Förutsättningen för ett framgångsrikt arbete med detta ligger i att domare själva kontinuerligt diskuterar och arbetar med dessa frågor.

Åklagarmyndigheten: Det är ett utmärkt förslag att en gemensam strategi ska få stimulera diskussioner i domstolarna för att förbättra läsbarheten och den juridiska argumentationen vid domskrivandet. Det är självfallet angeläget att parter och andra som inte är juridiskt kunniga kan förstå och bli övertygade av domstolarnas resonemang. Samtidigt ska det beaktas att det finns gränser för hur mycket domstolsspråket kan eller bör moderniseras och förenklas för att inte den juridiska precisionen ska gå förlorad. I första hand är det domarna själva som kan avgöra

var den gränsen går. När det gäller brottmålen är det ju också oftast så att den dömde kan få hjälp av sin offentliga försvarare om han inte förstår domen.

Ekobrottsmyndigheten välkomnar, liksom, Åklagarmyndigheten, en utveckling av domstolarnas utformning av domskäl och beslutska. Ekobrottsmyndigheten vill också framhålla att strategier och diskussioner i domstolarna i dessa viktiga frågor med fördel skulle kunna ske delvis med medverkan från bl.a. åklagarmyndigheterna och andra myndigheter som för talan i domstolarna.

Brottsoffermyndigheten: För att brottsoffer ska känna att de fått sina röster hörda under en huvudförhandling krävs att domen är skriven på ett sätt som är begripligt för dem. En dom eller ett beslut som inte kan förstås av en vidare krets av läsare utan juridiska kunskaper kan inte anses uppfylla kraven på gott bemötande av inblandade aktörer. Utredningens bilaga B ger en bra grogrund för det fortsatta arbetet i domstolarna.

Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet: Det går att problematisera en del av resonemangen, men ambitionen att med en tydlig strategi för olika aspekter av domstolarnas utformning måste välkomnas. En aspekt på begriplighetsfrågorna som redan nu är viktig och som sannolikt kommer att bli allt viktigare i framtiden är de begriplighetsproblem som uppstår för personer som inte har svenska som modersmål. Problemet nämns i förbigående i betänkandet på sid. 204 (och i avsnittet om den webbaserade kommunikationen), men får ingen sammanhängande beskrivning. Denna aspekt på begripligheten hade förtjänat ett eget avsnitt i betänkandet.

Institutet för språk och folkminnen föreslår att Domstolsverket, förutom att anställa journalister, en mediedomare, en bemö-

tandeombudsman m.fl., anställer språkexperter, som får en central roll i verkets språkarbete. Vidare föreslår Institutet att varje enskild domstol utser en eller flera språkvårdsansvariga. Det ska vara personer i chefsställning, som har beslutanderätt. Dessa språkvårdsansvariga kan bilda ett rikstäckande nätverk för utbyte av erfarenheter, genomförande av utbildningar m.m.

En rådgivande klarspråksnämnd för domstolarna, med uppgift att främja språkvårdsaktiviteter hos domstolarna, bör tillsättas. En sådan nämnd kunde, förutom att arbeta för begripligare domar och för att domstolarna ska arbeta med språkvård, även ha ett tillsyns- och uppföljningsansvar.

Sveriges Kommuner och Landsting ställer sig tveksamt till en del av de förslag till förenkling av språket i domar som redovisas i bilaga B. Det är viktigt att språket i domar och beslut från såväl domstolar som övriga myndigheter är enkelt, modernt och begripligt för de som domen eller beslutet riktar sig till. En sådan strävan får dock inte gå ut över tydligheten. Vissa begrepp som har en specifik juridisk betydelse och även används i lagstiftningen med denna betydelse kan inte alltid formuleras mera allmänspråkligt, utan att betydelsen går förlorad. Exempelvis kan inte underrättelse regelmässigt ersättas med information.

6.2 Utredningens förslag

Utredningens förslag: Domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en strategi när det gäller utformningen av domar och beslut. Strategins innehåll ska bestämmas av domstolarna. Domstolsverket ska ha en övergripande roll i strategiarbetet. Verket ska således initiera domstolarnas arbete med strategin, driva arbetet med denna framåt och hålla arbetet levande. Strategin bör vila på följande hörnstenar.

- Sveriges Domstolar ska ha föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut.
- Det ska finnas rekommendationer för hur domar och beslut bör utformas när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation.
- Alla domstolsjurister ska utbildas i frågor som rör utformningen av domar och beslut.
- Kvaliteten i domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation ska återkommande undersökas.

6.2.1 Domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en strategi när det gäller utformningen av domar och beslut.

Svea hovrätt är positiv till att regeringen ger Domstolsverket i uppdrag att tillsammans med domstolarna ta fram en central strategi vad gäller utformningen av domar och beslut. Självfallet måste frågan även diskuteras vid varje enskild domstol. Inte minst utformningen av hovrätternas domar, som ju ofta skrivs med utgångspunkt från tingsrätternas domar, bör övervägas.

Göta hovrätt ställer sig positiv till utredningens förslag om att en strategi bör utformas för arbetet med dessa frågor och att Domstolsverket ska ha en övergripande roll i det arbetet. Arbetet ska dock givetvis bedrivas i nära samverkan med domstolarna.

Attunda tingsrätt är tveksam till förslaget att regeringen skall ge Domstolsverket i uppdrag att tillsammans med domstolarna ta fram en central strategi vad gäller utformningen av domar och beslut. Det finns redan nu i Domstolsverkets handböcker förebilder med "mallar" för olika domar och beslut. Utformning av domar är en fråga som ständigt diskuteras mellan domare och vid utbildningar där domare deltar.

Nacka tingsrätt: är positiv till att det utarbetas en strategi för dessa frågor och utredningen har identifierat lämpliga hörnstenar för detta arbete.

Stockholms tingsrätt anser att en gemensam strategi är utmärkt och instämmer i att det på intet sätt kan inskränka domarnas självständighet i dömandet och välkomnar därmed förslaget.

Eskilstuna tingsrätt tycker det är bra att regeringen ger Domstolsverket i uppdrag att tillsammans med domstolarna ta fram en central strategi för utformningen av domar och beslut. Dessutom bör denna viktiga fråga som framhålls i betänkandet även diskuteras vid varje enskild domstol.

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget och återkommer i det följande angående de olika delförslagen.

Skaraborgs tingsrätt: Det framstår som tidigt att föreslå en strategi med föreskrifter och rekommendationer, utan att lämna förslag på vad dessa ska innehålla och utan att något mandat finns för sådana föreskrifter. Man får inte heller glömma bort att det är en resursfråga hur mycket tid domarna kan lägga på domskrivning. De flesta domare har säkert högt ställda ambitioner när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation. Resurserna är dock begränsade och på Domstolsverkets kurser för nyutnämnda do-

mare rekommenderas t.ex. att man skall skriva korta domar med ”vävda” domskäl och använda autotexter när det är möjligt. I betänkandet nämns att en strategi skulle kunna ge ”ett rationellt utnyttjande av de resurser som används för domskrivning”. Enligt tingsrättens mening kan en strategi inte lösa det problemet, utan det är upp till varje domare att utifrån sin arbetssituation bedöma hur mycket tid han eller hon kan lägga på domskrivning.

Kristianstads tingsrätt anser att en strategi för utformningen av domar och beslut bör antas av de enskilda domstolarna.

Kammarrätten i Göteborg har inget att invända mot innehållet i strategin eller sättet för dess genomförande.

Kammarrätten i Sundsvall tillstyrker att det uppdras åt Domstolsverket att i samarbete med domstolarna utarbeta en strategi och rekommendationer för utformningen av domar och beslut. Det finns all anledning att tro att samsyn och samarbete i denna fråga skulle leda till högre kvalitet och ett bättre resursutnyttjande.

Länsrätten i Göteborg tillstyrker förslaget att domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en strategi för utformning av domar och beslut. Som anges i betänkandet bör strategins innehåll läggas fast av domstolarna. Domstolsverkets roll bör endast vara övergripande men bör kunna innefatta att initiera och följa domstolarnas arbete med strategin samt verka för att arbetet hålls levande.

Strategin bör bestå av fyra delar: föreskrifter, rekommendationer eller riktlinjer, utbildning och kvalitetsundersökningar. Förslaget är enligt länsrättens mening okontroversiellt.

Länsrätten i Vänersborg tillstyrker att en strategi utarbetas för utformningen av domar och beslut. Självklart ska en dom se ut på samma sätt oavsett vid vilken domstol den avfattas.

Länsrätten i Dalarnas län tillstyrker att domstolarna och Domstolsverket gemensamt utarbetar en strategi när det gäller utformningen av domar och beslut och att verket har en övergripande roll i det arbetet.

Länsrätten i Västerbottens län tillstyrker att det skapas en strategi för utformning av domar och beslut med de utgångspunkter som anges i utredningen. För att åstadkomma en strategi som får genomslag i domstolarna krävs att kvalificerade jurister och språkvetare deltar i arbetet och att strategin får en bred förankring i domstolar av alla slag.

Länsrätten i Östergötlands län är positiv till utredningens förslag om att en strategi bör utformas för arbetet med dessa frågor och att Domstolsverket ska ha en övergripande roll i arbetet. Självklart ska arbetet ske i nära samarbete med domstolarna.

Domstolsverket ställer sig positivt till att det ska utarbetas en för domstolarna gemensam strategi för utformningen av domar och beslut.

Åklagarmyndigheten tillstyrker en gemensam strategi för att förbättra läsbarheten och den juridiska argumentationen vid domskrivandet..

Ekobrottsmyndigheten vill framhålla att strategier och diskussioner i domstolarna i dessa viktiga frågor med fördel kan ske delvis med medverkan från bl.a. åklagarmyndigheterna och andra myndigheter som för talan i domstolarna.

Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet kan inte annat än ställa sig bakom förslagen. Behovet av en sammanhängande strategi för textutformning är väl underbyggt i framställningen, och strategin måste givetvis formuleras av dem som ska arbeta efter den. De fyra preciseringarna (eller hörnstenarna) är också rimliga, men kan dock kommenteras något utförligare.

Institutet för språk och folkminnen: Institutet konstaterar med tillfredsställelse att utredningen föreslår att domstolarna och Domstolsverket ska ta fram föreskrifter för utformningen av domar och beslut. Domstolsverket föreslås få en aktiv roll för metod- och resurstöd och en övergripande roll för strategiarbetet. Det är av stor vikt att riktlinjer och mallar utformas centralt, att det inte görs av domstolarna själva eftersom resultatet då kan bli mycket olika. Att börja uppifrån är ett bra arbetssätt för att få genomslag för nya skrivvanor, nya textmallar och nya riktlinjer. Det språkpolitiska målet att ”den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig” gäller även för domstolarna och får vara utgångspunkten för detta arbete.

6.2.2 Sveriges Domstolar ska ha föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut

Göta hovrätt: I likhet med utredningen anser hovrätten att föreskrifter för hur domar och beslut formellt ska utformas utgör ett rationellt utnyttjande av resurser som kan spara tid vid domskrivningen. När det gäller utredningens synpunkter på en mer strukturerad utformning av hovrätternas domslut konstaterar hovrätten, liksom utredningen, att ett sådant arbete redan pågår inom Domstolsverkets utvecklingsavdelning när det gäller hovrätternas domslut i brottmål. Det är nödvändigt att invänta resultatet av det arbetet innan ställning tas till behovet av närmare föreskrifter om hur hovrätternas domslut ska struktureras.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut är högst angeläget och vill understryka vikten av att arbetet i detta förslag prioriteras.

Hovrätten för Västra Sverige är av uppfattningen att officiella dokument som domar och beslut ska ha samma grafiska form oavsett vilken domstol som har upprättat dokumentet och att det dagliga arbetet underlättas om det finns föreskrifter om dokumentens formella utformning. Hovrätten tillstyrker därför förslaget att sådana föreskrifter tas fram.

Föreskrifterna bör omfatta de formella uppgifter som nämns i betänkandet. Det kan tilläggas att det även bör finnas en föreskrift om att alla domar och särskilt uppsatta beslut ska innehålla uppgift om de ledamöter som har deltagit i avgörandet. Sådana uppgifter faller lätt bort i de kortfattade anteckningar som i dag förs över muntliga förhandlingar.

Enligt hovrättens uppfattning är ett införande av föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut inte någon kontroversiell fråga. Diskussioner mellan domarna om utformningen av föreskrifterna kan naturligtvis ha positiva effekter. Det är dock hovrättens uppfattning att domarna främst ska engageras i utvecklingen av avgörandenas språkliga och juridiska innehåll. Det framstår inte som motiverat att alla domare deltar i arbetet med att ta fram formella föreskrifter. Det är i stället hovrättens uppfattning att föreskrifterna ska utarbetas av Domstolsverket, som sedan kan inhämta domarnas synpunkter genom ett remissförfarande. Hovrätten ser inte något behov av att föreskrifterna "antas" vid ett större domarmöte.

I betänkandet pekas på Domstolsverkets översyn av hovrätternas domslut i brottmål, som har genomförts i avsikt att utforma domslut som kan läsas fristående från tingsrättens dom. Det framhålls vidare att det från begriplighetssynpunkt inte är acceptabelt att det krävs en tolkning av överrättsdomen i förhål-

lande till underrättsdomen för att man ska kunna förstå överrättens domslut. Hovrätten instämmer i detta. Telefonförfrågningar från parter om hur hovrätten har dömt i målet besvaras av vanligen av domstolens sekreterare. För dem är det mycket påtagligt hur svårt parter ofta har att förstå hovrättens domslut. Hovrätten är i och för sig medveten om att det kan bli svårt att utforma hovrätternas domslut i brottmål så att där framgår även svaret på frågor som inte har prövats av hovrätten, och det finns anledning att framhålla risken för fel i redovisningarna av tingsrättens dom och att fundera över vem som ska ha ansvaret för eventuella fel. Dessa frågor måste emellertid kunna lösas genom tydliga föreskrifter och bra nomenklatur.

Hovrätten för Nedre Norrland: Det förefaller vara klokt att det inom Sveriges Domstolar tas fram vissa föreskrifter om domars och besluts formella och grafiska utformning. Hovrätten vill dock anmärka att det är viktigt, inte minst från kvalitetssynpunkt, att mallar för domar och beslut inte är alltför standardiserade utan utformas som rekommendationer som lämnar utrymme för den redovisning av domskälen som i det enskilda fallet är mest pedagogisk.

Hovrätten för Övre Norrland anser att föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut bör tas fram. Det är dock av stor vikt att framhålla att dessa föreskrifter bör arbetas fram av domstolarna själva. Det vore önskvärt med en radikal förbättring av den grafiska utformningen av domstolarnas avgöranden, vilket med dagen teknik torde vara relativt enkelt att åstadkomma.

Nacka tingsrätt: Gemensamma föreskrifter för formell och grafisk utformning bör tas fram snarast. Sådana föreskrifter ger domstolarnas skriftliga produkter en tydlig avsändare. En konsekvent och välavvägd utformning av domar och beslut förenklar

även för mottagaren att tillgodogöra sig innehållet. Myndigheternas skrivregler kan lämpligen användas som utgångspunkt för dessa föreskrifter och dessa bör även implementeras i VERA för utnyttjande i förelägganden, avgöranden och andra skriftliga produkter.

Södertörns tingsrätt avstyrker förslaget med föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut. Domstolarna bör emellertid sträva mot deras avgöranden blir likformiga och för tingsrätterna är det till stor del VERA som styr den formella och grafiska utformningen av domar och beslut.

Uppsala tingsrätt tillstyrker föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut på det sätt som beskrivs i betänkandet.

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget.

Falu tingsrätt: Utredningen föreslår att man ”inom Sveriges domstolar kommer överens om” vissa föreskrifter för formalia m.m. i domar”. Hur en sådan överenskommelse skulle kunna träffas redogör man inte närmare för. Tingsrätten är skeptisk till möjligheterna till framgång och är vidare av den åsikten att formalia inte tillhör de områden som är i störst behov av reformering för att åstadkomma en ökad kvalitet. En inkörspport till en ökad likformighet i fråga om formalia skulle kunna vara att lagstiftaren går in med en ändring i rättegångsbalkens regler om domens innehåll (17 kap. 7 § resp. 30 kap. 5 §) och då gör vissa grundläggande uttalanden om hur en dom i formella hänseenden bör vara uppbyggd, t.ex. att rubriken ”Domskal” bör reserveras för de egentliga domskälen.

Linköpings tingsrätt tillstyrker förslagen beträffande föreskrifter för formell och grafisk utformning.

Skaraborgs tingsrätt ställer sig tveksam till föreskrifter och anser att rekommendationer torde vara tillräckligt.

Helsingborgs tingsrätt: Vid framtagande av en gemensam grafisk profil bör det klart framgå att de olika domstolarna är självständiga myndigheter. I det sammanhanget är det framför allt viktigt att den grafiska profilen för domar och beslut inte utformas på ett sådant sätt att underinstanserna och överinstanserna framstår som osjälvständiga i förhållande till varandra.

Lunds tingsrätt är positiv till att det utarbetas riktlinjer för formell och grafisk utformning av domar och beslut men anser att riktlinjerna inte bör tas in i Domstolsverkets författningssamling och därmed bli bindande. Riktlinjerna bör, enligt tingsrättens mening, vara rekommendationer.

Varbergs tingsrätt: Sättet att skriva dom ligger nära kärnan i domarens självständighet varför några föreskrifter inte bör utformas inom detta område. Föreskrifter torde också vara ett inflexibelt instrument som har svårt att ta hänsyn till att målens olika karaktär kan fordra vitt skilda sätt att författa dom på. Där emot kan ett ökat ordbehandlingsstöd vara till nytta och underlätta vid domskrivning. Det skulle exempelvis vara till nytta om fler rubriker infördes i Vera än vad som nu är fallet. Detta gäller särskilt de relativt sett standardiserade brottmålsdomarna.

Mölnåls tingsrätt ställer sig tveksam till föreskrifter för formell och grafisk utformning. Tingsrätten är positiv till att en enhetlig gemensam layout för domstolarna arbetas fram eftersom detta bör stärka intrycket av att domstolarna är en enhet. Dock styrs utformningen av domstolarnas avgöranden till stor del av nomenklaturen i VERA varför det enligt tingsrättens uppfattning är av större betydelse att VERA oftare än idag upprätthålls.

och uppdateras än att särskilda föreskrifter införs. I samma takt som språket i domar och beslut utvecklas och anpassas till modernare former krävs att den nomenklatura vi använder oss av i VERA ändras i motsvarande mån. Det fordras att VERA utvecklas kontinuerligt och att tillräckligt datastöd tillhandahålls samtliga domstolar i detta avseende. Det bör föras en kontinuerlig diskussion där såväl domstolarna som enskilda domare kan medverka i arbetet med hur nomenklaturen i VERA bör vara utformad. Det kan i denna del vara värdefullt att kontinuerligt inhämta synpunkter på hur utformningen av domar och beslut uppfattas av t.ex. parter, ombud och media.

Vänersborgs tingsrätt instämmer med förslaget om införandet av föreskrifter angående utformningen av domar och beslut.

Gävle tingsrätt tillstyrker förslaget om föreskrifter.

Sundsvalls tingsrätt tillstyrker förslaget om föreskrifter då det både underlättar förståelsen hos allmänheten och då det uppenbart är rationellt och därigenom resursbesparande.

Östersunds tingsrätt har ingen erinran mot förslaget om föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar.

Umeå tingsrätt välkomnar förslaget om föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut. Det är av stor vikt för förtroendet för domstolsväsendet att domar och beslut är så förståeliga och lättillgängliga som möjligt. Enligt tingsrättens bedömning skapar större enhetlighet i utformningen av domar och beslut bättre förutsättningar för förståelsen och tillgängligheten. Tingsrätten inser svårigheterna i att hitta en generell samsyn i detta för Sveriges Domstolar. Domstolsverket har i detta avseende en avgörande och viktig roll att samordna och utarbeta riktlinjer. I långt större utsträckning än vad som idag sker skulle

verksamhetsstödet VERA kunna användas för dom- och besluts mallar, vilket även skulle vara arbetsbesparande för domare och övrig personal.

Haparanda tingsrätt instämmer i förslaget om regler för formell och grafisk utformning av domar och beslut. Redan idag med VERA har Sveriges Domstolar kommit en bit på väg men det kan utvecklas ytterligare. Ur ett praktiskt domstolsperspektiv är det främst genom utveckling i VERA som ett allmänt genomslag för denna typ av förändring kan ske effektivt. Det förutsätter i sin tur att den grupp inom Domstolsverket som utformar domsblanketter m.m. (VERA-gruppen) är mycket lyhörda mot organisationen och ständigt utvecklar systemet.

Länsrätten i Gotlands län ställer sig tveksam till behovet av föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut. Länsrätten konstaterar att likformigheten redan i dag är stor i dessa avseenden och att utrymmet för variationer är begränsat. Samtidigt måste ett visst utrymme finnas för att anpassa utformningen av det aktuella avgörandet, bl.a. beroende på vem domen eller beslutet riktar sig till och vad saken gäller.

Länsrätten i Västmanlands län tillstyrker föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut. Härmed avses teckensnitt, teckenstorlek, sidhuvud och sidfot och liknade.

Länsrätten i Skåne län anser att det vore kontraproduktivt för domstolarna att lämna ifrån sig initiativet för utvecklingen av skrivningsfrågorna till Domstolsverket. Administrativt och grafiskt kan verket stå för enhetliga ramar men själva skrivningen i domar och beslut måste domstolarna själva utveckla, gärna med stöd av det material utredningen förtjänstfullt har tagit fram. Genom att den egna domstolen själv ansvarar för den konkreta

utvecklingen av domskrivningen ökar känslan av delaktighet och förmågan att ta till sig mer av förändringarna hos medarbetarna.

Länsrätten i Värmlands län anser det knappast lämpligt att meddela bindande föreskrifter om domskrivning, i vart fall inte i alla de avseenden som utredningen föreslår. Det lär t.ex. bli svårt att hitta en lämplig mall för utformningen av domslut, som passar till alla de mångskiftande måltyper och situationer som förekommer i förvaltningsdomstol. Minskat radavstånd (packad text o.d.) kan ibland vara lämpligt för att markera t.ex. var innehållet i ett läkarintyg börjar och slutar. Det verkar knappast heller vara mycket att vinna i att påbjuda eller förbjuda t.ex. kursiv stil eller fetstil i rubriker.

Länsrätten i Jämtlands län har ingen erinran mot förslaget om föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar.

Länsrätten i Norrbottens län anser att det är nödvändigt att Domstolsverket får en central roll i hur domar och beslut ska utformas såväl formellt som grafiskt, för att en mer enhetlig syn ska kunna uppnås. Det bör emellertid läggas stor vikt vid hur sådana föreskrifter formuleras, där representanter från bland annat domstolar, Domstolsverket och språkvetare får inflytande över föreskrifterna. Utgångspunkten måste vara att föreskrifterna anpassas väl för de olika domstolsslagen (allmän domstol och allmän förvaltningsdomstol) respektive de olika nivåerna inom domstolarna (tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen respektive länsrätt, kammarrätt och Regeringsrätten). Det bör därför utfärdas separata "mallar" för olika grupper av domstolar, men där huvudvikten av utformningen ska vara gemensam. Länsrätten vill också markera att det måste vara "enkelt" att få till stånd förändringar i redan utfärdade "mallar", så att utformningen kan fortsätta att förändras efter att de är fastslagna. Exempelvis när fel, brister eller bättre förslag uppmärksammas. Det bör inte vara

som i dag, att många justeringar "måste" göras i varje enskilt dokument för att det är alltför "trögt" att få till stånd en ändring genom Domstolsverkets försorg.

För att nya föreskrifter i domskrivning ska få genomslagskraft i det dagliga arbetet vid enskilda domstolen är det särskilt viktigt att samtliga domare, såväl ordinarie som icke ordinarie, får insikt i och förståelse för att föreskrifterna bör följas.

Länsrätten i Östergötlands län anser att föreskrifter för hur domar och beslut formellt ska utformas utgör ett rationellt utnyttjande av resurser som kan spara tid vid domskrivningen. Det finns även ett värde i att domar har samma grundstruktur och uppbyggnad; det ger läsare större möjlighet att se vad som är vad i domarna.

Länsrätten i Kalmar län vill starkt understryka vikten av att domar och beslut blir mera enhetligt utformade. Domstolsverket bör därför gå vidare i arbetet att skapa enhetlighet samt upphöja så mycket som möjligt till tvingande föreskrifter.

Behövlig effektivisering av domstolsarbetet har ibland fördröjts eller till och med förhindrats på grund av att enskilda domare har åberopat sin grundlagsfästa rätt till självständighet. Det finns numera klara uttalanden om hur denna gränsdragning bör se ut. Det är en självklarhet att det finns sådant som varken kan eller bör regleras men det finns många frågor där enhetliga regler är på sin plats. Det bör inte vara frivilligt att delta i arbete som syftar till en mera enhetlig domskrivning.

Länsrätten i Örebro län anser att det skulle vara olämpligt att införa detaljerade föreskrifter om hur domslutet ska utformas. Som ett allmänt krav bör gälla att vad som uttrycks i domslutet ska kunna verkställas utan att behöva tolkas med hjälp av domskälen. Hur domslutet måste utformas i enskilda fall för att det kravet ska kunna uppfyllas är beroende av flera förhållanden så-

som måltyp, hur många och vilka sakfrågor som det enskilda målet omfattar, utgången i målet (dvs. i de prövade sakfrågorna) och vad den myndighet som är underinstans har beslutat genom omprövning efter det att överklagandet getts in till myndigheten men innan myndigheten överlämnat överklagandet till domstolen.

Länsrätten i Mariestad avstyrker att Sveriges Domstolar ska ha föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut. Det är tillräckligt att införa rekommendationer och uppnår troligen förslagets syfte om god kvalitet, rationellt utnyttjande av resurser etc. bättre. Föreskrifter avseende bl.a. radavstånd, marginaler, nivåindelning och typografi i rubriksättning riskerar att begränsa utformningen av domar så att förslagets syfte såsom läsbarhet i stället motverkas. Länsrätten förordar att framtida arbete med utformning av domar och beslut sker i samarbete med personer från Vera-gruppen för att rekommendationer snabbt ska kunna leda till förändringar i mallarna.

Justitiekanslern: Utredningen menar att överrätterna bör gå över till en ordning som innebär att domsluten kan läsas fristående i förhållande till underrättsdomen. Justitiekanslern har ingen invändning mot detta men vill i sammanhanget poängtera att det är viktigt att överrättens prövning inte framstår som en helt ny prövning, vilket den möjligen kan göra om överrätten i domslutet tar upp frågor som inte har varit föremål för dess prövning. Begränsningen av överrättens prövning bör i sådant fall tydligt framgå av domen på annat sätt.

Domstolsverket har uppfattningen att det är nödvändigt med föreskrifter för att nå en enhetlig yttre utformning av alla domar och beslut. När det gäller den formella utformningen måste, förutom de synpunkter som domstolarna har på detta, även bland annat beaktas det arbete som syftar till elektronisk rapportering

och kommunikation av uppgifter och handlingar till andra myndigheter (för närvarande mest aktuellt inom det arbete som pågår inom rättsväsendets informationsförsörjning, RIF). Av förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol i 21 § följer att Domstolsverket har föreskriftsrätt när det gäller utformning av dom och beslut i brottmål. Föreskriftsrätten måste enligt verket uppfattning utökas till att omfatta den formella utformningen av domar och beslut i alla typer av mål och ärenden i både allmän domstol och förvaltningsdomstol. Föreskrifter ska tas fram på samma sätt som idag, dvs. genom att verket, i samråd med representanter för domstolarna, tar fram förslag som sedan remitteras till domstolarna.

Kriminalvården delar utredningens uppfattning om vikten av att domar och beslut avfattas på ett lättbegripligt sätt. För Kriminalvården, och naturligtvis för den dömde, är det viktigt att en dom är formulerad på ett klart och tydligt sätt, så att det inte råder någon tvekan om vilken påföljd som skall verkställas. Det gäller naturligtvis domen som helhet men i synnerhet domslutet. Det motsatta förekommer dock emellanåt. Framför allt gäller det hovrättsdomar där domslutet måste tolkas i förhållande till tingsrättens domslut. Problemet skulle sannolikt minska avsevärt om hovrätterna angav hela påföljden i domslutet. Även s.k. villkorade häktningsbeslut kan ibland vara svåra att tolka och därmed verkställa, liksom förvaltningsdomstolarnas domar i kriminalvårdsmål. Kriminalvården välkomnar därför förslaget om att Sveriges Domstolar skall ha föreskrifter för formell och grafisk utformning av domar och beslut.

Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet: Principen om föreskrifter för grafisk utformning tycks inte ha varit kontroversiell inom utredningen och det är svårt att se att den skulle kunna uppfattas som kontroversiell inom domstolarna

heller. Det vore en god sak om man kan ena sig om gemensamma yttre former för texter med likartade funktioner.

Institutet för språk och folkminnen: Den strategi som förordas för den grafiska utformningen är i stort sett bra. Vi vill dock lägga till ytterligare några aspekter. Det är viktigt att den grafiska utformningen av dessa mallar görs av professionella formgivare och att mallarna blir enhetliga över hela landet. Det är också viktigt att föreskriva att det är dessa mallar som sedan ska användas, och inte några gamla inaktuella mallar. Mallarna behöver också uppdateras regelbundet. Särskilda mallansvariga bör utses som har såväl språklig som juridisk kompetens.

6.2.3 Det ska finnas rekommendationer för hur domar och beslut bör utformas såvitt avser läsbarhet och juridisk argumentation

Svea hovrätt: Det kan i sammanhanget noteras att införandet av elektronisk akthantering skulle medföra fördelar även beträffande utformning av domar. Genom att bland annat stämningansökningar ges in elektroniskt kan de lättare införlivas i den löpande texten istället för att vara en bilaga till domen. Hovrätten är positiv till de stora insatser som gjorts, och görs, inom RIF-arbetet för att skapa en rationell brottmålshantering byggd på en elektronisk akthantering. Erfarenhetsmässigt tar inom polisen åtgärder av detta slag lång tid att genomföra. Det bör därför övervägas om vissa delar, till exempel frågan om elektronisk stämningansökan, skulle kunna behandlas separat.

Göta hovrätt har inte några invändningar mot förslaget om att rekommendationer bör tas fram för utformningen av domar och beslut. Hovrätten vill liksom utredningen understryka vikten av att man i det arbetet tar till vara de synpunkter på utformningen av domar och beslut som framkommit i de språkrapporter som

utredningen tagit fram. Även detta arbete måste för att bli framgångsrikt och få genomslag bedrivas i nära samarbete med domstolarna.

Hovrätten för Västra Sverige tillstyrker förslaget om rekommendationer för hur domar och beslut bör utformas från främst språklig synpunkt. Vad rekommendationerna närmare ska innehålla bör kommande diskussioner få utvisa. Hovrätten har uppfattat att tanken är att domare gemensamt ska utarbeta rekommendationer som ska gälla för samtliga landets domstolar. Hovrätten har svårt att se hur ett sådant omfattande arbete ska kunna genomföras. Det kommer att vara mycket svårt att få domare att enas om mer genomgripande förändringar och att få genomslag för de överenskommelser som träffas. Hovrätten föreslår i stället att varje domstol eller flera domstolar regionalt, utarbetar egna rekommendationer för hur domar och beslut ska utformas från främst språklig synpunkt och att rekommendationerna tas in i ett policydokument hos domstolen. Vid de översyner som görs av kvaliteten i domar och beslut kan även innehållet i policydokumentet tas upp till behandling och utvecklas.

Hovrätten för Övre Norrland: Rekommendationer för hur domar och beslut bör utformas när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation bör tas fram. Det är dock av stor vikt att framhålla att dessa bör arbetas fram av domstolarna själva.

Attunda tingsrätt: Det måste stå klart för varje domare att det är valfritt att följa dessa rekommendationer så att dömandets konstitutionella självständighet inte äventyras.

Utredningen framför synpunkten att information i bilagor som t.ex. stämningsansökningar, yttranden från olika myndigheter mm normalt bör integreras i domen eller beslutet eftersom verksamhetsstödet VERA eljest inte kan redovisa dessa. Tingsrätten ställer sig för närvarande tveksam till detta eftersom det

oundvikligen skulle få en betydande fördröjningseffekt i arbetet med skriva dom, för att inte tala om risken för att det uppkommer fel vid utskriften. Det kan dock förutses att förutsättningarna för att genomföra förslaget utvecklas genom att elektronisk akthantering införs i framtiden. Genom att bland annat stämningens ansökningar ges in elektroniskt kan de lättare införlivas i den löpande texten istället för att vara en bilaga till domen. Tingsrätten är positiv till de stora insatser som gjorts och görs inom RIF-arbetet för att skapa en rationell brottmålshantering byggd på en elektronisk akthantering.

Nacka tingsrätt är positiv till att det tas fram rekommendationer för hur beslut och domar bör utformas när det gäller såväl läsbarhet som juridisk argumentation så länge dessa ges innebörden av hjälpmedel. Det bör emellertid betonas att strävan inte ska vara ett ökat användande av standardiserade mallar och formuleringar då dessa tenderar att vara innehållslösa och knappast medför en ökad begriplighet.

Södertörns tingsrätt anser att rekommendationer för hur avgöranden ska utformas bör räcka och att det inte bör styras av formella föreskrifter.

Uppsala tingsrätt ställer sig frågande till behovet av rekommendationer avseende läsbarhet och juridisk argumentation och är av uppfattningen att dessa frågor istället bör tas upp inom den föreslagna utbildningen. Tingsrätten är av uppfattningen att domar måste få skilja sig åt med hänsyn bl.a. till målets karaktär och den enskilde domarens val av skrivsätt.

Nyköpings tingsrätt avstyrker förslaget.

Att domar av pedagogiska skäl föreslås innehålla referat av yttranden och stämningens ansökan kan tynga en redan invecklad dom i onödan.

Gotlands tingsrätt: Vad gäller de två ”grundnivåerna”, dvs. bindande föreskrifter för formell och grafisk utformning samt rekommendationer vad gäller läsbarhet och juridisk argumentation, kommer frågan om elektronisk akthantering åter in i bilden liksom utvecklingen av VERA. Påskyndandet av dessa frågor är alltså viktigt även i detta perspektiv.

Linköpings tingsrätt tillstyrker förslagen rörande rekommendationer.

Jönköpings tingsrätt ställer sig bakom de synpunkter och idéer kring förbättringsområden som diskuteras i betänkandet. Det är angeläget att det är domarna som i det fortsatta arbetet utarbetar rekommendationer för hur domar och beslut bör utformas när det gäller läsbarhet och argumentation. De språkrapporter som tagits fram förefaller vara lämpliga utgångspunkter för utarbetandet av dessa rekommendationer. Det är också av stor vikt att domarna i sina rekommendationer tar ställning till hur en rationell domskrivning bör se ut.

Tingsrätten uppfattar att detta arbete syftar till att skapa delvis nya ideal för domskrivning. Redan idag använder sig domare ofta av mallar och de yngre domarna anpassar i stor utsträckning sitt sätt att skriva dom till rådande ideal. Lika lite som dagens ideal kan sägas utgöra ett hot mot domarens självständighet bör ett arbete med att modernisera och förenkla domskrivningen utgöra ett sådant hot.

Kalmar tingsrätt anser att det är angeläget med rekommendationer för hur domar och beslut bör utformas när det gäller förståelsen av och pedagogiken i den juridiska argumentationen. Det är dock inte lämpligt med en styrande reglering i frågan då det måste avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet hur en dom eller ett beslut ska utformas.

Helsingborgs tingsrätt är något tveksam till att det ska utformas formella rekommendationer för domskrivning, utöver själva domslutet (nomenklatur i Vera). Självklart är det mycket viktigt att domarna skrivs för parterna och på ett begripligt sätt, men rekommendationer av det slag som utredningen skisserar kan i förlängningen leda till en utarmning och likriktning av språket i domskälen, som allt för mycket inkräktar på vad som kan karakteriseras som "skribentens frihet." Det är helt enkelt på det sättet att domarna beroende på skribenten skrivs i olika stil, utan att för den delen tappa bort den övergripande målsättningen att parterna och andra ska förstå motiven till varför domslutet blev som det blev. Tingsrätten anser därför att återkommande utbildning och seminarieövningar gällande domskrivning i förening med allmänna språksynpunkter av det slag som framgår av "svarta listan" och andra handböcker, är de åtgärder som i första hand bör komma i fråga. Därmed är inte sagt att det inte finns skäl att som utredningen anför i framtiden ta större intryck av klar-språksarbete när det gäller utformningen av domar och beslut.

Att gärningsbeskrivningar och andra yrkanden tas in direkt i domen möjligen är önskvärt ur ett läsbarhetsperspektiv, men ter sig i dagsläget knappast som realistiskt med hänsyn till det dubbelarbete och de risker för fel det kan föra med sig. När det i framtiden ges in elektroniska dokument blir det däremot rimligt att tänka sig en sådan ordning.

Hässelholms tingsrätt: I betänkandet föreslås att information i bilagor, t.ex. stämningsansökningar eller yttranden från olika myndigheter, ska integreras i domen eller beslutet. Under förutsättning att domstolarna har tillgång till dessa handlingar i elektronisk form har tingsrätten inga invändningar mot förslaget. I annat fall anser tingsrätten det omotiverat att en domare, särskilt i de mindre omfattande målen, ska skriva av gärningsbeskrivningen när den kan bifogas domen. Dock kan det vara önskvärt i

större mål med många olika åtalspunkter eller i de fall gärningsbeskrivningen under huvudförhandlingen justeras på ett omfattande sätt. Vad gäller yttranden från olika myndigheter är det i brottmål framför allt frivårdens yttranden som blir aktuella att diskutera. Dessa innehåller ibland uppgifter som är onödigt utelämnande för den tilltalade samtidigt som de kanske inte i alla delar är så relevanta för den slutliga bedömningen i påföljdsfrågan. Att integrera hela yttrandet alternativt att skriva av det i domen framstår som något onödigt i sådana fall. Tingsrätten förespråkar metoden att referera vad frivården sagt i just den del som är relevant för påföljdsfrågan.

Kristianstads tingsrätt: Vad utredningen anför i betänkandet om att skiljaktig mening bör tas in i en dom eller ett beslut torde, för att vara förenligt med lag, avse ett intagande i det elektroniska dokument där domen eller beslutet är skriven.

Tingsrätten ställer sig frågande till utredningens påstående i betänkandet på sid. 199 att domar har en närmast protokollarisk disposition som följer gången i ärendet. Detta är inte tingsrättens erfarenhet.

De förhållanden som behandlas i domar och beslut är ytterst mångskiftande. Tingsrätten tror mot den bakgrunden inte att det är möjligt att med gott resultat skapa rekommendationer om hur domar och beslut bör se ut när det gäller förhållandet mellan å ena sidan recit och referat, å andra sidan egentliga domskäl, såsom utredningen förordar på sid. 200.

Mölnbalds tingsrätt anser att de föreslagna rekommendationerna kan vara ett stöd i diskussionerna om utformningen av domar och beslut.

Vänersborgs tingsrätt instämmer med betänkandets förslag om införandet av rekommendationer angående utformningen av domar och beslut.

Gävle tingsrätt har inget att erinra mot förslaget om rekommendationer.

Sundsvalls tingsrätt tillstyrker rekommendationer i domskrivning. Visserligen är det upp till respektive domare att själv bestämma över innehållet i domarna, men såväl utbildning som rekommendationer torde medföra att de flesta skriver på liknande sätt. Även detta underlättar förståelsen hos allmänheten och är uppenbart rationellt och därigenom resursbesparande.

Östersunds tingsrätt: När det gäller domars läsbarhet och juridisk argumentation är det viktigt dessa frågor tas upp i utbildningar och diskussioner inom domstolarna som inspiration för ett skrivsätt som fyller höga krav i olika avseenden. Detta torde ha större effekter än olika rekommendationer. Det är viktigt att eventuella rekommendationer inte blir så detaljerade att domarens självständighet vid utformande av domar kan ifrågasättas.

Umeå tingsrätt: Förslaget om rekommendationer för hur domar och beslut bör utformas när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation är högst relevant i fråga om förtroendet för domstolsväsendet. Det är därför viktigt att det fortlöpande sker en diskussion inom domstolarna om detta. Tingsrätten anser dock att det är av vikt att rekommendationerna inte blir endast en skrivbordsprodukt utan att arbetet inom detta område sker aktivt på många områden.

Kammarrätten i Göteborg delar utredningens uppfattning att det inte kan anses stå i strid med domarnas självständighet att ha rekommendationer för hur domar och beslut ska utformas.

Länsrätten i Västmanlands län anser att det är viktigt att fortsätta att arbeta med frågor om ökad läsbarhet och förståelse av

domar och beslut och tillstyrker i huvudsak förslaget, men är starkt tveksam till rekommendationer avseende hur domarna närmare bör utformas. Olika mål, olika förutsättningar etc. ger upphov till olika slag av lösningar, vilket svårigen kan beaktas i rekommendationer. Det primära är självfallet att domen är begriplig ur mottagarens synpunkt. Men att nå detta mål kan ske på olika sätt och det är därvid viktigt att den som formulerar domen har den frihet som krävs för att göra detta och för att uppnå detta resultat.

Länsrätten i Värmlands län: Huruvida rubriken "domskäl" alltid ska förbehållas de egentliga skälen (se betänkandet sid. 198) är en bedömningsfråga där länsrätten ställer sig något tveksam till behovet av någon mer radikal förändring. Om de egentliga skälen har en egen tydlig underrubrik (t.ex. "länsrättens bedömning") bör de knappast vara särskilt svåra att hitta. Även domskälen i övrigt innehåller inte sällan ett visst urval, en viss tolkning av eller kommentar till läkarintyg m.m. som gör att rubriken domskäl är adekvat. Man kan i och för sig tänka sig någon annan rubrik på det som idag brukar förekomma under rubriken domskäl (utredning, handlingarna i målet e.d.). Möjligen har en sådan rubrik nackdelen att den uppfattas som en inbjudan till eller krav på en uppställning där allt ska med, och särskilt då allt som parterna åberopat.

Länsrätten kan i princip instämma i att man bör vara restriktiv med bilagor till domar och beslut. De exempel som utredningen nämner på ickeönskvärda bilagor omfattar inte det överklagade beslutet (här som annars verkar utredningen främst ha de allmänna domstolarna i åtanke). Länsrätten brukar ofta ha med det överklagade beslutet som bilaga, om det har någon omfattning och inte är alltför "fult", innehåller en mängd ovidkommande uppgifter e.d. Detta anser länsrätten är en praktisk ordning. Att ordagrant i domen behöva återge omfattande beslut verkar kräva mer arbete än vad som motsvarar eventuell nytta.

Länsrätten har nyligen övergått till att ha domslutet först, och tillstyrker utredningens förslag härom.

Länsrätten i Jämtlands län: När det gäller domars läsbarhet och juridisk argumentation är det viktigt dessa frågor tas upp i utbildningar och diskussioner inom domstolarna som inspiration för ett skrivsätt som fyller höga krav i olika avseenden. Detta torde ha större effekter än rekommendationer. Det är viktigt att eventuella rekommendationer inte blir så detaljerade att domarens självständighet vid utformande av domar kan ifrågasättas.

Länsrätten i Östergötlands län delar förslaget att ta fram rekommendationer för utformningen av domar och beslut. Detta bör kombineras med erbjudanden om utbildning inom området domskrivning. För att åstadkomma förbättring inom området domskrivning, vilket kräver långsiktigt tänkande och uthållighet, krävs förmodligen insatser på central, regional och lokal nivå.

Länsrätten i Jönköpings län: Enligt utredningen bör information i bilagor som exempelvis stämningsansökningar, yttranden från olika myndigheter m.m., av pedagogiska skäl normalt integreras i domen eller beslutet. Praktiska skäl talar dessutom för detta då endast det som står i själva domen eller beslutet finns med i avgörandedokumentet i verksamhetsstödet Vera. Om en dom eller ett beslut ska lämnas ut i elektronisk form, underlättar det därför avsevärt om all information av betydelse har integrerats i själva avgörandet. Länsrätten bilager sedan lång tid myndighetens överklagade beslut under förutsättning att detta innehållsmässigt respektive stilistiskt håller en godtagbar nivå. Arbets sättet är mycket arbetsbesparande. Länsrätten delar inte utredningens uppfattning att det av pedagogiska respektive praktiska skäl finns anledning att integrera sådana bilagor i domarna och besluten. Verksamhetsstödet Vera bör istället utvecklas så att bilagorna ska finnas med i Vera.

Domstolsverket anser att det är domstolarna själva som ska ta fram rekommendationer för utformning av domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation. Domstolsverkets roll i detta arbete ska endast vara sammanhållande.

Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet har lätt att ställa sig bakom principen om rekommendationer för textutformning). Det framgår emellertid både direkt och indirekt av betänkandet att denna fråga är kontroversiell och att det inte är så lätt att konkretisera på vilket sätt domskrivandet borde förändras för att gynna begripligheten i vid mening. Svårigheterna bottnar delvis i rent sakliga frågor om vilken utformning som faktiskt är lämpligast i en given situation, men delvis (och kanske viktigare) bottnar svårigheterna i att få de aktiva domarna att acceptera förändringar i den språkliga praktiken. I betänkandet på sid. 192 formuleras denna komplikation ganska tydligt. Det krävs, skriver man "att nuvarande domskrivningsideal förändras". På sidan innan har utredningen redogjort för grunden för det rådande idealet, nämligen att domskrivandet sker inte med de berörda, utan med kollegerna i högre instans för ögonen och att det har utbildats interna traditioner som gör det svårt att inta ett mottagarperspektiv. Utredningen ger bara undantagsvis konkreta förslag till förändringar i textutformningen, t.ex. förslaget att placera domslutet först i domtexten (se betänkandet sid. 198). För övrigt går förslaget ut på att landets domare gemensamt utarbetar de rekommendationer som ska ges. Att inte heller detta är en självklar väg till framgång framgår av följande formulering: "Att domare förmår enas om rekommendationer när det gäller den språkliga utformningen av domar och beslut är dessutom, enligt vår mening, det enda sättet att uppnå en verklig och mer genomgripande förändring" (se betänkandet sid. 199). Det förefaller som om det viktigaste problemet att lösa inte är vilken språklig utformning man ska välja utan hur man ska påverka

domarkårens attityder och förmå domarna att aktivt medverka i ett reellt förändringsarbete (jfr nedan om förslagen i kap. 9). Detta problem tycks också ha fått konsekvenser för utredningens arbete och bidragit till en hållning som är mer defensiv än önskvärt. Följande formulering är belysande: "När man ska ringa in de grundläggande kriterierna för vad som kännetecknar en bra dom får det emellertid lätt ett drag av snusförnuftighet över sig" (se betänkandet sid. 193). Det borde ha varit möjligt att mer kraftfullt visa i vilken riktning förändringarna måste gå för att på allvar göra domtexterna begripligare.

Institutet för språk och folkminnen anser att det är bra att domstolarna och Domstolsverket tar fram rekommendationer för hur domar och beslut bör utformas när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation. Framför allt måste domskälen göras tydligare. Detta är viktigt för alla invånare i Sverige, men det har en speciell betydelse för dem som inte har svenska som modersmål. I samband med att domar eller beslut översätts till andra språk kan kvaliteten hos utgångsspråket spela en avgörande roll för resultatet. Därför bör det ställas högre krav än i dag på läsbarheten i domar och beslut.

6.2.4 Alla domstolsjurister ska utbildas i frågor som rör utformningen av domar och beslut

Göta hovrätt ställer sig positiv till utredningens förslag om att utbildning i domskrivningsfrågor för de olika kategorierna av domstolsjurister i framtiden bör ges i betydligt större utsträckning än nu. Ansvaret för dessa insatser bör ligga på Domstolsakademien när det gäller nyutnämnda ordinarie domare och på Domstolsverket – eller Domstolsakademien i förlängningen – när det gäller övriga domstolsjurister. Över huvud taget anser hovrätten att utbildning i klarspråksfrågor för alla personalkategorier bör prioriteras i olika lämpliga utbildningssammanhang.

Sådana insatser bör kunna göras på både central, regional och lokal nivå.

När det gäller de enskilda domstolarnas roll i arbetet med klarspråksfrågor i allmänhet och domskrivningsfrågor i synnerhet vill hovrätten återanknyta till vikten av att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs på domstolarna. Hovrätten har inom ramen för egna kvalitetsarbetet inkluderat arbetet med klarspråksfrågor på olika sätt och anordnar i det sammanhanget ett domskrivningsseminarium för domstolens samtliga jurister. Domstolsverkets och Domstolsakademins utbildningar bör enligt hovrättens uppfattning kompletteras med den typen av insatser från de enskilda domstolarnas sida. Detta utgör också ett led i arbetet med att följa upp att kvaliteten i domstolens avgöranden håller en hög och jämn nivå när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation.

Hovrätten instämmer däremot inte i utredningens förslag om att överrätterna ska ansvara för särskild utbildning i domskrivning för underrätterna. Fiskaler i överrätt kommer i daglig kontakt med den domskrivningsteknik som tillämpas i underrätt genom de domar som överprövas. Utredningens slutsats att fiskaler som kommer ut på tingsrätten främst bär med sig den domskrivningsteknik de tillägnat sig som notarier kan därför ifrågasättas. Hovrätten ser inte något behov av särskild utbildning för fiskaler i domskrivning för underrätt vid sidan av den utbildning som ska ges i Domstolsverkets regi och de praktiska färdigheter som fiskalerna tillägnat sig i det dagliga arbetet. Frågor om – och praktiska övningar i – domskrivning och andra klarspråksfrågor bör dock kanhända få ett större utrymme i den av Domstolsverket anordnande fiskalsutbildningen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att det är högst angeläget att alla jurister ska utbildas i frågor som rör utformningen av domar och beslut och vill understryka vikten av att detta arbete prioriteras.

Hovrätten för Västra Sverige: Även om hovrätten inte i alla delar har samma syn som utredningen på problemen och orsaken till dem ställer sig hovrätten till fullo bakom förslaget att alla domstolsjurister ska utbildas i frågor som rör utformningen av domar och beslut.

Hovrätten vill framhålla att utbildningen ska anpassas efter respektive yrkeskategoris behov och ges vid rätt tillfälle. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt utbildningen av nyutnämnda domare med en annan bakgrund än den traditionella domarutbildningen. Utbildningen ska vara återkommande.

Hovrätten instämmer även i förslaget att utbildningen ska vara obligatorisk och ser det som angeläget att äldre domare tar del i utbildningen och delar med sig av sina kunskaper. Det finns anledning att tro att utbildningen för dem kan tjäna som inspiration och stimulera till förnyelse.

Som hovrätten ser det ska utbildningen omfatta två huvudområden, den språkliga utformningen av domar och beslut samt den juridiska analysen. Vilket närmare innehåll som utbildningen ska ha lär det finnas många meningar om. Hovrätten vill framhålla det självklara att utbildningen ska hålla hög kvalitet och tror att det kan vara värdefullt att ta del av andra länders utbildningsinsatser vad gäller god domskrivningsteknik.

Hovrätten genomför för egen del en kortare utbildning i att skriva dom i underrätt för fiskaler i anslutning till att de ska övergå till att tjänstgöra vid tingsrätt. Utbildningen leds av ett hovrättsråd med betydande erfarenhet från underrätt. Hovrätten ser egentligen inget klart motiv till att sådan utbildning ska bedrivas inom hovrätten. Ordningen har tillkommit för att tillgoda ett behov som finns och inget bättre alternativ står för närvarande till buds. Enligt hovrättens mening bör dock utgångspunkten vara att utbildningen ska genomföras av Domstolsakademien. På så sätt ges alla samma möjlighet till utbildning med

samma innehåll. Därigenom ökar också möjligheterna att få tillstånd en samsyn över landet och påverka traditionsbundenheten.

Södertörns tingsrätt anser att utbildning för domare i domskrivning bör vara återkommande och då bör även frågan om hur domar och beslut uppfattas av parter, ombud, överrätt och media diskuteras.

Gotlands tingsrätt anser att det verkligen är av vikt att det satsas på utbildning i detta ämne och att den görs återkommande och obligatorisk.

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget. Det bör alltid finnas en strävan efter att utveckla domskrivandet. Ett sätt att genomföra en hållbar utveckling är att domstolsjurister utbildas i frågor som rör utformningen av domar och beslut. Det bör i huvudsak vara domare som ansvarar för denna utbildning. Vid Nyköpings tingsrätt ingår domskrivning som en del i fiskalsutbildningen. Särskild tid avsätts för att de ordinarie domarna och fiskalerna skall kunna träffas och gå igenom några av fiskalernas domar, varvid konstruktiv kritik ges och råd lämnas till fiskalerna.

Linköpings tingsrätt är positivt inställd till förslaget om att alla domstolsjurister ska erbjudas utbildning i frågor som rör utformningen av domar och beslut. Utbildningen bör vara frivillig och lämpligen administreras av Domstolsverket eller Domstolsakademin.

Norrköpings tingsrätt: Bland förslagen förordar utredningen utbildning i ämnet för nyutnämnda domare. Detta är inte tillräckligt utan det krävs både utbildning för och diskussion bland samtliga domare. Samtidigt är det viktigt att inte överbetona utbildningsaspekten. Som utredningen påpekar har denna typ av utbildningsinslag funnits en längre tid på bland annat fiskalskur-

ser. Den utbildningen har dock inte gett något större genomslag i den riktning som utredningen förordar när det gäller det sätt på vilket domar bör utformas.

Kalmar tingsrätt: En mycket viktig del för att nå framgång i dessa frågor är att nå fram till nu aktiva domare som utbildar yngre domare i hovrätterna eller i andra domstolar. Det är hos dessa domare som de yngre finner sina förebilder. Det känns angeläget att i domarutbildningen ständigt integrera lärandet av juridisk metod med utbildning i språkfrågor. Ett modernt och lättförståeligt språk och en pedagogisk uppbyggnad av argumentationen i domar och beslut får inte uppfattas som ett sätt att förflacka det juridiska språket eller att göra det mindre stringent, snarare tvärtom. Mot den angivna bakgrunden är det angeläget att alla domstolsjurister genomgår en sådan utbildning som utredningen efterlyser. Den genomgång som utredningen gjort i sin bilaga B visar att ett framgångsrikt arbete kan ske inom detta område.

Skaraborgs tingsrätt har svårt att se att något annat än utbildningsinsatser kan leda till en förbättring på området och föreslår att en språkexpert knyts till Domstolsverket med uppdrag att löpande sköta utbildningen i språkfrågor. Språkexperten skulle därutöver kunna ge domstolarna support i språkfrågor per telefon och e-post, vilket skulle ha stort värde.

Varbergs tingsrätt: Det är angeläget att ökade utbildningsinsatser införs inom domskrivning. Sådan utbildning kan ske genom Domstolsverkets försorg. Det är emellertid angeläget att det är personer med erfarenhet av domskrivning vid tingsrätt som håller i sådan utbildning. Detta bör naturligtvis inte hindra att också personer utan särskild domstolserfarenhet är involverade i inslag av utbildningen så som t.ex. språkvetare. Det är ock-

så angeläget att skrivfrågor fortlöpande diskuteras inom domstolen, kanske som ett led i det systematiska kvalitetsarbetet.

Göteborgs tingsrätt: För att utredningens förslag ska leda till ett bestående resultat krävs utbildning. Domarutbildningen har hittills inte fokuserat på domskrivning, som är en av domarens huvuduppgifter. Det finns ett behov av diskussion, utbildning och träning inom detta område.

Mölnads tingsrätt anser det betydelsefullt att samtliga domare, såväl ordinarie som icke-ordinarie, erhåller kontinuerlig utbildning i utformningen av domar och beslut. Domarna vid de enskilda domstolarna bör kontinuerligt diskutera dessa frågor sinsemellan i ett praktiskt försök att nå enklare och mer pedagogiska avgöranden.

Vänersborgs tingsrätt välkomnar förslagen om ytterligare utbildning.

Gävle tingsrätt anser att det självklart är positivt med utbildning och diskussioner. Förhoppningsvis är den yngre generationen domare mindre självgod när det gäller den egna skrivförmågan och mer beredd att ta emot råd från språkvetare och andra än vad äldre domare visat sig vara.

Sundsvalls tingsrätt: Utbildning och rekommendationer i domskrivning tillstyrks. Visserligen är det upp till respektive domare att själv bestämma över innehållet i domarna, men såväl utbildning som rekommendationer torde medföra att de flesta skriver på liknande sätt. Även detta underlättar förståelsen hos allmänheten och är uppenbart rationellt och därmed resursbesparande.

Umeå tingsrätt anser att förslaget att alla domstolsjurister ska utbildas särskilt i dessa frågor är viktigt, men att det ska särskilt framhållas att sådan utbildning måste vara återkommande.

Regeringsrättens ledamöter: Tyngdpunkten bör läggas vid utbildning och träning. Om det tydligt märks i domstolsväsendet att språket är en prioriterad fråga, kommer detta förhoppningsvis att leda till en ökad medvetenhet hos var och en om betydelsen av språket och om hur det används.

Länsrätten i Västmanlands län tillstyrker län att alla domstolsjurister ska utbildas i frågor som rör utformningen av domar och beslut. Ökade utbildningsinsatser i domskrivning, med tonvikt på läsbarhet och förståelse, håller frågorna aktuella.

Länsrätten i Vänersborg: När det gäller utformning av domar och beslut måste särskilda utbildningssatsningar göras, inte minst för de yngre juristerna. Det är i början av yrkeskarriären som de flesta tenderar att använda ett tungt språk och gamla mallar. Det tar därför lång tid att få bort ålderdomliga uttrycks sätt. Sättet att avfatta domar och beslut är dock ingen självständig fråga utan bör ingå i det systematiska kvalitetsarbetet.

Länsrätten i Värmlands län: Utbildning i skrivfrågor kan säkert vara nyttigt och intressant. Länsrätten är positiv till detta. Det kan här nämnas att länsrätten har en egen språkgrupp som arbetar med och lämnar rekommendationer internt i språkfrågor.

Länsrätten i Västerbottens län anser att det krävs utbildningsinsatser för domare och föredragande.

Länsrätten i Norrbottens län: Redan i dag ingår domskrivning som ett moment i den grundläggande utbildningen i Domstolsverkets regi för föredragande vid länsrätt samt länsrättsfiskaler

och föredragande vid kammarrätt (anmärkning; länsrätten saknar kunskap om hur det är vid allmän domstol). Vidare ingår numera domskrivning också för nyutnämnda domare i Domstolsakademiens regi. Detta är dock inte tillräckligt, utan det är av stor vikt att även t.ex. tidigare utnämnda domare genomgår utbildning i domskrivning. Länsrätten instämmer därför i utredningens förslag att alla domstolsjurister bör utbildas i frågor som rör utformningen av domar och beslut.

Länsrätten i Jönköpings län: Även om det aldrig kan skada att genomgå ytterligare utbildning i frågor som rör utformningen av domar och beslut kan det ifrågasättas om resurser ska tas i anspråk i den föreslagna omfattningen, d.v.s. för att samtliga domstolsjurister ska genomgå sådan utbildning.

Länsrätten i Kalmar län: Ökad kvalitet vad gäller domar och beslut förutsätter mera och kontinuerlig utbildning. Inom domarkåren är de brister som språkexperten Barbro Ehrenberg-Sundin påtalar, erkända av många men förändringsarbetet går trögt. Förvaltningsdomarna brukar i de flesta sammanhang bejaka behovet av korta och tydliga domar med större tyngdpunkt på domskälen men klaga över att de inte har tillräckligt med tid för att skriva om förslagen. Det torde därför vara särskilt angeläget att de fast anställda föredragandena får mera utbildning och tydligare direktiv vad avser domskrivning.

Domstolsverket: Innan en strategi är framtagen går det inte, som redan berörts, att ange vilken typ av kompetensutveckling som kommer att bli aktuell att anordna. Det är domarna själva som i samband med utarbetandet av de riktlinjer som ska gälla för utformning av dom och beslut, måste bedöma vilken typ av utbildning som behövs med anledning av riktlinjerna. Domstolsverket avser att anordna erforderliga utbildningar efter domstolarnas önskemål.

Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet anser att utbildning förefaller särskilt angelägen.

Institutet för språk och folkminnen: Domstolarna och Domstolsverket ska även utarbeta en utbildningsplan för domskrivning. Bland annat föreslås att utbildning i domskrivning ska vara obligatorisk för domare, vilket är utmärkt. Domstolsakademien kommer att anordna centrala utbildningar. Vi vill understryka att det är mycket viktigt att även de enskilda domstolarna anordnar utbildningar, och att chefen för domstolen deltar i dessa utbildningar om man ska uppnå ett gott resultat och genomslag för klarspråkstänkande. Överhuvudtaget behövs det omfattande satsningar på utbildning av personalen för att omsätta utredningens förslag i praktiken. Utbildningarna bör genomföras av språkexperter i samarbete med jurister för att uppnå bästa möjliga resultat. Kompetenta utbildare i domskrivning behöver utbildas, vilket bör vara en uppgift för Domstolsverket. Det finns en kår av examinerade språkkonsulter i svenska som skulle kunna utbildas för uppgiften. Språkkonsultprogrammet vid Stockholms universitet skulle, tillsammans med Domstolsverket, kunna ansvara för en sådan fortbildning.

6.2.5 Kvaliteten i domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation ska återkommande undersökas

Göta hovrätt delar i och för sig utredningens uppfattning att det är angeläget att kvaliteten i domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation återkommande undersöks men anser att det är Domstolsverket som bör ansvara för att sådana undersökningar genomförs. Det är Domstolsverket och inte enskilda domstolar som har möjlighet att utforma instrument för och följa upp sådana undersökningar. Det finns också

ett värde i att sådana undersökningar görs på nationell basis för att i största möjliga utsträckning få en enhetlig standard över hela landet.

Skaraborgs tingsrätt: Domstolsverket bör ansvara för att kvaliteten i domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation återkommande undersöks.

Hovrätten för Västra Sverige anser att det är av stort värde att den språkliga kvaliteten och den juridiska analysen i domar och beslut regelbundet undersöks. Hovrätten ställer sig bakom förslaget att språkvetare ska genomföra djupintervjuer med parter för att närmare ta reda på vad som från språklig synvinkel är svårt att förstå. Hovrätten anser även att det bör genomföras undersökningar som är inriktade på parternas förståelse av det materiella innehållet i avgörandena. För att genomföra undersökningarna på rätt sätt krävs kunskap och tillgång till relativt omfattande resurser. Hovrätten anser därför att det i första hand ska vara en uppgift för Domstolsverket att genomföra dessa undersökningar.

Det är en god tanke att varje domare ska undersöka begripligheten i sina egna texter. Med den arbetsbelastning som de flesta domare har i dag är det dock svårt att tro att domarna kommer att avsätta tid för sådana genomgångar. Enligt hovrättens uppfattning undersöks avgörandenas kvalitet bäst genom att domarna ges tillfälle att återkommande diskutera det språkliga och materiella innehållet i sina avgöranden. För hovrätternas del behandlas frågor av detta slag naturligt vid överläggningen och ibland vid de s.k. återställningarna. Vid dessa kan också upptäckas fel som förefaller vara mindre väsentliga, t.ex. en felaktigt använd terminologi, men som påverkar parternas förtroende för domstolen och för att domstolen verkligen satt sig in i målet. Värdet av att i samband med överläggningen eller vid en åter-

ställning diskutera domens utformning när det gäller såväl läsbarhet som den juridiska argumentationen ska inte underskattas.

För att få ökad enhetlighet och samsyn inom domstolen bör det även regelbundet anordnas särskilda diskussioner med samtliga domstolens domare. De framstår som lämpligt att då ta fasta på förslaget att utifrån språkrapporter och klarspråkstestet diskutera egna ”goda” avgöranden eller avgöranden från andra domstolar samt utarbeta egna kvalitetskriterier. Även konsten att avkunna dom på ett bra sätt bör diskuteras.

För att få kontinuitet i arbetet är det lämpligt att varje domstol utarbetar en plan för de åtgärder som ska vidtas och de tidsramar som ska gälla.

Hovrätten för Övre Norrland: För att förbättra kvaliteten i domstolsarbetet förefaller även fortlöpande granskningar av det slag som genomfördes i Københavns byret vara ett lärorikt och intressant exempel. Vidare finns ett behov av fortlöpande språkseminarier för att försöka hitta en samsyn, inte minst för att de enskilda domarna ska känna att de vågar skriva på ett mindre tillkrånglat sätt. Sådana seminarier skulle med fördel kunna ta sin utgångspunkt i det klarspråkstestet för domar som återfinns i bilaga B. Även om det kan misstänkas att otydlighet i domar och beslut många gånger kan tillskrivas tidsbrist skulle den här typen av övningar troligen höja språkmedvetenheten på ett positivt sätt, inte minst för att domarna lär sig att på ett bättre sätt göra avvägningar mellan kravet på att uttrycka sig på ett så enkelt språk och kravet på juridisk stringens.

Södertörns tingsrätt är positiv till förslagen om att såväl läsbarhet och den juridiska argumentationen som utformningen av domar och beslut i större utsträckning bör vara föremål för granskning och diskussion.

Gotlands tingsrätt tillstyrker förslaget.

Nyköpings tingsrätt avstyrker förslaget. Att genom rekommendationer och återkommande undersökningar, regelbundet kontrollera domarnas skrivsätt kan innebära att domarnas självständighet åsidosätts.

Linköpings tingsrätt tillstyrker förslaget.

Kalmar tingsrätt: Det är viktigt att det finns en kontinuerlig kvalitetskontroll för att kontrollera läsbarheten och pedagogiken i domarna.

Helsingborgs tingsrätt instämmer i att det är bra om kvaliteten i domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation återkommande undersöks, men i så fall bör resultaten sammanställas och publiceras på ett sådant sätt att en reell återkoppling kan ske.

Borås tingsrätt: Att återkommande undersöka kvaliteten i domar och beslut på den egna domstolen skulle kunna utgöra ett bra underlag för interna diskussioner. Men även detta är en fråga om resurser.

Mölnbalds tingsrätt är positiv till förslaget om att såväl läsbarheten och den juridiska argumentationen som utformningen av domar och beslut kontinuerligt ska vara föremål för återkommande undersökningar och diskussion.

Vänersborgs tingsrätt har ingen erinran mot att åta sig att återkommande undersöka kvaliteten i domar och beslut i fråga om läsbarhet och juridisk argumentation.

Sundsvalls tingsrätt: Att löpande och genomgående kontrollera läsbarheten riskerar att kosta mer än det ger, då det torde vara

svårt att utan ett mycket stort material dra några generella slutsatser. Att däremot göra vissa punktinsatser, gärna i samband med utbildningar, skulle ge domarna en värdefull feedback.

Umeå tingsrätt ställer sig positiv till förslaget om undersökningar av kvaliteten i domar och beslut beträffande läsbarhet och juridisk argumentation. Det kan dock inte bortses från att detta är ett tidskrävande arbete som tar resurser från annan domstolsverksamhet.

Haparanda tingsrätt finner det lovvärt att stor vikt läggs vid kvalitetsarbete och att det finns ett stort värde i att kontinuerligt utvärdera den verksamhet som bedrivs vid varje enskild domstol. Samtidigt måste hänsyn även tas till den administrativa börda som en sådan kvalitetskontroll och kvalitetssäkring kan medföra samt att de metoder som används faktiskt också mäter det man vill mäta. Om inte de strategier som föreslås är noggrant övervägda riskerar ett sådant arbete annars att bli kontraproduktivt. Det är även av stor vikt att dessa strategier är förankrade hos de olika domstolarna och att strategierna inledningsvis fokuserar på vissa delmål som är särskilt angelägna för att på sikt uppnå en helhet. Särskilt viktigt borde det vara att hitta en väl avvägd balans mellan effektivitet och kvalitet som gör att de olika domstolarna med dess olika förutsättningar åtminstone lever upp till vad som kan anses vara en acceptabel lägstanivå.

Länsrätten i Göteborg: Med återkommande kvalitetsundersökningar inom ramen för ett systematiskt kvalitetsarbete blir det möjligt att följa hur kvaliteten utvecklas. Att hjälpa domstolarna att komma igång med ett systematiskt kvalitetsarbete även när det gäller domskrivning är en uppgift för Domstolsverket. Återkommande kvalitetsmätningar – exempelvis djupintervjuer – inriktade på att undersöka domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation liksom återkommande utbildning

och fortbildning är exempel på insatser som kräver stora resurser. De resurskrävande åtgärder som vidtas måste löpande vägas mot kravet på domstolarna att avgöra mål inom rimlig tid. Som utredningen framhåller är just korta handläggningstider den faktor som har lägst förtroende hos allmänheten och de professionella aktörerna. Andra förtroendeskapande åtgärder får därför inte ta resurser från målavverkningen.

Länsrätten i Östergötlands län: Som utredningen har visat går det att undersöka den språkliga kvalitén i domar och beslut när det gäller läsbarhet och juridisk argumentation. Det vore av stort värde om Domstolsverket regelbundet kunde ansvara för att sådana undersökningar genomfördes. Det skulle ge möjlighet att skapa en nationell standard och därmed vara av stort värde för alla domstolar.

Domstolsverket: Det är inte lämpligt att Domstolsverket ska ansvara för mer generella undersökningar om begripligheten av domar eftersom det inte får uppstå någon tveksamhet om domstolarnas självständighet i den dömande verksamheten.

Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet: Principen om återkommande undersökningar bör stödjas, men man kan fråga sig om den föreslagna modellen (med egenbedömning utifrån klarspråkstestet) är den bästa. Man borde åtminstone överväga att komplettera den typen av kontinuerlig uppföljning med mer omfattande undersökningar utförda av professionella språk- och begriplighetsforskare.

7 Domstolarnas kontakter med medierna

7.1 Allmänna synpunkter

Högsta Domstolens ledamöter: Utredningen uppmärksammar de alltmer omfattande kontakterna mellan domstolarna och medierna. Den ökade mediebevakningen ställer nya krav på domstolarna att informera om sin verksamhet i stort men också om enskilda mål som tilldragit sig uppmärksamhet. Att domstolarna då använder sig av den nya tekniken framstår som naturligt (se kap. 10). Det finns ett allmänt intresse av att domare och andra anställda i domstolarna bidrar till att det förmedlas en korrekt bild av målens handläggning och av innehållet i enskilda domar. Att det i Sveriges domstolar finns en genomtänkt organisation för mediekontakterna framstår därför som motiverat. Ytterst måste det dock anförtros den enskilde domaren att avgöra vad som vid sidan av innehållet i domen kan och bör sägas i det enskilda fallet, varvid de närmast berördas personliga integritet särskilt måste värnas.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser liksom utredningen att det är väsentligt att domstolarnas kontakter med media förbättras och att den information om domstolarna som når medborgarna genom medierna är så allsidig och korrekt som möjligt. För att uppnå detta måste domstolarna bli mer öppna i förhål-

lande till media och domarna måste i betydligt större utsträckning än i dag vara beredda att tala med journalister och uttala sig om sina domar.

Hovrätten för Västra Sverige: Det förtroendeskapande arbetet i domstolarna handlar i grunden om att säkerställa en hög och jämn kvalitet i dömandet. Det är emellertid också nödvändigt att domstolarna på olika sätt visar för allmänheten att det är så. Mot bakgrund av bl.a. den uppgift som redovisas i betänkandet – att drygt 70 % av medborgarna får den mesta informationen om hur domstolarna fungerar genom media – kan man därför inte nog betona vikten av att domstolarna via medierna förmedlar de rättssäkerhetsprinciper som styr verksamheten. Som påpekas är detta en utmaning för domstolarna. Hovrätten instämmer i vad utredningen anför om vikten av att domarna har en öppen attityd till media och får utbildning och träning i mediekontakter. Det är betydelsefullt att utveckla domarnas kompetens i att förmedla de rättssäkerhetsprinciper som verksamheten bygger på.

Nacka tingsrätt delar uppfattningen att media ofta spelar en nyckelroll för medborgarnas förtroende för domstolarna. Flertalet medborgare saknar egen direkt erfarenhet av domstol och är därför beroende av information om domstolens verksamhet genom andra kanaler. Det ligger i domstolarnas intresse att på bästa sätt ta tillvara denna informationskanal.

Eskilstuna tingsrätt anser att en viktig uppgift för domstolarna i förtroendearbetet är att säkerställa att den information om domstolarna som når medborgarna genom medierna är så allsidig och korrekt som möjligt.

Jönköpings tingsrätt: Kommittén har inte närmare redogjort för hur domstolarnas kontakter med media fungerar idag mer än i allmänna ordalag. Den bild som ges är att kontakterna idag fungerar friktionsfritt. Mot den bakgrunden ställer sig tingsrätten

något frågande till den övergripande målsättningen för strategiarbetet nämligen; att domarkåren måste ha ett mer aktivt förhållningssätt till medierna och att informationen från domstolarna till medierna måste bli mer lättillgänglig.

Tingsrätten anser dock liksom kommittén att domstolarna ska vara aktiva och tillgängliga i förhållande till medierna och har inget att invända mot kommitténs synpunkter och förslag kring de olika aktörernas ansvar för att skapa denna tillgänglighet.

Alingsås tingsrätt: I dagens moderna mediesamhälle har media gjort sig till tolk för allmänheten och till och med ibland tagit på sig rollen som en förmedlare av ett allmänt rättsmedvetande (om det nu finns något sådant). Självklart är det viktigt att domstolarna har ett gott förhållande till medias representanter och de undersökningar som utredningen redovisat visar också att så ofta är fallet.

Värmlands tingsrätt: Utredningen förespråkar ett modernt angreppssätt när det gäller att förhålla sig till medierna. Tiden är förbi då domstolarna såg medierna som enbart en fiende. Som konstateras i handboken för norska domare har medierna en fundamental roll som informatör och kontrollant av det offentliga maktutövning. Domstolarna och domarna är en del i denna maktapparat. Det sagda kan vara värt att ha i minnet, när mediedrev går och mindre seriösa rubriker slås upp i tabloidpressen. Till viss del kan säkert ett mer effektivt bedrivet mediearbete från domstolarnas håll förbättra kvaliteten i rättegångsrapporteringen. Genom att på ett tidigt stadium förmedla information och motverka uppkomsten av missförstånd kanske ”nyheten” inte längre framstår som en nyhet.

Länsrätten i Värmlands län kan instämma med den allmänna inriktningen i utredningen. En hel del av det utredningen skriver förefaller mer anpassat till tingsrätternas större brottmål än läns-

rättens mer blygsamt uppmärksammade mål. Visst förekommer det att lokalpressen skriver en del om länsrättens domar, men ofta då i notisform och utan att någon domare är tillfrågad. Länsrätten har en s.k. journalistpärm där domarna sätts in, och den källan verkar för det mesta vara tillräcklig. Några svårare missförstånd brukar inte journalisterna göra sig skyldiga till när de på detta sätt utan hjälp refererar domstolens avgöranden. För övrigt har länsrätten mycket sällan mål av den arten att det kan förutses att domen är intressant för media. Utredningens tankar om att domarna själva ska ta initiativ, hålla presskonferenser, undvika att sätta ut mål samtidigt som dom meddelas m.m. verkar därför föga aktuella för länsrätten.

Ekobrottsmyndigheten: När det gäller kontakter med media är det som Åklagarmyndigheten anför angeläget att domstolarna i större utsträckning än hittills tar ansvar för mediekontaktarna. Det är också viktigt att det arbetet läggs upp utifrån ett rättskedjeperspektiv. Ekobrottsmyndigheten vill framhålla att grunden för en god kommunikation med medierna ofta kan läggas i samarbete mellan de olika myndigheter som har haft en uppgift i det rättsliga förfarande som leder fram till domstolens dom eller beslut. Genom ett utvecklat samarbete i mediefrågorna kan t.ex. åklagarnas och domstolarnas olika roller i rättsprocessen belysas så att slutresultatet blir tydligt och klart återgivet i medierna och i slutändan leda till att medborgarnas förtroende för rättsväsendet ökar.

Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet: I betänkandet förs ett resonemang om att informationen från domstolarna till medierna måste bli mer lättillgänglig. Bl.a. skriver man att domstolarna och domarna "generellt måste ha en förmåga att på ett någorlunda enkelt och kortfattat sätt förklara, inte bara vilken roll och funktion som domstolarna har i samhället utan även mer komplicerade juridiska ställningstaganden". I

detta sammanhang vore det naturligt att knyta an till den diskussion som förs i kap. 8. Relationen till medierna är ju inte väsensskild från relationen till dem som är berörda av ett enskilt ärende. Om man lyckas få till stånd förändringar i domtexterna som gynnar begripligheten, så kommer det också att påverka domstolarnas relation till medierna i positiv riktning.

Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU) är positiva till åtgärder som förenklar och förstärker kommunikationen och kontakten med rättsväsendet. Bevekelsegrunderna för de förslag som utredningen lägger fram på området är dock – minst sagt – intressanta. Så sägs bland annat att medierna spelar en viktig roll för allmänhetens förtroende för domstolarna, eftersom medierna för de allra flesta människor är den viktigaste källan till information och kunskap om samhällsfrågor. Då den övervägande delen av allmänheten får sin uppfattning om domstolarna via medierna, har domstolarna en viktig uppgift i att se till att denna information är så allsidig och korrekt som möjligt.

Enligt TU är det naturligtvis angeläget att domarna och övrig relevant yrkeskår finns tillgängliga för såväl medier som allmänhet. Visserligen kan domstolarna och personer knutna till dessa vara aldrig så duktiga och hörsamma på att förklara, tillrättalägga samt kontakta medierna om tingens ordning. Det är dock massmedierna själva och ytterst den ansvarige utgivaren som ensam bestämmer vad, och svarar för vad, som skall publiceras i tidningen. Det kan således ifrågasättas om utredningen förstår under vilka betingelser medierna verkar. Medierna har till uppgift att självständigt analysera och rapportera kring samhällsrelaterade företeelser och oberoende rapportera, fritt granska och ifrågasätta maktutövningen. Nyhetsvärderingen sker utifrån en fri, obunden och granskande journalistisk rapportering – inte utifrån vad domstolarna anser vara ”allsidigt och korrekt”.

Journalisterna och i förlängningen medierna har inte ett uppdrag från domstolarna att undervisa medborgarna eller förklara

juridiskt komplicerade domar och mål för allmänheten. Såvitt TU känner till består journalistiken i att i stort som smått granska, rikta kritik mot och informera kring samhällsliga företeelser, t ex rättstillämpningen och rättssystemet, samt belysa olika samhällsförhållanden och däri, från gång till annan, förekommande missförhållanden. TU ser med särskild förvåning på utredningens uttalande att enskilda domare måste ha en beredskap till egna kontakter med journalister för att bemöta felaktigheter i rapporteringen eller klara ut missförstånd. En domare är naturligtvis berättigad att söka reda ut missförstånd med t ex en journalist. Men denne kan aldrig bestämma vad som skall – eller vad som icke skall - publiceras. Likaså kan här finnas aspekter som gäller anonymitetsskyddet om en domare bestämmer sig att ”reda ut” eller ta reda på vissa saker.

7.2 Utredningens förslag

Utredningens förslag: Domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en mer heltäckande strategi när det gäller domstolarnas kontakter med medierna. Strategins innehåll ska bestämmas av domstolarna. Mediegruppen ska medverka i detta arbete. Domstolsverket ska ha en övergripande roll i strategiarbetet. Verket ska således initiera domstolarnas arbete med strategin, driva arbetet med denna framåt och hålla arbetet levande. Strategin bör byggas kring ett antal särskilt viktiga aktörer och funktioner. Dessa är följande.

- Varje domare är i princip skyldig att ställa upp på mediekontakter.
- Domstolscheferna ska i första hand skapa en stämning på domstolen av öppenhet och vilja att förmedla information till medierna.
- De domstolar som har behov av det ska ha en mediedomare som på olika sätt ska underlätta domstolens kontakter med medierna.
- Mediegruppen ska bestå av mediedomarna och ska ha i huvudsak samma uppgifter som i dag.
- Domstolsverket (i förekommande fall Domstolsakademin) ska bl.a. ha ett övergripande utbildningsansvar för domarna i mediefrågor.
- Det ska finnas en presstjänst och en nyhetsredaktion hos Domstolsverket.
- Det ska finnas en talesperson som företräder Sveriges Domstolar i rikstäckande diskussioner och intervjuer i radio/TV.

7.2.1 Domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en mer heltäckande strategi när det gäller domstolarnas kontakter med medierna

Svea hovrätt är positiv till att regeringen ger Domstolsverket i uppdrag att tillsammans med domstolarna utarbeta en heltäckande strategi för domstolarnas kontakter med medierna.

Göta hovrätt har sedan 2005 en informationspolicy som reglerar hur arbetet med att tillhandahålla information från hovrätten ska organiseras internt inom hovrätten. Strategin har fungerat väl och en arbetsgrupp har fått i uppdrag att se över den eftersom den har några år på nacken. Detta innebär inte att hovrätten på något sätt motsätter sig att det tas fram en nationell strategi för domstolarnas kontakter med medierna. Dock har hovrätten synpunkter kring vilka aktörer och funktioner en sådan strategi bör byggas kring, vilket redovisas i det följande.

Hovrätten för Västra Sverige ställer sig bakom utredningens förslag om att domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en mer heltäckande strategi när det gäller domstolarnas kontakter med media. Det är angeläget att domstolarna har en samsyn i frågan om mediekontakter och ett enat förhållningssätt till media. För att strategin ska få ett ordentligt genomslag är det viktigt att den är väl förankrad i domstolarna. Det är därför nödvändigt att det säkerställs att strategins innehåll bestäms av domstolarna även om Domstolsverket får i uppdrag att initiera och driva fram arbetet med att ta fram strategin samt att hålla arbetet levande.

Även förslagen om varje domares skyldighet att ställa upp på mediekontakter, domstolschefernas roll i sammanhanget, mediedomare där behovet finns, mediegruppen, Domstolsverkets utbildningsansvar och förslagen om presstjänst och nyhetsredaktion hos Domstolsverket är sådana som hovrätten ställer sig bakom.

Hovrätten för Nedre Norrland delar uppfattningen att domstolarna och Domstolsverket bör utarbeta en strategi för domstolarnas kontakter med medierna. Vad en sådan strategi närmare bör innehålla kräver dock ytterligare diskussioner inom Sveriges Domstolar. Hovrätten är för sin del positiv till vad utredningen har uttalat om domstolschefens och Domstolsverkets roller, om mediedomare, om presstjänst och nyhetsredaktion och om talesperson. Enligt hovrättens mening är det inte lika klart att varje domare ska vara skyldig att ställa upp på mediekontakter; ibland kan det säkert vara bättre att uppgiften att svara på medias frågor fullgörs av någon som inte har dömt i målet. Enligt hovrättens mening är därför tyngdpunkten för domstolarnas tillhandahållande av information till media och allmänheten inte nödvändigtvis vila på den enskilde domaren utan det bör vara möjligt att uppdra åt någon inom domstolen utpekad person, t.ex. en "mediedomare", att svara på såväl frågor av allmän karaktär som frågor avseende enskilda mål och ärenden.

Hovrätten för Övre Norrland: Förslaget är lovvärt och det är naturligt att det är den domare som avgjort ett mål som går ut och förklarar hur man tänkt i det aktuella fallet. Den domare som suttit på målet har ju tillgång till allt material och borde därför också vara bäst insatt och bäst skickad att kommentera vad som förekommit i målet och att förklara utgången. Rent generellt finns det ett påtagligt behov av att förklara utgången i vissa massmedialt uppmärksammade rättegångar och att på ett objektivt, sakligt och på ett så pedagogiskt sätt som möjligt klargöra för allmänheten varför utgången blev som den blev – dvs. ta initiativet innan olika missförstånd hunnit spridas i media.

Det får anses vara ett generellt problem att oskyldighetspresumtionen många gånger åsidosätts i mediernas rapportering. Många gånger kan man rent av få intryck av att det pågår en parallell process i massmedia. Helt kan man förmodligen inte före-

bygga att allmänheten under processens gång ges en viss uppfattning om vad en utgång kan tänkas bli med tanke på att domaren – till skillnad från t.ex. parter, åklagare och ombud – saknar möjlighet att annat än i generella termer uttala sig i sak så länge processen pågår. Det torde dock vara en stor fördel om en företrädare för domstolen presenterar principiella frågeställningar och utgångspunkter i medierna. En bra början är att kartlägga hur kontakterna med media hittills organiserats för att se vad som fungerat bra respektive dåligt.

Som ett konkret exempel på hur kontakterna med allmänheten kan hanteras kan nämnas det nyligen avslutade ”Caroline-målet” i Gällivare tingsrätt, B-655-08. Här hade tingsrätten på sin hemsida lagt ut all sådan information, såväl av praktisk som av formell karaktär, rörande huvudförhandlingen som kunde vara av betydelse för åhörare och medier. Ett sådant förfarande måste anses vara av stort värde, i synnerhet i mål som är av stort medialt intresse. Helt i linje med utredningens förslag gjorde rättens ordförande vissa generella uttalanden i media. Efter det att domen hade meddelats höll rättens ordförande även en presskonferens, där han förklarade tingsrättens dom och där medierna gavs möjlighet att ställa frågor. Gällivare tingsrätts agerande får i informationshänseende anses vara föredömligt.

Attunda tingsrätt är positiv till att regeringen ger Domstolsverket i uppdrag att tillsammans med domstolarna utarbeta en heltäckande strategi för domstolarnas kontakter med medierna.

Nacka tingsrätt är positiv till ett mer aktivt förhållningssätt hos domstolarna i kontakterna med media och stödjer framtagandet av en mediestrategi för domstolarna.

Södertörns tingsrätt är positiv till att domstolarna och Domstolsverket ska utarbeta en mer heltäckande strategi för domstolarnas kontakter med media. Tingsrätten ställer sig positiv till de

förslag som lämnas i utredningen. Det är angeläget att domstolarna kommer till tals direkt i media.

Nyköpings tingsrätt instämmer i huvudsak men gör vissa påpekanden, vilka redovisas det följande.

Gotlands tingsrätt avstyrker förslagen om att det ska utarbetas en heltäckande strategi när det gäller domstolarnas kontakter med medierna. En sådan riskerar att bli ett abstrakt och verklighetsfrånvänt instrument som inte får något genomslag i den dagliga och löpande verksamheten. Och i och med det skulle det vara ett icke försvarbart resursslöseri att arbeta fram en sådan. Tingsrätten avstyrker vidare att varje domstol (varje större domstol) ska ha en mediedomare, att mediegruppen ska institutionaliseras och att det ska utses en talesperson som företräder domstolarna. Tingsrätten tillstyrker förslaget om en presstjänst/nyhetsredaktion hos Domstolsverket liksom att Domstolsverket (Domstolsakademin) ska ha ett övergripande ansvar för utbildningen av domare i mediefrågor. Tingsrätten vill uttrycka sitt varma gillande av vad utredningen uttalar om varje enskild domares skyldigheter om att inte bara ”ställa upp” för media, utan även förhålla sig aktiv och uppsökande i förhållande till media.

Norrköpings tingsrätt delar bedömningen att det från domstolarnas sida behövs större aktivitet i förhållande till massmedia. Det är inte minst viktigt att domare deltar oftare i samhällsdebatten. Flera av dem som för närvarande uttalar sig i massmedia om domstolarnas arbete är ofta personer som saknar närmare kännedom om detta. Det har också ibland föranlett att uttalandena varit rena spekulationer eller sakligt helt felaktiga. De tankar som utredningen för fram som en grund för en framtida mediestrategi synes väl övervägda.

Skaraborgs tingsrätt instämmer i stort sett med utredarens förslag. Dock avstyrks förslaget med inrättandet av en ny Mediagrupp samt en enda talesman för Sveriges Domstolar. Den Mediagrupp som idag existerar kan istället förstärkas och vidareutvecklas med större inriktning på olika sakområden.

Helsingborgs tingsrätt instämmer i stort med de överväganden som görs när det gäller domstolarnas kontakter med media och delar således synpunkterna att det bör utarbetas en mediestrategi, att domarna bör ha ett mer aktivt förhållningssätt till medierna, att informationen från domstolarna till medierna måste bli mer lättillgänglig, att alla domare bör få möjligheter till medieträning och att det kan finnas behov av att utse mediedomare.

Hässelholms tingsrätt ifrågasätter huruvida det är praktiskt möjligt och lämpligt att domarna självmant kontaktar medierna för att bemöta felaktigheter i rapporteringen eller klara ut missförstånd. En domare som självmant söker korrigera missförstånd i media skulle enligt tingsrättens mening kunna riskera att hamna i en debattsituation varefter media kan få uppfattningen att domaren drar sig ur debatten och inte vågar ta ansvar för sin verksamhet.

Kristianstads tingsrätt: När det gäller förslaget om antagandet av en mediestrategi har tingsrätten samma kritiska synpunkter som när det gäller antagandet av en bemötandestrategi. Sådana strategier bör alltså antas av de enskilda domstolarna.

Malmö tingsrätt delar uppfattningen att det är viktigt att domare i mycket högre utsträckning än i dag syns och hörs i media. Tingsrätten ställer sig också positiv till övriga förslag som utredningen lämnar i denna del. Dock är tingsrätten tveksam till förslaget om en särskild prestalesperson för hela domstolväsendet.

Varbergs tingsrätt delar utredningens åsikt att en stor öppenhet mot media är viktigt för allmänhetens förtroende. Tingsrätten anser att det arbete som den s.k. mediagruppen har utfört har varit bra och bör fortsätta samt att denna grupp bör utse en särskild presstalesperson inom sig.

Borås tingsrätt delar uppfattningen att det är viktigt att enskilda domare har ett aktivt förhållningssätt till medierna, t ex på så sätt att domaren tar kontakt för att reda ut direkta felaktigheter i rapporteringar. I mer medialt uppmärksammade mål används redan oftast pressmeddelanden och presskonferens.

Vid kontakterna med journalister kan domarna naturligtvis muntligen inte ange utförligare domskäl än dem redovisats skriftligt. Syftet med kontakterna måste vara att undanröja missuppfattningar genom att förklara de rättsregler som gällt och upprepa de skriftliga skälen.

Vänersborgs tingsrätt: Betänkandet har konstaterat att domaren ska verka för att medborgarnas förtroende för domstolarna upprätthålls och att en domare måste vara beredd att ställa upp för medierna och förklara domstolens avgörande i det enskilda fallet. Vidare har poängterats att såväl den enskilda domaren som domstolschefen har ett ansvar för att planera verksamheten på så sätt man är tillgänglig för media den dag tingsrätten meddelar dom i ett uppmärksammat mål.

Tingsrätten instämmer med betänkandets konstateranden i huvudsak.

Värmlands tingsrätt delar utredningens slutsats att det finns behov av och utrymme för större proaktivitet på området. Vikten härav kan inte överskattas. Det är samtidigt angeläget att den enskilde domaren inte lämnas ensam i mediearbetet. Därför är de andra delarna i utredningens mediepaket också viktiga – stöd från Domstolsverket, presstjänsten och talespersonen. När det

gäller den enskilde domaren är det, som utredningen konstaterar, viktigt att se till att information kan tillhandahållas på tid och i former som är lämpliga för domaren. Utredningen talar om behov av attitydförändring, och synes då utgå från en domarattityd som är överdrivet ängslig eller skeptisk inför mediekontakter. Det finns emellertid också konkreta sakskalet till varför domare väljer att inte uttala sig alls eller bara i korthet. I det följande tar tingsrätten upp några "öppenhetshinder" som hade förtjänat omnämnande i betänkandet.

Sekretessregler: Domare är förbjudna att avslöja vad som har förevarit vid enskild överläggning, och de kan känna osäkerhet hur de ska förhålla sig i mediasammanhang. Vid sidan av rena brott mot tystnadsplikten finns en risk att en domare uttalar något i tillägg till domskälen som inte övriga domarkollegor ställer sig bakom. Från advokathåll har det inväntats mot en större domaröppenhet att domen ska stå för sig själv och att allt det som ska sägas bör finnas med i domskälen. Sannolikt är detta främst ett tecken på att även de professionella aktörerna är ovana vid ett mer öppet förhållningssätt till medierna. Avvägningen mellan offentlighetsintresset och hänsyn till enskildas integritet är inte alltid enkel (andra exempel på vanligt förekommande sekretessskäl i allmän domstol är pågående förundersökning och sexualbrott). Journalister som har velat granska domar i sexualbrott har reagerat på en dubbel slutenhet, när både överläggningen och domskälen är hemliga. Rättegångar inom stängda dörrar följs inte sällan av kommentarer om hemlighetsmakeri. Även detta är en förtroendefråga. I de fall där sekretess nödvändiggör slutenhet, helt eller delvis, bör det eftersträvas att försöka förklara skälen till sekretess och kanske få förståelse för dessa.

Jävsregler: Domare ska vara oberoende och opartiska och det är väsentligt att domarna även utåt ger ett sådant intryck. Det finns exempel på att mediekontakter inte är alldeles oproblematiska i detta avseende. I rättsfallet RH 1993:109 befanns en hovrättsdomare vara jävig, efter det att han hade uttryckt sig på ett

sätt i radio som – på det sätt det refererats – kunde ge intryck av att han tagit ställning till bevisningen före förhandling. Det kan här vara ett osäkerhetsmoment om uttalanden redigeras på ett sätt som framstår som skevt. Genom utbildning och mer egna erfarenheter av mediekontakter går det dock säkert att betydligt minska risker för felsteg från domarens sida.

Säkerhet: Domarkåren är en yrkesgrupp som hittills har varit relativt förskonad från allvarigare hot och andra angrepp. Det tillhör ändå inte ovanligheterna att domare har hemlig adress, och domare kan – beroende på sammanhanget – känna olust inför att exponeras med namn och bild. Under pågående mediedrev med åtföljande känslostormar har det hänt att de domare som har figurerat i medierna fått ta emot upprörda reaktioner från allmänheten. Vid ett uppmärksammat sexualbrottmål fann sig en hovrättsdomare, på grund av hot, föranledd att uppträda i TV-nyheterna med ansiktet dolt (domaren i fråga har vid ett senare seminarium sagt att hovrätten initialt missbedömde medieintresset och att information borde ha lämnats på ett tidigare stadium, något som i sig talar för öppenhet). I flertalet fall uppstår förstås inte några problem, och rädslan för drev kan nog i många fall vara obefogad. Det är ändå viktigt att domare har tillgång till ett adekvat stöd och även kan få hjälp med att uppmärksamma och värdera risker.

Dessa är några moment knutna till domstolarnas verksamhet som i enskilda fall kan försvåra ansatsen till ett öppet förhållningssätt. Genom att analysera hindren närmare bör det vara möjligt att se vilka parerande åtgärder som kan vara erforderliga, för att därmed skapa ännu bättre förutsättningar för en trygg miljö för professionella mediekontakter.

Tingsrätten vill här lägga fram ett förslag. Just sekretess är något som domare återkommande efterlyser mer utbildning i. Reglerna upplevs av många som svårtillämpade och den genomsnittlige domaren kommer inte tillräckligt ofta i kontakt med sekretessfrågor, vilket gör det svårt att upprätthålla en hög kom-

petensnivå. Ofta krävs det ett snabbt beslut av domaren huruvida informationen ska lämnas ut eller inte, och då i anslutning till att annat arbete med aktuellt mål måste utföras. En annan aspekt är att det tillkommer nya sekretessproblem att ta ställning till i takt med domstolarnas anammande av nya tekniska lösningar – e-post, videoförhör, etc. I betänkandet föreslås nu en central instans för att ge kvalificerat stöd vid mediekommunikation. Önskvärt vore om det till denna också kunde knytas kvalificerad sekretesskompetens som domstolarna kan vända sig till. Flera vinster kan då uppnås: Domarna skulle bli tryggare vid sina mediekontakter (ofta är nog sekretess- och andra legala aspekter minst lika viktiga som de omständigheter som normalt tas upp vid traditionell medieträning); den centrala sekretessfunktionen skulle få överblick över de problem som kan uppstå och kan dela med sig av erfarenheter från en domstol till en annan; sekretessreglerna skulle få mer enhetlig tillämpning över landet; och det blir en bättre resursfördelning genom att behovet av lokal sekretessutbildning minskar. Självfallet skulle en sådan stödfunktion inte påverka den enskilde domarens tjänsteansvar för den egna rättstillämpningen.

Gävle tingsrätt har, utöver synpunkten att det blir väldigt många strategier, inget att erinra mot förslagen i denna del.

Sundsvalls tingsrätt: Tingsrätten, som har mest erfarenhet av lokala medier, tillstyrker att domstolarna på begäran ska underlätta mediernas arbete, t ex genom att skicka domarna elektroniskt, för att därigenom underlätta för allmänheten att få del av domstolarnas domar.

Östersunds tingsrätt ställer sig positiv till en gemensamt utarbetad strategi för hur arbetet i förhållande till medierna ska se ut.

Tingsrätten har inga särskilda synpunkter på vad utredningen föreslår angående domarna, domstolscheferna eller mediedomar-

na. Även mediegruppens funktion är en positiv länk mellan domstolarna och medierna.

Umeå tingsrätt ställer sig positiv till de lämnade förslagen, med undantag för förslaget om en talesperson för Sveriges Domstolar. Tingsrätten hänvisar i dessa frågor till lämnade synpunkter i Hovrätten för Övre Norrlands remissvar.

Kammarrätten i Göteborg anser att de lämnade förslagen synes innebära ett mer strukturerat förhållningssätt som bör leda till att det blir enklare för medierna att direkt komma i kontakt med de aktörer som är bäst skickade att ge den information som efterfrågas.

Länsrätten i Västmanlands län är positiv till att utredningen tagit fram förslag för en övergripande strategi för domstolarnas kontakter med media. En sådan är värdefull ur många aspekter, inte minst för att skapa en enhetlig bild av Sveriges domstolar och öka förtroendet för dessa.

Länsrätten ställer sig dock tveksam till om alla föreslagna åtgärder är nödvändiga för att upprätthålla kontakterna med media. Detta särskilt som utredningen konstaterar att dagens kontakter med media fungerar väl. Länsrätten ifrågasätter behovet av ett omfattande mediearbete på mindre domstolar och vill understryka att behovet kan se olika ut i de olika domstolsslagen.

Länsrätten i Göteborg tillstyrker i princip förslaget om en mer heltäckande strategi när det gäller domstolarnas kontakter med medierna men anser att vissa aktörer ska ha delvis andra roller än utredningen förespråkar och att vissa funktioner bör modifieras. Det domstolarna behöver är en rationell och kostnadseffektiv strategi för mediekontakter. Förslaget bör därför övervägas ytterligare.

Det är tveksamt om det tillskapas något större mervärde i form av ökat förtroende genom de förslag som utredningen lämnat. För att genomföra förslaget i alla dess delar skulle stora resurser behöva tas i anspråk. Att planera arbetet på så sätt att en domare ska vara ”stand by” för att svara på mediernas frågor vid behov är orealistiskt med tanke på den arbetssituation och det dömande som är en förutsättning för att klara de korta handläggningstider som medborgarna kräver och som är en viktig del i förtroendet för domstolarna.

Länsrätten i Jämtlands län ställer sig positiv till en gemensamt utarbetad strategi för hur arbetet i förhållande till medierna ska se ut. Länsrätten har inga särskilda synpunkter på vad utredningen föreslår angående domarna, domstolscheferna eller mediedomarna. Även mediegruppens funktion är en positiv länk mellan domstolarna och medierna.

Länsrätten i Norrbottens län tillstyrker utredningens förslag.

Länsrätten i Örebro län: I betänkandet sägs att enskilda domare i större utsträckning än i dag bör ta initiativ till att på olika sätt möta medierna, t.ex. genom att oftare än i dag publicera pressmeddelanden och hålla presskonferenser. Vad gäller kontakterna med media kan domstolarna allmänt sett säkert bli betydligt bättre än de är i dag på att informera om verksamheten både i stort och i enskilda fall. Det kan naturligtvis finnas ett stort allmänt intresse av omfattande information i vissa uppmärksammade mål. Pressmeddelanden och presskonferenser bör enligt länsrättens mening dock användas med återhållsamhet och förbehållas ett mindre antal mål. Länsrätten är mycket tveksam till att domstolarna eller enskilda domare i större omfattning bedriver ”uppsökande verksamhet” när det gäller att informera om enskilda mål när information inte har efterfrågats.

Domstolsverket bedriver redan idag ett omfattande arbete som rör kontakter med media. Det som föreslås i utredningen ligger helt i linje med detta. Det är viktigt både att en övergripande mediestrategi tas fram och att varje domstol har en egen policy för mediekontakter. Domstolsverket bör ha ansvaret för framtagandet av en övergripande strategi och för formulerandet av målen med mediearbetet. Innan det övergripande målet är klart och tydligt formulerat finns det en risk med att, på det sätt som görs i utredningen, lista de aktörer som strategin bör byggas kring (domarna, domstolscheferna, mediedomare, mediegruppen, Domstolsverket och en talesperson). En sådan lista riskerar nämligen att låsa tanken vid olika roller snarare än funktioner och att tillräcklig hänsyn inte tas till det övergripande strategiska tänkandet. Vidare måste varje enskild domstols ansvar för att hantera mediekontakter lyftas fram. Den positiva utveckling som enligt verkets mening skett under senare år beträffande domstolarnas kontakter med media (t.ex. presskonferenser och pressmeddelanden i uppmärksammade mål) bör stödjas och vidareutvecklas. Det kan också framhållas att det är viktigt att en organisation för medierelationer inte har en alltför komplicerad struktur eftersom det annars kan bli svårt för den som söker kontakt att veta vem han eller hon bör vända sig till. Avslutningsvis vill verket i detta sammanhang peka på att en mediepolicy inte bara bör beröra hur domarna ska finnas tillgängliga för media utan även ta ställning till hur annan personal ska hantera media.

Kriminalvården: Utredningen anför att domarna bör ha ett mer aktivt förhållningssätt gentemot media än idag och att information från domstolarna till medierna skall vara lättillgänglig, innebärande bl.a. att domare någorlunda enkelt och kortfattat måste kunna förklara även komplicerade juridiska resonemang för journalister. Kriminalvården har inget att erinra mot detta, men vill understryka vikten av att de skäl som legat till grund för ett avgörande tydligt redovisas i domen och inte i efterhand.

Brottsoffermyndigheten: Under det senaste året har medierna rapporterat flitigt om flera uppmärksammade brottmål. Rapporteringen har ofta inneburit försök att förstärka dramaturgin i den straffrättsliga processen. Brottsoffren har fått ett allt större utrymme i mediareporteringen. Det finns en betydande risk att brottsoffer oftare kommer att bli utsatta för omotiverat närstående rapportering och långt ifrån alla är rustade för att klara detta. Utvecklingen kan få en annan inriktning om medierna i stället kan få eftersökt information från domstolen. Brottsoffermyndigheten ser därför mycket positivt på utredningens förslag om att strategier ska utarbetas innebärande bl.a. att varje domare i princip ska vara skyldig att ställa upp på mediekontakter och erbjudas utbildning i mediefrågor.

Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet: Förslagen kan undantagslöst stödjas med vissa kommentarer i det följande.

Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU) ställer sig frågande till vad som läggs i det så kallade ”aktiva förhållningssättet”; så sägs bland annat att förutsättningar bör skapas för domare att betydligt oftare än i dag kunna ställa upp och informera om domstolsverksamhet i samband med olika diskussioner i intervjuer i radio och TV eller genom klagörande insändare och artiklar, både lokalt och på riksplanet. Vidare sägs – för att undvika en felaktig eller onyanserad rapportering i medierna – att målsättningen bör vara att Sveriges domstolar skall vara först med att formulera nyheter av händelser i verksamheten som kan tänkas vara intressanta för medierna. TU vill understryka att det är medierna själva som självständigt och oberoende bestämmer vad som skall publiceras, inte myndigheterna, i detta fall domstolarna. I sammanhanget bör en inte oväsentlig aspekt framföras, nämligen att domstolarna å ena sidan – åtminstone såvitt TU kan

bedöma – är bäst lämpade att handha och utöva rättsskipning, medan medierna å den andra rimligtvis är mest lämpade att handa journalistik och publicistiska överväganden.

7.2.2 Domarna

Svea hovrätt: Utgångspunkten att varje domare i princip är skyldig att ställa upp på mediekontakter är riktig, även om man måste ha respekt för att vissa kan känna visst obehag och viss tvekan inför uppgiften. Förutsättningar för att klara uppgiften bör beaktas vid domarrekruteringen och regelbunden medieträning bör ges inom ramen för domarutbildningen.

Hovrätten för Västra Sverige vill betona vikten av att kvalificerade utbildningsinsatser genomförs när det gäller mediefrågor. Det är här till väsentligt att mediedomarna får kontinuerlig träning inom området genom praktiska erfarenheter.

Hovrätten för Nedre Norrland anser att det inte är klart att varje domare ska vara skyldig att ställa upp på mediekontakter; ibland kan det säkert vara bättre att uppgiften att svara på medias frågor fullgörs av någon annan än den som har dömt i målet. Enligt hovrättens mening är därför tyngdpunkten för domstolarnas tillhandahållande av information till media och allmänheten inte nödvändigtvis vila på den enskilde domaren utan det bör vara möjligt att uppdra åt någon inom domstolen utpekad person, t.ex. en "mediedomare", att svara på såväl frågor av allmän karaktär som frågor avseende enskilda mål och ärenden.

Attunda tingsrätt: Det är, särskilt bland äldre domare, en gängse inställning att man inte gärna deltar i diskussioner och intervjuer i massmedia. Det har i den allmänna debatten förekommit att domarna beskyllts för att ha "medierädsla" (*Dagens Nyheter debatt den 2 december 2008*). Varje domare bör i princip vara skyl-

dig att ställa upp på mediekontakter, även om man måste ha respekt för att några kan känna en viss tvekan. Förutsättningar för att klara denna uppgift bör beaktas vid rekryteringen av domare och regelbunden medieträning bör ges inom ramen för domarutbildningen.

Nacka tingsrätt delar utredningens uppfattning att det är angeläget att den enskilde domaren som är ansvarig för en dom eller ett beslut är beredd att inför medier förklara innebörden av sina resonemang. Frågan om detta också är en skyldighet – vilket utredningen tycks mena – och vilka sanktioner som finns om skyldigheten inte fullgörs, är mer svårbedömd. Det är vidare av stor vikt att det anordnas återkommande utbildning i mediefrågor för de enskilda domarna.

Stockholms tingsrätt: Utredningen pekar på den kultur som ibland finns bland domarna att vara överdrivet kritisk till kollegors mediala framträdanden och en tendens att betrakta kollegor som ofta figurerar i media som posörer. Tingsrätten delar uppfattningen att en attitydförändring i dessa avseenden är nödvändig för att få domare att känna sig mer bekväma i när det gäller massmediala kontakter. Domstolarna måste vidare få ett mer aktivt förhållningssätt till media. Som utredningen påpekar är domstolschefen en nyckelspelare i dessa sammanhang. Å andra sidan är det närmast självklart att varje domare är skyldig att medverka till att förtroendet för domstolarna ligger på en hög nivå. Eftersom speglingar i media är avgörande för allmänhetens uppfattning bör det krävas av varje domare att ställa upp och bistå med bästa möjliga underlag. Det förutsätter att domarna får professionellt stöd framför allt när det gäller etermedia. Det behövs omfattande utbildningsinsatser och kontinuerliga diskussioner bland domarna för att förändra det interna klimatet.

Södertörns tingsrätt: Utgångspunkten att varje domare i princip är skyldig att ställa upp på mediekontakter är riktig. Den uppgiften bör vara ett krav vid rekryteringen av domare. Det skulle sannolikt stärka allmänhetens förtroende för domstolarna om domarna oftare i media informerades om domstolsverksamhet. Att varje domare i princip ska vara skyldig att ställa upp på mediekontakter kräver dock att utbildning tillhandahålls för alla domare. Det övergripande utbildningsansvaret för domarna i mediefrågor bör enligt tingsrätten ligga hos Domstolsakademin.

Uppsala tingsrätt: Utgångspunkten bör vara att varje domare ska ha beredskap för mediekontakter. Tingsrätten ställer sig därför positiv till att domare utbildas i detta. Medieansvariga domare kan dessutom utses på de domstolar där detta bedöms nödvändigt.

Eskilstuna tingsrätt: Utgångspunkten i betänkandet att varje domare i princip är skyldig att ställa upp på mediekontakter är riktig, även om man måste ha respekt för att vissa domare kan känna visst obehag och viss tvekan inför uppgiften. Enligt tingsrätten vore det angeläget att samtliga domare genomgick utbildning i mediekontakter.

Nyköpings tingsrätt: Det finns en påtaglig risk, när en enskild domare skall uttala sig i massmedia i ett speciellt mål eller ärende som domaren har avgjort, att ytterligare domskäl eller dylikt lämnas i förhållande till vad som anges i själva avgörandet. Med detta följer en stor risk att domaren yppar sådant som avhandlats bakom stängda dörrar. Sådana risker måste reduceras. Ett sätt att minimera dessa risker är att kontakterna med massmedia vid uppmärksammade eller kontroversiella mål eller ärenden, i likhet med hur kommunikationen med massmedia hanteras inom stora privata företag och olika myndigheter (t.ex. polisen, Migrationsverket, Försäkringskassan och Försvarmakten) inte sköts av

ifrågavarande beslutsfattare eller den som utfört en viss åtgärd. Kontakterna bör i dessa fall istället skötas av speciellt utbildade presstalesmän. Vidare bör det understrykas att informationen från en enskild domare måste tillhandahållas på den tid och i de former som är lämpliga för domaren. Att inte sätta ut förhandlingar samma dag som domen i ett uppmärksammat mål ska meddelas, kan inte alltid undvikas. Att på något sätt tvinga domare att ha kontakter med massmedia, genom någon uttrycklig sanktion, är inte lämpligt och det torde inte heller vara möjligt.

Gotlands tingsrätt: Utredningens behandling av frågorna rörande domarnas och domstolarnas mediekontakter är verkligen en upplyftande läsning i och med det radikala förhållningssättet utredningen ger uttryck för i dessa frågor. Med det avser tingsrätten utredningens attityd om att det är en skyldighet för varje enskild domare att inte bara vara tillgänglig för media utan dessutom – vid behov – vara uppsökande i förhållande till media. Det finns all anledning att lyfta fram att det är ett tjänsteåliggande för varje enskild domare att verka för att förklara och försvara domstolarnas verksamhet och att denna skyldighet sträcker sig utanför det enskilda målet. Förmågan att uppfylla denna skyldighet bör också enligt tingsrättens mening vara ett viktigt kriterium vid tillsättandet av domartjänster. I det sammanhanget hamnar också utbildningsfrågorna i blickpunkten. Tingsrätten tillstyrker därför att Domstolsverket (Domstolsakademin) ska ha ett övergripande ansvar för utbildningen av domare i mediefrågor.

Västmanlands tingsrätt: När det gäller domstolarnas kontakter med massmedia anser tingsrätten att domare i princip är skyldiga att vara tillgängliga för medias nyhetsrapportering. Däremot kan tingsrätten inte dela den mening Svea hovrätt redovisar, att den enskildes förutsättningar för att klara mediala kontakter bör beaktas vid rekryteringen av domare.

Falu tingsrätt: I denna del kan tingsrätten i allt väsentligt instämma i det som utredningen skriver angående vikten av att den enskilde domaren är beredd att svara för eventuella massmedia-kontakter i de mål där han eller hon har dömt. Det måste anses ingå som ett naturligt led i det nutida domaryrket att vid behov – och naturligtvis i rimlig omfattning – kommentera egna avgöranden i massmedia. Att detta krav ställs på en domare bör göras klart vid rekryteringen av nya domare. Vidare är det väsentligt att alla domare får genomgå en utbildning i massmediakontakter. Det finns exempel på att ovana domare antingen säger för mycket, t.ex. genom att gå utöver det som sagts i domskälen, eller i sin strävan att inte säga för mycket ger ett onödigt tillknäppt och formellt intryck.

Mora tingsrätt: Det är tveksamt om domare bör åläggas att ställa upp i intervjuer för massmedia när domarens dom skall kommenteras. De flesta domare klarar säkert av en sådan situation mycket bra, men andra domare kanske inte alls klarar av mötet med media. I det läget kan det vara bra att hänvisa till t.ex. domstolschefen. I framtiden bör det dock kunna ställas krav på nyutnämnda domare att de står till förfogande för kommentering av egna domar, men detta bör inte vara undantagslöst eller innebära att de måste ställa upp i till exempel teve. Domaren måste få välja på vilket sätt han eller hon vill kommentera sin dom.

Linköpings tingsrätt är av den uppfattningen att det är viktigt att bibehålla den goda kontakt med massmedia som på många håll finns redan idag och att skapa möjligheter för att förbättra kontakterna. Tingsrätten vill härvid betona vikten av utbildning och tillstyrker utredningens förslag att Domstolsverket (i förekommande fall Domstolsakademin) ska ha det övergripande ansvaret för utbildningen. Ambitionen bör enligt tingsrättens mening vara att varje domare ska erbjudas kvalificerad utbildning i massmediefrågor. Tingsrätten håller med om att det i första hand

bör vara den ansvariga domaren i ett mål eller ärende som har kontakterna med massmedia. Till skillnad från vad som anges i betänkandet anser dock tingsrätten att ingen ska påtvingas en mediekontakt, utan det bör vara upp till varje enskild domare att själv avgöra om han eller hon vill medverka i en intervju.

Norrköpings tingsrätt När det gäller enskilda domares skyldigheter att ställa upp för massmedia så är detta något som bör anses ingå i den s.k. kärnverksamheten. Å andra sidan måste beaktas att om en domare är motvillig till sådana kontakter, kan domarens medverkan lätt bli kontraproduktiv i förhållande till de övergripande mål som man vill uppnå. Det är då bättre att i dessa fall förlita sig på de särskilda mediedomarna.

Kalmar tingsrätt: Utredningen anser att en av domstolarnas viktigaste uppgifter från förtroendesynpunkt är att säkra att den information om domstolarna och deras arbete som når medborgarna genom massmedierna är så allsidig och korrekt som möjligt. Tingsrätten delar denna uppfattning. Alla domare bör vara beredda att förklara domar i media. De domare vid tingsrätten som har åklagarbakgrund anser att det finns en skillnad i kontakten med medierepresentanter i rollen som åklagare jämfört med den som domare. Åklagaren har en daglig kontakt med media, medan medias kontakt med domare är mer sporadisk. Detta trots att tingsrättens domare vid möten med media förklarat sig beredda att stå till förfogande för frågor. För att alla domare ska kunna stå till medias förfogande och att informationen ska kunna ske på ett pedagogiskt sätt är det viktigt att fortsätta de utbildningar i mediefrågor som nu förekommer. Öppenhet mot media på den enskilda domstolen är en viktig förutsättning. Som utredningen funnit är det också angeläget att informationen på Internet blir bättre än vad som nu är fallet.

Örebro tingsrätt: På närmare anförda skäl har utredningen kommit fram till ställningstagandet att varje domare ”i princip” är skyldig att ställa upp på mediekontakter. Enligt tingsrättens mening kräver en sådan bedömning för att vara hållbar betydligt starkare argument än dem som redovisas i betänkandet (se sid. 249). Det finns flera aspekter på frågan som inte har belysts eller i vart fall inte har redovisats av utredningen. Här kan tingsrätten nämna att det uppenbarligen inte gjorts någon analys med utgångspunkt från frågor som rör bland annat den enskilde domarens personliga integritet och säkerhet. Att exempelvis ha som krav att en domare, som deltagit i avgörandet av ett uppmärksammat mål rörande grov kriminell verksamhet och som är småbarnsförälder, måste delta vid en presskonferens under medverkan av TV-journalister eller andra företrädare för namn- och bildförmedlande media kan rimligen inte komma i fråga. Det måste i samtliga fall ligga på den enskilde domaren att efter eget övervägande bestämma om han eller hon ska medverka vid mediekontakter. Som tingsrätten ser det måste därför utredningens bedömning att varje domare ”i princip” är skyldig att ställa upp på mediekontakter starkt ifrågasättas; med andra ord ter sig bedömningen alltför kategorisk.

Blekinge tingsrätt: Utbildning i mediefrågor bör inte bara förbehållas domare utan samtliga medarbetare inom Sveriges domstolar bör komma ifråga för sådan utbildning. Särskilt gäller detta notarier och övriga nyanställda som i ett mycket tidigt skede bör få utbildning i att hantera medier och tillhörande sekretessfrågor.

Halmstads tingsrätt instämmer i att domarna i första hand ska sköta mediakontakterna med anledning av mål och ärenden som de svarar för och anser att utbildningsåtgärder bör sättas in för att få ökade kunskaper om att hantera dessa frågor.

Göteborgs tingsrätt: Utbildning behövs också i mediafrågor. Alla som arbetar på en domstol bör kunna bemöta frågor från media på ett naturligt och ledigt sätt. Därför bör alla personalkategorier ha sådan utbildning. Dessutom bör det på varje domstol finnas någon eller några personer som huvudsakligen ansvarar för kontakter med media. Varje domstol bör vidare ta fram en klar policy för hur media ska bemötas.

Alingsås tingsrätt: I Alingsås fungerar samarbetet mellan tingsrätt och media mycket väl. Att införa en lagfäst skyldighet för domare att ställa upp på mediekontakter vore dock att gå för långt. Det är självklart domaren och inte journalisten som bestämmer över vilka kontakter som bör ske efter till exempel en avkunnad dom.

Vänersborgs tingsrätt välkomnar utbildning för domarna i mediafrågor och poängterar att denna bör vara återkommande.

Sundsvalls tingsrätt tillstyrker att samtliga domare ges utbildning i mediakontakter och att de därigenom stimuleras till sådana kontakter. Enligt tingsrättens erfarenhet söker alltid media i första hand den domare som dömt i målet.

Haparanda tingsrätt: Att vara tillgänglig för medier är i hög grad en förtroendefråga för domstolarna, särskilt som det ofta är medierna som förmedlar bilden utåt av domstolen.

Det är generellt sett bättre att en domare går ut och förklarar hur man tänkt än att enbart advokater eller utomstående uttalar sig. Den domare som suttit på målet har tillgång till allt material och borde därför också vara bäst insatt. Enligt tingsrättens mening kan det dock inte vara så att en domare ska ha en skyldighet att ställa upp på mediekontakter, utan det beslutet måste ligga på varje enskild domare.

Regeringsrättens ledamöter instämmer i att det är domarna som i första hand ska sköta mediekontakterna med anledning av mål och ärenden som de ansvarar för. Det är också enkelt att ställa sig bakom förslaget om medieträning för domare. Regeringsrättens ledamöter förutsätter då att en sådan träning inte bara omfattar hur frågor och kritik kan hanteras, utan också hur ett mål bör hanteras gentemot medierna under målets handläggning. Regeringsrättens ledamöter tror att den ömsesidiga förståelsen för domstolarnas och mediernas skilda roller ökar med så hög grad av öppenhet som varje enskilt mål tillåter.

Det är självklart att en domare aldrig i efterhand – t.ex. under en presskonferens, en intervju eller motsvarande mediekontakt – bör fylla på de skäl som har redovisats i en dom. Detta är en orsak till att domare många gånger upplever kontakterna med medier som vanskliga. Enligt vår uppfattning finns det dock stort utrymme för domare att förklara innehållet i en dom och svara på andra frågor som domen ger upphov till utan att komplettera domskälen. Regeringsrättens ledamöter ställer sig alltså bakom utredningens uppfattning att varje domare måste vara beredd att på ”ett enklare sätt förklara innebörden i sina resonemang” men vill framhålla vikten av att frågan behandlas utförligt i domarutbildningen.

Kammarrätten i Sundsvall anser att det är viktigt att enskilda domare genom t.ex. utbildningsinsatser stimuleras att ha ett avspänt och professionellt förhållningssätt till media.

Länsrätten i Stockholms län delar bedömningen att varje domare i princip är skyldig att ställa upp på mediekontakter. Detta måste dock ske på sikt och efter att alla domare genomgått medieutbildning. Att redan nu införa en sådan skyldighet skulle inte gagna det övergripande målet.

Länsrätten i Gotlands län vill framhålla behovet av att en utbildningsplan tas fram för domare när det gäller mediekontakter. Länsrätten ser därför mycket positivt på förslaget härom. Trycket från media på information om målen i domstolarna ökar, samtidigt som vanan hos domarna att hantera kontakter med media ofta kan vara bristfällig.

Länsrätten i Västmanlands län efterfrågar en bred diskussion kring enskilda domares medverkan i medierna. Länsrätten anser att det kan finnas negativa aspekter av att domare deltar i debattprogram och liknande, särskilt i samband med uppmärksammade mål. En sådan medverkan kan rubba förtroendet för domstolarnas opartiskhet. Detta särskilt som inslagen alltid kan redigeras och vinklas på ett sätt som för den medverkande kan vara helt oförutsebart.

Länsrätten avstyrker förslaget att det är varje domares skyldighet att ställa upp i media med anledning av mål som han eller hon ansvarar för. Så som det uttrycks i betänkandet framstår det som att varje domare är skyldig att tala med all media som kontaktar denne i ett mål. Det måste ligga på den enskilde domaren att själv avgöra vilka medier som han eller hon bör tala med och om det är lämpligt att tala med media om ett särskilt mål.

Länsrätten är även kritisk till den omfattning som utredningen föreslår att domarna ska vara tillgängliga för media. Som exempel ges att en domare inte ska vara upptagen i förhandling samma dag som dom meddelas i ett mål som kan komma att uppmärksammas i media. Det är inte rimligt att detta ska styra domstolens arbete. Det är redan idag svårt att få ihop förhandlingsscheman och det blir inte lättare om hänsyn även måste tas till medias önskan att få tala med en viss bestämd domare en viss bestämd dag. Till saken hör att det kanske inte blir någon medial bevakning den aktuella dagen eller att det dröjer någon dag. När det gäller de allmänna förvaltningsdomstolarna kan generellt sä-

gas att – möjligen med undantag för migrationsmålen – det massmediala intresset överlag är förhållandevis svalt.

Länsrätten i Göteborg anser inte att domare i den omfattning som utredningen föreslår ska ställa upp och svara på mediernas frågor. Däremot är det fullt naturligt att domare, t.ex. i telefonsamtal med journalister, svarar på frågor i egna mål.

I betänkandet saknas underlag som gör det möjligt att bedöma vilken form av mediekontakter som skapar störst förtroende för olika verksamheter. Avsaknaden av ett sådant underlag är en brist. Denna brist gör det svårt att ta ställning till utredningens förslag om vilka roller som olika aktörer inom domstolarna ska ha. På det underlag som utredningen lägger fram kan därför inte slutsatsen dras att förtroendet för domstolarna skulle öka genom att varje domare som har haft ett mål som tilldrar sig medias intresse ska ställa upp i media och t.ex. komma till en TV-intervju för att närmare förklara och svara på frågor.

Erfarenheterna hittills har visat att domare ibland inte hantear kontakterna med medierna på ett förtroendeskapande sätt. Bristande erfarenhet av mediekontakter utgör grunden för att domarna inte klarar denna uppgift på ett bra sätt. En omfattande och grundlig utbildning behövs därför för att domarna ska kunna fullgöra en sådan uppgift. Det behövs också kontinuerlig träning om kompetensen ska upprätthållas. Enligt länsrättens mening är det tveksamt om de begränsade domarresurserna ska tas i anspråk för detta ändamål. Fråga är om det inte är bättre att utse särskilt lämpliga domare i respektive domstolsslåg med intresse och fallenhet för uppdraget att svara för mediekontakter.

Utredningen talar om domare som har utstrålning och stor kommunikativ förmåga, dvs. domare med sådana egenskaper som enligt utredningen är betydelsefulla för att klara uppdraget att redogöra för verksamheten på ett lättillgängligt sätt. Utstrålning och utpräglad kommunikativ förmåga är i allmänhet inte ett signum för domare i vart fall inte i en konkret intervjusituation.

Tvärtom är det nog en begränsad krets som har de önskvärda egenskaperna. Dessutom saknar domare i allmänhet professionalism i detta sammanhang vilket journalister normalt har.

Det krävs därför en annan lösning än att varje domare ska utbildas och kontinuerligt fortbildas för att upprätthålla rätt mediekompetens.

De större domstolarna bör ha informatörer med juridisk kompetens parad med stor erfarenhet av domstolsarbete och som är väl förtrogna med mediernas behov. Det handlar alltså om personer som är väl förberedda på att hantera mediekontakterna på ett professionellt sätt.

Att domare då och då ska ställa upp och försöka vara professionella aktörer i förhållande till media och på ett förtroendeskapande sätt svara på medias frågor är inte något som kan förväntas fungera. Resultatet av en sådan ordning kan bli det motsatta, dvs. förtroendeskadligt.

Om utredningens förslag ska genomföras krävs betydande resurser i form av bl.a. kontinuerlig fortbildning. Med tanke på den arbetsbörda som i dag ligger på domstolarna framstår förslaget som orealistiskt.

Länsrätten i Dalarnas län: Varje domare bör ha en skyldighet att ställa upp på mediakontakter även om det i första hand är domstolschefen som bör ha det ansvaret. Det är av största vikt att domarna får utbildning för att kunna möta medierna på ett bra sätt.

Länsrätten i Värmlands län: Utredningen anser att varje domare "i princip" ska vara skyldig att ställa upp på mediekontakter. Om man därmed tänker sig en formell skyldighet krävs mer ingående överväganden av arbetsrättslig och kanske även konstitutionell art. Länsrätten anser f.ö. att utredningen formulerat ett väl hårt krav om det ska gälla i alla sammanhang, såsom TV-debatter. En viss information om sina egna domar och beslut bör väl varje

domare kunna lämna, men han/hon måste själv få avgöra i vilka former och i vilken utsträckning detta ska ske. Frågan om hur mer omfattande mediekontakter ska skötas kan lämpligen överlämnas till varje domstol. I vissa domstolar kan det t.ex. vara lämpligt att sådana kontakter överläts till den mediedomare som utredningen föreslår.

Länsrätten i Norrbottens län anser att det är av särskild vikt att samtliga domare får utbildning i mediefrågor.

Länsrätten i Östergötlands län anser att det är viktigt att behålla den goda kontakt med massmedia som finns på många håll redan idag och att skapa möjligheter att förbättra kontakterna. Även på detta område krävs utbildning och det faller sig naturligt att det är Domstolsverket respektive Domstolsakademien som har det övergripande ansvaret för utbildningen. Ambitionen bör vara att varje domare ska erbjudas kvalificerad utbildning i massmediefrågor. Länsrätten anser att det är den enskilde domaren i målet eller ärendet som har kontakterna med massmedia.

Länsrätten i Blekinge län: Utbildning i mediefrågor bör inte bara förbehållas domare utan samtliga medarbetare inom Sveriges domstolar bör komma ifråga för sådan utbildning. Särskilt gäller detta notariater och övriga nyanställda som i ett mycket tidigt skede bör få utbildning i att hantera medier och tillhörande sekretessfrågor.

Justitiekanslern: Enligt utredningen bör varje domare i princip vara skyldig att ställa upp på mediekontakter med anledning av mål eller ärenden som han eller hon svarar för. Justitiekanslern vill ifrågasätta om det lämpligt att "tvinga" domare att uttala sig i medierna. En domare som är ovillig och obekväm när han eller hon t.ex. ställer upp i en intervju kan knappast antas bidra till att öka förtroendet för domstolarna. Men Justitiekanslern håller

med om att ambitionen bör vara att alla domare ska vara beredda att låta sig intervjuas om sina egna mål och ärenden.

Radio- och TV-verket: Enligt betänkandet måste varje enskild domare vara tillgänglig för att förklara sina ställningstaganden i enskilda mål. Detta kan uppfattas som att domskäl kan kompletteras efter det att domen fallit och domstolen skiljt målet från sig. Möjligen skulle en sådan ordning kunna minska förutsebarheten i det svenska rättsystemet. Verket saknar en bedömning av vilken praktisk betydelse sådana kompletterade domskäl skulle få för parterna vid överklaganden eller när prejudikat ska tolkas. När en dom överklagas är det visserligen formellt sett bara domslutet som överklagas men i praktiken torde domskälen ofta ha stor betydelse för parts möjligheter både att få prövningstillstånd och att få en annan utgång i målet.

Journalistförbundet: Utredningen föreslår att i underrätt ska rättens ordförande stå för de massmediala kontakterna. Utredningen hänvisar till en SCB enkät som visar att medborgarna har större förtroende för domare än för nämndemän och att Nämndemännens Riksförbund rekommenderar att nämndemän ska hänvisa representanter för media till rättens ordförande.

Utredningens konstateranden kan vara korrekta i sak, men förbundet vill påminna om att nämndemän har samma juridiska befogenhet som yrkesdomare och att de har svurit domareden. Nämndemännen ska vara allmänhetens representanter och garantera medborgarnas insyn i domstolväsendet.

Att i detta sammanhang utesluta nämndemän från möjligheten att kontakta medier anser förbundet strider dels mot TF:s och YGL:s grundläggande principer om ett öppet samhälle, dels den grundlagsenliga yttrandefriheten för dem som representerar det allmänna.

Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU) ser med särskild förvåning på utredningens uttalande att enskilda domare måste ha en beredskap till egna kontakter med journalister för att bemöta felaktigheter i rapporteringen eller klara ut missförstånd. En domare är naturligtvis berättigad att söka reda ut missförstånd med t ex en journalist. Men denne kan aldrig bestämma vad som skall – eller vad som icke skall – publiceras. Likaså kan här finnas aspekter som gäller anonymitetsskyddet om en domare bestämmer sig att ”reda ut” eller ta reda på vissa saker.

7.2.3 Domstolscheferna

Stockholms tingsrätt: Utredningen pekar på den kultur som ibland finns bland domarna att vara överdrivet kritisk till kollegors mediala framträdanden och en tendens att betrakta kollegor som ofta figurerar i media som posörer. Tingsrätten delar uppfattningen att en attitydförändring i dessa avseenden är nödvändig för att få domare att känna sig mer bekväma i när det gäller massmediala kontakter. Domstolarna måste vidare få ett mer aktivt förhållningssätt till media. Som utredningen påpekar är domstolschefen en nyckelspelare i dessa sammanhang.

Falu tingsrätt instämmer i det som utredningen anför angående domstolschefens roll i förhållande till massmedia. Domstolschefen skall sålunda verka för ett allmänt öppet klimat inom domstolen i detta hänseende och vara beredd att kommentera ett enskilt avgörande, om den domare som avgjort målet undantagsvis inte skulle vara tillgänglig. Tingsrättens erfarenhet är att det, utöver de massmediakontakter som föranleds av ett enskilt mål, finns ett stort behov av sådana kontakter i mer allmänna ämnen knutna till domstolens verksamhet. Att domstolschefen svarar för sådana kontakter på ett positivt sätt har stor betydelse för vilken bild som förmedlas till allmänheten genom massmedia. På grund av det särskilda ansvar som sålunda åvilar domstolschefen

när det gäller att förmedla bilden av domstolen som en levande och välfungerande del i samhällsmaskineriet måste detta ansvar lyftas fram som en viktig del i kravspecifikationen vid rekryteringen av domstolschefer.

Länsrätten i Dalarnas län: Varje domare bör ha en skyldighet att ställa upp på mediakontakter även om det i första hand är domstolschefen som bör ha det ansvaret.

Området för humaniora och teologi vid Lunds universitet: I betänkandet förs ett resonemang om domarnas vilja att medverka i medierna, och bl.a. påtalas en spridd benägenhet "att vara överdrivet kritisk till kollegers mediala framträdanden och en tendens att betrakta kollegor som ofta figurerar i medierna som posörer" (se betänkandet sid. 251). Utredningen efterlyser även på denna punkt en attitydförändring, och det stryker under vårt påpekande ovan att detta kanske är den viktigaste frågan att arbeta med när det gäller att upprätthålla och helst förbättra allmänhetens förtroende för domstolarna.

7.2.4 Mediedomare

Hovrätten för Nedre Norrland anser att det inte är klart att varje domare ska vara skyldig att ställa upp på mediekontakter; ibland kan det säkert vara bättre att uppgiften att svara på medias frågor fullgörs av någon annan än den som har dömt i målet. Enligt hovrättens mening är därför tyngdpunkten för domstolarnas tillhandahållande av information till media och allmänheten inte nödvändigtvis vila på den enskilde domaren utan det bör vara möjligt att uppdra åt någon inom domstolen utpekad person, t.ex. en "mediedomare", att svara på såväl frågor av allmän karaktär som frågor avseende enskilda mål och ärenden.

Hovrätten för Övre Norrland: Det föreslås att det – efter bl.a. utländsk förebild och på motsvarande sätt som inom vissa myndigheter – ska finnas mediedomare på de domstolar som har behov av en sådan. Mediedomaren ska ha till uppgift att på olika sätt underlätta domstolens kontakter med media. Mediedomarna ska även delta i mediegruppen som i huvudsak ska ha samma uppgifter som idag och bl.a. vara ett organ för fortlöpande erfarenhetsutbyte när det gäller mediekontakter och föra ut ny kunskap till domstolarna. Hovrätten vill framhålla att mediegruppen fungerar bra och bör fortsätta som ett organ för fortlöpande erfarenhetsutbyte och att ansvaret för verksamheten ska åvila domstolarna.

Hovrätten för Västra Sverige vill betona vikten av att kvalificerade utbildningsinsatser genomförs när det gäller mediefrågor. Det är här till väsentligt att mediedomarna får kontinuerlig träning inom området genom praktiska erfarenheter.

Stockholms tingsrätt ställer sig tveksam till förslaget om särskilda mediadomare. Erfarenheterna från Mediegruppen är mycket goda. Sedan gruppen kom till har ett tomrum fyllts när det gäller kontakter i frågor av mer allmän karaktär. När det gäller målspecifik information är det tingsrättens uppfattning att journalister söker den som handlägger målet och inte är intresserade av att tala med någon annan. Ett visst behov finns av att framför allt inom de större domstolarna kunna erbjuda erfarenhet och stöd till den som handlägger ett medialt intressant mål men det kan organiseras på olika sätt; för de mindre domstolarna måste det ligga på Domstolsverket att biträda när man utsätts för medietryck.

Uppsala tingsrätt anser att medieansvariga domare kan utses på de domstolar där detta bedöms nödvändigt. Detta bör vara en fråga för varje domstol att ta ställning till.

Falu tingsrätt: Om mediekontakterna ute på den enskilda domstolen fungerar på ett tillfredsställande sätt, är det svårt att se att det finns något stort behov av särskilt utsedda mediedomare och av någon mediegrupp.

Örebro tingsrätt: Vid tingsrätten handläggs många massmedialt uppmärksammade mål och ärenden. Åtskilliga av avgörandena i dessa mål och ärenden tilldrar sig intresse inte bara i de lokala utan även i de rikstäckande medierna. Här åsyftar tingsrätten bland annat de beslut som meddelas i ärendena om omvandling av fängelse på livstid. Trots den sålunda relativt ofta förekommande massmediala uppmärksamheten har tingsrätten inte funnit behov av att inrätta en funktion som mediedomare. Kontaktorna med medierna kan nämligen skötas mycket väl utan en särskilt utsedd mediedomare.

Om det nu är så att det ska finnas en mediedomare vid en domstol anser tingsrätten att det är direkt olämpligt att domstolschefen inför ett beslut att utse någon till mediedomare ska inhämta synpunkter från de journalister som mer regelmässigt är i kontakt med domstolen. Anledningen till det är att det givetvis inte bör finnas grund för att misstänka att det finns kopplingar mellan en av journalisterna föreslagen mediedomare och de tillfrågade journalisterna. Dessutom kan det förutsättas att domstolschefen är väl skickad att utan föregående samråd med journalister utse den för uppdraget mest lämpade domaren.

Blekinge tingsrätt anser att alla domstolar bör ha mediedomare.

Vänersborgs tingsrätt har vidare ingen erinran mot att vid behov införa mediedomare vid domstolen.

Sundsvalls tingsrätt: Som ett alternativ till att ha en särskild utsedd mediedomare föreslår tingsrätten att domstolarna har en

ordning för vem som uttalar sig i media, innebärande att om den domare som dömt inte är tillgänglig så finns det en ordning över vilken av domarna som då uttalar sig i första och andra hand etc. Först om det inte finns någon domare tillgänglig på domstolen ska man i det konkreta fallet hänvisa till mediagruppen/Talesmannen.

Regeringsrättens ledamöter: Det är bättre att behålla mediedomarna och deras uppgifter och vidareutveckla dessa än att inrätta en talesperson för Sveriges Domstolar.

Länsrätten i Västmanlands län ifrågasätter behovet av mediedomare på många av de mindre domstolarna. Utredningen konstaterar att de informatörer som anställts i samband med migrationsdomstolarna inte huvudsakligen arbetar med mediekontakter utan med intern information. Detta är ett tecken på att behovet av mediedomare etc. möjligen har överskattats av utredningen. Dessa resurser allokeras antagligen bättre om de läggs på föredragandetjänster eller renodlat domararbete.

Länsrätten i Skåne län ställer sig avvisande till förslaget att varje domstol ska ha en mediedomare. Enligt vår erfarenhet är intresset från media oftast kopplat till den ansvarige domaren i det aktuella målet. Länsrätten vill framhålla nyttan med att använda sig av en informatör i mediasammanhang. Informatören är värdefull både initialt som första kontakt med journalister och därefter i bakgrunden som stöd åt den domare som uttalar sig. Detta har visat sig vid länsrättens ovan beskrivna kontakt med massmedia. Informatören kan vara knuten till flera domstolar då det naturligtvis är omöjligt för mindre domstolar att på egen hand bekosta en sådan tjänst. Med ett sådant stöd är en särskild mediedomare obehövlig.

Länsrätten i Göteborg: Att domstolschefen ska utse mediedomare är naturligt. Att så ska ske först efter att synpunkter hämtats in från både domstolspersonal och den lokala journalistkåren har utredningen inte motiverat och framstår inte heller som ett väl genomtänkt förslag.

Hur en domare ska kunna erbjuda en annan domare ett professionellt stöd förklaras inte i betänkandet. Extra utbildning är i detta sammanhang självfallet inte tillräckligt för att stödet ska kunna uppfattas som professionellt. En bättre ordning är i stället att professionella aktörer på medieområdet ger det stöd som behövs. Till exempel skulle de journalister som föreslås ingå i mediegruppen kunna vara domstolarna behjälpliga i kontakterna med media.

Det är också tveksamt om det finns ett underlag för att hitta lämpliga mediedomare på sätt som utredningen föreslår. Vidare är det negativt att ta värdefull arbetskraft från kärnverksamheten för att fullgöra ett informationsansvar som bättre borde kunna tillgodoses med hjälp av professionella informatörer med stöd av några särskilt lämpliga och därtill utbildade domare.

Länsrätten i Blekinge län anser att alla domstolar bör ha mediedomare.

Åklagarmyndigheten är tveksam till fördelen med att, utöver mediegruppen, inrätta en centralt placerad talesperson eller särskilda mediedomare. Erfarenheten visar att massmedieföreträdare vill komma i direktkontakt med den eller de domare som har dömt i målet. Det är dessutom så att det ytterst är den enskilde domaren som kan och ska avgöra vad som kan sägas i enskilda mål utöver vad som framgår av skrivna skäl.

Sveriges Kommuner och Landsting är tveksamt till förslaget att inrätta särskilda mediedomare. Det finns en risk att en sådan ordning skulle motverka den föreslagna mediestrategin, att det är

den eller de domare som dömt i målet som bör sköta mediekontakterna. Övriga mediekontakter av mer allmän karaktär bör lämpligen hanteras av domstolschefen.

Journalistförbundet: Problem kan uppstå med förslaget om särskilda mediedomare som ska vara en slags pressekreterare gentemot medierna. Även här vill förbundet understryka att det är viktigt att mediedomarna inte försvårar möjligheten för en journalist att få kontakt med den domare eller tjänsteman som kan målet. Enskild domstol må utse den som ska uttala sig för domstolens räkning, men kan i övrigt inte begränsa enskild anställd från att uttala sin för press, radio och tv.

Mot bakgrund av det nu framförda anser förbundet att utredningen har förslag som delvis är oförenliga: Å ena sidan vill utredningen genomföra en bred och stor satsning som innebär att fler befattningshavare inom domstolsväsendet ska kunna svara på frågor och sprida information om domstolarnas verksamhet. Men å andra sidan vill utredningen i vissa fall begränsa yttrandefriheten för vissa anställda.

7.2.5 Mediegruppen

Göta hovrätt har under de senaste åren ställt en domare till förfogande för mediagruppen. Denna grupp har byggts upp under ett antal år och dess existens innebär att det finns ett nätverk av domare som medierna lätt kan nå när dessa önskar en kontakt. Nätverket har flera funktioner, dels har enskilda domare byggt upp värdefulla kontakter med media, dels har domarna i nätverket byggt upp kontakter mellan sig och kan numera snabbt hjälpa representanter för media att hitta en person som kan svara på de frågor som de för ögonblicket är intresserade av. Enligt hovrättens mening vore det olyckligt att slå sönder detta nätverk för att omedelbart bygga upp en liknande organisation. Hovrätten avstyrker därför förslaget om inrättandet av en ny mediagrupp

och förordar i stället en vidareutveckling av den redan befintliga gruppen.

Hovrätten för Västra Sverige anser att mediegruppen med fördel kan delas upp i grupper efter t.ex. domstolsslag.

Hovrätten för Övre Norrland vill framhålla att mediegruppen fungerar bra och bör fortsätta som ett organ för fortlöpande erfarenhetsutbyte och att ansvaret för verksamheten ska åvila domstolarna.

Nacka tingsrätt är positiv till att mediegruppens arbete fortgår.

Uppsala tingsrätt anser att allmänna frågor bör som idag besvaras av mediegruppen och kräver alltså ingen talesperson för Sveriges Domstolar.

Gotlands tingsrätt: En mer ”institutionaliserad” mediegrupp och en centralt placerad talesperson, fram för allt det senare, skulle vara kontraproduktivt i förhållande till framlyftandet av den enskilde domarens ansvar vad gäller kontakterna med media.

Falu tingsrätt: Om mediekontakterna ute på den enskilda domstolen fungerar tillfredsställande, är det svårt att se att det finns något stort behov av särskilt utsedda mediedomare och av någon mediegrupp. Tingsrätten har för sin del inte tillräcklig erfarenhet av mediegruppens hittillsvarande arbete för att ha någon åsikt om det befogade i att lägga resurser på den verksamheten.

Skaraborgs tingsrätt avstyrker förslaget med inrättandet av en ny mediagrupp samt en enda talesman för Sveriges Domstolar. Den mediagrupp som idag existerar kan istället förstärkas och vidareutvecklas med större inriktning på olika sakområden.

Helsingborgs tingsrätt är tveksam till om det finns skäl att formalisera mediegruppen, som idag är en form av nätverk som träffas regelbundet, till en särskilt utsedd, mindre grupp. Vinsten med den nuvarande mediegruppen ligger mycket i frivilligheten och att så många domstolar är representerade. En mera formaliserad grupp kan medföra en lägre förankring hos domarna och därigenom förlora i legitimitet.

Varbergs tingsrätt anser att det arbete som den s.k. mediagruppen har utfört har varit bra och bör fortsätta samt att gruppen bör utse en särskild presstalesperson inom sig.

Sundsvalls tingsrätt tillstyrker att mediagruppen fortsätter och gärna utökar sitt arbete genom att inte bara uttala sig utan även genom att vara ett stöd och ge råd till enskilda domare eller domstolar. För att göra mediegruppen mer känd förefaller det vara bra om någon av dem som ingår i gruppen blir gruppens och därigenom Sveriges Domstolars talesman.

Kammarrätten i Sundsvall: Domstolsverkets mediagrupp, där deltagarna uttalar sig som enskilda domare och inte som företrädare för domstolarna, fyller en viktig funktion.

Länsrätten i Göteborg har inte några synpunkter på det som utredningen för fram om mediegruppens funktion. Antalet mediedomare kan rimligtvis inte förväntas bli så stort som utredningen förutskickar. Det borde därför inte bli ett problem att begränsa antalet domare i gruppen. Att ett antal personer med journalistisk bakgrund ska ingå i gruppen är klokt och väl genomtänkt.

Ett alternativ i stället för en enda mediegrupp är enligt länsrätten tre regionala mediegrupper i landet som var och en har stöd av ett par personer med journalistisk bakgrund och kompetens. På detta sätt skulle grupperna när det gäller framför allt er-

farenhetsutbyte kunna fungera mer ändamålsenligt och effektivt. Ett samordnande ansvar skulle då kunna ligga på Domstolsverkets informationsavdelning.

Utredningen anser att det ska genomföras utbildning av journalister i straffrätt och processrätt och anger att det främst är brottmålen som intresserar media. Utredningen har emellertid i denna del glömt bl.a. migrationsrätten som genom migrationsdomstolsreformen än mer än tidigare kommit att tilldra sig medias intresse.

Enligt utredningen bör mediedomarna få en fördjupad utbildning. Dessa domare är emellertid de som oftare än andra ska ha kontakter med media. Övriga domare ska så snart media så kräver ställa upp och svara i egna mål. Detta är något som kan förväntas ske mer sporadiskt. Just den anledningen – avsaknaden av regelbundna mediekontakter – talar för att dessa domare behöver utbildningsinsatser och kontinuerlig medieträning för att på ett förtroendeskapande sätt kunna representera Sveriges Domstolar. Andra än mediedomare bör inte tas i anspråk för mediekontakter. Det gäller med undantag av domstolschefen som alltid kan behöva svara i media för hur verksamheten i den egna domstolen fungerar.

Domstolsverket framhåller att den existerande mediegruppen fungerar mycket väl och att det finns all anledning att utveckla gruppens roll. I en mediestrategi bör syfte och mål med en mediegrupp närmare definieras.

Det är också för tidigt att låsa sig vid benämningen mediedomare. Det kan hända att det vedertagna presstalesman är en för media tydligare benämning på de personer som ingår i gruppen.

7.2.6 Domstolsverket

Göta hovrätt har inget att invända mot att Domstolsverkets informationsavdelning förstärks, t.ex. med en presstjänst och en

nyhetsredaktion. Det finns mycket som talar för att även de enskilda domstolarna borde förstärka sin informationservice. Det kan ske på olika sätt, men innebär också en ny eller ökad kostnad för domstolarna.

Det är naturligt att det övergripande ansvaret för utbildningen av domare beträffande olika frågor kring media finns hos Domstolsverket respektive Domstolsakademin. Hovrätten har ingen invändning mot detta. Hovrätten har i sina kompetensinventeringar och kompetensanalyser de senaste två åren lyft fram utbildningsinsatser i mediefrågor och efterfrågat sådan centralt ordnad utbildning.

Hovrätten över Skåne och Blekinge ifrågasätter om det verkligen finns behov av två så snarlika funktioner som en presstjänst och en nyhetsredaktion hos Domstolsverket.

Hovrätten för Västra Sverige vill betona vikten av att kvalificerade utbildningsinsatser genomförs när det gäller mediefrågor.

Hovrätten för Övre Norrland tillstyrker förslagen att Domstolsverket (och i förekommande fall Domstolsakademin) ska ha det övergripande ansvaret för utbildningen av domare i mediefrågor och tillsammans med mediegruppen utarbeta innehållet i denna utbildning. Vidare tillstyrks förslagen om en presstjänst hos Domstolsverket – som ska fungera som startpunkt för journalister och andra som har frågor om verksamheten i domstolarna, upprätthålla pressjour och vid behov ge enskilda domare råd och stöd inför mediekontakter – samt en nyhetsredaktion hos Domstolsverket internt och externt ska bevaka flödet av information som rör domstolarna.

Det är viktigt att poängtera att kontakter med media kräver god mediaträning av den som ska uttala sig. Risken är annars stor att det hade varit att föredra att personen i fråga överhuvudtaget inte hade yttrat sig. De uppgifter som föreslås åvila Domstols-

verket är tillsammans med utbildning av enskilda domare eller särskilda domare ett steg i rätt riktning för att kunna hantera medierna på ett förtroendeskapande sätt.

Uppsala tingsrätt anser att det inte är nödvändigt eller lämpligt med en särskild presstjänst och nyhetsredaktion hos Domstolsverket. Istället bör behovet kunna tillgodoses genom att en person med journalistbakgrund knyts till mediegruppen.

Gotlands tingsrätt: Förslaget om en presstjänst/-nyhetsredaktion hos Domstolsverket låter spännande. En sådan funktion skulle kunna få en viktig roll som informationsförmedlare. Dessutom skulle funktionen med fördel kunna anförtros även analyserande uppgifter.

Linköpings tingsrätt är av den uppfattningen att det är viktigt att bibehålla den goda kontakt med massmedia som på många håll finns redan idag och att skapa möjligheter för att förbättra kontakterna. Tingsrätten vill härvid betona vikten av utbildning och tillstyrker utredningens förslag att Domstolsverket (i förekommande fall Domstolsakademin) ska ha det övergripande ansvaret för utbildningen.

Tingsrätten ställer sig tveksam till behovet av att bygga ut Domstolsverket med ytterligare funktioner i form av en presstjänst och en nyhetsredaktion samt behovet av en talesperson. Med beaktande av såväl de funktioner som mediegruppen och mediedomarna har idag som det arbete med presskontakter och publicering av pressmeddelanden som för närvarande sköts av Domstolsverkets informationsavdelning synes behovet vara ytterst begränsat. Med hänsyn härtill samt till de kostnader som en utbyggnad skulle innebära avstyrker tingsrätten förslaget i dessa delar.

Norrköpings tingsrätt: Förslagen om inrättande av en presstjänst och en nyhetsredaktion vid Domstolsverket tycks inte vara helt genomarbetade. Tingsrätten ifrågasätter inte att de behov finns som utredningen beskrivit. Det kan också finnas goda skäl för att t.ex. genom en presstjänst ha en gemensam ingång för de massmedierepresentanter som annars inte vet vart de skall vända sig. Presstjänsten får således i det skisserade förslaget en slags brevlådefunktion. Uppgifterna för nyhetsredaktionen ter sig mera diffusa. Klart tycks vara att utredningen tänkt sig en bevakande roll av domstolsfrågor som ventileras i massmedia. Den proaktiva roll som utredningen lägger stor vikt vid är dock inte särskilt väl uttryckt. Förutom att skriva inlägg på olika Internetfora föreslås nyhetsredaktionen slussa flertalet frågor vidare till mediedomare. Det är med andra ord svårt att se någon större skillnad i arbetsuppgifterna mellan presstjänsten och nyhetsredaktionen. Utredningens förslag i denna del får således mera ses som ett utkast till fortsatta överväganden. En praktisk detalj i sammanhanget men väl värd att uppmärksamma är lokaliseringen av denna presstjänst. Om en sådan skall kunna fungera som det är tänkt och med hög kompetens, bör den lokaliseras till Stockholm där samtliga rikstäckande nyhetsmedier har sina huvudredaktioner. Denna slutsats har ju utredningen f.ö. själv dragit men då när det gäller lokaliseringen av en tänkt talesperson.

Helsingborgs tingsrätt: Det framstår som ändamålsenligt att det inrättas en presstjänst som ska fungera som en startpunkt för journalister och andra som har t.ex. frågor som rör domstolar. Detsamma gäller inrättandet av en central nyhetsredaktion hos Domstolsverket.

Alingsås tingsrätt: Förslaget att Domstolsverket skall ha presstjänst och nyhetsredaktion kan tyckas vara en bra idé men tingsrätten ifrågasätter både lämpligheten och behovet. Domstolsverket skall inte blanda sig i domstolarnas dömande verksamhet och

någon anledning att skicka domar och beslut till Domstolsverket för att någon där skall kommentera avgörandena förefaller mindre välbetänkt.

Vänersborgs tingsrätt delar uppfattningen att det är viktigt att den information om domstolarna som når medborgarna genom medierna är så allsidig och korrekt som möjligt, och har därför ingen erinran mot att det ska finnas en presstjänst och nyhetsredaktion hos Domstolsverket.

Sundsvalls tingsrätt: På samma sätt som mediagruppen är ett stöd för domstolarna bör det finnas ett stöd för mediagruppen och domstolarna hos Domstolsverket i form av en presstjänst och en nyhetsredaktion.

Östersunds tingsrätt ifrågasätter behovet av presstjänsten. Medierna torde i de allra flesta fall vända sig till de enskilda domstolarna eftersom de flesta frågor som medierna är intresserade av torde gälla enskilda mål. Mer allmänt hållna frågor borde lika gärna kunna besvaras av domare vid respektive domstol, eventuella mediedomare eller mediegruppen. En bättre lösning kan vara att mediegruppen får en mer utåtriktad position och att denne exempelvis tillhandahålls en sekreterare eller liknande som kan vara den första kontakten vid generella frågor från medierna.

Det är viktigt att domstolarna intar en mer aktiv position i förhållande till medierna, men behovet av en särskild nyhetsredaktion ifrågasätts ändå. Mediegruppen bör i de allra flesta fall kunna agera vid de tillfällen då det finns behov av en reaktion från domstolarnas sida. Att bevaka eventuella diskussioner angående Sveriges Domstolar på olika forum på Internet synes vara en omöjlig uppgift. Det kan också ifrågasättas om dessa diskussioner i sådan utsträckning som utredningen uppfattat rör domstolarna som sådana och inte enskilda mål. Föregripande och proaktivitet borde kunna säkerställas genom att domstolarna och

domarna intar en mer aktiv och positiv roll i förhållande till medierna och att informationen om domstolarna till såväl allmänheten som medierna förbättras.

Kammarrätten i Sundsvall ställer sig tveksam till den föreslagna presstjänsten hos Domstolsverket och till att en nyhetsredaktion ska bevaka och påpeka felaktigheter på olika mötesplatser. Däremot skulle verket kunna hjälpa domstolarna i deras kontakter med media, t.ex. med utformningen av pressmeddelanden eller anordnande av presskonferenser.

Länsrätten i Västmanlands län ställer sig tveksam till behovet av både en presstjänst och en nyhetsredaktion hos Domstolsverket. I utredningen presenteras inte något underlag för behovet av dessa funktioner. Förslagsvis bör presstjänsten och nyhetsredaktionen kunna slås ihop.

Länsrätten i Skåne län: De båda förslagen om att starta en presstjänst och en nyhetsredaktion hos Domstolsverket är bra. De ger Sveriges Domstolar möjlighet att formulera information och minskar utrymmet för missförstånd.

Länsrätten i Göteborg tillstyrker förslaget att Domstolsverket ska ha ett övergripande utbildningsansvar i mediefrågor. Att det ska finnas både en presstjänst och nyhetsredaktion hos Domstolsverket har emellertid inte underbyggts i betänkandet. Utredningen redovisar alltså inte hur man kommit fram till att det finns ett sådant behov. Detta kan därför ifrågasättas och bör utredas ytterligare.

Man kan med fog fråga sig om inte mediedomare och mediegruppen bör kunna fullgöra sådana uppgifter som t.ex. att hjälpa till med pressmeddelanden och att anordna presskonferenser. Vidare bör Domstolsverkets informationsavdelning kunna an-

svara för den nyhetsbevakning som utredningen tänker sig att en nyinrättad nyhetsredaktion hos verket ska sköta.

Länsrätten i Jämtlands län ifrågasätter behovet av presstjänst. Medierna torde i de allra flesta fall vända sig till de enskilda domstolarna eftersom de flesta frågor som medierna är intresserade av torde gälla enskilda mål. Mer allmänt hållna frågor borde lika gärna kunna besvaras av domare vid respektive domstol, eventuella mediedomare eller mediegruppen. En bättre lösning kan vara att mediegruppen får en mer utåtriktad position och att denne exempelvis tillhandahålls en sekreterare eller liknande som kan vara den första kontakten vid generella frågor från medierna.

Det är viktigt att domstolarna intar en mer aktiv position i förhållande till medierna, men behovet av en särskild nyhetsredaktion ifrågasätts. Mediegruppen bör i de allra flesta fall kunna agera vid de tillfällen då det skulle finnas behov av en reaktion från domstolarnas sida. Att bevaka eventuella diskussioner angående Sveriges Domstolar på olika forum på Internet synes vara en omöjlig uppgift. Det kan också ifrågasättas om dessa diskussioner i sådan utsträckning som utredningen uppfattat rör domstolarna som sådana och inte enskilda mål. Föregripande och proaktivitet borde kunna säkerställas genom att domstolarna och domarna intar en mer aktiv och positiv roll i förhållande till medierna och att informationen om domstolarna till såväl allmänheten som medierna förbättras.

Länsrätten i Norrbottens län anser att en presstjänst och nyhetsredaktion hos Domstolsverket skulle vara av stort värde för samtliga domstolar, särskilt de mindre, för att stärka den enskilda domaren i kontakterna med media.

Länsrätten i Östergötlands län är tveksam till att bygga ut Domstolsverket med ytterligare funktioner i form av presstjänst och nyhetsredaktion. Bättre är då att bistå enskilda domstolar på

sätt som sker idag med utformning av pressmeddelanden och stöttning genom mediegruppen.

Journalistförbundet: Om dessa institutioner införs måste det enligt förbundet göras en tydlig gräns mellan å ena sidan press-tjänsten som ska ge massmedia service och å den andra sidan nyhetsredaktionen som har ett annat uppdrag och därmed bör ha en oberoende ställning inom Domstolsverket. Förbundet har tidigare utgivit "Riktlinjer för offentligt ägda tidningar och tidskrifter" som bifogas remissyttrandet. I riktlinjerna föreslår förbundet bland annat följande: a) Redaktionens arbete ska utföras av professionella journalister. b) Chefredaktören ska vara redaktionens ansvarige utgivare och vara utsedd av verksledningen. c) Redaktionens verksamhet ska bedrivas med tryckfrihetsförordningen som grund och enligt spelreglerna för press, radio och TV. d) En särskild policy bör fastställas för att reglera redaktionens ställning inom myndigheten och som garanterar redaktionen en fri och oberoende ställning. e) Redaktionen ska garanteras en fri och självständig ställning inom myndigheten. f) Tidningen ska garanteras tillgång till information från övriga delar av myndigheten.

7.2.7 Talesperson för Sveriges Domstolar

Svea hovrätt: Den mediegrupp som idag finns har fungerat tämligen väl. Som konstateras är det givetvis medierna själva som väljer vilka personer som ska delta i diskussioner och intervjuer. Erfarenheten visar också att media i förhållande till domstolar är mest intresserad av att tala med den domare som haft ett visst mål. Mot bakgrund av det är hovrätten negativ till att en talesperson för Sveriges Domstolar formellt utses.

Göta hovrätt: Domarna i mediagruppen uttalar sig inte som företrädare för Sveriges Domstolar eller för enskilda domstolar

utan i sin egenskap av domare. Detta är enligt hovrättens uppfattning av stort värde. Domarens roll är självständig och det finns skäl att tro att det skulle vara svårt att rekrytera domare som är villiga att uttala sig som företrädare för alla i Sveriges Domstolar. Det kan också befaras att medias intresse för en sådan persons åsikter kommer att vara begränsat. Mot denna bakgrund avstyrker hovrätten förslaget om att det ska finnas en talesperson för Sveriges Domstolar.

Hovrätten över Skåne och Blekinge vill betona att det i första hand bör ligga på den enskilde domaren att tillmötesgå media och att domarna måste utbildas i mediekunskap för att detta ska fungera. Hovrätten tillstyrker dock förslaget om en talesperson för Sveriges Domstolar men noterar samtidigt att det – för att denna institution ska fungera på ett ändamålsenligt sätt – krävs att det blir rätt person på posten.

Hovrätten för Västra Sverige ställer sig tveksam till förslaget om att det utses en talesperson att företräda Sveriges Domstolar i rikstäckande diskussioner. De uppgifter som ska ankomma på talespersonen är i och för sig viktiga men det är uppgifter som borde kunna utföras av vissa av de mediedomare som ingår i mediegruppen. Det kan då vara en uppgift för presstjänsten eller nyhetsredaktionen hos Domstolsverket att fördela och samordna de insatser som behövs på riksnivå.

Hovrätten för Övre Norrland anser att förslaget om en talesperson måste bemötas med viss skepsis, eftersom det är den domstol som dömt i en viss fråga som kommer i mediernas fokus och det därför verkar rimligt att eventuella kommentarer rörande det aktuella målet också kommer från lokalt förankrade domare.

Attunda tingsrätt: Den existerande mediegruppen som presenteras på Sveriges Domstolars hemsida, för en anonym tillvaro och har inte vunnit domarkårens fulla uppskattning. Som utredningen konstaterar är det givetvis medierna själva som väljer vilka personer som ska delta i diskussioner och intervjuer. Erfarenheten visar också att media i förhållande till domstolar är mest intresserad av att tala med den domare som handlagt ett visst mål. Mot bakgrund av detta och då den som är ordförande i målet är bäst skickad att svara på frågor, är tingsrätten starkt negativ till att en talesperson för Sveriges Domstolar formellt utses.

Nacka tingsrätt är tveksam till inrättandet av en särskild talesperson som företräder Sveriges Domstolar. Som utgångspunkt är det troligen så att media i första hand önskar kontakt med den enskilda beslutsfattaren. Tingsrätten anser emellertid att det finns ett behov av företrädare för domstol även i andra, mer allmänna, mediala sammanhang. Detta behov bör dock kunna mötas inom ramen för mediegruppens arbete.

Stockholms tingsrätt: För att den föreslagna talespersonen för Sveriges Domstolar skall kunna fungera på det sätt utredningen tänkt sig är det nödvändigt att han/hon har en grundmurad legitimitet bland domarna; annars riskerar idén att bli kontraproduktiv. De kompetenskrav utredningen ställer upp visar med all önskvärd tydlighet på svårigheten att hitta rätt person.

Södertälje tingsrätt anser att en utpekad talesperson endast kan och skall uttala sig i allmänna ordalag. Det är tingsrättens erfarenhet att det alltid är rättens ordförande, som är den nyhetsintressanta personen, när en uppmärksammat dom eller ett uppmärksammat beslut har meddelats. Ändamålet med en talesperson ifrågasätts därför.

Södertörns tingsrätt: I frågan om det ska finnas en talesperson som företräder Sveriges Domstolar i rikstäckande diskussioner och intervjuer i radio och TV ser tingsrätten fördelar med att utse en viss person som får en samlande roll med hög auktoritet. Denne kan dock inte förväntas kunna besvara eller argumentera kring frågor inom alla rättsområden. Om talespersonen också är ordförande i mediegruppen finns dock möjlighet för denne att förmedla frågeställningar eller uppdrag till lämplig domare i den gruppen.

Uppsala tingsrätt motsätter sig en talesperson eftersom frågor avseende konkreta mål bör besvaras av de enskilda domarna och domstolarna. Mer allmänna frågor bör som idag besvaras av mediegruppen.

Eskilstuna tingsrätt är negativ till att en särskild talesman för Sveriges Domstolar formellt utses.

Gotlands tingsrätt: En mer ”institutionaliserad” mediegrupp och en centralt placerad talesperson, fram för allt det senare, skulle vara kontraproduktivt i förhållande till framlyftandet av den enskilde domarens ansvar vad gäller kontakterna med media. En sådan talesperson skulle också kunna uppfattas som någon sorts ”filter” mellan å ena sidan domarna och domstolarna och å den andra media.

Falu tingsrätt har lite svårt att se vilken praktisk roll en talesperson för Sveriges domstolar skulle ha och hur denna person skulle utses. Med de starkare krav som enligt det ovan sagda skulle ställas på de praktiskt verksamma domarna, inte minst på domstolscheferna, och med den förbättrade kompetens som dessa skulle uppnå genom utbildning och erfarenhet, borde behovet av att hitta domare som kunde delta i offentliga debatter etc. kunna täckas på annat sätt än genom en talesperson. I den mån debat-

ten skulle avse ett enskilt mål är det väl dessutom erfarenhetsmässigt tveksamt om en talesperson skulle vara tillräckligt attraktiv som debatttagare.

Mora tingsrätt: Det kan vara bra med en talesperson, men svårt att välja ut någon som verkligen har acceptans i hela domarkåren.

Norrköpings tingsrätt: Frågan om inrättande av en central pressombudsman för domstolarna har stötts i många år. Förslaget är således långt ifrån nytt utan var föremål för de tankar och idéer som under 1990-talet framfördes av Utvecklingsrådet för domstolväsendet. Förebilden då var den centrala funktion som fanns hos bland andra rikspolisstyrelsen. Därefter har i vart fall polisväsendet valt en annan linje med egna presstalesmän i varje polisdistrikt. Det finns alltså goda skäl att noga överväga om det är lämpligt och ändamålsenligt med just en person för detta ändamål. Behovet i sig av någon eller några utpekade personer som inom domstolarna är tillgängliga för massmedia torde vara oomtvistat.

Inrättandet av en enda tjänst som talesperson främjar knappast mångfalden i debatten. Risken finns att den syn på domstolarnas verksamhet som kommer att förmedlas av denna talesperson blir alltför ensidig och personlig. Tingsrätten vill i stället förorda varianten med flera mediedomare som talespersoner. Dessa kan utses och organiseras regionalt av domstolarna. Den viktigaste aspekten är nämligen tillgängligheten och då behövs flera talespersoner.

Växjö tingsrätt: Det är självklart inte tillfredsställande om andra personer än de som arbetar i domstol i den offentliga debatten gör sig till talesman för Sveriges Domstolar. Domstolarna i Växjö ställer sig ändå tveksamma till om det lämnade förslaget är rätt väg att gå. Det är naturligt för en rikstäckande myndighet att välja den föreslagna lösningen, exempelvis Åklagarmyndigheten

eller Kriminalvårdsverket. Sveriges Domstolar är såsom tidigare påpekats ett samlingsnamn för c:a 90 myndigheter. Det är därför enligt domstolarnas mening bättre att de största domstolarna om det känns behövt har en presstalesman och att i övrigt hela mediegruppen står till mediernas förfogande. På det lokala och regionala planet är det naturligt att domstolschefen i första hand är talesman för Sveriges Domstolar.

Kalmar tingsrätt känner en viss tveksamhet till att det ska finnas en enda talesperson för Sveriges Domstolar gentemot rikstäckande medier. För att klara den uppgiften på ett bra sätt bör det nog finnas flera för ändamålet väl utbildade och skickade personer, som fortfarande bör ha kontinuerlig kontakt med den dömande verksamheten.

Örebro tingsrätt: Det underlag som utredningen presenterat till stöd för att en domare ska utses till talesperson för hela domstolväsendet i rikstäckande diskussioner och intervjuer i radio och TV måste anses vara något magert. Det måste bedömas vara en mycket grannliga uppgift för en domare att uttala sig som företrädare för samtliga domare i landet och mot bakgrund av varje domares självständighet kan det ifrågasättas om det ens över huvud taget är lämpligt och möjligt att låta en enskild domare göra det. Utifrån tingsrättens egna erfarenheter på området anser tingsrätten dessutom att det saknas behov av en talesperson för Sveriges Domstolar. På grund av det anförda avstyrks förslaget om en talesperson.

Blekinge tingsrätt: Det bör övervägas om det inte ska finnas en talesperson för förvaltningsdomstolarna och en för allmän domstol. Få personer besitter sakkunskap inom båda domstolsslagen.

Ett genomförande av utredningens förslag i denna del kräver att det tas fram riktlinjer eller liknande som klart tydliggör vem som gör vad och när. Risken är annars att de olika funktionerna,

t.ex. mediegruppen, den enskilde domaren och talespersonen, ”springer i vägen för varandra”.

Helsingborgs tingsrätt har svårt att se det rimliga i att det utses en talesman för Sveriges domstolar. Självklart bör domare delta i debatten och uttala sig för domstolarnas räkning, men utseendet av en formell talesperson som ska uttala sig för samtliga domstolar som någon form av generaldirektör på medieområdet ter sig knappast rimlig. Det borde finnas förutsättningar att inom ramen för Mediegruppen och bland de utsedda mediedomarna hitta några personer i olika delar av landet som mera frekvent kan uttala sig i medierna. En sådan ordning skulle bättre spegla den mångfald som ändå finns inom domstolarna och framstå som mera seriös även i mediernas ögon.

Hässelholms tingsrätt: Som utredningen har föreslagit finns det ett klart behov av en talesperson för samtliga landets domstolar. En sådan person skulle fylla en viktig funktion genom att finnas tillgänglig att besvara de frågor om domstolarnas verksamhet som ofta uppkommer i samband med uppmärksammade mål.

Kristianstads tingsrätt: Om en talesperson bör vara chefsdomare, kan detta enligt tingsrättens bedömning komma i konflikt med det förhållandet att arbetet som talesperson kommer att ta mycket tid i anspråk. Det torde vara svårt att upprätthålla ett gott chefskap vid så omfattande frånvaro från arbetsplatsen som här kan komma i fråga. Om talespersonen tjänstgör som sådan på heltid under längre tid och en vikarie förordnas, finns det en risk att talespersonen framstår som allt mindre representativ för domarna ju längre tiden går, eftersom hon eller han då inte själv är verksam som domare.

Lunds tingsrätt: Med hänsyn till att medierna ofta vill tala med beslutsfattaren i det särskilda fallet är tingsrätten tveksam till om

en talesperson för Sveriges Domstolar annat än i mindre omfattning kan bidra till att öka förtroendet för domstolarna. Det förefaller i stället angeläget att alla domare tar ett större ansvar för kontakterna med medierna och om detta sker bör behovet av en talesperson för Sveriges Domstolar vara ringa. Tingsrätten ställer sig således inte bakom förslaget om att utse en talesperson för Sveriges Domstolar.

Malmö tingsrätt är tveksam till förslaget om en särskild presstalesperson för hela domstolsväsendet.

Halmstads tingsrätt kan tillstyrka förslaget att inrätta en talesperson för Sveriges Domstolar. En sådan person skulle kunna bidra till att skapa balans i juridiska diskussioner som ibland uppstår efter uppmärksammade rättegångar. Tingsrätten anser dock att detta ställer mycket höga krav på personen i fråga, såväl när det gäller legitimitet i domarkåren, utstrålning och kommunikativ förmåga.

Varbergs tingsrätt finner att det arbete som den s.k. mediagruppen har utfört har varit bra och bör fortsätta samt att denna grupp bör utse en särskild presstalesperson inom sig.

Borås tingsrätt ser positivt på att det utses en talesperson som företräder Sveriges domstolar i rikstäckande diskussioner, debatter och intervjuer. Talespersonens uttalanden bör då handla om generella principer för dömandet och domstolarnas uppgift i samhället.

Vänersborgs tingsrätt instämmer med betänkandets konstaterande att det saknas en talesperson som företräder Sveriges Domstolar i diskussioner i media, och att det skulle stärka allmänhetens förtroende för domstolarna om en sådan talesperson fanns. Tingsrätten är dock av uppfattningen att det oftast är ett

konkret fall som väcker medias intresse, vilket kan medföra påtagliga svårigheter för avgränsningen av talespersonens roll.

Gävle tingsrätt tillstyrker en talesperson för Sveriges Domstolar. Det är givetvis viktigt att en sådan person har legitimitet att företräda domstolarna och domarkåren. Det är inte helt lätt att ta ställning till hur den personen ska utses. Måhända är Arbetsgivarrådet rätt organ. Men det är då viktigt att ha i minnet att Arbetsgivarrådet inte är ett beslutsorgan utan ett rådgivande organ i arbetsgivarfrågor åt chefen för Domstolsverket.

Östersunds tingsrätt ställer sig positiv till en talesperson vid Sveriges domstolar. En sådan skulle kunna vara domstolarnas ansikte utåt och på ett mer aktivt sätt delta i medierapporteringen. Det borde vara av betydelse för allmänhetens förtroende att även domare deltar i debatten och möjligheten för en talesperson att göra det synes vara större än en enskild domares möjligheter, åtminstone när det gäller mer allmänna frågor

Umeå tingsrätt är negativ till förslaget om en talesperson för Sveriges Domstolar och hänvisar i dessa frågor till lämnade synpunkter i Hovrätten för Övre Norrlands remissvar.

Regeringsrättens ledamöter: Det har inte visats några övertygande skäl för att det borde finnas en särskilt utsedd talesperson för Sveriges Domstolar som ska "företräda" domstolarna. En bättre ordning skulle vara att behålla mediedomarna och deras uppgifter och vidareutveckla dessa.

Om det uppkommer behov av allmänt hållen information om domstolarna på ett rikstäckande plan, torde den uppgiften med fördel kunna anförtros Domstolsverkets generaldirektör eller någon som denne utser.

Kammarrätten i Stockholm: Såvitt gäller mediekontakter är kammarrättens erfarenhet att medieföreträdare vill komma i omedelbar kontakt med i första hand den eller de domare som har dömt i målet. Kammarrätten sätter därför i fråga ändamålet med en centralt placerad talesperson, som endast kan ha en uppfattning på en mycket allmän nivå.

Kammarrätten i Göteborg anser att en talesperson för Sveriges domstolar bör vara väl förtrogen såväl med processen i de allmänna domstolarna som i förvaltningsdomstolarna. Mål enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, utgör en målgrupp som medierna visar stort intresse för och där utgången ibland blir föremål för debatt. En annan målgrupp som handläggs av vissa av förvaltningsdomstolarna är migrationsmålen. Enskilda ärenden inom denna målgrupp har vid ett flertal tillfällen varit omdebatterade i medierna.

Kammarrätten i Sundsvall avstyrker förslaget om en särskild talesman för Sveriges domstolar. Erfarenhetsmässigt vill media tala med en domare och helst en som dömt i det aktuella målet. En särskild talesman skulle därför inte bli särskilt efterfrågad.

Länsrätten i Stockholms län anser inte att det finns skäl att inrätta en befattning som talesperson för Sveriges Domstolar. Redan i dag finns en mediegrupp bestående av domare från alla domstolsslag som åtagit sig att vara tillgängliga för mediekontakter. Det torde vara svårt att hitta en enda person som kan svara för ett lika brett kunnande. Förslaget i denna del avstyrkes.

Länsrätten i Västmanlands län har inget att erinra mot förslaget om en talesperson för Sveriges Domstolar. Länsrätten anser dock att denna funktion i så fall bör utgöras av två personer, en från allmän domstol och en från allmän förvaltningsdomstol.

Länsrätten i Skåne län: Om det ska inrättas en ny funktion som talesperson för Sveriges Domstolar anser länsrätten att det behövs en särskild representant för att företräda allmänna förvaltningsdomstolar. Denna person ska behärska migrationsfrågor i synnerhet eftersom de ofta får mycket uppmärksamhet i media. Uppdraget är för brett för att en och samma person ska förväntas vara lika kunnig och erfaren både i frågor som rör allmänna domstolar och frågor som rör allmänna förvaltningsdomstolar. De mål som behandlas vid länsrätten får ofta massmedial uppmärksamhet. Uppmärksamheten skapas inte med braskande rubriker och sensationsskriverier utan på ett sätt som oftast sakligt beskriver hur den enskilde samhällsmedborgaren prövar sin rätt/sak mot myndigheternas beslut. I de medier som finns inom länsrättens domkrets, sker detta dagligen, vilket på årsbasis blir 5 – 700 gånger.

Länsrätten i Göteborg anser det positivt att utredningen tänker sig att Sveriges Domstolar i media ska representeras av en företrädare för domstolarna i stället för att andra aktörer, t.ex. en advokat eller en rättsvetenskapsman, informerar om domstolarnas roll m.m.

Däremot anser länsrätten att förslaget med en enda talesperson för domstolarna inte är genomtänkt. Utredningen har inte närmare utvecklat behovet av en på heltid engagerad särskild talesperson. Även om det finns ett behov av att domare blir mer synliga och hörda i den offentliga debatten bör detta behov kunna tillgodoses inom den föreslagna mediegruppen. Att utse en enda talesperson framstår också som felaktigt utifrån domstolslagens vitt skilda måltyper. Utredningen har i denna del förbi-sett de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Utredningen har utgått från att den offentliga debatten inom domstolarnas verksamhetsområde främst handlar om straffrättsliga frågor och att talespersonen därför bör vara särskilt förtrogen med den materien. Här har man inte tänkt på det massme-

diala intresset för migrationsdomstolarna och att det finns ett minst lika starkt behov av att en talesperson för Sveriges Domstolar är väl förtrogen med migrationsrättsliga frågor. Att hitta en enda person som på ett förtroendeskapande sätt klarar att ta sig an såväl straffrätten som migrationsrätten och dessutom hela det förvaltningsrättsliga området i övrigt låter sig helt enkelt inte göras.

Länsrätten i Gävleborgs län avstyrker förslaget att det ska finnas en talesman för Sveriges Domstolar. Då något mål uppmärksammas i massmedia är det länsrättens erfarenhet att journalisten vill komma i kontakt med den domare som handlagt målet. Länsrätten anser det principiellt olämpligt att en talesman – med hänsyn till domstolarnas och domarnas självständighet - skulle kunna uttala sig på alla domstolars eller någon särskild domstols vägnar. Det kommer alltid att finnas olika uppfattningar i rättspolitiska frågor, hur mål ska handläggas och om domen i enskilda mål är riktig eller ej. I en demokrati är det en styrka att olika röster gör sig hörda i debatten. Det är argumenten som ska övertyga, inte en titel såsom talesman.

Länsrätten i Jämtlands län ställer sig positiv till inrättandet av en talesperson vid Sveriges domstolar. En sådan skulle kunna vara domstolarnas ansikte utåt och på ett mer aktivt sätt delta i medierapporteringen. Det borde vara av betydelse för allmänhetens förtroende att även domare deltar i debatten och möjligheten för en talesperson att göra det synes vara större än en enskild domares möjligheter, åtminstone när det gäller mer allmänna frågor.

Länsrätten i Norrbottens län anser att talesperson för Sveriges Domstolar skulle vara av stort värde för samtliga domstolar, särskilt de mindre, för att stärka den enskilde domaren i kontakterna med media.

Länsrätten i Östergötlands län är tveksam till behovet av en talesperson. Bättre är då att bistå enskilda domstolar på sätt som sker idag med utformning av pressmeddelanden och stöttning genom mediegruppen.

Länsrätten i Jönköpings län: Med hänsyn till de allmänna förvaltningsdomstolarnas breda målområde bör det enligt länsrättens mening finnas två talespersoner, en för de allmänna förvaltningsdomstolarna och en för de allmänna domstolarna.

Länsrätten i Kronobergs län: Det är självklart inte tillfredsställande om andra än de som arbetar i domstol i den offentliga debatten gör sig till talesman för Sveriges Domstolar. Domstolarna i Växjö ställer sig ändå tveksamma till om det lämnade förslaget är rätt väg att gå. Det är naturligt för en rikstäckande myndighet att välja den föreslagna lösningen, t.ex. Åklagarmyndigheten eller Kriminalvårdsverket. Sveriges Domstolar är såsom tidigare påpekats ett samlingsnamn för c:a 90 myndigheter. Det är därför enligt domstolarnas mening bättre att de största domstolarna om det känns behövt har en presstalesman och att i övrigt hela mediegruppen står till mediernas förfogande. På det lokala och regionala planet är det naturligt att domstolschefen i första hand är talesman för Sveriges Domstolar.

Länsrätten i Blekinge län: Det bör även övervägas om det inte ska finnas en talesperson för förvaltningsdomstolarna och en för allmän domstol. Få personer besitter sakkunskap inom båda domstolsslagen.

Ett genomförande av utredningens förslag i denna del kräver att det tas fram riktlinjer eller liknande som klart tydliggör vem som gör vad och när. Risken är annars att de olika funktionerna, t.ex. mediegruppen, den enskilde domaren och talespersonen, ”springer i vägen för varandra”.

Länsrätten i Mariestad avråder från att det ska finnas en talesperson som företräder Sveriges Domstolar. Det finns fara för att vad en person som deltar i diskussioner och intervjuer med titeln "Talesperson för Sveriges Domstolar" framför uppfattas som officiella ståndpunkter. Länsrätten anser det adekvatare att mediegruppen efter kontakt från media tillhandahåller lämplig domare utifrån vad som debatteras och att denne framträder under sin yrkestitel. Detsamma gäller att domare från mediagruppen kan skriva klargörande insändare och artiklar när det behövs.

Domstolsverket ställer sig tveksamt till förslaget att det ska finnas en enda talesperson för Sveriges Domstolar. Det kan vara lämpligare att det är en mediegrupp snarare än en ensam talesperson som ska svara på övergripande frågor och ge bilden av Sveriges Domstolar utåt.

Åklagarmyndigheten vill särskilt framhålla vikten av att domarna i större utsträckning än hittills tar ansvar för massmediekontakterna vid uppmärksammade mål, såväl ner det gäller mål med riksintresse som mål med lokalt intresse. För närvarande är det i första hand åklagarna och advokaterna som tagit på sig det ansvaret. Åklagarmyndigheten är dock tveksam till fördelen med att, utöver mediegruppen, inrätta en centralt placerad talesperson eller särskilda mediedomare. Erfarenheten visar att massmedieföreträdare vill komma i direktkontakt med den eller de domare som har dömt i målet. Det är dessutom så att det ytterst är den enskilde domaren som kan och ska avgöra vad som kan sägas i det enskilda målet utöver vad som framgår av skrivna skäl.

8 Andra åtgärder för att stärka förtroendet för domstolarna

8.1 Allmänna synpunkter

Svea hovrätt: Regeringen bör, särskilt inom ramen för RIF-arbetet, öka insatserna för att införa elektronisk akthantering inom *rättsväsendet* samt utreda olika webbaserade lösningar som underlättar för parterna.

Nacka tingsrätt: Det är angeläget att domstolarna följer den tekniska utvecklingen och fullt ut tar vara på de möjligheter som denna medför. Tingsrätten delar därför i denna del utredningens förslag i allt väsentligt.

Göteborgs tingsrätt: Det är viktigt att det IT-stöd som finns i dag utnyttjas och vidareutvecklas. Det arbete som hittills bedrivits inom bl.a. RIF-rådet bör fortsätta och om möjligt snabbas på. Det finns mycket att vinna beträffande effektivitet om t.ex. uppgifter från andra myndigheter kan återanvändas, vilket i sin tur frilägger tid till att höja kvaliteten på domstolens övriga arbete. Det skapar också möjlighet för parter att på, ett helt annat sätt än vad som är fallet i dag, kunna följa ”sitt” mål, känna sig mer delaktiga och bättre kunna förbereda sig inför ett domstolsavgörande.

8.2 Utredningens förslag

8.2.1 Webbaserad kommunikation

Utredningens förslag: Vad gäller elektronisk akthantering m.m. ska regeringen ge Domstolsverket i uppdrag att utarbeta plan för hur och när Sveriges Domstolar kan införa ett system med elektronisk akthantering som gör det möjligt för parter att följa sina mål och ärenden och för parter och domstolar att skicka handlingar elektroniskt via domstolarnas webbplatser.

Som ett allra första steg, innan den elektroniska akthanteringen blir verklighet, ska regeringen ge Domstolsverket i uppdrag att utreda möjligheterna för parter att via webbplatserna dels få tillgång till samma information om just sina egna mål och ärenden som i dag finns tillgänglig i domstolarnas presentationsterminaler, dels betala ansökningsavgifter och liknande via webben.

Vad gäller information och interaktiv kommunikation ska Domstolsverket

- introducera funktioner på verkets webbplats som gör det möjligt för allmänheten att dels komma åt information om kommande förhandlingar i samtliga domstolar, dels ställa och få svar på domstolsrelaterade frågor,
- introducera nya ljud- och bildpresentationer på webbplatsen med möjlighet för besökaren att aktivt påverka presentationens upplägg,
- låta översätta den viktigaste informationen på webbplatsen till fler språk,
- utveckla presentationsterminalerna i domstolarnas väntrum så att det blir möjligt för allmänheten att komma åt även den webbaserade informationen om domstolarna genom dessa, och
- skapa rutiner för att följa informationen om domstolarna på olika bloggar, mötesplatser och informationssidor på Internet.

Svea hovrätt: Regeringen bör ge Domstolsverket i uppdrag att ta fram en plan för när det kan införas ett system för elektronisk akthantering i Sveriges Domstolar som gör det möjligt för parter att få tillgång till information om sina mål via domstolens webbplats och att betala ansökningsavgifter m.m. via webbplatsen. Hovrätten vill framhålla att arbetet med dessa frågor är särskilt angeläget.

Göta hovrätt har i huvudsak inget att invända mot förslagen som läggs fram i denna del av utredningen men vill framhålla vikten av att domstolarna inte endast blir tillgängliga för den del av allmänheten som har tillgång till datorer. Det måste alltså även i framtiden vara möjligt att lämna in och få del av handlingar på traditionellt sätt, dvs. i pappersform. Ärendehanteringssystemet Vera tillåter redan i dag en elektronisk akthantering för den som det önskar genom möjligheten att skanna in dokument och spara dessa under respektive målnummer. Nyttan av en sådan hantering är förstås begränsad så länge parterna inte har elektronisk tillgång till sina mål/ärenden. Hovrätten anser, liksom utredningen, att det är angeläget att arbetet med att möjliggöra en sådan tillgång prioriteras.

Hovrätten över Skåne och Blekinge: I dag söker flertalet människor information på Internet. Det känns därför angeläget att utredningens förslag om att Domstolsverkets webbplats ska utvecklas med nya funktioner och möjligheter till information snabbt blir verklighet. Att den viktigaste informationen ska finnas tillgänglig på flera språk måste i dagens samhälle anses vara en självklarhet.

Hovrätten för Västra Sverige: Det framstår som oundvikligt med hänsyn samhällsutvecklingen inom detta område och mot bakgrund av vad som redovisas i betänkandet under avsnittet

Omvärldsanalys att man inom Sveriges Domstolar inom en snar framtid övergår till vad som i betänkandet beskrivs som elektronisk akthantering. (Ett bättre begrepp är enligt hovrättens bedömning elektronisk informationshantering. Det är alltför snävt att se den traditionella akten som avgränsande för begreppet. Elektronisk information kan hanteras och ställas samman och hanteras på en mängd olika sätt.) Här finns stora möjligheter till en mer effektiv kommunikation mellan domstolen och parterna samt mellan domstolen och allmänheten.

Om man beslutar att informationen primärt ska vara elektronisk kan valda delar av informationen distribueras och hanteras på olika sätt, till exempel rapportering till andra myndigheter via system, e-post, utskrifter på papper. En viktig del av en strategi i riktning mot en elektronisk akthantering (målhantering/informationshantering) blir att säkra informationen i elektronisk form. En följd av att hanteringen övergår från pappersform till elektronisk form bör vara att en dom i sin originalform är elektronisk vilket också kräver att den är säkrad till sitt informationsinnehåll. En dom kan givetvis skrivas ut för läsning men originalinformationen bör vara elektronisk.

Om all information görs elektronisk kan arkiveringen av information förenklas avsevärt. Möjligheterna att arkivera information sorterad på andra sätt än i akter ökar. Utskrift av dom- och beslutsböcker kan göras samlat på samma sätt som utskrifter av dagboksblad görs idag.

Det finns en mängd information som är tekniskt möjlig att nå men där lagstiftningen sätter upp begränsningar. Allmänna domstolar får till exempel inte söka information hos varandra, något som är tillåtet för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Även på detta område är det möjligt att med enkla, och redan föreslagna åtgärder, effektivisera verksamheten i domstolarna. Det är möjligt att, med den informationshantering och den informationsstruktur som redan finns, skapa bättre legala förutsättningar för

en rationell verksamhet i domstolarna. Hovrätten anser att arbetet med dessa förändringar bör prioriteras.

Hovrätten instämmer i utredningens förslag att Domstolsverket bör ges i uppdrag att upprätta en plan för hur och när Sveriges Domstolar kan införa ett system med elektronisk akthantering (eller målhantering/informationshantering). Uppdraget måste genomföras i nära samarbete med domstolarna. För att nå fram till ett fungerande system krävs även att myndigheterna inom RIF-rådet arbetar i samma riktning. Man kan i detta sammanhang, såsom utredningen anför, se stora fördelar om det centralt kunde beslutas om en lösning som kan användas av alla Sveriges olika myndigheter, vilket i sådant fall fordrar att arbetet prioriteras av regeringen.

När det gäller information och interaktiv kommunikation får man inte glömma brukarperspektivet. Användarnas behov och önskemål bör få styra utvecklingen. Den kunskap om vad brukarna efterfrågar som domstolarna får genom brukarundersökningar kan ge ledning när det gäller vilka åtgärder som bör vidtas.

Hovrätten vill också peka på följande när det gäller gallring av handlingar. Redan idag är ett stort antal handlingar elektroniska. Många av dessa elektroniska handlingar får gallras. Informationen i domstolarnas IT-system (Vera) ska dock gallras innan själva handlingarna får gallras. Detta innebär att ett antal elektroniska handlingar måste skrivas ut helt i onödan och bevaras under en begränsad tid. I betänkandet Informationshantering och behandling av uppgifter vid domstolar (SOU 2001:100) lämnades förslag som skulle komma tillrätta med detta.

Hovrätten för Övre Norrland finner förslagen om Internetbaserad informationssökning och tydliga webbplatser vara lovvärda. Hovrätten vill här framhålla den s.k. Rättegångsskolan (www.rattegangsskolan.se) som ett gott exempel på hur de som kan tänkas komma i kontakt med domstol kan få information om vad de har att förvänta sig. Informationen har tagits fram av

Brottsoffermyndigheten som ett led i att stärka brottsoffers rättigheter och för att tillgodose brottsoffers behov av information. Hovrätten ser fram emot en breddning av denna informations-satsning så att den täcker även t.ex. de tilltalades behov av information.

Det finns emellertid skäl att återanknyta till vad som anfördes i avsnitt 4 rörande tillgänglighet och öppettider och påminna om att många av de parter som utgör domstolens klienter inte utgör en privilegierad grupp i samhället. Deras tillgång till datorer och datorvana är i vissa fall begränsad och hovrätten vill därför betona vikten av personlig tillgänglighet, eftersom det är långt ifrån säkert att alla målgrupper nås av den Internetbaserade informationen. Ett sådant förhållningssätt står dock inte i någon motsättning till utvecklandet av webbplatser. Öppettider etc. bör anpassas efter de behov som gäller vid varje enskild domstol och många gånger är behovet av den information som kan fås via domstolarnas webbsidor förmodligen större än behovet av lunch- eller kvällsöppna domstolar.

Utmaningen blir därför att avgöra vilket domstolsmaterial som endast ska vara tillgängligt via de presentationsterminaler som finns hos domstolarna och vilket material som ska vara tillgängligt via domstolarnas egna webbplatser och domstolsverkets hemsida samt på vilka språk informationen ska presenteras. På dessa webbplatser bör givetvis även finnas länkar till pressmeddelanden och andra klagörande uttalanden från domstolarna. Vidare kan uppropplistor för de närmaste veckorna med fördel läggas ut på domstolens hemsida. Dock bör reformen ges vissa begränsningar och hålla sig inom rimliga ramar. Det är lätt att ryckas med i de trender som gäller vid en viss given tidpunkt och det vore kanske att gå lite väl långt att allmänheten efter en avkunnad dom förväntas kunna ”chatta med rättens ordförande”.

Utöver den naturliga servicen att skicka skannade versioner av dokument via e-post, borde diverse material och nyhetsbrev om aktuella avgöranden som idag endast är tillgängligt via olika

privata betaltjänster – t.ex. Zeteo och PointLex m.fl. – kunna tillhandahållas via Sveriges domstolar. Det arbete som redan bedrivs enligt den strategi som presenterades i 24-timmarsstrategi för Sveriges domstolar (2006) och som sedan 2008 ersatts av en handlingsplan för e-förvaltning, där nya grunder för IT-baserad verksamhetsutveckling i offentlig förvaltning tagits fram, utgör en bra grund för det fortsatta utvecklingsarbetet. Vidare torde reformen med en modernare rättegång och övergången till ett mer databaserat system för akthantering kunna bidra till ett utökat elektroniskt informationsutbyte, nedladdning av domar, möjligheter för parterna att kommunicera med domstolarna, elektronisk akthantering osv.

Attunda tingsrätt: Regeringen bör ge Domstolsverket i uppdrag att ta fram en plan för när det kan införas ett system för elektronisk akthantering i Sveriges Domstolar som gör det möjligt för parter att få tillgång till information om sina mål via domstolens webbplats och att betala ansökningsavgifter m.m. via webbplatsen. Tingsrätten vill framhålla att arbetet med dessa frågor är särskilt angeläget.

Stockholms tingsrätt: Utredningens olika förslag om att öka tillgängligheten genom att bl.a. använda informationsteknologi förefaller utmärkta och ligger helt rätt i tiden. Tingsrättens önskan är att utvecklingen av e-tjänster och elektronisk akthantering påbörjas snarast. Tingsrätten har under den senaste tiden påbörjat ett arbete med att e-posta domar till åklagarmyndigheten och ta emot begäran om förordnanden elektroniskt. Utan tvekan är detta bara början på nya, arbetsbesparande rutiner.

Övriga förslag som utredningen lägger fram om bl.a. påverkbara ljud- och bildpresentationer, information på hemsidan om inställda förhandlingar, informationsterminaler i receptionerna m.m. välkomnas.

Tingsrätten avstyrker dock förslaget att Domstolsverket skall skapa rutiner för att gå in och korrigera diskussioner på webben om det förekommer felaktigheter eller missuppfattningar. Ett sådant förfarande skulle kunna skapa svårförutsebara reaktioner och bädda för uppfattningen att domstolarna övervakar den fria åsiktsbildningen.

Södertörns tingsrätt ställer sig positiv till att införa elektronisk akthantering i Sveriges Domstolar samt utreda möjligheten för olika webbaserade lösningar som underlättar för parterna. Det är angeläget att arbetet med detta påskyndas för att inte domstolarna ska halka efter den allmänna teknikutvecklingen, vilket i sig skulle kunna leda till minskat förtroende för domstolarna.

Uppsala tingsrätt anser att elektronisk akthantering och expediering bör leda till att förtroendet för domstolarna ökar från allmänhetens sida.

Det är av utomordentlig vikt att domstolarna ges möjlighet inte bara till elektronisk akthantering utan också får möjlighet att expediera domar elektroniskt och att lagliga hinder, t.ex. krav på egenhändigt undertecknande, undanröjas snarast. Även lagliga hinder för att ge in stämningsansökningar elektroniskt bör undanröjas. Vid utformning av domar och beslut bör elektronisk expediering beaktas bl.a. på det sättet att bilagor läggs in elektroniskt. På det sättet kommer en fullständig dom att finnas i Vera. Detta skulle också möjliggöra en övergång till digital arkivering av domar och beslut vilket i sin tur skulle medföra en kraftig besparing och en ökad tillgänglighet av materialet.

Nyköpings tingsrätt instämmer i förslaget om elektronisk akthantering m.m. samt förslaget om information och interaktiv kommunikation.

Gotlands tingsrätt tillstyrker förslagen rörande elektronisk akthantering.

Tingsrätten vill betona angelägenheten av en bred satsning och snabb utveckling på detta område. Det skulle kunna få ett rejält genomslag på flera sätt och gagna förtroendet för domstolarna, tillgängligheten, effektiviteten m.m. Dessutom skulle betydande besparingar kunna åstadkommas med en långt gående elektronisering av akthanteringen.

Mora tingsrätt: Elektronisk akthantering ligger absolut i tiden, men tingsrätten efterlyser en djupare analys av de säkerhetsproblem som kan uppkomma. Det får inte finnas ens en tillstymmelse till möjlighet att akter förvanskas eller offentliggörs i hemliga delar. Det kan också ifrågasättas om det med elektronisk akthantering skulle finnas beredskap för exempelvis långvariga strömavbrott.

Linköpings tingsrätt tillstyrker förslagen och vill särskilt betona betydelsen av att ta till vara möjligheten att förmedla information om domstolarnas verksamhet till skolor samt vikten av att domstolarna blir mer tillgängliga på webben. Förutom den centrala webbplatsen för Sveriges domstolar bör ambitionen vara att varje domstol har en egen webbplats med utförlig och uppdaterad information om verksamheten och möjlighet till kontakt.

Norrköpings tingsrätt: Utredningen påvisar en bred karta över önskade förbättringar, framför allt inom IT-området. Det är knappast någon underdrift att hävda att de svenska domstolarna i förhållande till många andra länder hamnat på efterkälken. Förutom de länder som utredningen refererat till kan nämnas Turkiet, som i vissa sammanhang betecknas som ett utvecklingsland men som i förhållande till parter och andra aktörer har ett betydligt bättre IT-stöd än Sverige. Trots de massiva ekonomiska

satsningar som gjordes av Domstolsverket vid införandet av VERA, blev slutresultatet inte särskilt modernt.

Det framstår idag för medborgarna som en självklarhet att akthanteringen är elektronisk, att handlingarna är tillgängliga för parterna via Internet samt att de kan kommunicera med domstolen på detta sätt. I jämförelse med domstolarna har t.ex. Skatteverket haft en föredömlig policy på detta område. Tingsrätten kan således inte annat än med eftertyck tillstyrka de förslag som lämnas om webbaserad kommunikation.

Jönköpings tingsrätt anser det mycket angeläget att skapa förutsättningar för medborgarna att kunna följa sitt ärende via webben innefattande att kunna hämta och lämna information från/till domstolarna. Som påpekats i betänkandet är denna möjlighet avhängig att lösningar för elektroniska signaturer och elektronisk arkivering tas fram. För närvarande pågår ett rättsväsendegemensamt arbete inom RLF (Rättsväsendets informationsförsörjning) som Domstolsverket medverkar i och som bland annat avser kravställningar avseende sådana lösningar. I avvaktan på att gemensamma lösningar tas fram anser tingsrätten att det i enlighet med förslaget är lämpligt att låta parter få tillgång till den information som idag presenteras i allmänhetens terminaler.

Tingsrätten - som ställer sig bakom kommitténs förslag även i övrigt när det gäller att utnyttja webben för att kommunicera med parter m.fl. - anser att det är lämpligt att låta Domstolsverket utarbeta en plan för det fortsatta arbetet som tar hänsyn till det samordnade utvecklingsarbete som redan pågår i rättsväsendet.

Kalmar tingsrätt: För att snabbt kunna ge parterna insyn i vad som händer i ett enskilt mål är en elektronisk akthantering en mycket bra möjlighet. Arbetet med att införa en sådan bör därför ges prioritet. Även de övriga förslag som utredningen framför i detta avsnitt framstår som väl genomtänkta.

Skaraborgs tingsrätt instämmer med utredarens förslag att Internet bör användas i ökad omfattning. Denna linje bör drivas aktivt av Domstolsverket och det bör snarast utredas hur webbaserad elektronisk akthantering kan möjliggöras.

Kristianstads tingsrätt konstaterar att utredningen inte redovisar några belegg för sin slutsats att elektronisk akthantering skulle bidra till att korta handläggningstiderna (se betänkandet sid. 279). Vidare kan noteras att utredningen, när den på samma sida uttalar att elektronisk akthantering skulle minska arkiveringskostnaderna, inte redovisar hur den beaktat de problem med beständigheten som uppkommer i elektroniska arkiv med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen.

När utredningen på sid. 278 anför att rättegångsbalken 45 kap. 5 § kräver ett egenhändigt undertecknande, torde detta vara dels en felaktig lagrumsangivelse, dels en rättslig felsyn. Den bestämmelse som åsyftas torde i stället vara rättegångsbalken 45 kap. 4 § femte stycket, och av den följer endast att ansökan ska vara undertecknad av åklagaren. Som Fitger anför i sin kommentar till rättegångsbalken, innebär detta att stämningsansökan från åklagare inte behöver ges in till tingsrätten i originalform.

Varbergs tingsrätt: Elektronisk akthantering bör införas på alla domstolar snarast. Att domstolarna har tillgång till modern teknik är något som tingsrätten anser i hög grad kan bidra till att stärka allmänhetens förtroende för verksamheten. Att domstolarnas webbsidor utvecklas är angeläget. Ansvaret för detta bör som utredningen anført ligga på Domstolsverket.

Borås tingsrätt har inga invändningar mot förslagen om att förbättra den webbaserade kommunikationen.

Vänersborgs tingsrätt välkomnar förslagen och avvaktar Domstolsverkets utredning.

Värmlands tingsrätt tillstyrker fortsatt arbete med elektronisk akthantering, dock med den anmärkning som har gjorts ovan att de brukare som inte har tillgång till webbtjänster också måste kunna tas om hand.

Sundsvalls tingsrätt: För nästa generation kommer det att vara ett självklart krav att all information – helst på flera språk - ska finnas elektroniskt tillgänglig. Tingsrätten anser det därför vara en nödvändighet att vidareutvecklingen fortsätter av information och tjänster via webben, t.ex. genom att kunna utföra betalningar samt att få samma information som idag finns på allmänhetens dator. Tingsrätten ser fram emot en utveckling mot elektroniska akter.

Tingsrätten ifrågasätter nödvändigheten och nyttan av att bevaka och delta i vissa bloggar.

Östersunds tingsrätt instämmer i utredningens förslag.

Umeå tingsrätt ställer sig generellt mycket positiv till utredningens förslag och finner det mycket angeläget att utvecklingen på detta område sker i snabbare takt och större omfattning än tidigare. I dagsläget nyttjar Domstolsverket inte i tillräcklig utsträckning de resurser och fördelar som webben erbjuder. Domstolarna ligger därför långt efter många andra myndigheter på detta område. Detta är givetvis en resurskrävande fråga men samtidigt ytterst angelägen. En utveckling på området kan medföra oerhörda effektivitetsvinster och är samtidigt förtroende- och tillgänglighetsstärkande. Det kan dock särskilt ifrågasättas hur angeläget det är att lägga resurser på att följa information om domstolarna på bloggar och mötesplatser m.m. på Internet samt även vilken

vinst ett sådant arbete skulle innebära. Med denna invändning instämmer tingsrätten i övrigt i utredningens förslag.

Haparanda tingsrätt: Att i väsentligt högre grad än idag kommunicera med medborgare och parter elektroniskt är något som både skulle öka förtroendet för domstolarna och öka effektiviteten i arbetet. Tingsrätten delar utredningens bedömning och förslag i sin helhet. Tingsrätten vill särskilt framhålla förslaget att handlingar i mål och ärenden bör kunna ges och expedieras via webben liksom elektronisk akthantering i övrigt som angelägna förändringar. Som ett exempel på mål som är särskilt väl lämpade för helt elektronisk hantering är domstolsärenden som avser registrering såsom äktenskapsförord m.fl. Likaså är möjlighet att betala ansökningsavgifter via webbsidan en enkel och angelägen förändring som kan minska domstolens egen kontanthantering och administration.

Beträffande utformning av säkra och redundanta system kan man ta lärdom av annan verksamhet inom annan statlig förvaltning såsom Skatteverket, Försäkringskassan, Centrala Studiestödsnämnden m.fl. vilket utredningen även berör. I det sammanhanget kan noteras att Kronofogden inom ramen för den summariska processen sedan 18 år tillbaka arbetat med s.k. bandmål efter särskild tillståndsprövning, jfr förordning (1991:1339) om betalningsföreläggande och handräckning 7 §.

I domstolens generella uppdrag att vara till för medborgarna måste emellertid serviceskyldigheten även kunna upprätthållas gentemot den som inte har tillgång till Internet.

Tingsrätten har – utöver vad som anförts ovan – inte någon erinran mot utredningens förslag.

Kammarrätten i Göteborg anser att ett system med elektronisk akthantering troligen skulle underlätta arbetet för såväl domstolarna själva som för parterna. Kammarrätten ställer sig därför

positiv till förslaget att Domstolsverket ska få i uppdrag att utarbeta en plan för hur och när ett sådant system ska införas.

Att bättre utnyttja de möjligheter IT-tekniken ger till interaktiv kommunikation med medborgarna framstår som önskvärt. Det bör dock framhållas att de funktioner som introduceras måste vara lättarbetade och att en kontinuerlig uppföljning görs av innehållet och dess aktualitet.

Kammarrätten i Sundsvall tillstyrker förslaget att prioritera ett ökat elektroniskt informationsutbyte mellan domstol och myndigheter och mellan domstol och enskilda parter. Ett första steg skulle för de allmänna förvaltningsdomstolarnas del kunna vara att kravet på egenhändigt undertecknande av överklagandet tas bort ur förvaltningsprocesslagen.

Länsrätten i Göteborg tillstyrker förslagen om elektronisk aktivering m.m. samt information och interaktiv kommunikation. Länsrätten vill understryka vikten av att Sveriges Domstolar satsar på att utveckla en webbaserad service och interaktiv webbkommunikation.

Utredningen pekar på ett antal åtgärder inom ramen för vad som kan kallas en webbaserad kommunikation som i dag är självklarheter inte bara inom näringslivet utan även inom ett antal förvaltningsmyndigheter, t.ex. Skatteverket. Som utredningen framhåller är det viktigt att Sveriges Domstolar inte halkar efter andra aktörer i utvecklingen på IT-området. Utredningen anför att det i så fall kan uppstå ett glapp i bemötandekulturen som inte utfaller till domstolarnas fördel.

Att ta till vara IT-teknikens möjligheter är en självklarhet utifrån flera aspekter. Exempelvis kan webbaserad information frigöra stora resurser i domstolarna. Tillgängligheten kan på så sätt förbättras liksom bemötandet och förutsättningarna för enhetlig och fullständig information. Genom att använda IT-tekniken för

att frigöra resurser kan satsningar göras på andra personalintensiva förtroendeskapande åtgärder.

Enligt länsrättens mening är insatser som skapar förutsättningar för dels elektronisk akthantering, dels webbaserad information och kommunikation åtgärder som snabbt kan öka förtroendet för domstolarna.

Inte minst för förtroendet för Sveriges Domstolar är det utomordentligt angeläget att alla nödvändiga insatser sätts in på detta område.

Att skapa förutsättningar för ett system med elektroniska akter och elektronisk kommunikation mellan parter och domstolarna ryms redan i det uppdrag som Domstolsverket har. En tidsplan bör emellertid läggas fast och nödvändiga resurser tillföras Domstolsverket och domstolarna.

I fråga om förutsättningarna att använda IT-tekniken i det interna domstolsarbetet vill länsrätten tillägga följande.

Att utveckla effektivare arbetsformer är ett av de viktigare inslagen i strävan att höja kvaliteten och öka förtroendet för domstolarna. Effektivisering av domstolarnas inre arbete kan i sig på olika sätt vara förtroendeskapande. Samtidigt skapar intern effektivisering ett resursutrymme som kan användas för andra kvalitets- och förtroendeskapande insatser.

IT-tekniken är ett naturligt verktyg för att effektivisera det inre arbetet i domstolarna. Särskilt bör framhållas de vinster som kan göras med ändamålsenliga sökmöjligheter för att få fram pågående och avgjorda mål. Att det finns söksystem som ger sådana möjligheter har utomordentligt stor betydelse för ett effektivt arbetssätt. I synnerhet gäller det i allmän förvaltningsdomstol som hanterar i storleksordningen 450 olika måltyper. Sökningar på sakfrågor i olika mål gör det möjligt att redan på beredningsstadiet samordna handläggningen av likartade mål. Flera handläggare behöver då inte utreda samma problemställning vilket i dag kan ske utan vetskap om att det förhåller sig så. Det dubbelarbete som förekommer tar alltså i anspråk resurser som skulle

kunna användas till annat. Förutsättningarna att samordna likartade mål hindras i dag av de begränsningar som finns i fråga om att ange sökord i målhanteringssystemet Vera. I princip samma begränsningar gör sig gällande i fråga om avgjorda mål. Med inriktning på domstolarnas interna arbete är detta en av de viktigaste frågorna att lösa för att effektivisera målhanteringen. Goda möjligheter till sökningar i Vera och väl använda sådana möjligheter ökar förutsättningarna för likabehandling, rättssäkerhet och snabbhet i domstolsprocessen. Därmed ökar också förtroendet för domstolarna. Att domstolarna är hänvisade till muntlig tradition i kombination med manuella register är inte bara otidsenligt utan naturligtvis oacceptabelt. Nödvändiga författningsändringar bör prioriteras samtidigt som de tekniska problem som finns får lösas, exempelvis sökmöjligheterna i allmänhetens terminaler, se bl.a. förordningen (2001:640) om registerföring m.m. vid länsrätt med hjälp av automatiserad behandling 4 § och personuppgiftslagen (1998:204) 13 §.

Länsrätten i Värmlands län instämmer i utredningens förslag om elektronisk akthantering, information via nätet m.m.

Länsrätten i Jämtlands län instämmer i utredningens förslag.

Länsrätten i Västerbottens län tillstyrker att Domstolsverket ska ges i uppdrag att utarbeta plan för hur och när Sveriges Domstolar kan införa ett system med elektronisk akthantering. Ett sådant system innebär ökad tillgänglighet och öppenhet för parterna. Vad som är väl så viktigt är att ett bra system skulle medföra stora resursbesparingar inom domstolarna. Den omfattande pappershanteringen i länsrätten idag kräver en hel del personalresurser och medför stora kostnader för porton, papper, kopierings- och faxutrustning m.m. Hanteringen är helt förkastlig från miljösynpunkt. Frågan om utnyttjande av elektronisk kommunikation och elektronisk akthantering är en av de viktiga

gaste framtidsfrågorna för domstolarna. Det är mycket angeläget att detta arbete nu ges hög prioritet!

De allra flesta muntliga förhandlingarna i länsrätterna hålls i mål om tvångsvård, dvs. enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV). Vid förhandlingarna berörs mycket känsliga uppgifter om enskildas personliga förhållanden. Dessa förhandlingar hålls därför regelmässigt inom stängda dörrar. Om det anses att även information om dessa förhandlingar ska ges på en central webbplats menar länsrätten att en upplysning bör finnas om att förhandlingarna förväntas att hållas inom stängda dörrar och vad detta innebär.

Länsrätten i Norrbottens län tillstyrker utredningens förslag.

Länsrätten i Östergötlands län har inget att invända mot förslagen som läggs fram i denna del av utredningen. Det är dock viktigt att beakta att alla som berörs av domstolens verksamhet inte har tillgång till datorer. Det måste även i framtiden finnas möjlighet att lämna in och få del av handlingar på traditionellt sätt.

Den förbättrade tillgänglighet som webben ger kan även användas för kontakterna med den enskilda domstolen. Även på detta område är det av stor vikt att Domstolsverket tar ett gemensamt grepp och bistår de enskilda domstolarna med utformningen av respektive domstols hemsida.

Länsrätten i Kalmar län: De förslag avseende elektronisk akthantering, information och interaktiv kommunikation är angelägna att genomföra så snart som möjligt. Det är hög tid att Sveriges Domstolar slutgiltigt tar steget in i 2000-talet. Vi vill snarast se en plan för införandet av elektronisk akthantering. Många myndigheter ligger långt före oss härvidlag.

Domstolsverket: De förslag som presenteras i utredningen är mycket angelägna och något som Domstolsverket absolut vill prioritera och ta fram lösningar för. Som framgår nedan är det för närvarande emellertid inte möjligt att utan resursförstärkningar bredda och intensifiera utvecklingsarbetet inom e-förvaltningsområdet.

Utredningen uppehåller sig endast vid en liten del av hela det område som omfattas av begreppet e-förvaltning. Domstolsverket har för avsikt att göra en övergripande analys och ta fram en plan över hantering av e-förvaltning inom Sveriges Domstolar. I planen kommer prioriteringar att behöva göras mellan sådant som avser tjänster till allmänheten, effektivisering av arbetet på domstolarna och effektivisering av arbetet mellan domstolarna och andra myndigheter. Innan detta är gjort är det inte lämpligt att gå fram med ett så specifikt regeringsuppdrag som att ta fram lösningar för att allmänheten ska få tillgång till domstolarnas information via nätet eller möjlighet att betala ansökningsavgifter via nätet. Sådana uppdrag riskerar bara att suboptimera utvecklingsarbetet. Ett uppdrag bör inte heller avgränsas till en plan för elektronisk akthantering utan bör i så fall avse hela det område som innefattas i begreppet e-förvaltning.

När det gäller resurser bör följande beaktas. Domstolsverket är en betydligt mindre myndighet med en betydligt mindre budget för IT-utveckling än de myndigheter som kommit längre i detta avseende, exempelvis Försäkringskassan och Skatteverket. Efter att i flera år, till följd av de nya bestämmelserna om dokumentation av förhör i allmän domstol, ha prioriterat arbetet med att ta fram lösningar för in- och uppspelning av förhör med ljud och bild så läggs för närvarande huvuddelen av Domstolsverkets utvecklingsresurser på att inom ramen för RIF-samarbetet införa ett elektroniskt flöde av ärenden i rättskedjan. Ett annat prioriterat område är kontinuerlig utveckling av det gemensamma verksamhetsstödet Vera i syfte att möta domstolarnas behov av ett effektivt målhanteringssystem. Att införa elektronisk akt-

hantering i den omfattning som föreslås i utredningen skulle kräva insatser i sådan omfattning att verket, med nuvarande resurstilldelning, under en period om 5-10 år inte skulle kunna genomföra några andra utvecklingsprojekt inom e-förvaltningsområdet och dessutom få minimera arbetet med att införa ett elektroniskt flöde i rättskedjan.

Domstolsverket vill även i sammanhanget framhålla följande. När det gäller utvecklande av elektroniska tjänster såväl gentemot allmänhet som gentemot andra myndigheter finns en mängd krav och önskemål som framställs från myndigheter, regeringen och EU. Det är enligt Domstolsverket oklart vilka prioriteringar som ska gälla i arbetet med dessa frågor och vad regeringens e-handlingsplan konkret kan komma att innebära för Sveriges Domstolar. Domstolsverket ser allmänt ett behov av en tydligare styrning från regeringen och en ökad samordning mellan myndigheterna när det gäller att ta fram generella lösningar inom det här området.

För närvarande arbetar Domstolsverkets utvecklingsavdelning på en lösning som innebär att uppslagslistor kommer att kunna läggas ut på domstolarnas externa webbplatser.

Brottsoffermyndigheten välkomnar förslaget om att ge Domstolsverket i uppdrag att introducera ljud- och bildpresentationer på sin webbplats. Myndigheten har fått ett gott gensvar på sin prisbelönta rättegångsskola på Internet, www.rattengangsskolan.se, som främst vänder sig till brottsoffer. Från myndighetens sida finns inget hinder mot att Rättegångsskolan utvecklas och anpassas även till andra grupper som vill ha information om rättsprocessen. Med olika verktyg för informationsförmedling ökar möjligheterna att nå en vidare krets av individer som söker svar på frågor om domstolarnas verksamhet, rättsprocessen m.m.

Radio- och TV-verket delar bedömningen att införande av elektronisk ärendehantering och webbaserad kommunikation har potential att förbättra förtroendet för domstolarna både genom ökad tillgänglighet och öppenhet samt en snabbare och effektivare ärendehantering.

Sveriges Kommuner och Landsting delar inte minst synen på vikten av att domstolarna inte halkar efter övriga myndigheter i arbetet med att genomföra handlingsplanen för e-förvaltning. De förslag som föreslås i denna del bör domstolsverket snarast få i uppdrag att genomföra.

Institutet för språk och folkminnen: En enkätundersökning som SCB har genomfört visar att ju större kunskap medborgaren har om verksamheten i domstolarna, desto större förtroende har han eller hon för domstolarna. Därför är det positivt att utredningen föreslår att Domstolsverket ska låta översätta den viktigaste informationen på webbplatsen till flera språk. När det gäller de nationella minoritetsspråken finns det information endast på finska, meänkieli och samiska (nord- och sydsamiska), d.v.s. språk som kan användas inom de särskilda förvaltningsområdena. På de övriga två minoritetsspråken, romani och jiddisch, finns ingen information. Mängden av informationen på finska, meänkieli och samiska är dock ytterst blygsam. Det ges exempelvis ingen allmän information om domstolar och deras arbete. Vi vill understryka att det är av stor betydelse att information översätts till de stora invandrarspråken men också till minoritetsspråken.

8.2.2 Domstolens öppenhet och tillgänglighet i övrigt

Utredningens förslag: Med visst bistånd av Domstolsverket bör domstolarna

- på ett bättre sätt än i dag ta vara på den möjlighet som besöken av skolelever erbjuder att informera om verksamheten i domstolarna,
- bjuda in allmänheten till s.k. ”Öppet hus”, och
- i större omfattning än vad som är fallet i dag bedriva utåtriktad informationsverksamhet.

Domstolarna bör dessutom oftare än i dag försöka avkunna dom, särskilt i sådana fall när rättegången följts av t.ex. en skolklass eller om målet rönt stor uppmärksamhet och rättegången av det skälet haft många åskådare.

Hovrätten för Västra Sverige ställer sig bakom utredningens förslag i dessa delar. Hovrätten vill särskilt framhålla vikten av att man, när det inte finns några skäl som talar däremot, även i överrätt avkunnar dom i större omfattning än vad som är fallet i dag. Såsom utredningen påpekar finns det skäl att anta att förtroendet för domstolarna gagnas av att domar avkunnas omedelbart efter det att förhandlingen avslutats. Hovrätten vill också framhålla att det, kanske i samband med diskussioner om domskrivning i domstolarna, bör tas upp hur rättens ordförande på ett pedagogiskt och tydligt sätt avkunnar en dom så att parterna kan ta till sig och förstå domstolens resonemang. Inte minst när det gäller ungdomsmål är det hovrättens övertygelse att den unge på ett mycket bättre sätt tillgodogör sig domen om det läggs ned möda på avkunnandet.

Hovrätten för Övre Norrland: Så länge målet är av en sådan karaktär att dom kan meddelas i samband med huvudförhandlingen ser hovrätten inga hinder mot förslaget. Det torde inte heller föreligga något formellt hinder mot att avkunna en

dom muntligen vid senare tidpunkt. Formerna för detta bör dock diskuteras ytterligare.

Södertörns tingsrätt har positiva erfarenheter av ”Öppet hus” i domstolen och anser att sådana tillfällen är av stort värde för att skapa ökat förtroende för domstolen både från kunskaps- och öppenhetssynpunkt. Likaså bör domstolarna av denna anledning ta tillfället i akt vid studiebesök att i enlighet med utredningens synpunkter sträva efter att avkunna dom.

Nyköpings tingsrätt instämmer i utredningens förslag.

Gotlands tingsrätt tillstyrker förslagen rörande öppenhet och tillgänglighet. Vad som tas upp och behandlas i detta avsnitt är typiskt sett sådant som är av betydelse för att öka förtroendet för domstolarna.

En särskild fråga är domstolarnas förhållande till skolan och vice versa. I dag är det mycket vanligt att skolor kommer till tingsrätten och övervarar en huvudförhandling. Besöken har sällan förberetts på något särskilt sätt och följs inte heller upp. Vad kan eleverna ha fått ut av detta? Knappast särskilt mycket. Här borde en dialog inledas med skolan varvid ett flertal frågor kunde diskuteras. Vilka årskurser ska över huvud taget komma till domstolen? Vilken typ av mål ska de övervara? Vilka förberedelser ska göras? Ska ”bara” en förhandling övervaras eller ska särskild information lämnas före, under och efter förhandlingen? Ska någon särskild uppföljning ske? Möjligen skulle man kunna tänka sig att det – i samråd med representanter från skolans värld – utarbetades någon form av ”skolpaket” med information rörande domstolväsendet, rättegångar m.m. Domstolarna skulle också lokalt kunna vända sig till skolan och erbjuda information hos domstolen och/eller i skolan (det skulle t.ex. kunna vara en utmärkt uppgift för notarier). Det är ett bra exempel på hur domstolarna kan vara uppsökande och proaktiva i stället för att

passivt invänta att någon skolklass anmäler att den vill komma till tingsrätten.

Linköpings tingsrätt tillstyrker förslagen under denna rubrik och vill särskilt betona betydelsen av att ta till vara möjligheten att förmedla information om domstolarnas verksamhet till skolor samt vikten av att domstolarna blir mer tillgängliga på webben. Förutom den centrala webbplatsen för Sveriges domstolar bör ambitionen vara att varje domstol har en egen webbplats med utförlig och uppdaterad information om verksamheten och möjlighet till kontakt.

Norrköpings tingsrätt påpekar att förslagen om t.ex. om skolklassers besök, öppet hus, information till föreningar och andra grupper, avser sådan verksamhet som redan idag bedrivs vid de flesta domstolar.

Halmstads tingsrätt: När det gäller avkunnande av domar efter förhandlingar som besökts av t.ex. klasser konstaterar tingsrätten att arbetsbelastningen på domstolen ofta är mycket ansträngd beroende bl.a. på förtursmål, mål med ungdomar och häktade. Det gör att man som domare genom att meddela dom senare "skapar sig tid" att ägna åt förtursmålen.

Kalmar tingsrätt anser att öppenhet och genomlysning är ett bra sätt att höja förtroendet och motverka misstro mot systemet.

Örebro tingsrätt har uppfattningen att domstolarna bör sträva efter att avkunna dom. Det är dock viktigt att framhålla att det endast kan vara målets karaktär och komplexitet som avgör om dom ska avkunnas eller inte. Om målet innehåller rättsliga frågor som kräver ytterligare överväganden bör givetvis domen inte avkunnas. Det får aldrig vara så att närvaron av en skolklass i tingsalen eller att målet rönt stor uppmärksamhet och därför haft

många åskådare ska styra domstolen till att avkunna dom. Enligt tingsrättens mening går det inte att bortse från att det i många fall kan finnas en risk för att avkunnande av dom minskar förtroendet för domstolen; parter och åhörare kan få uppfattningen antingen att domstolen kommit fram till domslutet alltför snabbt eller att utgången var bestämd redan i förväg.

Hässelholms tingsrätt: Det är nog tyvärr ofta så att tidsbrist är anledningen till att dom inte avkunnas. Dom hade förmodligen kunnat avkunnas betydligt oftare om man, trots ett avkunnande, hade haft möjlighet att sedan skriva domen på två veckor i stället för en. Enligt tingsrättens mening finns det skäl att anta att antalet avkunnade domar hade ökat väsentligt om tidsfristen för att skicka domen till parterna förlängdes från en till två veckor. Den vanligaste tiden att ”sätta på dom” torde också vara just två veckor.

Kristianstads tingsrätt: Det är inte möjligt att på det sätt som utredningen antar ta hänsyn till besök av skolklasser redan vid målens utsättning, eftersom sådana besök normalt sett inte anmäls förrän en kortare tid före huvudförhandling.

Tingsrätten kan inte hålla med om utredningens uttalande att dom bör avkunnas särskilt när ett mål rönt stor uppmärksamhet. Tvärtom är det ofta så att uppmärksammade mål är komplicerade och att domen av den anledningen inte bör avkunnas utan i stället meddelas genom att vid en senare tidpunkt hållas tillgänglig. Tingsrätten känner inte heller till någon särreglering för fiskaler (eller för den delen notarier) av innebörd att rättegångsbalkens huvudregel att dom ska avkunnas inte skulle gälla för dem, vilket utredningen på sid. 290 förefaller mena.

Halmstads tingsrätt: Utredningen anser att det oftare än i dag bör avkunnas dom, särskilt i sådana fall när rättegången följts av t.ex. en skolklass eller målet rönt stor uppmärksamhet och av det

skälet haft många åhörare. En sådan strävan kan möjligen vara ägnad att stärka förtroendet för domstolarna, men tingsrätten vitt samtidigt framhålla att de uppmärksammade målen ofta är omfattande och har pågått flera dagar. De kan innehålla en mängd frågeställningar som kräver noggranna överväganden. Att under sådana omständigheter avkunna dom omedelbart efter förhandlingen kan innebära att vissa frågeställningar inte blir tillräckligt belysta och att avgörandet därför inte håller den kvalitet som annars skulle ha blivit fallet. Dessutom kan en sådan ordning i vissa fall av allmänheten uppfattas som ett tecken på att rätten inte med tillräcklig omsorg övervägt frågorna i målet.

Varbergs tingsrätt: Vad gäller besök av skolklasser instämmer tingsrätten i att detta är ett lämpligt tillfälle att sprida information om domstolarnas uppgift och verksamhet. Tingsrätten tycker att en lämplig ålder för sådana besök är från och med åttonde klass. Slutligen vad gäller utredningens synpunkt att domar i större omfattning bör avkunnas så vill tingsrätten anföra att det är tingsrättens erfarenhet att det är den ofta pressade tidsplaneringen vad gäller brottmålsting som gör att det saknas tid att avkunna dom omedelbart efter förhandlingens slut. För att domar ska kunna avkunnas i större omfattning fordras ökade resurser om nuvarande målavverkningstakt ska kunna bibehållas.

Borås tingsrätt: De studiebesök som skolklasser gör är nära nog alltid den första kontakten som unga personer har med en domstol. Ett gott mottagande med fyllig information kan grundlägga ett stort förtroende hos besökarna. Alla domare vid denna tingsrätt önskar att de kunde avsätta mer tid för sådana besök. Besöken brukar dock anmälas så sent att det saknas möjlighet ta hänsyn till besöken vid utsättandet av målen. Tingsrätt avser ta direkt kontakt med skolorna i området för att be dem anmäla besöken avsevärt tidigare.

Lagstiftningens huvudregel är att dom skall avkunnas efter huvudförhandling och överläggning. Det är säkert förtroendeskäpande att denna regel följs. Det är inte känt för tingsrätten i vilken utsträckning avkunnande inte sker på så sätt. Även om det ur förtroendesynpunkt finns anledning att vid uppmärksammade mål med många åhörare avkunna dom efter huvudförhandlingens avslutande, är det dock sällan i just dessa mål möjligt med hänsyn till att ”rådrum är oundgängligt”. Då finns möjlighet att utsätta särskilt sammanträde för avkunnandet. Kostnadsskäl leder ofta till att man drar sig för detta.

Vänersborgs tingsrätt är av uppfattningen att skolklasser informeras på många håll redan idag och välkomnar stöd från Domstolsverket i form av handledning och informationsmaterial.

Tingsrätten är däremot mera tveksam till den utåtriktade aktiva informationsverksamhet i form av öppet hus och nätverksbildande som föreslås. Att hålla öppet hus med rättegångsspel etc. skulle säkert bidra till ökat förtroende för domstolarna och avdramatisera verksamheten, men är som utredningen konstaterat oerhört resurskrävande. Tingsrätten anser därför att det är högst tveksamt om det är motiverat att bedriva sådan verksamhet. Av dem som kommer till öppet hus är det sannolikt en mycket liten andel som senare blir kallad till domstol. Något behov av att ”marknadsföra” domstolarna som t.ex. tvistlösningsinstitution finns inte heller. Tingsrätten anser därför att det är bättre att lägga resurserna på besök av skolklasser, information ute i skolorna, information till de parter och bevispersoner som kommer i kontakt med domstolen och på att hålla information tillgänglig för den som själv aktivt söker informationen. Detta kan ske genom utredningens förslag i övrigt.

Det finns en rad starka argument för att avkunna dom i samband med huvudförhandling. Om man i ett enskilt mål väljer att avkunna dom eller inte är resultatet av ett övervägande av en rad olika aspekter. Vid detta övervägande måste närvaron av en skol-

klass eller att målet tilldrar sig stor uppmärksamhet tillåtas att väga ganska lätt. Är det fråga om en skolklass kan en senare meddelad dom enkelt e-postas eller postas till någon av de närvarande i efterhand.

Värmlands tingsrätt delar uppfattningen att det bör kunna vara möjligt att bättre ta tillvara skolbesök. Andra föreslagna åtgärder som att hålla ”öppet hus” och att domare gör utåtriktade åtgärder som att berätta om domstolen i skolor bör uppmuntras. Man kan också tänka sig annan utåtriktad verksamhet än den utredningen nämner. Ett sådant exempel är de ”TV-rättegångsspel”, där verkliga domare, åklagare och advokater har agerat sina vanliga roller. Sådana programserier har sänts i några omgångar och kanske kan Sveriges Domstolar vara med och initiera nya program, i den mån dessa bedöms ha en positiv förtroendepåverkan.

Här kan också hänvisas till de synpunkter som tingsrätten har fört fram inledningsvis i detta yttrande. Där har efterfrågats kartläggning av alternativa kanaler för att nå ut med kunskap till allmänheten, t.ex. förbättrad skolundervisning. Även om domstolarna ska dra ett tyngre lass i arbetet med att kommunicera med medborgarna än i dag, är det inte någon självklarhet att de ska vara ensamma i detta arbete.

Tingsrätten håller med om att avkunnande av dom kan vara ett bra sätt att förklara domen. Om den tilltalade får domen förklarad för sig ökar sannolikt acceptansen för hur domstolen har dömt i målet. Det kan antas att fler avkunnade domar leder till ett minskat antal överklaganden.

Sundsvalls tingsrätt är positiv till att såväl tingsrätten som de enskilda domarna bidrar till att utåtriktat och aktivt informera om domstolarna t ex genom studiebesök och s.k. öppet hus.

Beträffande om en dom ska avkunnas eller inte, så anser tingsrätten att redan gällande bestämmelser är tillräckliga och att de är upp till respektive domare att själv avgöra från fall till fall.

Däremot är det bra om nuvarande bestämmelser uppmärksammas och diskuteras inom domargruppen, t.ex. i samband med utbildningar, för att därigenom harmonisera tillämpningen.

Kammarrätten i Göteborg anser att förtroendeskapande åtgärder som utökade kontakter med skolor och ”öppet hus” säkert kan vara värdefulla för att sprida kunskap om domstolarnas roll i samhället. Sådana åtgärder kan därför lämpligen övervägas av de olika domstolarna inom ramen för kvalitetsarbetet.

Länsrätten i Västmanlands län tillstyrker i huvudsak förslagen om domstolens öppenhet och tillgänglighet i övrigt. Att anordna ”Öppet hus” eller någon form av ”Domstolens dag” kan vara ett sätt att locka besökare och sprida kunskap om domstolens arbetssätt m.m. Även i andra sammanhang kan det finnas skäl att bedriva utåtriktad informationsverksamhet, t.ex. med andra myndigheter.

Vad gäller förslaget att avkunna dom för åhörare och medias skull är förslaget främst riktat till allmän domstol. Länsrätten vill ändå påpeka att utgångspunkten alltid måste vara att rättssäkerheten har företräde framför allmänhetens intresse av att få snabb information. En överläggning i ett komplicerat mål måste få ta den tid som behövs, ett avgörande ska aldrig stressas fram för att åhörare väntar på utgången i målet. En annan sak är att parterna själva kan vara betjänta av ett avgörande i direkt anslutning till förhandlingen.

Länsrätten i Göteborg tillstyrker det som utredningen har fört fram om att domstolarna bör ta vara på den möjlighet som besöken av skolelever erbjuder att informera om domstolarnas verksamhet. Att anordna sådana besök på ett för eleverna informativt och bra sätt är emellertid resurskrävande. Domstolsverket bör därför ta fram ett lämpligt informationspaket eller informationsmaterial.

Länsrätten instämmer i det som utredningen har fört fram om att Domstolsverkets förstudie i syfte att utvärdera möjligheten och nyttan av ett framtida genomförande av Domstolens dag är en viktig del av förberedelsearbetet för denna typ av förtroendeskapande åtgärd.

Dessa åtgärder kan säkert om de görs på rätt sätt och är väl förberedda bidra till att öka förtroendet för domstolarna. Som anges i betänkandet krävs emellertid sannolikt omfattande satsningar för att denna typ av förtroendeskapande åtgärder ska fungera. Lämpligen bör den förstudie och utvärdering som Domstolsverket avser att genomföra föregå en mer generell satsning på arrangemang såsom "Öppet hus" i domstolarna. Att anordna sådana aktiviteter är som utredningen framhåller mycket resurskrävande. Om åtgärder av detta slag ska genomföras bör Domstolsverket bistå domstolarna med handledningar och informationsmaterial.

Som utredningen anför kan förtroendet för domstolarna ökas genom att det sprids kunskap om domstolarna i olika sammanhang. Detta förutsätter en större öppenhet i förhållande till medborgarna än hittills. Information och kunskap om domstolarna kan spridas på olika sätt. Engagerade medarbetare med intresse och fallenhet för informationsspridning är viktiga för att skapa nätverk. Medarbetarna måste också ges förutsättningar att ta på sig sådana uppgifter. På samma sätt som andra åtgärder vilka inte får direkta återverkningar på domstolarnas kärnverksamhet utan som har betydelse för förtroendet på ett mer övergripande plan kräver nätverksskapande insatser att resurser tillförs domstolarna. Det gäller även om Domstolsverket ger domstolarna stöd genom att utarbeta och förse domstolarna med handledningar och informationsunderlag.

Utredningen utgår från att det är en förtroendeskapande åtgärd att avkunna dom i samband med huvudförhandling. Utredningens förslag är inriktade på processen i allmän domstol.

Länsrätten noterar att ett relevant underlag till stöd för utredningens slutsatser i denna del inte finns redovisat i betänkan-det. Enligt länsrättens mening bör vikten av tillräckligt rådrum för att den dom som meddelas ska vara väl underbyggd och begriplig framhållas. Att avkunna domar får naturligtvis inte ske på bekostnad av dessa faktorer om förtroendet för domstolarna ska vara högt.

Länsrätten i Värmlands län är positiv till idéerna om "öppet hus" och att ta emot skolklasser, förutsatt att det är fråga om allmän information om rättens verksamhet. Kommer man in på enskilda mål och möjligheten att vara med på förhandlingar uppkommer däremot svårigheter på grund av sekretessreglerna. I de mål som möjligen skulle kunna vara intressanta hålls förhandlingarna som regel inom stängda dörrar av hänsyn till parterna (t.ex. mål om LVU och psykiatrisk tvångsvård). Förhandlingarna är vidare hos oss bara kompletteringar till det skriftliga underlaget, och för den som inte tagit del av detta underlag kan det därför vara svårt att få ut något av förhandlingen. De mål som inte är sekretesskänsliga uppfattas möjligen som "tråkiga" jämfört med tingsrättens mer spektakulära mord, bankrån o.d. Det kan därför vara lämpligast att tingsrätten (som vi sammanbor med) tar huvudansvaret för sådana arrangemang.

Länsrätten i Norrbottens län tillstyrker utredningens förslag.

Länsrätten i Östergötlands län noterar att utredningen lägger vikt vid att domstolar lämnar information och ger service både till parter och till den allmänhet som inte är direkt berörd av pågående mål. Det är dock viktigt att i första hand Domstolsverket ansvarar för den allmänna informationen och servicen till medborgarna. Verksamheten vid domstolarna måste i första hand utgå från domstolarnas egna behov och den kapacitet de har att erbjuda service utöver vad som är lagstadgat.

8.2.3 TV-sända rättegångar

Utredningens bedömning m.m.: Om TV-sända rättegångar skulle tillåtas, kan man förutsätta att dessa måste omgärdas av en mängd restriktioner som på olika sätt begränsar insynen i rättegången. De kommer därför normalt inte att kunna förmedla en heltäckande och saklig bild av en rättegång. Det är tveksamt om den begränsade insynen, eventuellt i förening med en långt driven dramaturgi, skulle bidra till medborgarnas möjligheter att själva bilda sig en korrekt uppfattning om verksamheten i domstolarna. Dessutom finns det en risk för att parter och bevispersoner på olika sätt kan komma att anpassa sig till det förhållande att TV-mediet är närvarande i rättssalen, till ytterligare men för medborgarnas – och även domstolens – möjlighet att bilda sig en korrekt uppfattning om vad förhörspersonen ska höras om. TV-sända rättegångar kan därför inte antas stärka medborgarnas förtroende för domstolarna.

Mot bakgrund av utredningens uppdrag att föreslå åtgärder som på olika sätt kan förväntas stärka förtroendet för domstolarna föreslås inte någon ordning med TV-sända rättegångar. Om man ändå i framtiden vill satsa på TV-sända rättegångar, finns det åtskilliga frågor som kräver närmare överväganden.

Svea hovrätt anser att de argument som förs fram mot TV-sända rättegångar har betydande tyngd. Enligt hovrätten kan det dock förutses att trycket, inte minst genom teknikutvecklingen, kommer att bli stort på att öppna för en sådan möjlighet. Det förekommer redan idag smygfilmning exempelvis med mobiltelefon. Det kan därför finnas anledning för regeringen att överväga hur en begränsad försöksverksamhet skulle kunna utformas. En sådan möjlighet skulle under alla förhållanden behöva vara förenad med betydande restriktioner av bland annat säkerhets- och integritetsskäl och avgörandet skulle ytterst alltid behöva

ligga i domstolens hand. Innan ställningstagande i denna fråga görs bör ytterligare internationell erfarenhet inhämtas. Av särskilt intresse är att ta del av de erfarenheter av detta som gjorts i Norge.

Göta hovrätt delar utredningens syn på TV-sända rättegångar. Mot bakgrund av bl.a. de förhållanden som råder i Sveriges närmaste grannländer kan det antas att trycket ökar från massmedia, men även medborgarna, om att få TV-sända rättegångar också i Sverige. Hovrätten anser därför att det är angeläget att fördjupa utredningsarbetet i denna fråga.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att de farhågor som utredningen ger uttryck för i och för sig är välmotiverade men att det ändå kan finnas utrymme att pröva TV-sända rättegångar i vissa typer av mål.

Hovrätten för Västra Sverige är inte kategoriskt negativ till att det i framtiden tillåts TV-sändning från rättegångar. Utredningen har redovisat erfarenheter från andra länder där det är tillåtet med TV-sändningar från rättegångar under vissa förhållanden. Inga negativa erfarenheter har, såvitt presenterats, framkommit. Visserligen finns det, som utredningen påpekar, flera skäl som i det enskilda fallet kan tala mot TV-sändning, och självklart måste rätten då säga nej. Parternas inställning bör väga tungt eller t.o.m. vara avgörande. Enligt hovrätten är dock dessa skäl inte av sådan dignitet att de bör medföra ett absolut förbud mot TV-sändning från rättegångar generellt sett.

Även om det är så som utredningen anför att man kan ställa sig tveksam till om det går att förmedla en saklig och opartisk bild av rättegångsförfarandet genom TV-sända rättegångar ligger det ändå ett stort värde i att allmänheten får tillfälle att via TV följa vad som sker. Det kan mycket väl bli så att förtroendet för

domstolarna stärks med en sådan ordning. De frågor som måste lösas innan fotoförbudet m.m. kan avskaffas, får utredas särskilt.

Hovrätten för Nedre Norrland delar - på de av utredningen angivna skälen - uppfattningen att argumenten för att inte tillåta TV-sända rättegångar väger tyngre än argumenten i motsatt riktning. Hovrätten vill bland argumenten mot att tillåta TV-sända rättegångar särskilt framhålla vad utredningen benämner "intresset av sakens rätta belysning".

Hovrätten för Övre Norrland tror i likhet med utredningen inte att TV-sända rättegångar skulle bidra till att stärka förtroendet för domstolarna – risken är snarare stor att sådana skulle kunna skada förtroendet för domstolarna, eftersom det skulle vara svårt att ge en heltäckande bild och saklig bild av en rättegång. Vidare får det medges att det troligen är få huvudförhandlingar som lever upp till de förväntningar på spänning och oväntade inslag som finns hos dagens mediakonsumenter. Däremot torde det i vissa fall vara möjligt att med ord och bild visa redigerade delar av en huvudförhandling i t.ex. nyhetsinslag. Det går dock inte att bortse från att sådana inslag skulle kunna bidra till att oskyldighetspresumtionen sätts ur spel och att oskyldiga personer får schavottera i medierna.

Attunda tingsrätt ansluter sig till utredningens ståndpunkt. De argument som förs fram mot TV-sända rättegångar har betydande tyngd.

Nacka tingsrätt: När det gäller lämpligheten av TV-sända rättegångar indikerar den kortfattade genomgång som utredningen gjort av förhållanden i andra länder flera positiva erfarenheter. Mot den bakgrunden anser tingsrätten att det finns skäl till fördjupade överväganden i frågan och att inte nu avfärda TV-sändningar på det material som presenterats.

Solna tingsrätt anser till skillnad från utredningen att TV-sända rättegångar bör tillåtas. Utredningens farhågor förefaller överdrivna. Ledarskribenten Maria Abrahamsson i tidningen Svenska Dagbladet har länge drivit opinion för TV-sända rättegångar. I en artikel den 23 februari i år om den s.k. Pirate Bayrättegången skriver hon: "Eller är det bara jag som tycker att det är något djupt otillfredsställande med att den intresserade allmänheten inte ges möjlighet att i direktsändning följa århundradets kanske viktigaste upphovsrättstvist utan är hänvisad till mediernas selektiva andrahandsrapportering om vad som händer i rättssalen?" Tingsrättens svar på Maria Abrahamssons fråga är att det inte bara är hon. I varje fall Solna tingsrätt delar hennes uppfattning.

Stockholms tingsrätt delar utredningens uppfattning att TV-sända rättegångar för närvarande inte skall tillåtas.

Södertörns tingsrätt anser att frågan om TV-sända rättegångar bör utredas vidare. Flera omständigheter talar för att TV-sändningar från rättegångar i vissa fall bör kunna tillåtas. Att öka allmänhetens kunskap om domstolarnas verksamhet är sannolikt den enskilt viktigaste av dessa. Det bekräftas inte minst av det faktum att ju större kunskap personen har om domstolarnas roll och uppgift, desto större förtroende har han eller hon för domstolarna och domarna. Teknikutvecklingen ger också nya möjligheter till annan direkt kommunikation från förhandlingssalen via parterna, till exempel via bloggar (jämför Pirate Bayrättegången). En utveckling mot att tillåta att vissa rättegångar TV-sänds är nog i längden oundvikligt och ligger i linje med den tekniska utvecklingen. Erfarenheterna från Norge har inte heller varit negativa.

Uppsala tingsrätt instämmer i utredningens synpunkter, främst i de delar som avser enskilda personers integritet, och motsätter sig att TV-sända rättegångar införs.

Eskilstuna tingsrätt anser inte att TV-sända rättegångar bör tillåtas. I vart fall bör en sådan reform föregås av en begränsad försöksverksamhet i några domstolar.

Nyköpings tingsrätt instämmer i bedömningen. De argument som har angivits i utredningen mot att tillåta TV-sända rättegångar talar med betydande styrka mot att tillåta sådana rättegångar. Inom det säkerhetsarbete som pågår vid domstolarna och Domstolsverket pågår diskussioner och arbete vad gäller att sätta upp fasta eller mobila larmbågar vid domstolarna för att finna metallföremål. För att undvika otillåten fotografering och filmning under rättegångar bör undersökas om inte larmbågarna även kan utrustas på ett sådant sätt att olika typer av elektronisk utrustning upptäcks.

Gotlands tingsrätt är positiv till att tillåta TV-sända domstolsförhandlingar. Tingsrätten gör ett terminologiskt påpekande – TV-sända rättegångar är knappast någon intresserad av. Vem vill sitta och titta på hur en domare i flera timmar sitter och tänker framför datorn eller i biblioteket och hur inlagor skickas fram och åter? Däremot kan det finnas ett visst – men troligen rätt litet – intresse av TV-sända domstolsförhandlingar.

Som vanligt när denna fråga behandlas överdrivs dels det potentiella intresset av att TV-sända förhandlingar, dels problemen förenade med sådana sändningsmöjligheter. För det första torde intresset vara begränsat till ett fåtal mål. För det andra torde intresset i dessa mål vara begränsat till vissa delar. Vad gäller problemen brukar det yppas farhågor av olika slag, så även i betänkandet. Tingsrätten ställer sig oförstående till detta.

Enligt tingsrätten är lösningen egentligen väldigt enkel: slopa det generella fotograferingsförbudet och låt varje enskild domare i varje enskilt fall bestämma vad som ska tillåtas och inte tillåtas under en huvudförhandling som han eller hon leder. TV-sända rättegångar bör alltså behandlas som en ordningsfråga, vilken som helst. Med det åstadkoms också att det aldrig blir någon rättighet för någon att TV-sända rättegångar.

Falu tingsrätt vill ansluta sig till utredningens ställningstagande att TV-sända rättegångar inte bör tillåtas. Visserligen skulle en TV-sändning åtminstone teoretiskt sett vara ett oerhört effektivt sätt att sprida information om domstolens verksamhet och medföra en ytterligare press på de professionella aktörerna i rättssalen att göra en god insats. Nackdelarna med en TV-sändning är som utredningen beskriver på sid. 296 emellertid påtagliga och en TV-sändning skulle med all sannolikhet få omges med sådana restriktioner att det pedagogiska värdet skulle vara förhållandevis begränsat. Det kan inte uteslutas att det finns rättegångar där fördelarna med en TV-sändning skulle överväga nackdelarna. Skulle lagstiftaren vilja öppna för en möjlighet till TV-sändning i sådana fall, finns det ett antal problem som måste genomlysas. En grundläggande utgångspunkt vid en utredning om detta bör vara att det är domstolen själv som ges det avgörande inflytandet i frågan om TV-sändning skall tillåtas och om vilka restriktioner som i så fall skall ställas upp.

Västmanlands tingsrätt finner att utredningens överväganden är väl avvägda och att starka skäl talar mot att tillåta TV-sända rättegångar.

Mora tingsrätt ansluter sig helhjärtat till utredningens uppfattning. Det vore förödande för rättssäkerheten om TV-kameror gjorde sitt intåg i rättssalarna. Det är av största vikt att domsto-

lar och parter i lugn och ro kan få ägna sig åt det väsentliga, nämligen prövning av själva saken.

Jönköpings tingsrätt delar kommitténs uppfattning att TV-sända rättegångar inte skulle bidra till ett ökat förtroende för domstolarna.

Kalmar tingsrätt anser i likhet med utredningen att TV-sända rättegångar skulle innebära större negativa än positiva effekter. Det viktigaste syftet med rättegången är ju att få så god information om händelseförloppet bakom åtalet eller stämningsansökan som möjligt. Om ett antal förhörspersoner känner sig gravt hämmade att yttra sig genom närvaron av TV-kameror kommer ändamålet med rättegången att i stor utsträckning bli förfelad.

Skaraborgs tingsrätt delar utredarens åsikt om TV-sända rättegångar.

Örebro tingsrätt delar utredningens tveksamhet till om det verkligen går att genom TV-sända rättegångar förmedla en saklig och opartisk bild av rättegångsförfarandet till medborgarna och ser för närvarande inte att det finns behov av att utreda frågan om att införa TV-sända rättegångar.

Helsingborgs tingsrätt delar utredningens uppfattning om TV-sända rättegångar.

Hässelholms tingsrätt: Såsom väl framhållits i utredningen kan såväl argument för som mot TV-sända rättegångar anföras. Tingsrätten instämmer till fullo i utredningens argumentering i frågan och även i den bedömning som slutligen görs.

Halmstads tingsrätt ställer sig liksom utredningen negativ till införandet av TV-sända rättegångar, eftersom det enligt tingsrät-

ten finns en risk att det skulle påverka rättegången på ett negativt sätt.

Varbergs tingsrätt delar utredningens uppfattning att TV-sända rättegångar inte är ägnade att öka allmänhetens förtroende för domstolarna och att förbudet mot sådana således bör bestå.

Borås tingsrätt delar utredningens åsikt om TV-sända rättegångar.

Värmlands tingsrätt noterar att utredningen på annan plats (omvärldsbeskrivningen, avsnitt 7.5.3) konstaterar att TV-sända rättegångar förekommer i Norge och att erfarenheterna därifrån är positiva. Tingsrätten har inte underlag för att framföra någon avvikande mening från utredningens slutsats. Det hade dock varit värdefullt om utredningen hade kommenterat de positiva erfarenheter som normmännen tydligen har upplevt och ställt dessa mot sitt avvisande av TV-sändningar i Sverige.

Sundsvalls tingsrätt anser att nackdelarna överväger fördelarna beträffande TV-sända rättegångar, dock att det i särskilt uppmärksammade mål, t ex mordet på Olof Palme och Anna Lindh, finns ett så stort allmänt intresse att det bör finnas möjlighet för undantag förutsatt att rätten så beslutar.

Östersunds tingsrätt instämmer i utredningens förslag och synpunkter och tar klart ställning mot TV-sända rättegångar på de skäl som anförs.

Kammarrätten i Stockholm delar utredarens uppfattning att TV-sända rättegångar inte i nämnvärd utsträckning kan bidra till att stärka medborgarnas förtroende för domstolarna. De förhandlingar som i kammarrätten skulle kunna tilldra sig medborgarnas uppmärksamhet är förhandlingar i främst tvångsmål.

Eftersom dessa regelmässigt hålls inom stängda dörrar, med begränsad insyn för allmänheten, finns det inget att vinna på att TV-sända en sådan förhandling. Härtill kommer att en muntlig förhandling i förvaltningsdomstol endast är ett komplement till de skriftliga inlagorna i målet. En muntlig förhandling skulle därför i många fall te sig fullständigt obegriplig för en utomstående, eftersom denne normalt inte tagit del av det skriftliga materialet.

Kammarrätten i Göteborg delar utredningens uppfattning att TV-sända rättegångar inte kan antas stärka medborgarnas förtroende för domstolarna.

Kammarrätten i Sundsvall: Flertalet muntliga förhandlingar i kammarrätten hålls inom stängda dörrar. Det skulle därför aldrig annat än undantagsvis kunna bli aktuellt med några TV-sända rättegångar om sådana blev möjliga. Kammarrätten har dock ingenting att erinra mot att frågan utreds vidare tillsammans med frågan om fotograferingsförbudet vid rättegång fortfarande är hållbart.

Länsrätten i Västmanlands län delar utredningens uppfattning att TV-sända rättegångar inte kan antas stärka förtroendet för domstolarna.

Länsrätten i Göteborg konstaterar att utredningen har förbisett den skiljelinje i detta hänseende som finns mellan de allmänna förvaltningsdomstolarna och de allmänna domstolarna.

I de allmänna förvaltningsdomstolarna är förutsättningarna för offentlighet i processen andra än i allmän domstol. Muntliga förhandlingar i allmän förvaltningsdomstol hålls i regel inom stängda dörrar av hänsyn till enskild part. Det ligger i sakens natur att de förhandlingsmål som är vanligt förekommande i allmän förvaltningsdomstol, t.ex. utlänningsmål, mål om psykiatrisk

tvångsvård samt mål om vård av unga och av vuxna missbrukare, inte kan bli föremål för TV-sända rättegångar.

Länsrätten i Värmlands län instämmer i slutsatsen att TV-sända rättegångar inte bör införas.

Länsrätten i Gävleborgs län delar utredningens slutsats att TV-sända rättegångar inte kan antas stärka medborgarnas förtroende för domstolarna. I förvaltningsdomstol hålls de flesta muntliga förhandlingar inom stängda dörrar. Eftersom muntlig förhandling i förvaltningsdomstol endast är en komplettering till det skriftliga materialet i målet skulle en TV-sändning inte ge en fullständig beskrivning av omständigheterna i målet.

Länsrätten i Jämtlands län instämmer i utredningens förslag och synpunkter och tar klart ställning mot TV-sända rättegångar på anförda skäl.

Länsrätten i Östergötlands län delar utredningens uppfattning i frågan om TV-sända rättegångar. Insynen i domstolarnas verksamhet kan förmedlas på ett bättre sätt än genom TV-sända rättegångar. Detta hindrar dock inte att utredningsarbetet i frågan fördjupas, eftersom det mesta tyder på att intresset från massmedia och även medborgarna av TV-sända rättegångar är så stort.

Länsrätten i Kalmar län anser att det är viktigt att domstolarna blir mer professionella i sitt umgänge med medierna. Länsrätten är emellertid tveksam till TV- och radiosända rättegångar, framför allt av hänsyn till parter och vittnen.

Länsrätten i Örebro län: Vad gäller TV-sända rättegångar, anser länsrätten att betydligt starkare skäl talar mot än för att en sådan möjlighet införas. I betänkandet redovisas flera bärkraftiga skäl mot TV-sända rättegångar. Dessutom kan det enligt länsrättens

bedömning befaras att den som ser t.ex. ett nyhetsinslag där media kan visa en upptagning torde få en starkare upplevelse än annars av att det han eller hon ser är verkligt trots att den helhetsbild som presenteras efter redigering av materialet kan vara starkt vinklad eller förvanskad.

Justitiekanslern anser att det finns viktiga argument för TV-sända rättegångar som vid en samlad prövning bör beaktas mer än utredningen har gjort. Enligt JK bör det undersökas på ett mer förutsättningslöst sätt om inte i varje fall vissa uppmärksammade rättegångar borde få TV-sändas, och i så fall i vilka former det skulle få ske.

Åklagarmyndigheten vill understryka att myndigheten delar utredningens uppfattning att TV-sända rättegångar inte i nämnvärd utsträckning kan bidra till att stärka medborgarnas förtroende för domstolarna. De skäl som utredningen redovisar för den uppfattningen är övertygande. Frågan om TV-sända rättegångar ingår för övrigt inte uttryckligen i direktiven för utredningen. Regeringen har också så sent som i prop. 2004/05:131 angående en modernare rättegång uttalat att inget har framkommit som gjort att frågan om fotograferingsförbudets vara eller inte vara kommit i ny dager.

Arbetsdomstolen instämmer i ställningstagandet att det inte bör införas möjlighet att sända rättegångar i television.

Journalistförbundet anser sig inte kunna ta ställning i frågan om TV-sända rättegångar eftersom förslaget inte är tillräckligt utrett. Som utredningen konstaterar bör frågan utredas vidare. Det ser förbundet fram emot, framför allt som en sådan utredning förhoppningsvis koncentrerar sig mer på rättssäkerhetsaspekter än, som i denna utredning, spekulationer kring hur massmedia kommer att utföra sitt uppdrag vid TV-sända rättegångar.

Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU) konstaterar att utredningen framställer TV-sändningar som i det närmaste onödiga eftersom dessa inte kan återge allt som äger rum under rättegången. Det är förvånande att det centrala för utredningens uppfattning i frågan inte synes vara att balansera offentlighetsintresset med därtill motstående intressen, utan det centrala i stället är om TV-sända rättegångar kan förväntas bidra till att stärka medborgarnas förtroende för domstolarna.

TU anser, till skillnad från utredningen, att tiden nu är mogen för TV-sända rättegångar. Kraven på såväl tillgänglighet som den snabba tekniska utvecklingen talar för detta. Behovet av offentlighet gör sig särskilt påmint när det gäller domstolarnas rättsskipning och rättstillämpning.

9 Konsekvenser av förslagen

Utredningens bedömning: De förslag som lämnas innebär ökade personalkostnader på årsbasis för domstolsväsendet om 6,5–9,5 miljoner kr. Det bedöms att den mer kostnadseffektiva handläggning av mål och ärenden i domstolarna som förslagen kan förväntas leda till kommer att motsvara dessa merkostnader.

Svea hovrätt ifrågasätter inte att de föreslagna åtgärderna kan leda till en mer kostnadseffektiv handläggning av mål och ärenden som på sikt även ger en god ekonomisk utveckling. Det råder emellertid enligt hovrätten ingen tvekan om att alla de föreslagna åtgärderna kostar pengar och att dessa utgifter under överskådlig tid inte kommer att motsvaras av en lika stor besparing i form av en mer kostnadseffektiv handläggning.

Hovrätten över Skåne och Blekinge kan konstatera att ett genomförande av de åtgärder som föreslås, med ett omfattande kvalitetsarbete, utbildningar, återkommande undersökningar, m.m. kommer att kosta pengar. Även om förslagen i förlängningen, såsom utredningen anför, skulle leda till en mer kostnadseffektiv handläggning, kommer åtgärderna inledningsvis att medföra ökade kostnader. En särskild fråga är hur detta ska finansieras och om ytterligare medel behöver tillskjutas.

Hovrätten för Nedre Norrland delar utredningens uppfattning att förslagen i betänkandet kommer att föranleda merkostnader. Enligt hovrättens mening kan man inte räkna med att kvalitetsarbetet kommer att innebära några påtagliga besparingar för domstolsväsendet. Såsom inledningsvis har framhållits är det därför angeläget att ytterligare resurser ställs till domstolarnas och Domstolsverkets förfogande.

Attunda tingsrätt ifrågasätter inte att de föreslagna åtgärderna kan leda till en mer kostnadseffektiv handläggning av mål och ärenden som på sikt även ger en god ekonomisk utveckling. Det råder emellertid ingen tvekan om att alla de föreslagna åtgärderna kostar pengar och att dessa utgifter under överskådlig tid inte kommer att motsvaras av en lika stor besparing i form av en mer kostnadseffektiv handläggning.

Under kap. 12, Konsekvenser av förslagen; bl.a. ekonomiska konsekvenser sägs i betänkandet på sid. 306 följande: "Ett ökat förtroende hos medborgarna för domstolarna leder till att Sverige som rättsstat blir mera välfungerande. Förtroendet fungerar också som ett smörjmedel i relationen mellan domstolarna som institutioner och de medborgare som kommer i kontakt med dem. Våra förslag kan därmed förväntas leda till att handläggningen av mål och ärenden blir mer kostnadseffektiv än idag. Den förbättrade kommunikation med medborgarna som våra förslag innebär kommer därför, som vi kan bedöma, att motsvara de merkostnader förslagen innebär".

Tingsrätten anser att detta är missvisande. Utredningen har inte pekat på en enda konkret besparing. Tvärtom kommer de föreslagna åtgärderna att innebära merkostnader. Med utredningens negligering av de ekonomiska konsekvenserna, riskerar man att få en reform som är både arbetsmässigt och ekonomiskt är krävande, utan att några ytterligare medel tillskjuts. Tingsrätten anser att de ekonomiska konsekvenserna bör klarläggas innan förslagen genomförs.

Nacka tingsrätt delar inte utredningens bedömning att de föreslagna åtgärderna skulle motsvaras fullt ut av en kostnadseffektivisering. Det är visserligen sannolikt att vissa besparingar kommer att följa på de föreslagna åtgärderna men särskilt inledningsvis kommer åtgärderna medföra en merkostnad som måste beaktas i budgetprocessen.

Solna tingsrätt saknar underlag för att ifrågasätta att förslagets genomförande skulle kosta staten mellan 6,5 - 9,5 miljoner kr per år för löner till personal. Men förhoppningen att den förbättrade kommunikation med medborgarna som förslagen innebär kommer att motsvara dessa kostnader är inte realistisk. Enligt tingsrättens mening kan man inte räkna med några påvisbara ekonomiska vinster av förslagen. Om förslagen ska kunna genomföras måste domstolarnas anslag ökas med ett belopp som motsvarar de ökade lönekostnaderna.

Södertörns tingsrätt kan inte närmare ta ställning i frågan om vilka kostnader ett genomförande av utredningens förslag kommer att medföra. Tingsrätten konstaterar dock att genomförandet av föreslagna åtgärder under överskådlig tid inte kommer att motsvaras av en lika stor besparing i form av en mer kostnadseffektiv handläggning.

Uppsala tingsrätt: Som utredningen konstaterat kommer förslagen att leda till kostnadsökningar. Tingsrätten ställer sig frågande till utredningens påstående om att dessa merkostnader kommer att motsvaras av den mer kostnadseffektiva handläggning som förslagen kommer att medföra. I detta sammanhang kan påpekas att de effektivitetsvinster som eventuellt kan uppnås knappast kommer att räcka för att möta den ökade måltillströmningen. Det är dessutom anmärkningsvärt att utredningen inte

på något sätt har angett vad de påstådda kostnadsbesparingarna består av eller hur de har beräknats.

Eskilstuna tingsrätt uppfattar att det inte råder någon tvekan om att alla föreslagna åtgärder i betänkandet kostar pengar och att dessa utgifter inte på långa vägar kommer att motsvaras av en lika stor besparing genom en mer kostnadseffektiv handläggning i domstolarna.

Nyköpings tingsrätt: De föreslagna åtgärderna kommer att orsaka betydande kostnader. De effektivitetsvinster som i några fall kan uppstå genom förslagen kommer inte tillnärmelsevis att motsvara dessa kostnader.

Gotlands tingsrätts bedömning är att utredningen grovt har underskattat de ekonomiska konsekvenserna av lämnade förslag. Bland förslagen finns det ett förslag som på sikt kan komma att innebära mycket stora besparingar och det är utvecklandet av den elektroniska akthanteringen. Det rör sig säkert om 100-tals mkr på årsbasis. Å andra sidan är detta förenat med mycket stora investeringar i utvecklandet av programvaror m.m. och utbildning samt samverkan med andra myndigheter.

I övrigt innefattar förslagen omfattande utbildningsinsatser av ständigt återkommande slag. Det måste röra sig om åtskilliga 10-tals mkr per år. Sist, men ingalunda minst, innebär förslagen att domstolarna och domarna ska ägna sig åt så mycket mer än att enbart avgöra mål och ärenden. Man kan utan överdrift säga att det tillskapas ett helt nytt verksamhetsområde om förslagen genomförs på ett ambitiöst sätt. Den proaktiva verksamheten som ska bedrivas i förhållande till allmänhet och media torde innebära en budgetökning för domstolsväsendet med åtskilliga procent. För meningen är väl inte att allt detta ska skötas med ”vänsterhanden” lite ”vid sidan av”?

Tingsrätten – som är en liten tingsrätt – måste också framhålla att kostnaderna för ett mer ambitiöst och uthålligt kvalitetsarbete skulle, procentuellt sett, kräva särskilt omfattande resursförstärkningar för de små domstolarna. Frågan blir då – långsiktigt – om vinsterna med en utvecklad elektronisk akthantering matchar de ökade kostnaderna för det tillkommande verksamhetsområdet. Det bör man i det fortsatta beredningsarbetet försöka beräkna.

Norrköpings tingsrätt: I likhet med andra utredningar tenderar även denna att underskatta kostnaderna för de framlagda förslagen. Det uttrycks en förhoppning om att förslagen skall vara självfinansierande genom att ett bättre bemötande etc. skall göra domstolarna mera kostnadseffektiva än idag. Detta torde endast kunna uppnås om sättet för att skriva dom kan förändras på ett radikalt sätt. I övrigt upptar ju förslagen flera kostnadsökningar i form av ytterligare anställningar, mera utbildning m.m. Tingsrätten kan inte heller underlåta att än en gång påpeka, att en ökad lokal tillgänglighet i form av ökat öppethållande självfallet kräver ytterligare personal.

Eksjö tingsrätt konstaterar att om förslagen i betänkandet genomförs, kommer det att innebära åtskilligt arbete, särskilt för Domstolsverket. Det är visserligen sant att insatserna sannolikt leder till en mer kostnadseffektiv handläggning hos domstolarna, men detta kommer att ske först på längre sikt. Den typen av åtgärder som föreslås i betänkandet genomförs inte över en natt. Enligt tingsrättens mening måste domstolarna och Domstolsverket tillföras ytterligare resurser för att arbetet verkligen ska komma igång. Naturligtvis kan mycket av det förändringsarbete som föreslås i betänkandet genomföras inom ramen för det arbete man normalt utför i domstolarna. I det sammanhanget är betänkandet en utmärkt inspirationskälla. Åtskilliga aktiviteter, t.ex. utbildningsinsatser, arbete med strategier och annat över-

gripande arbete, kommer emellertid att kräva ökade resurser till Domstolsverket. Med den kraftiga målökning som vi i dagsläget ser på tingsrätten skulle det få allvarliga konsekvenser för målavverkningen om de nödvändiga resurserna skulle tas inom befintliga budgetmedel. Initialt krävs därför ökade resurser.

Jönköpings tingsrätt ställer sig frågande till utgångspunkten att det omfattande arbete som kommer att bedrivas på domstolarna med att ta fram strategier, riktlinjer och rekommendationer och därefter bedriva kvalitetsarbete lokalt på den egna domstolen enligt förslagen förväntas bedrivas inom ramen för befintliga anslag. Om så blir fallet finns en stor risk för att kvalitetsarbetet kommer att gå ut över löpande verksamhet.

Blekinge tingsrätt: Under senare år har från regeringens och Domstolsverkets håll mycket stor vikt lagts på avarbetning av domstolarnas balanser. Domstolarna har, trots ökad måltillströmning, genomfört detta arbete framgångsrikt. Som en olycklig konsekvens av detta arbete har emellertid alltför stor vikt lagts vid effektiviteten i dömandet med följd att övrigt kvalitetsarbete inte har prioriterats så högt som det kräver.

Det bör därför framhållas att en av de grundläggande förutsättningarna för att säkerställa att en hög kvalitet på domstolarnas verksamhet, är att domstolarna tillförs tillräckliga resurser och att dessa nyttjas effektivt. Resurstilldelningen får inte vara så snäv att den hindrar långsiktig verksamhetsplanering och permanenta sårbarhet, stress och otillräcklighet hos medarbetarna. Det måste finnas utrymme för planering, delaktighet, utbildning, reflektion och förändringsarbete. Det gör det tyvärr inte nu.

Sveriges domstolar har således en ansträngd arbetssituation och en alltför snäv resurstilldelning. Utredningens uppfattning att de åtgärder som föreslås kan genomföras inom ramen för befintliga resurser är därför verklighetsfrämmande. Om inte ytterligare resurser tillförs kommer antingen de förslag som föreslås

av utredningen inte att genomföras med önskat resultat eller så kommer genomförandet att medföra ett produktionsbortfall i övrig verksamhet. Ska utredningens förslag genomföras med framgång måste därför ytterligare, tillräckliga resurser för detta ändamål tillskjutas Sveriges domstolar.

Ystads tingsrätt vill poängtera att åtskilliga av de förslag som föreslås i betänkandet kräver betydande såväl personella som ekonomiska resurser för att de ska få ett konkret genomslag i domstolarnas verksamhet.

Halmstads tingsrätt: Av de faktorer som utredningen angett har särskilt stor betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna anser tingsrätten att den enskilt viktigaste faktorn är domstolarnas handläggningstider. Domstolarna är redan i dag mycket arbetstyngha. Det är inte realistiskt att med framgång genomföra utredningens åtgärder inom ramen för befintliga resurser, utan det krävs ytterligare resurser. Detta gäller särskilt förslaget med systematiskt kvalitetsarbete i domstolarna.

Kristianstads tingsrätt: Utredningens uttalande på sid. 305-306 att den förbättrade kommunikationen med medborgarna kommer att motsvara de merkostnader som förslagen innebär har ingen redovisad grund. Slutsatsen ter sig som ett önsketänkande. Tingsrätten bedömer i stället att domstolarna kommer att behöva ett resurstillskott motsvarande merkostnaderna.

Tingsrätten konstaterar vidare att utredningen inte uppskattat kostnaderna för utbildning. Med hänsyn till omfattningen av de föreslagna utbildningsinsatserna kan tingsrätten inte dela uppfattningen att dessa kostnader blir begränsade.

Tingsrätten kan inte heller se orsakssambandet mellan förhållandet att vissa undersökningar ska genomföras inom ramen för redan bedrivet utvecklingsarbete och slutsatsen att undersökningarna "därför" bör kunna finansieras inom ramen för befintli-

ga anslag. I stället bedömer tingsrätten att sådana undersökningar kräver resurstillskott.

Varbergs tingsrätt: Utredningen har anfört att de ökade kostnader som förslagen innebär kommer att motsvaras av motsvarande besparingar genom en mer kostnadseffektiv handläggning. Tingsrätten anser att utredningen underskattat kostnaderna för de föreslagna åtgärderna. I vart fall saknas underlag att anta att de föreslagna åtgärderna, som säkerligen skulle kunna leda till väsentliga förbättringar på många områden, innebär en mer kostnadseffektiv handläggning.

Uddevalla tingsrätt vill framhålla vikten av att domstolarna tillförs resurser så att de får större möjlighet att bedriva kvalitetsarbetet vid sidan av de ordinarie arbetsuppgifterna.

Värmlands tingsrätt känner sig inte helt övertygad av utredningens resonemang att föreslagna reformer blir kostnadsneutrala på grund av den mer effektiva mål- och ärendehantering som förslagen kan förväntas leda till. En mindre optimistisk syn på finansieringen bör dock inte vara något som får stå i vägen för att komma vidare i reformarbetet. Det är rimligt att ökat förtroende för domstolarna och högre kvalitet i domstolsverksamheten får kosta något.

Ångermanlands tingsrätt: För att föreslagna åtgärder ska säkerställas krävs att domstolarna och Domstolsverket tilldelas tillräckliga ekonomiska resurser. Till exempel kräver ökad bemanning i väntrum och större tillgänglighet i övrigt i regel att ytterligare medarbetare måste anställas.

Östersunds tingsrätt: Utredningen föreslår på många punkter en större aktivitet hos domstolarna när det gäller bemötandet av de människor som kommer i kontakt med domstolen. Förmod-

ligen krävs t.ex. att domstolsanställda medverkar vid mottagandet av parter och bevispersoner som kommer till domstolen. Det är inte rimligt att den uppgiften, som ju är en viktig uppgift för att skapa bättre förtroende för domstolarna, skall skötas på helt ideell basis av vittnesstöden. Vidare har föreslagits längre öppethållandetider. Även på andra områden pekas på vikten av att lägga ner tid och engagemang på att skapa en bättre miljö i domstolarna för den rättssökande allmänheten. Detta kommer att förändra ökade kostnader för domstolarna. Även de olika utbildningsinsatserna och det systematiska arbetet med kvalitetsfrågor på domstolarna kommer att leda till ökade kostnader helt enkelt beroende att det kommer att ta tid i anspråk. Det är däremot ytterst tveksamt om kvalitetsarbetet kommer att innebära några besparingar för domstolarna. Även om vissa processhandlingar kan göras via webben är detta mer ett alternativ till att skicka in handlingar med post eller att lämna dem vid besök som alltså sparar tid för parten. Det ger dock inte så stora effekter på arbetet i domstolen. Även den handling som kommer via webben måste diarieföras och skickas någonstans.

Sammanfattningsvis gör tingsrätten bedömningen att utredningen underskattat de kostnader som de framlagda förslagen kommer att leda till.

Gällivare tingsrätt konstaterar att de angivna förslagen åtminstone för denna tingsrätts del inte kan genomföras med nuvarande resurser. För att tingsrätten skall uppfylla önskemålen krävs alltså ytterligare ekonomiska resurser. Detta torde gälla även för andra domstolar.

Kammarrätten i Göteborg ställer sig mycket tveksam till utredningens uppfattning att de ökade personalkostnader som förslagen medför kan förväntas motsvaras av en mer kostnadseffektiv handläggning. Kammarrätten tror inte att de förtroendevinster som förslagen kan förväntas leda till kommer att återspegla sig

mer än ytterst marginellt, om ens något, i domstolarnas handläggningskostnader.

Länsrätten i Uppsala län: Mot bakgrund av länsrättens erfarenheter av aktivt kvalitetsarbete är antagandet om kostnadseffektivitet väl optimistiskt. Utvecklingsarbete kräver viss tid innan resultat uppnås och får förmodas kräva extra resurser.

Länsrätten i Hallands län: Utredningen bedömer att dess förslag kommer att innebära en ökning av domstolsväsendets personalkostnader med 6,5 - 9,5 milj. kr per år, men att förslagen kommer att medföra en mer kostnadseffektiv handläggning av domstolarnas mål och ärenden som leder till besparingar av motsvarande storleksordning. Länsrätten ifrågasätter denna bedömning. Enligt länsrättens mening kommer ett genomförande av utredningens förslag inte att medföra någon nämnvärd minskning av domstolarnas handläggningskostnader för mål och ärenden.

Länsrätten i Göteborg: Förslagen innebär kostnadsökningar för personal i Sveriges Domstolar med ca 6 -9 miljoner kr beräknat på årsbasis. Underlag saknas för utredningens bedömning att den mer kostnadseffektiva handläggningen av mål i domstolarna kommer att kompensera för dessa merkostnader. På längre sikt är det möjligt att slutsatsen är riktig men tidshorisonten är oklar. Den tid det tar innan man kan ta igen ökade kostnader genom effektivitetsvinster kan variera beroende på vilka kvalitets- och förtroendeskapande insatser som är aktuella. Hur förslagen ska finansieras övergångsvis, dvs. innan man kan räkna med sådana effektivitetsvinster, har inte redovisats.

De kostnadsökningar som utredningen räknat med framstår som lågt beräknade. Domstolarna måste tillföras resurser utöver de som utredningen redovisat om förslagen ska få genomslag på det sätt som man tänkt sig. I betänkandet lämnas inte heller någon närmare redogörelse för hur kostnader för utbildning, åter-

kommande undersökningar av förtroendet m.m. och webbuteveckling ska kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag. De ekonomiska konsekvenserna för staten behöver därför övervägas ytterligare.

Länsrätten i Västernorrlands län: För att föreslagna åtgärder ska säkerställas krävs att domstolarna och Domstolsverket tilldelas tillräckliga ekonomiska resurser. Till exempel kräver ökad bemanning i väntrum och större tillgänglighet i övrigt i regel att ytterligare medarbetare måste anställas.

Länsrätten i Jämtlands län: Utredningen föreslår på många punkter en större aktivitet hos domstolarna när det gäller bemötandet av de människor som kommer i kontakt med domstolen. Förmodligen krävs t.ex. att domstolsanställda medverkar vid mottagandet av parter och bevispersoner som kommer till domstolen. Det är inte rimligt att den uppgiften, som ju är en viktig uppgift för att skapa bättre förtroende för domstolarna, skall skötas på helt ideell basis av vittnesstöden. Vidare har förslagits längre öppethållandetider. Även på andra områden pekas på vikten av att lägga ner tid och engagemang på att skapa en bättre miljö i domstolarna för den rättssökande allmänheten. Detta kommer att föranleda ökade kostnader för domstolarna. Även de olika utbildningsinsatserna och det systematiska arbetet med kvalitetsfrågor på domstolarna kommer att leda till ökade kostnader helt enkelt beroende att det kommer att ta tid i anspråk. Det är däremot ytterst tveksamt om kvalitetsarbetet kommer att innebära några besparingar för domstolarna. Även om vissa processhandlingar kan göras via webben är detta mer ett alternativ till att skicka in handlingar med post eller att lämna dem vid besök som alltså sparar tid för parten. Det ger dock inte så stora effekter på arbetet i domstolen. Även den handling som kommer via webben måste diarieföras och skickas någonstans.

Sammanfattningsvis gör länsrätten bedömningen att utredningen underskattat de kostnader som de framlagda förslagen kommer att leda till.

Länsrätten i Blekinge län: Under senare år har från regeringens och Domstolsverkets håll mycket stor vikt lagts på avarbetning av domstolarnas balanser. Domstolarna har, trots ökad måltillströmning, genomfört detta arbete framgångsrikt. Som en olycklig konsekvens av detta arbete har emellertid alltför stor vikt lagts vid effektiviteten i dömandet med följd att övrigt kvalitetsarbete inte har prioriterats så högt som det kräver.

Det bör därför framhållas att en av de grundläggande förutsättningarna för att säkerställa att en hög kvalitet på domstolarnas verksamhet, är att domstolarna tillförs tillräckliga resurser och att dessa nyttjas effektivt. Resurstilldelningen får inte vara så snäv att den hindrar långsiktig verksamhetsplanering och permanent sårbarhet, stress och otillräcklighet hos medarbetarna. Det måste finnas utrymme för planering, delaktighet, utbildning, reflektion och förändringsarbete. Det gör det tyvärr inte nu.

Sveriges domstolar har således en ansträngd arbetssituation och en alltför snäv resurstilldelning. Utredningens uppfattning att de åtgärder som föreslås kan genomföras inom ramen för befintliga resurser är därför verklighetsfrämmande. Om inte ytterligare resurser tillförs kommer antingen de förslag som föreslås av utredningen inte att genomföras med önskat resultat eller så kommer genomförandet att medföra ett produktionsbortfall i övrig verksamhet. Ska utredningens förslag genomföras med framgång måste därför ytterligare, tillräckliga resurser för detta ändamål tillskjutas Sveriges domstolar.

Länsrätten i Örebro län: I förslaget sägs att den mer kostnads-effektiva handläggning av mål och ärenden i domstolarna som förslagen kan förväntas leda till kommer att motsvara merkostnaderna för personal. Länsrätten finner inget stöd för den upp-

fattningen. Domstolspersonalen har generellt höga ambitioner när det gäller kvalitet. Vad inte minst många domare upplever som det största problemet med att upprätthålla en hög kvalitet är den kontinuerligt ökade arbetsbelastningen och att domstolarna när det gäller domartjänster dimensioneras med utgångspunkt i krav på ett större antal inkommande mål räknat per domare. Förslagen i betänkandet syftar till att höja förtroendet som en följd av bl.a. höjd kvalitet i arbetet. Ett kvalitetsarbete kräver i sig insatser som föranleder kostnader men behöver långt ifrån alltid vara effektivitetshöjande. Länsrätten kan inte se att förslagen sammantaget är av sådan karaktär att de frigör resurser i handläggningen och att de därmed kan sägas vara kostnadsneutrala totalt sett. Sveriges Domstolar är som organisation redan tidigare ekonomiskt pressad.

Domstolsverket: För att kunna bedriva ett framgångsrikt arbete med förtroende inom samtliga de områden som behandlas i utredningen krävs som utvecklats ovan under Allmänt att både domstolarna och Domstolsverket tillförs generella resurser. Innan strategier och annat tagits fram är det för tidigt att uttala sig om vilka personella förändringar som kommer att krävas eller på annat sätt specifikt ange vilka resursförstärkningar som krävs. Domstolsverket utgår från att det kommer att finnas möjlighet att återkomma med närmare beräkningar av ökade resursbehov beträffande specifika frågor och uppdrag.

Justitiekanslern anser att det är angeläget att domstolarna tillförs nödvändiga resurser så att den dömande verksamheten inte blir lidande av de särskilda satsningarna på bemötandefrågor i domstolarna. Justitiekanslern ifrågasätter utredningens slutsats att de ökade kostnaderna för domstolarna i huvudsak ska kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag. Det är viktigt att inte arbetet med de frågor som tas upp i utredningen stjälar resurser från övrigt kvalitetsarbete i domstolarna på ett sådant sätt att

detta arbete blir allvarligt lidande. Förtroendet för domstolarna beror nog till sist ändå allra mest på kvaliteten i själva dömandet, vartill kommer att kvaliteten givetvis är av grundläggande betydelse även bortsett från förtroendeaspekten .

Statskontoret: Utredarens förslag beräknas innebära ökade personalkostnader på årsbasis för domstolsväsendet på 6,5 - 9,5 miljoner kr. Dessa kostnader avser huvudsakligen förstärkningar vid Domstolsverket för bl.a. personer med organisations-teoretisk och journalistisk bakgrund. De lämnade förslagen kan enligt utredaren förväntas leda till att handläggningen av mål och ärenden i domstolarna bli mer kostnadseffektiv än idag. Enligt utredaren kommer vidare den förbättrade kommunikation med medborgarna som förslagen förväntas innebära att motsvara de merkostnader som förslagen innebär. Förslagen kan, om de genomförs, på sikt leda till en ökad kvalitet i verksamheten i bemärkelsen ett förbättrat bemötande och en bättre kommunikation mellan domstolar och medborgare. Det är dock enligt Statskontoret inte givet att förslagen per automatik kommer att leda till en mer kostnadseffektiv handläggning som motsvarar de kostnader som utredaren redovisar.

Arbetsdomstolen: I många fall handlar det om åtgärder som inte kan antas kräva några nämnvärda resurser. Som exempel på det kan anföras vad som föreslås om rutiner avseende information till parter och bevispersoner. Arbetsdomstolen har dock fått intrycket att utredningen i övrigt har underskattat behovet av de resurser som krävs för att genomföra de föreslagna åtgärderna. Enligt utredningen kommer de föreslagna åtgärderna att leda till en mer kostnadseffektiv handläggning av mål och ärenden i domstolarna. Arbetsdomstolen anser att detta är osäkert.

JUSEK: I ett kortare perspektiv hamnar resurstilldelningen i centrum. De i och för sig lovvärda förslagen i betänkandet kräver

extra tillskott. Här vill Jusek påpeka att Sveriges Domstolar redan i dag förbrukar mer medel än som tilldelats under år 2008. Härtill kommer att måltillströmningen enligt vad som framgår av Domstolsverkets budgetunderlag beräknas öka rejält under de kommande åren samtidigt som det är svårt att rekrytera nya domare. Utan tillskott riskerar man att ytterligare en underfinansierad reform ökar de ekonomiska problem som Sveriges Domstolar redan lider av. En fortsatt svår ekonomisk situation kan leda till att det inte kommer att finnas pengar till att återbesätta anställningar - såväl avseende domare som andra - vilket i sin tur för med sig att färre anställda måste klara den ökade arbetsbördan. Det är uppenbart att det då blir svårt att nå verksamhetsmålen i fråga om handläggningstider. Att balanssituationen inte är värre i dag beror bl.a. på att den stora lojaliteten hos de anställda men också att domstolarna i mycket stor omfattning anlitar pensionerade domare.

En annan effekt av en otillräcklig personalstyrka är att det blir svårt att hinna med att besvara frågor från parter och andra intressenter, vilket kan inverka negativt på förtroendet. Summan av detta resonemang blir alltså att en underfinansierad reform – som genomförs för att öka förtroendet - kan leda till längre handläggningstider vilket i sin tur leder till ett sämre förtroende. Avslutningsvis kan Jusek inte undvika att poängtera att utredningens uppfattning är att det mesta fungerar ganska bra i domstolarna när det gäller bemötande, domskrivning och mediekontakter.

Radio- och TV-verket: Utredningen har bedömt att de ökade kostnader som förslagen innebär ska finansieras av motsvarande kostnadsminskningar till följd av mer kostnadseffektiv handläggning av mål och ärenden. Verket hade gärna sett en mer ingående analys av hur de förtroendehöjande åtgärderna i praktiken skulle leda till faktiska kostnadsbesparingar i handläggningen, t.ex. genom utveckling av e-tjänster för ökad tillgänglighet.